

ISSN: 2299–9922
e-ISSN 2391-9418 [Online]

Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education

edited by

Marek Mariusz Tytko

Year 2: 2014

Volume 4 (8)

October – November – December 2014

Original title:

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education

Working and up-to-date website of the journal (Address):

<http://www.religious-and-sacred-poetry.info> [The Internet service of the quarterly]

The primary version of the periodical is the electronic format.

The quarterly is indexed in the specified databases:

Central and Eastern European Online Library (**C.E.E.O.L.**) Frankfurt am Main (Germany),

[Online Distribution License Agreement, 13.03.2013]

The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (**C.E.J.S.H.**), Poznań (Poland),

Praha (Czech Republic), Bratislava (Slovak Republic), Budapest (Hungary),

[Abstracts License Agreement, 03.03.2013, Full Texts License Agreement 07.09.2014]

BazHum (B.H.), Warsaw (Poland) [Full Texts License Agreement 07.09.2014]

The European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS).

This journal was approved on 2015-07-23 according to ERIH PLUS criteria for inclusion.

Evaluation:

The quarterly will be evaluated by the Polish Ministry of Sciences and Higher Education / the Universities in Warsaw in 2015 (these points concern all publications since the year 2013)

Profile of the Quarterly:

Humanistic sciences (humanities), Social sciences.

Main scholarly disciplines: 1. Literature, 2. Pedagogy.

Other scholarly disciplines: 3. Cultural studies, 4. Philosophy, 5. Theological sciences

Main Scholarly area: 1. Field of the humanities.

Other scholarly areas: 2. Field of social sciences, 3. Field of theological sciences.

Thomson Reuters categories: 1. Cultural studies, 2. Literature, Slavic, 3. Poetry, 4. Religion, 5. Education & Educational research.

ERIH PLUS categories: Disciplines: 1. Interdisciplinary research in the Humanities;

2. Interdisciplinary research in the Social Sciences

Journal's affiliation (through Editor-in-Chief):

Jagiellonian University (Cracow, Poland)

The International External Reviewers of the Quarterly:

Rev. Prof. dr Janusz Artur Ihnatowicz, Th.D. – The University of St. Thomas (Houston, Texas, the United States of America),

Prof. Dr Eric Ziolkowski, Ph.D. – The Lafayette College (Easton, Pennsylvania, the United States of America),

Prof. Dr Margaret Ziolkowski, Ph.D. – The Miami University (Oxford, Ohio, the United States of America),

Prof. dr Kas Mazurek, Ph.D. – The University of Lethbridge (Lethbridge, Canada)

Prof. dr Natal'â Tigranovna Pahsar'ân, Ph.D. – The State University of Lomonosov (Moscow, Russia)

Prof. dr Aleksej Viktorovič Tatarinov, Ph.D. – The State University of Kuban (Krasnodar, Russia)

Dr hab. Peter Káša, Ph.D. – The University of Prešov (Prešov, Slovakia),

Em. Prof. PhDr. Marie Sobotková, CSc. – Palacký University (Olomouc, Czech Republic),

Em. Doc. PhDr. František Všetíčka CSc. – Palacký University (Olomouc, Czech Republic).

The Polish External Reviewers of the Quarterly:

Prof. UKSW dr hab. Krzysztof Koehler, Ph.D. – The University of Cardinal Stefan Wyszyński (Warsaw, Poland).

The International Scholarly Council:

Em. Prof. UJ dr hab. Bogusław Żurkowski, Ph.D. (**chief** of the International Board, Gdańsk, Poland), Dr hum. sc. Marek Mariusz Tytko, Ph.D. (**secretary**, Cracow, Poland), Univ.-Prof. Mag. Dr. Alois Woldan (Austria/Wien), Doc. Dr philol. sc., C.Sci., Ph.D. Âŕgen Arkadz'evič Pan'koŭ [Eugeniusz Pańkow] (Belarus, Grodno), Doc. Dr philol. sc., C.Sci. Ph.D., Vol'ga Âŕgen'eŭna Pan'kova [Olga Pańkowa] (Belarus, Grodno), Prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. (Czech Republic, Praha), Doc. PhDr. Hana Bočková, Dr. (Czech Republic, Brno), Prof. UW: Doc. PhDr. Libor Martínek (Czech Republic, Opava), Doc. PhDr. Martin Pilař, CSc. (Czech Republic, Ostrava), Prof. PhDr. Michaela Soleiman pour Hashemi CSc., (Czech Republic, Brno), Prof. Ph.D., M.A. Janina Falkowska (Canada, London, Ontario), Prof. Dr Peter Drews, apl. Prof., Ph.D. (Germany, Freiburg im Breisgau), Prof. Dr hab. phil. sc. Alicja Teresa Nagórko, Ph.D. (Germany, Berlin), Prof. WSE Dr hab. Teresa Jadwiga Bela Ph.D. (Poland, Cracow), rev. father Dr hab. Roman Bogacz, Th.D. (Poland, Cracow), Dr hab. Beata Maria Gaj Ph.D. (Poland, Opole), Prof. KUL JPII Dr hab. Piotr Juliusz Jaroszyński, Ph.D. (Poland, Lublin), Prof. UKSW Dr hab. Wojciech Feliks Kudyba, Ph.D. (Poland, Warsaw), rev. sister Prof. UPJPII Dr hab., Th.D. Adelajda Sielepin, CHR (Poland, Cracow), Prof. UŚ Dr hab. Urszula Jolanta Szuścik, Ph.D. (Poland, Katowice – Cieszyn), Prof. UJ Dr hab. Maciej Jan Urbanowski, Ph.D. (Poland, Cracow), Prof. UMCS Dr hab. Anna Marta Żukowska, Ph.D. (Poland, Lublin), rev. father Ass. Prof. Dr Vladimir Vukašinović, Th.D. (Serbia, Beograd), Doc. PhDr. Marián Andričik, Ph.D. (Slovakia, Košice), rev. father Prof. PhDr. Pavol Dancák, Ph.D. (Slovakia, Prešov), Doc. PhDr. PaedDr. Miroslav Gejdoš, Ph.D. (Slovakia, Ružomberok), M.Prof. KU doc.PaedDr. Tomáš Jablonský, Ph.D. (Slovakia, Ružomberok), Doc. PhDr. Zuzana Kákošová, CSc. (Slovakia, Bratislava), rev. father Prof. PaedDr. ThDr. Jozef Leštinský, Th.D. (Slovakia, Ružomberok), Prof. PhDr. Viera Žemberová, CSc. (Slovakia, Prešov), rev. father Akad. Prof. Dr Jože Krašovec, Th.D. (Slovenia, Ljubljana), Prof. Dr Jens Herlth, Ph.D. (Switzerland/Helvetia, Freiburg/Fribourg), Prof. Dr hab. Volodimir Ivanovič Antofijčuk, Ph.D. (Ukraine, Chernivtsi), Prof. dr hab. Oleksandr Grigorovič Astaf'ev, Ph.D. (Ukraine, Kiev), Prof. Dr hab. Boris Ivanovič Bunčuk, Ph.D. (Ukraine, Chernivtsi), Prof. Dr hab. Nadiâ Georgiïvna Kološuk, Ph.D. (Ukraine, Luck), Prof. Dr hab. Svitlana Ivanivna Kravčenko, Ph.D. (Ukraine, Luck), Prof. Dr hab. Mar'ana Bogdanivna Lanovik, Ph.D. (Ukraine, Ternopil), Prof. Dr hab. Zorâna Bogdanivna Lanovik, Ph.D. (Ukraine, Ternopil), Prof. Dr hab. Luîza Konstantinovna Olander, Ph.D. (Ukraine, Luck), Prof. Dr hab. Nataliâ Mikolaïvna Sidorenko Ph.D. (Ukraine, Kiev), Prof. Dr hab. Lidiâ Vitaliïvna Snicarčuk Ph.D. (Ukraine, Lviv), Prof. Dr Anna Frajlich-Zajac, Ph.D. (the United States, New York)

Members of the Editorial Board (the Editorial Team):

Editor-in-Chief: Dr hum. sc. Marek Mariusz Tytko, Ph.D. (marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl),

Vice-Editor-in-Chief: rev. sr. Prof. UPJPII Dr hab. Adelajda Sielepin CHR, Th.D. (s.adelajda[at]gmail.com)

Subject Editors (Sub-editors):

Em. Prof. UJ Dr hab. Bogusław Żurkowski Ph.D. – pedagogy, culture, literature (boguslaw.zurakowski[at]gmail.com), Prof. WSE Dr hab. Teresa Jadwiga Bela Ph.D. – English and American literature (terbela[at]gmail.com), rev. father Dr hab. Roman Bogacz Th.D. – Biblical theology and Biblical studies (atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl), rev. sr. Prof. UPJPII Dr hab. Adelajda Sielepin CHR, Th.D. – liturgical theology and liturgical spirituality (s.adelajda[at]gmail.com), Dr hab. Beata Maria Gaj, Ph.D. – Greek and Latin literature, ancient culture, modern classical culture, classical studies, classical tradition (beatagaj8[at]wp.pl), Prof. KUL JPII Dr hab. Piotr Juliusz Jaroszyński, Ph.D. –

philosophy of culture and aesthetics (jarosz[at]kul.lublin.pl), Prof. UKSW Dr hab. Wojciech Feliks **Kudyba**, Ph.D. – literature (kudyba[at]op.pl), Prof. UJ Dr hab. Maciej Jan **Urbanowski**, Ph.D. – literature and contemporary literature (maciej.urbanowski[at]uj.edu.pl), Prof. UŚ Dr hab. Urszula Jolanta **Szućik**, Ph.D. – psychology of creativity (ulaszus[at]poczta.onet.pl), Prof. UMCS Dr hab. Anna Marta **Żukowska**, Ph.D. – pedagogy, history of education and upbringing (anmartzuk[at]interia.pl), Prof. Dr hab. Svitlana Ivanivna **Kravčenko**, Ph.D. – Russian philology, Ukrainian philology and social communication (grelya64[at]mail.ru), Prof. UW, Doc. PhDr. Libor **Martínek** Ph.D. – Czech philology (libor.martinek[at]fpf.slu.cz), Doc. PhDr. Marián **Andričik**, Ph.D. – Slovak philology, Slovak literature, English philology, theory of literary translation, theory of interpretation of literature (marian.andricik[at]upjs.sk), PaedDr. Ivica **Hajdučeková**, Ph.D. – Slovak philology, Slovak literature (hajducekova[at]gmail.com), Prof. Dr hab. Mar'ána Bogdanivna **Lanovik**, Ph.D. – foreign literature, Russian and Ukrainian literature, literary theory, comparative studies, sacrology, the Bible in literature, literary translation theory (m-z[at]ukr.net), Prof. Dr hab. Zorâna Bogdanivna **Lanovik**, Ph.D. – foreign literature, Russian and Ukrainian literature, literary theory, comparative studies, sacrology and hermeneutics, the Bible in literature (m-z[at]ukr.net)

Statistical editor:

Em. Prof. AGH Dr hab. Adam Michał **Nodzeński** D.Tech. – statistics (nodzen[at]agh.edu.pl),

Language editors for Polish and native speakers (Polish language consultants):

Agnieszka Luiza **Kubicka**, M.A. – language editor for Polish language (agnieszkaluiza[at]wp.pl)

Language editors for English and native speakers (English language consultants):

rev. sr. Prof. UPJPII Dr hab., Th.D. Adelajda **Sielepin**, CHR – language editor for English language, **chief** of English Section (s.adelajda[at]gmail.com), Prof. WSE Dr hab. Teresa Jadwiga **Bela** Ph.D. – special editor for texts in English (terbela[at]gmail.com), Muir Alan **Evenden** (the United States) – English native speaker (mevenden[at]gmail.com), Thomas **Koziara** M.A. (the United States) – English native speaker (thomas.koziara.polska[at]gmail.com), Linda **Tytko** B.A. (the United States) – English native speaker (ltytko[at]sbcglobal.net), Mark Simon **Bonnett** (the United Kingdom) – English native speaker (Bignoze1[at]hotmail.com), Doc. PhDr. Marián **Andričik**, Ph.D. – English philology (marian.andricik[at]upjs.sk), Mgr. Aleksander Vadzimavič **Babuk**, M.A. – language editor for English language (alexander-babuk[at]yandex.ru)

Language editors for Russian and Ukrainian, native speakers (Russian and Ukrainian language consultants):

Prof. Dr hab. Svitlana Ivanivna **Kravčenko** – language editor for Russian language and native speaker (grelya64[at]mail.ru), Prof. dr hab. Nadiâ Georgiivna **Kološuk** – language editor for Russian and Ukrainian language and native speaker (n_koloshuk[at]ukr.net)

Language editor for Slovak and native speaker:

PaedDr. Ivica **Hajdučeková**, Ph.D. language editor for Slovak language and native speaker (hajducekova[at]gmail.com),

Language editor for Czech and native speaker:

Prof. UW. Doc. Ph.Dr. Libor **Martinek** Ph.D. – language editor for Czech language, Bohemian native speaker (libor.martinek[at]fpf.slu.cz),

Language editors for Belarusian and Polish, native speakers:

Doc. Dr philol.sc., C.Sci., Ph.D. Äŭgen Arkadz'evič **Pan'koŭ** [Eugeniusz **Pańkow**], subject editor for Belarusian and Polish literature, Polish and Belarusian philology (olgapankov[at]interia.pl, pankov_graal[at]mail.ru), Doc. Dr philol. sc., C.Sci., Ph.D., Vol'ga Äŭgen'eŭna **Pan'kova** [Olga **Pańkowa**] subject editor for Belarusian and Polish literature, Belarusian and Polish philology, Russian language editor (olgapankov[at]interia.pl, pankov_graal[at]mail.ru).

Language editor for Greek and Latin (Greek and Latin consultant):

Dr hab. Beata Maria **Gaj**, Ph.D. – Greek and Latin literature, ancient culture, modern classical culture, classical studies, classical tradition (beatagaj8[at]wp.pl),

Technical editors and webmaster:

M.Sc. Eng. Krzysztof **Kubicki** – technical editor, webmaster (krzysiek.kubicki[at]gmail.com), Bacc. Beata Anna **Tytko**, Baccalaureate, technical editor (beata.tytko[at]poczta.fm), Andrzej **Szełęga** M.A. – technical editor, photographer, graphic image technology editor, computer graphics, cameraman and film editor, (info[at]asfoto.net)

Editor:

Dr hum. sc. Marek Mariusz Tytko, Ph.D.,

Address of the editorial office:

ul. Włoska 17/27, 30-638 Kraków (Cracow), Poland
phone: +48 511 350 665
e-mail: religious.and.sacred.poetry[at]gmail.com

The Patronage:

The journal “Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education” is published under the scholarly patronage of the Polish Theological Society in Cracow

(Polskie Towarzystwo Teologiczne w Krakowie)

<http://www.ptt.net.pl/>

Copyright © by Marek Mariusz Tytko and the Authors of this volume 2014

Copyright © by Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton” 2014

The Publisher:

Fundacja Naukowa Katolików 'Eschaton' (Kraków, Polska)
[The Scholarly Foundation of Catholics 'Eschaton', Cracow, Poland]
Number KRS **0000451001** [The Judgement for Cracow-Centre, Department No. XI, 13.02.2013]
Number NIP **6793090655** [The Financial Office for Cracow-Podgorze (Podgórze), 20.03.2013]
Number REGON **122802966** [The Main Statistical Office – GUS Cracow (Kraków), 05.04.2013]

Address of the Publisher:

ul. Włoska 17/27, 30-638 Kraków (Cracow), Poland
phone: +48 511 350 665; e-mail: fundacja.eschaton[at]gmail.com

President of the Scholarly Foundation of Catholics 'Eschaton':

Dr hum. sc. Marek Mariusz Tytko, Ph.D.

Roman Catholic Church Assistants of the Publisher:

Father Dr hab. Roman **Bogacz** Th.D. – Church Assistant (atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl),
Father Ireneusz **Okarmus**, Th.M. – Church Assistant (iokarmus[at]parafiapiaskinowe.pl)
[Church assistants (ecclesiastical assistants) were appointed by His Eminence Metropolitan Cardinal Stanisław
Dziwisz, Th.D., The Metropolitan Curia in Cracow, 15.05.2013, Number 1132/2013]

On the cover of the periodical (first page of the cover):

The Icon of *Christ Pantocrator* (a copy, 21st century)

On the cover of the periodical (the last page of the cover):

father Grzegorz Stachura and Marek Mariusz Tytko, Cracow, September 21st, 2013 (the PSALM)
(Photo: Andrzej Szełęga)

The text on the last page of the cover:

Marek Mariusz Tytko, transl. into English by Adelajda Sielepin CHR, Muir Evenden & Mark Bonnet

Cover design:

The cover was designed by Krzysztof Kubicki and inspired by Marek Mariusz Tytko,
Design consultant: Jarosław Kubicki

The graphic trademark of the Quarterly and the Foundation (a Christian fish):

Edward Przebieracz and Krzysztof Kubicki inspired by Marek Mariusz Tytko

ISSN: 2299-9922 [for paper's print version]

[The National Library in Warsaw, The National Centre of the ISSN, 18.02.2013]

e-ISSN 2391-9418 [for online version]

[The National Library in Warsaw, The National Centre of the ISSN, 05.12.2014]

Additional information on
Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education

The journal is published both in electronic and in paper version. Both versions of 2013 and 2014 are provided with a list of reviewers.

The journal uses a reviewing procedure which is described in the electronic and paper version. It follows the rules presented in the Communication of the Polish Ministry of Science and Higher Education.

The volume and issue number of the journal that contains a description of the reviewing procedure: 3/2014.

Direct link to the website containing the description of the reviewing procedure:

http://religious-and-sacred-poetry.info/wordpress/?page_id=104

The journal has a working and up-to-date website.

All the journal reviewers in 2013-2014 were external reviewers.

All the scholarly articles published in the journal in 2013-2014 are provided with a title and an abstract in English.

In 2013-2014 no joint (double) issues of the journal were published.

In 2013-2014 there was a six-month delay in publishing the journal, due to editorial reasons.

There were 8 issues of the journal published in 2013-2014.

Over 50% of the authors of scholarly articles published in the journal in 2013-2014 are academics working at the universities or other scholarly institutions in the countries other than the country where the journal is published (i.e. Poland)

29 scholarly articles were published in the journal in 2014.

Over 50 % of the people reviewing articles for the journal in 2013-2014 were affiliated to scholarly institutions in the countries outside Poland.

The frequency of publication: every three months

Over 50 % of scholarly articles published in the journal in 2013-2014 were written in English or Russian.

32 members of the Editorial Board work for scholarly or educational institutions in the countries outside Poland, that is outside the country where the journal is published (it refers to the situation on 31.12.2014).

10 members of the Editorial Board work in scholarly or teaching institutions in Poland, that is the country where the journal is published (it refers to the situation on 31.12.2014).

100 % of scholarly articles published in the journal in 2013-2014 are accessible on the Website.

The first year of the journal's publication : 2013.

Spis ilustracji / Table of Illustrations:

Ilustracja 1. / Illustration 1.

*Chrystus Pantokrator, ikona (2014);
malowała Ewa Sączawa. Zbiory prywatne .....* 266

Ilustracja 2. / Illustration 2.

*Bogusław Żurkowski w Krakowie
w Podziemnym Salonie Artystyczno-Literacko-Muzycznym (PSALM-ie)
przy Parafii p.w. Matki Bożej Różańcowej na Piaskach Nowych
Kraków, 10 czerwiec 2012 r. ....* 290

Spis treści

<i>Spis ilustracji</i>	8
<i>Spis treści</i>	9
<i>Table of Contents</i>	14

MAREK MARIUSZ TYTKO (Polska), <i>O „Poezji Religijnej i Sakralnej” (8) [tekst po polsku]</i>	19
---	----

I. Dissertations and Articles (Rozprawy i Artykuły) 25

Ks. ROMAN BOGACZ (Kraków, Polska), MARIA KATARZYNA LIGAS (Kraków, Polska) <i>Jesus and the Samaritan Woman: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's Song of the Brightness of Water [Jezus i Samarytanka. Spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu Pieśni o blasku Wody, Karola Wojtyły]</i> [tekst po angielsku]	27
--	----

Ks. ROMAN BOGACZ (Kraków, Polska), MARIA KATARZYNA LIGAS (Kraków, Polska) <i>Jezus i Samarytanka. Spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu Pieśni o blasku Wody, Karola Wojtyły</i> [tekst po polsku]	51
---	----

MAŁGORZATA MARCINKOWSKA (Katowice, Polska) <i>Anonymous 18th Century Publication Dedicated to the Virtue of Purity [Anonimowy druk z XVIII wieku poświęcony cnocie czystości]</i> [tekst po angielsku]	73
--	----

LIBOR MARTINEK (Opava, Czechy)	
<i>Kopce jsou lysé, sníh hoří. Zhudebněná poezie Bohuslava Reynka</i>	
[Wzgórza są łyse, śnieg płonie. Umuzyczniona poezja Bohuslava Reynek'a]	
[tekst po czesku]	93

IVO HARÁK (Ústí nad Labem, Czechy)	
Bůh píše přímo křivými čarami (<i>Josef Suchý a literatura Lužických Srbů</i>)	
[Bóg pisze wprost krzywymi liniami (<i>Józef Suchy i literatura Serbołużyczan</i>)]	
[tekst po czesku]	113

TOMASZ ŻURAWLEW (Olsztyn, Polska)	
<i>Językowy obraz kobiety i mężczyzny w aforyzmach Gertrudy von le Fort</i>	
[tekst po polsku]	149

Ks. STEFAN RADZISZEWSKI (Kielce, Polska),	
<i>Dwa „sonety” ks. Grzegorza Stachury (będziesz Hiobem, jak Marta)</i>	
[tekst po polsku]	175

MICHAŁ JANKOWICZ (Wilno, Litwa)	
<i>Избранные вопросы перевода поэзии Марка Мариуша Тытко на русский язык (на материале сборника «Встреча с Иным»)</i>	
[<i>Wybrane problemy przekładu poezji Marka Mariusza Tytko na język rosyjski na podstawie materiału z tomiku „Spotkanie Innego”</i>]	
[tekst po rosyjsku]	193

II. Book Reviews (Recenzje książek) 215

MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska)	
[Rec. książki:] Ks. Stefan Radziszewski, <i>Kamińska ostiumiczna</i> , Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011 [rec. po polsku]	217

III. Reports (Sprawozdania) 221

[MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska)]	
<i>Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton”</i> [tekst po polsku]	223

MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska) <i>Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton” w Krakowie: sprawozdanie z działalności w latach 1997-2013 [tekst po polsku]</i>	233
---	-----

MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska) <i>Akt założycielski „Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical. Poezja Religijna i Sakralna: Religia, Kultura i Wychowanie. Międzynarodowe Czasopismo Naukowe”</i> [tekst po polsku]	237
---	-----

MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska) i BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA (Kraków, Polska) <i>Umowa (o udzielenie nieodpłatnej licencji do utworów z zobowiązaniem do udzielania sublicencji CC-BY-SA) zawarta w Krakowie, dnia 11 X 2012 r., pomiędzy: drem Markiem Mariuszem Tytko, redaktorem naczelnym czasopisma: „Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical” zwanym dalej „Twórcą” oraz Jagiellońską Biblioteką Cyfrową zwanym dalej „Nabywcą”</i> [tekst po polsku]	257
--	-----

MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska) <i>Sprawozdanie z działalności Podziemnego Salonu Artystyczno-Literacko- Muzycznego („PSALM”) w Krakowie-Piaskach Nowych przy Parafii pw. Matki Bożej Różańcowej za okres II 2012 – IX 2014, sporządzone na okoliczność wizytacji kanonicznej w Parafii (X 2014) [tekst po polsku]</i>	261
--	-----

IV. A Sacred Picture (Obraz sakralny) 265

MAREK MARIUSZ TYTKO (Kraków, Polska) <i>Ikona Chrystusa Pantokratora [tekst po polsku]</i>	267
---	-----

V. Information for Authors (Informacja dla Autorów) 271

<i>Evaluation Form</i> [Formularz recenzji (po angielsku)]	273
---	-----

<i>Формуляр рецензии</i>	
[Formularz recenzji (po rosyjsku)]	275
<i>Formularz recenzji</i>	
(po polsku)	277
<i>Formulář recenze</i>	
[Formularz recenzji (po czesku)]	279
<i>Formulár recenzie</i>	
[Formularz recenzji (po słowacku)]	281
<i>Формуляр рецензії</i>	
[Formularz recenzji (po ukraińsku)]	283
<i>Фармуляр рэцэнзій</i>	
[Formularz recenzji (po białorusku)]	285
Autorzy tekstów w tomie 4 (8) 2014	287
Autorzy artykułów recenzowanych w tomie 4 (8) 2014	288

VI. Information on the Editors (Informacja o Redaktorach) .. 289

Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po angielsku]	291
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po polsku]	292
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po czesku]	293
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po słowacku]	294
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po rosyjsku]	295
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po ukraińsku]	296
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po białorusku]	297

Informacja o Redaktorze Naczelnym „Religious and Sacred Poetry” [tekst po angielsku]	298
Informacja o Redaktorze Naczelnym „Religious and Sacred Poetry” [tekst po polsku]	299
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po czesku]	300
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po słowacku]	301
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po rosyjsku]	302
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po ukraińsku]	303
Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [tekst po białorusku]	304

Table of Contents

<i>Table of Illustrations</i>	8
-------------------------------------	---

<i>Table of Contents</i> [in Polish]	9
--	---

<i>Table of Contents</i> [in English]	14
---	----

MAREK MARIUSZ TYTKO (Poland)

On "Religious and Sacred Poetry" (8)

[the text in Polish]	19
----------------------------	----

I. Dissertations and Articles 25

Father ROMAN BOGACZ (Cracow, Poland),

MARIA KATARZYNA LIGAS (Cracow, Poland)

Jesus and the Samaritan Woman: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's

Song of the Brightness of Water

[the text in English]	27
-----------------------------	----

Father ROMAN BOGACZ (Cracow, Poland),

MARIA KATARZYNA LIGAS (Cracow, Poland)

Jesus and the Samaritan Woman: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's

Song of the Brightness of Water

[the text in Polish]	51
----------------------------	----

MAŁGORZATA MARCINKOWSKA (Katowice, Poland)

Anonymous 18th Century Publication Dedicated to the Virtue of Purity

[the text in English]	73
-----------------------------	----

LIBOR MARTINEK (Opava, Czech Republic)

The Hills are Bare, the Snow is Burning: Bohuslav Reynek's Musical Poetry

[the text in Czech]	93
---------------------------	----

IVO HARÁK (Ústí nad Labem, Czech Republic) <i>God Writes Straight Crooked Lines (Josef Suchy and Wendish Literature)</i> [the text in Czech]	113
--	-----

TOMASZ ŻURAWLEW (Olsztyn, Poland) <i>Linguistic Images of Man and Woman in the Aphorisms of Gertrud von le Fort</i> [text in Polish]	149
--	-----

Father STEFAN RADZISZEWSKI (Kielce, Poland), <i>Two „Sonets” by fr Grzegorz Stachura (you will be Job, as Martha)</i> [the text in Polish]	175
--	-----

MICHAŁ JANKOWICZ (Vilnius, Lithuania) <i>Selected Problems of the Translation of Marek Mariusz Tytko's Poetry into the Russian Language on the Basis of the Texts from the Volume of Poems “Meeting with the Other” (“Spotkanie Innego”)</i> [the text in Russian]	193
--	-----

II. Book Reviews 215

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland) [Rev:] Father Stefan Radziszewski, <i>Ostiumic Kamienska</i> , Publishing Jednosc, Kielce 2011 [the text in Polish]	217
--	-----

III. Reports 221

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland) <i>The Statute of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton”</i> [The Consolidated text of 8 February 2013] [he text in Polish]	223
--	-----

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland) <i>The Scholarly Foundation of Catholics „Eschaton” in Cracow: a Report in the Activities in the Years 1997-2013</i> [the text in Polish]	233
--	-----

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)	
<i>The Founding Act of Religious and Sacred Poetry:</i>	
<i>Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical</i>	
[the text in Polish]	237

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)	
and	
BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA (Cracow, Poland)	
<i>Agreement (on granting a royalty-free licence on works which includes</i>	
<i>an obligation to grant the sub-licence CC-BY-SA) concluded in Cracow,</i>	
<i>on October 11. 2012, between Dr Marek Mariusz Tytko, editor of the journal</i>	
<i>“Religious and Sacred Poetry. Religion, Culture and Education:</i>	
<i>An International Scholarly Periodical”, further called “the Author”,</i>	
<i>and the Jagiellonian Digital Library further called “the Purchaser”</i>	
[the text in Polish]	257

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)	
<i>Report on the Activities of the Underground Artistic, Literary and Musical</i>	
<i>Salon („PSALM”) in Cracow, the Nowe Piaski District, at the Paris</i>	
<i>of Our Lady of the Rosary, Covering the Period of February 2012 –</i>	
<i>September 2014, Prepared on the Occasion of the Bishop’s Canonical Visit</i>	
<i>at the Parish (October 2014)</i>	
[the text in Polish]	261

IV. A Sacred Picture 265

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)	
<i>The Icon of Christ Pantocrator</i>	
[the text in Polish]	267

V. Information for Authors 271

<i>The evaluation form [in English] .....</i>	273
<i>The evaluation form [in Russian] .....</i>	275
<i>The evaluation form [in Polish] .....</i>	277
<i>The evaluation form [in Czech] .....</i>	279

<i>The evaluation form</i> [in Slovak]	281
<i>The evaluation form</i> [in Ukrainian]	283
<i>The evaluation form</i> [in Belarusian]	285

<i>The Authors of Texts in the Issue 4 (8) 2014</i> [the text in English]	287
---	-----

<i>The Authors of the Peer Reviewed Papers in the Issue 4 (8) 2014</i> [the text in English]	288
---	-----

VI. Information on the Editors 289

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in English]	291
---	-----

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Polish]	292
--	-----

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Czech]	293
---	-----

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Slovak]	294
--	-----

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Russian]	295
---	-----

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Ukrainian]	296
---	-----

Information about the Chief of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Belarusian]	297
--	-----

Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in English]	298
--	-----

Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Polish]	299
Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Czech]	300
Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Slovak]	301
Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Russian]	302
Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Ukrainian]	303
Information about Editor-in-Chief and the Secretary of the International Scholarly Council of <i>Religious and Sacred Poetry</i> [the text in Belarusian]	304

O „Poezji Religijnej i Sakralnej” (8)

Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Szczęść Boże!

Laudetur Jesus Christus! Beneficiat vobis Deus!

Ἐυλογῆμενος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς! Ὁ Θεός ὑμᾶς ἀποτούς ἐυλογεῖ!

Jesteśmy szczęśliwi, że oddajemy w Państwa ręce **ósmy** już numer naszego czasopisma „Religious and Sacred Poetry”. Przypominam, jak to czynię w każdym numerze, że nasz wspólny kwartalnik naukowy, który stara się wypełnić lukę tematyczną wśród międzynarodowych periodyków akademickich, tworzony jest przez zespół uczonych z dwunastu krajów świata. Jesteśmy czasopismem spełniającym warunki naukowości, nie jesteśmy natomiast pismem konfesyjnym. Programowo gromadzimy badaczy wielu państw wokół problematyki religijnej kultury literackiej (chrześcijańskiej), w tym szczególnie wokół zagadnień poezji religijnej i sakralnej. Prezentujemy wyniki badań nad kulturą chrześcijańską, stąd w poszczególnych tomach można znaleźć opracowania naukowe dotyczące twórców zarówno prawosławnych, katolickich, jak i protestanckich. Więcej informacji o nas znajduje się na naszej stronie internetowej (umieszczonej pod adresem: www.religious-and-sacred-poetry.info).

Celem naszego czasopisma jest zjednoczenie rozproszonego środowiska międzynarodowego, złożonego z wielu specjalistów, którzy zajmują się tematyką chrześcijańskiej poezji religijnej i sakralnej i literatury chrześcijańskiej w różnych aspektach. Bylibyśmy wielce zobowiązani Autorom i Autorkom, gdyby przeczytawszy jakieś teksty w kwartalniku, zainteresowali naszym periodykiem swoje środowiska naukowe, innych uczonych ze swojej uczelni lub kolegów i koleżanki z zaprzyjaźnionych uniwersytetów czy akademii nauk. W ten sposób metodą „przez ludzi do ludzi” można dotrzeć do uczonych, którzy nas przedtem nie znali i nie słyszeli o nas.

W obecnym tomie w części pierwszej pt. *Rozprawy i artykuły* czytelnik znajdzie osiem oryginalnych tekstów.

Tom niniejszy rozpoczynają dwa artykuły (angielski i polski) poświęcone poezji Karola Wojtyły / św. Jana Pawła II, co szczególnie cieszy w roku jego kanonizacji (2014). Ks. Roman Bogacz i Maria Katarzyna Ligas z polskiego Krakowa podjęły niejako biblijny temat *Jezus i Samarytanka. Spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu* Pieśni o blasku Wody, *Karola Wojtyły*, [*Jesus and the Samaritan Wo-*

man: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's Song of the Brightness of Water]. Zwracam uwagę na to, że wspomniane dwa różne teksty (angielski i polski) nie są całkowicie tożsame ze sobą, z uwagi np. na różnice w źródłach i różnych tłumaczeniach tekstów Karola Wojtyły na język angielski, jakie przytoczono w tekście. Teksty te oczywiście poddano odrębnym procesom recenzowania, w sumie uzyskały one cztery recenzje (Peer Review). Podkreślam to szczególnie mocno, ponieważ polskie Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego kwestionuje tego typu przypadku publikowania jednocześnie dwóch artykułów np. po polsku i po angielsku. Ministerstwo mówi: to jest jeden i ten sam artykuł artykuł, tylko w tłumaczeniu (i tak to liczy: jedna sztuka). My mówimy natomiast inaczej: to są dwa różne artykuły (i tak liczymy: dwie sztuki), ponieważ jeden artykuł publikujemy w dwóch różnych językach, np. tu jeden po angielsku, a drugi po polsku i są między nimi różnice, ponadto każdy z tych artykułów był recenzowany przez dwóch różnych recenzentów. Widać to szczególnie na zróżnicowanej podstawie źródłowej oraz innym akcentowaniu kwestii w tekście.

Następnie publikujemy na łamach „Religious and Sacred Poetry” artykuł Małgorzaty Marcinkowskiej z Katowic, stolicy polskiego Górnego Śląska. Jej tekst na temat: *Anonimowy druk z XVIII wieku poświęcony cnocie czystości jest napisany w języku angielskim (Anonymous 18th century publication dedicated to the virtue of purity)*.

Z kolei Libor Martinek – tym razem autor z czeskiego Śląska, a ściślej – z Opawy w Czechach, publikuje tekst na temat jednego z bardziej znanych twórców czeskich XX wieku. Jego artykuł pt. *Wzgórza są łyse, śnieg płonie. Umuzyczniona poezja Bohuslava Reynek’a* napisany został w języku czeskim (*Kopce jsou lysé, sněh hoří. Zhudebněná poezie Bohuslava Reynka*).

W numerze obecnym (4[8]) mamy także dwa teksty po czesku, podobnie jak to było w poprzednim tomie naszego czasopisma (nr 3[7]); owe dwa akcenty czeskie kierują uwagę czytelnika do literatury współczesnej, mało znanej poza Czechami.

Drugi Autor z Republiki Czeskiej – Ivo Harák z Ústí nad Labem, czyli dosłownie z „Ust nad Łabą” – przemawia niejako ustami innego twórcy – mówi w imieniu poety morawskiego – Józefa Suchego, zafascynowanego kulturą najmniejszego z narodów słowiańskich: Serbołużyczan (Serbów Łużyckich). Publikujemy tekst Ivo [Iwona] Haráka pt. *Bóg pisze wprost krzywymi liniami (Józef Suchy i literatura Serbołużyczan)* – artykuł ten napisany jest po czesku [*Bůh píše přímo křivými čarami (Josef Suchý a literatura Lužických Srbů)*].

Z kolei w obecnym numerze naszego czasopisma prezentujemy studium językoznawcze germanisty Tomasza Żurawlewa z polskiego Olsztyna. W swoim tekście napisanym po polsku, analizuje on *Językowy obraz kobiety i mężczyzny w aforyzmach Gertrudy von le Fort*, podnosząc w nim m.in. wątki relacji człowieka do Boga (kobiety i mężczyzny relacje wobec Stwórcy), pochodzące z aforyzmów

autorstwa wspomnianej, nawróconej z protestantyzmu na katolicyzm, poczytnej, niemieckiej pisarki.

Następnie książkę Stefan Radziszewski z Kielc analizuje *Dwa „sonety” ks. Grzegorza Stachury* (będziesz Hiobem, jak Marta), w tekście analitycznym, napisanym po polsku, dotyczącym współczesnego duchownego poety z Kielc.

Na zakończenie części naukowej, w której umieszczono artykuły recenzowane (Peer Review), prezentujemy tekst w języku rosyjskim, autorstwa Michała Jankowicza, nadesłany z Wilna na Litwie (Vilnius). Autor ten podejmuje temat językoznawczy, komparatystyczny, dotyczący przekładu literackiego (artystycznego) współczesnej poezji religijnej, metafizycznej, eschatologicznej, duchowej: *Wybrane problemy przekładu poezji Marka Mariusza Tytko na język rosyjski na podstawie materiału z tomiku „Spotkanie Innego”*. Artykuł nosi tytuł oryginalny *Избранные вопросы перевода поэзии Марекка Мариуша Тытко на русский язык (на материале сборника «Встреча с Иным»)*

W drugiej części obecnego numeru w dziale *Book Reviews (Recenzje książek)* Marek Mariusz Tytko omawia po polsku książkę ks. Stefana Radziszewskiego pt. *Kamińska ostiumiczna*, opublikowaną przez Wydawnictwo Jedność (Kielce 2011).

W trzeciej części pt. *Reports (Sprawozdania)*, prezentujemy szereg polskich dokumentów źródłowych (edycja źródeł) dotyczących wydawcy naszego czasopisma – Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” (1. *Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton”, 2. Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton” w Krakowie: sprawozdanie z działalności w latach 1997-2013*) oraz wybrane archiwalia na temat podstaw istnienia i funkcjonowania naszego czasopisma (1. *Akt założycielski „Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical. Poezja Religijna i Sakralna: Religia, Kultura i Wychowanie. Międzynarodowe Czasopismo Naukowe”, 2. Umowa (o udzielenie nieodpłatnej licencji do utworów z zobowiązaniem do udzielania sublicencji CC-BY-SA) zawarta w Krakowie, dnia 11 X 2012 r., pomiędzy: drem Markiem Mariuszem Tytko, redaktorem naczelnym czasopisma: „Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical” oraz Jagiellońską Biblioteką Cyfrową.*

Ponadto prezentujemy czytelnikom *Sprawozdanie z działalności Podziemnego Salonu Artystyczno-Literacko-Muzycznego („PSALM”) w Krakowie – Piaskach Nowych przy Parafii pw. Matki Bożej Różańcowej za okres II 2012 – IX 2014, sporządzone na okoliczność wizytacji kanonicznej w Parafii (X 2014)*, w którym zawarto szereg informacji m.in. na temat cyklu spotkań autorskich pod hasłem „Poezja religijna”. Do problematyki spotkań w ramach owego Salonu, z którego relacje w postaci filmów są dostępne w internecie na YouTube, będziemy jeszcze mieli okazję wielokrotnie powracać.

W części czwartej pt. *A Sacred Picture (Obraz sakralny)* znajduje się krótka opis i komentarz historyczny po polsku pt. *Ikona Chrystusa Pantokratora*, dotyczący dzieła sztuki malarskiej reprodukowanego na pierwszej stronie okładki niniejszego numeru.

Na zakończenie przedstawiamy w części piątej *Informacja dla Autorów*, w tym formularz recenzyjny w siedmiu językach: angielskim, rosyjskim, polskim, czeskim, słowackim, ukraińskim i białoruskim. W części tej dodano alfabetyczne wykazy autorów tekstów zamieszczonych w obecnym numerze.

W części szóstej pt. *Informacja o Redaktorach* znajduje się (w siedmiu powyższych językach) informacja o przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej oraz redaktorze naczelnym „Religious and Sacred Poetry”

Czytelników zapraszamy do lektury. Autorów zachęcamy do współpracy. Prosimy o kontakt oraz nadsyłanie propozycji oryginalnych tekstów dotąd niepublikowanych i niezłożonych do druku.

Listy prosimy kierować na adres: [marek.mariusz.tytko\[at\]uj.edu.pl](mailto:marek.mariusz.tytko@uj.edu.pl); tu dla bezpieczeństwa użytkowników stosujemy zapis [at] zamiast @ w adresach e-mail. Informacje o czasopiśmie, w tym także instrukcje dla autorów można znaleźć na stronie www.religious-and-sacred-poetry.info po polsku i angielsku.

Liczymy na ciekawą współpracę naukową z uczonymi różnych dyscyplin (teologii, filozofii, literaturoznawstwa, kulturoznawstwa, psychologii, pedagogiki itd.) i różnych krajów, zwłaszcza – słowiańskich.

Dziękuję zespołowi redakcyjnemu, szczególnie redaktorom językowym: prof. Teresie Beli, s. prof. Adelajdzie Sielepin CHR, prof. Nadiji Koloszuk, prof. Switłanie Krawczenko, prof. Mar’janie i Zor’janie Łanowykównom (Lanovik), doc. Oldze i Eugeniuszowi Pańkowom, prof. Liborowi Martinkowi, dr Ivicy Hajdučekowej, Muirowi Evendenowi, Markowi Bonnettowi oraz Thomasowi Koziarze za pomoc językową. Deo gratias Annie Marcie Żukowskiej za wpłatę na wydanie części nakładu tego numeru RASP. Ponadto mgr. inż. Krzysztofowi Kubickiemu – dziękuję za okładkę i serwis internetowy naszego kwartalnika, który mamy także po angielsku. Beacie Tytko dziękuję za wprowadzanie informacji o czasopiśmie do paru baz danych (C.E.E.O.L. i C.E.J.S.H.), w których jesteśmy obecni z numerami od 2013 roku. Jesteśmy także widoczni w BazHum. Recenzentom dziękuję za wnikliwe uwagi. Czytającym – za lekturę. Zapraszam do współpracy i współtworzenia czasopisma.

Marek Mariusz Tytko

Redaktor Naczelny / Editor-in-Chief “Religious and Sacred Poetry”

(e-mail: [marek.mariusz.tytko\[at\]uj.edu.pl](mailto:marek.mariusz.tytko@uj.edu.pl))

Title in English:

On “Religious and Sacred Poetry”, No. 8

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

The text on *Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education* concerns mainly the Christian profile of the journal, its structure and the content. The editor-in-chief (Marek Mariusz Tytko) describes the aims of this quarterly, its program and editorial plans. Christian culture, religious literary culture, Christian religious poetry and sacred poetry are the main research area for authors of this quarterly. It is a social and humanistic international project of some scholars from Europe and America. Especially, some scholars were busy with translation in editorial work, e.g. Eugeniusz i Olga Pańkow from Grodno in Belarus, Nadija Georgijivna Koloshuk (from Luck [Lutsk] in Ukraine), Ivica Hajdučeková from Košice in Slovakia, Libor Martinek from Opava in Czech Republic, Teresa Bela (from Cracow), Thomas Koziara and Muir Alan Evenden (both of them from the USA) and Mark Simon Bonnett from the United Kingdom.

Key words:

religious poetry, sacred poetry, literature, culture, education, scholarly periodical, religious literary culture, Slavic philology, Christian culture,

Abstract in Polish:

Tekst o "Religious and Sacred Poetry" dotyczy głównie chrześcijańskiego profilu czasopisma, jego struktury i zawartości. Redaktor naczelny (Marek Mariusz Tytko) opisuje cele kwartalnika, jego program i plany redakcyjne. Chrześcijańska kultura, religijna kultura literacka, chrześcijańska poezja religijna i poezja sakralna są głównym polem badawczym autorów tego kwartalnika. To jest społeczny i humanistyczny projekt międzynarodowy naukowców z Europy i Ameryki. W szczególności, niektórzy uczeni byli zaangażowani w przekłady tekstów, w pracę redakcyjną – Eugeniusz i Olga Pańkow z Grodna na Białorusi, Nadija Georgijivna Koloszuk (z Łucka na Ukrainie), Ivica Hajdučeková z Koszyc na Słowacji, Libor Martinek z Opawy w Republice Czeskiej, Teresa Bela (z Krakowa), Thomas Koziara, Muir Alan Evenden (obydwaj z USA) i Mark Bonnett z Wielkiej Brytanii.

Słowa-klucze:

poezja religijna, poezja sakralna, literatura, kultura, wychowanie, czasopismo naukowe, religijna kultura literacka, filologia słowiańska, kultura chrześcijańska,

Bibliography (First Literature):

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education. Edited by Marek Mariusz Tytko. Year 2: 2014. Volumes 1(5) - 4(8) / 2014.

I. Dissertations and Articles

(I. Rozprawy i artykuły)

Ks. ROMAN BOGACZ (Cracow, Poland)

E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl

MARIA KATARZYNA LIGAS (Cracow, Poland)

E-mail: k._ligas[at]vp.pl

Jesus and the Samaritan Woman: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's *Song of the Brightness of Water*

Holy Scripture, because of its richness, has been an irreplaceable source of literary inspiration. It is a reflection of the literary development in various cultural periods. Therefore it comes as no surprise that in the Bible Karol Wojtyła found many themes for his later writings. These writings express his personal religious experience, and are also a testimony of a deep and contemplative reading of the Scripture.

The core of the Pope's poetic interests is man's own turning to his interior and searching for answers to the questions about the purpose and meaning of his existence. This anthropological orientation of John Paul II's work shows its bond with the Bible. Meeting with God is the main motif of K. Wojtyła's poetic meditations, which are based on the Word of God. In this meeting man can find the answers he has long sought for. It also leads to the change in life which can be described as conversion.

1. The poem *Song of the Brightness of Water*

The theme of the woman coming from Samaria appeared in the work *The Song of the Brightness of Water*, which was written in 1950. The composition's motto was taken from St John's Gospel:

„A odpowiadając Jezus rzekł jej: Każdy, kto pije tę wodę, znowu pragnąć będzie; kto jednak napije się wody, którą ja mu dam, nigdy nie uczuje pragnienia”¹

(J 4, 13).

---

¹ I quote the Polish text by Karol Wojtyła, *Poezje. Poems*, przełożył / translated by Jerzy Peterkiewicz, *Posłowie / Afterword* by Krzysztof Dybciak, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998, p. 45.

“Jesus said to her, «Everyone who drinks of this water will be thirsty again, but those who drink of the water that I will give them will never be thirsty»”²

(John 4:13).

The Polish version of the text is probably Wojtyła's own translation of this fragment of the Gospel. The poem's title suggests that it is about the “brightness of water”, which is also confirmed by the cited passage. Determining its theme we must say that the author has dedicated it to the possibility of uniting with God through the water of eternal life, which in Catholic theology symbolizes the Holy Spirit³. This poem is certainly an example of his fascination with mysticism, which can be seen in the writing of *The Song of the Hidden God* and his doctoral dissertation *The Question of Faith according to St. John of the Cross*. There are many elements in the analyzed text that indicate the mentioned inspiration.

2. Composition

The compositional scheme of the *Song of the Brightness of Water* is based on the event reported in the fourth chapter of St. John's Gospel. It consists of the narrator's monologue, as well as that of the poem's main character – the Samaritan woman, standing at the well in Sichar. The poem begins with an introduction about tired eyes, in which dark waters flow through words into prayer, and ends with a joyful song of union with God. A short sentence from the sixth part of Wojtyła's poem informs the reader that it has to be interpreted mystically:

„Owa studnia złączyła mnie z Tobą,
owa studnia wprowadziła mnie w Ciebie”⁴.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part 6. *Samarytanka*, verses 1-2)

The same text in English translation:

“It joined us together, the well;
the well led me into you.”⁵

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 6. *The Samaritan Woman*, verses 1-2)

---

² Cf. in the original text by Karol Wojtyła - vide: *Poezje. Poems*, przełożył / translated by Jerzy Peterkiewicz, Posłowie / Afterword by Krzysztof Dybciak, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998, p. 45.

³ Vide: Krzysztof Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, Biblos, Tamów [1991], p. 39.

⁴ Karol Wojtyła, *Poezje i dramaty*, wybór i układ z upoważnienia Autora Marek Skwamicki, Jerzy Turowicz, redakcja filologiczna Jan Okoń, 2. ed., Wydawnictwo Żnak, Kraków 1986, p. 34.

⁵ K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, translated by J. Peterkiewicz, Kraków 1998, p. 54.

The quoted words clearly indicate the metaphorical significance of the meeting and uniting with God. The main character's statement, put into words in the form of anaphora, refers to the writings of St. John of the Cross, especially to his description of the final stage of the "passive night of the spirit"⁶. It also confirms that the meeting with Christ did not remain unnoticed and resulted in a change in the Samaritan woman's life.

3. The motif of conversion – experience of sacrum

The important thing here is the great breakthrough, which in the life of an individual represents a turning point, to where one constantly returns, from which strength can be gained. Its beginning is the transformation of the woman's vision, as we read in the poem:

„[...] Byle oczy otworzyć inaczej,
otworzyć inaczej niż zwykle
I nie zapomnieć widzenia, którym wówczas wzrok się napawał.”⁷.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part 2. *Gdy otworzysz oczy w głębi fali...*, verses 22-24)

The same text in English:

“[...] if eyes could only be opened
not from habit, but differently;
then, then not to forget their vision filled with delight.”⁸

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 2. *When You Open Your Eyes Deep in a Wave ...*, verses 22-24)

The comparison used in the above text stresses the need for a different point of view and preserving this new image. It is also very important to refer to the biblical understanding of the term “to see”, which means being admitted to the intimacy with a person of higher standing, for example with the king. In this sense, seeing God means to be with Him and to participate in His life⁹. The word 'knowing' in the Bible has an additional sense, which involves communion and commu-

---

⁶ Vide: K. Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, op. cit., p. 40.

⁷ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 32.

⁸ K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, ibidem, p. 48.

⁹ Stanisław Moysa-Rosochacki, „*teraz zaś trwają te trzy*”, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1986, p. 177.

nity in truth and love¹⁰. Aspiration for that reality has become the aim of the poem's main character.

But before the Samaritan woman realized that, she had noticed various aspects of the vision, above all the great perception that characterizes God. This is what she says:

„[...] Tak widzieć w sobie nie odważy się nikt z nas. –
On poznawał inaczej. Prawie oczu nie podniósł. Był wielkim zbiorowiskiem poznania
– jak studnia blaskiem wody wijejąca przez twarz”¹¹.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*, verses 1-2)

The same in English:

“[...] To see like this, inwardly, none of us dares.
His recognition was different. He hardly raised his eyes. He was a great gathering of perception –
like the well blowing the brightness of water into a face.”¹²

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 4. *Later Recollection of the Meeting*, verses 1-2)

The quoted passage can be defined as an account of the recognition of the Sacred (*Sacrum*)¹³, which is part of the mystical experience. Until this moment contact with the Transcendent takes place without any words. In the presence of this Mystery one can only remain silent.

Discovery of perfect knowledge can be compared to the brightness of water, reflected in the human face. The stylistic element has been enriched with synesthesia, consisting of visual and tactile sensations. Therefore, it has to be pointed out that the author uses various literary types in reference to the supernatural reality, in order to express its complexity properly. It is confirmed by the above-mentioned text on the subject of Christ's knowledge.

To see Him meant to see the Father, as He said:

“Whoever has seen me has seen the Father”

(John 14:9, NRSV)¹⁴.

---

¹⁰ Vide: Jean Corbon, Albert Vanhoye, *Poznać*, [to know] [in:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, editor-in-chief Xavier Léon-Dufour, translation and edition by Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, p. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

¹¹ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 32.

¹² K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., ibidem, p. 50.

¹³ Vide: K. Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, op. cit., p. 44.

¹⁴ All Scripture quotations are taken from the *New Revised Standard Version*, 1989. Vide: *The Holy Bible: containing the Old and New Testaments, New Revised Standard Version*, T. Nelson Publishers,

The experience of meeting Jesus has become the beginning of the mystical vision of God for the Samaritan woman. Her account disregards expressing her feelings, it is rather a kind of journalistic report of what she has observed. Only the last couplet of the quoted passage reflects the unique nature of the presented events. The aforementioned use of comparison reflects an inexpressibility of the situation. Such an impression can be enhanced in the reader by the surprising phraseology: "He was a great gathering of perception"¹⁵. Two nouns in that phrase can only indicate a purely human definition of God's omniscience.

This refers to creation, which the author introduces later on in the poem. The compilation of two gospel scenes can be seen in the quoted passage: one with the Samaritan woman and the other with the adulterous woman, in which Jesus hardly raised his eyes (cf. John 4:1-29; John 8:1-11).

This comparison is by no means accidental, since it refers to the symbol of omniscience and wisdom of Jesus¹⁶, who said:

"The eye is the lamp of the body. So, if your eye is healthy, your whole body will be full of light; but if your eye is unhealthy, your whole body will be full of darkness."

(Matthew 6:22-23).

These words are a kind of summary of the principles that guide human morality, it is about acting in accordance with knowledge. This is why Jesus strongly emphasizes the role of this process, which directs human behavior toward the good ("light") or evil ("darkness").

Depending on the perspective taken by the person, one can evaluate oneself and the others. By faith people have access to this kind of perception, which enables them to discover God's will and to fulfill it in daily life. In that sense knowledge has a practical dimension and a spiritual grounding¹⁷. Particularly important is the ethical aspect of this process, which in the case of the Samaritan woman is expressed directly. This is how she evaluates her own experiences:

Nashville, c1989, pp. 890, 261, maps. [Bible. English. New Revised Standard. 1989].

¹⁵ K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., p. 50.

¹⁶ Vide: Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, przekład i opracowanie [translation and edition by] Wanda Zakrzewska, Paweł Pachciarek, Ryszard Turzyński, wybór ilustracji i komentarz [selection of the illustrations and comment by] Tamara Łozińska, Pax, Warszawa 1990, p. 348-349. [Dorothea Forstner, *Welt der christlichen Symbole*].

¹⁷ Vide: J. Corbon, A. Vanhoye, *Poznać* [to know], [in:] *Słownik...*, op. cit., p. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

„[...] Widział mnie w sobie. Posiadał mnie w sobie.
Przenikał we mnie bez trudu
i wstydem wytryskał we mnie myślą stłumioną od dawna”¹⁸.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*, verses 6-8)

The same text in English:

“[...] He saw me in himself, possessed me in himself.
He suffused me with ease,
burst my shame in me and the thoughts I’d suppressed for so long”¹⁹.

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 4. *Later Recollection of the Meeting*, verses 6-8)

In comparison with the previously quoted fragment the interiorization of the account can be noticed here. The woman in her monologue communicates her own reactions to the events and words of Jesus, who commands her to call her husband (cf. John 4:16-18).

4. Deeper self-knowledge

The mention of the five men fills the Samaritan woman with shame. She begins to notice the other sense of the conversation, which Christ directs to the moral sphere. Some exegetes believe that the recalling of the five men could relate to the idols worshipped by the inhabitants of Samaria after the conquest of the northern kingdom by the Assyrians. According to this interpretation the sixth man would mean the God of Israel, with whom these people did not have an authentic relationship²⁰. Regardless of the final conclusion whether the presented theory is confirmed, it must be said that from that moment the dialogue with the poem’s main character takes on a completely different form. Apparently the theme of the conversation is the water from Jacob’s well, but in fact it takes on a new meaning. This is mainly because the woman has experienced an inner knowledge, which allowed her to perceive the spiritual reality.

---

¹⁸ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 33.

¹⁹ K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., p. 50.

²⁰ Vide: Antoni Paciorek, *Ewangelia według św. Jana*, tłumaczenie, wstęp i komentarz [translation, introduction and comment by] Antoni Paciorek, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2000, p. 85. Seria (Biblia Lubelska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych / red. nauk. [scholarly edition by] Antoni Tronina, Antoni Paciorek).

This predisposition enables her to make a genuine self-evaluation and convinces her of the omniscience of Christ. She recalls the event with these words:

„[...] Wtedy to ja – przytomna mojemu ocknieniu,
jak człowiek w przejrzystym nurcie przytomny własnemu odbiciu
– nagle dźwignięty z zwierciadła i przeniesiony w siebie
oddech tamuje zdumiony, nad światłem własnym kołysząc.
Jak zostałam dźwignięta - nie wiem. Choć byłam przytomna
sobie – przedtem – i potem – sobie...
rozgraniczona – czyżby tylko przebudzeniem?
I prostym otwarciem ściany, przez którą chodziłam dotąd,
nie wiedząc, że mnie dzieli ode mnie samej
– i nie tylko mnie.

O, jakże zostałam dźwignięta [...]”²¹.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part. 7. *Rozważania ponowne*, verses 1-11)

The same text in English translation:

“[...] I – yes I – conscious then of my awakening
as a man in a stream, aware of his image,
is suddenly raised from the mirror and brought
to himself, holding his breath in amazement,
swaying over his light.

I was raised – how, I don’t know. Yet conscious
then of myself, myself before,
now divided – only by waking?
The wall opens. I often passed through this wall
not knowing that it divided
me from myself.

Yes, I am raised. [...]”²².

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 7. *The Samaritan Woman Meditates*, verses 1-11)

The main concern of the Samaritan woman is continually actualizing and re-living of the image. Not vision, but sight – relation through sight, is the foundation of her meeting with the Master. Sight becomes the major means of the internal communication. The eyes allow the character to be opened up to the Transcendent and to register the image, but they are not essential for knowledge. This inner experience is non-intellectual. The eyes are the tool of the soul, which can

---

²¹ K Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 34-35.

²² K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., ibidem, p. 56.

know Christ²³ because of perceptive faith. She begins to understand herself and the others in a different way.

The Samaritan woman becomes convinced of her wrong behavior. Standing in the truth - self-knowledge - does not result in rejection. Through the mercy of Jesus she has been liberated. This moment of conversion, which can actually be described as an awakening, is her life's turning point. It divides the time of her life into 'before' and 'after'.

Feelings ("shame") and intellect ("conscious then of my awakening") are the external symptoms of the changes in her life. This evolution does not only concern the awareness of her own sin, but above all it is a mystery related to Grace ("I was raised – how, I don't know. Yet conscious then of myself, myself before"). Awakening is a completely internal gift - the Samaritan woman is aware of her vast transformation and at the same time she sees that outwardly nothing really changes. Hence, awakening becomes a task for her. The task that requires struggling with her surrounding reality. Now she is obliged to raise the others to God as she has been raised by Jesus. Resistance of the reality forces her to constantly relive this extraordinary meeting, which is the source of her strength.

Her conversion, described in K. Wojtyła's poem, has the features of a typical biblical conversion, as it takes place in her heart and the dialogue that results in the decision to change is initiated by Christ. Jesus does not say anything about repentance. He usually did not encourage sinners to repent²⁴. Forgiveness, which does not require any additional conditions, makes the woman feel "raised". What is more, it allows her to use words describing unity with the Lord at the end of the poem.

5. The symbolism of water and light

The excerpts from the poem use the complexity of aquatic and light symbolism, which makes it possible to explain the difficult mystical themes. In the monologue of the Samaritan woman we can find expressions such as: "stream" and "water", interpreted in terms of the principle of the world, which are the natural mediators between God and creation; "brightness" and "light" correspond to the mystical doctrine of St. John of the Cross; "reflection" and "mirror"

---

²³ However the faith is described by Saint John of the Cross, that it is not possible to see, in some fragments of his works the faith was described as some bright thing. Vide: K. Wojtyła, *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*, słowo wstępne [introduction word by] Franciszek Macharski, [tłumaczenie z łacińskiego (translation from Latin into Polish by) Leonard od Męki Pańskiej], Wydawnictwo Ojców Karmelitów Bosych, Kraków 1990, p. 58-60 [Karol Wojtyła, *Doctrina de fide* apud S. Joannem a Cruce].

²⁴ Vide: Jean Gribet, Pierre Grelot, *Pokuta – nawrócenie*, [in:] *Słownik...*, op. cit., p. 711. [Vocabulaire de théologie biblique].

may be considered as an echo of St. Paul's Hymn to love (cf. 1 Corinthians 13: 1-13).

Each of these terms has a biblical meaning, which is equally important in the interpretation of the quoted passage. Water, as the symbol of life and purification, is deeply related to the indicated source. It may mean the teachings of Jesus (cf. John 4:25), but also refers to its semantics in the sacrament of baptism, where sins are forgiven (1 Corinthians. 6:11) and man participates in the redemptive sacrifice of the Savior (cf. Hebrews 9:13 and the next verses)²⁵.

Whereas the scene with the Samaritan woman (presented by K. Wojtyła's poem) presents Christ as the "living water", which brings eternal life²⁶. This sense that could be described as the main sense, gathers other biblical usage of the analyzed word. In fact, in the semantic field of that symbol we can find both: purification from sins and participation in the fruits of redemption, for it determines the reference to Jesus.

In the quoted words of the poem's main character, there are also nouns such as "brightness" and "light". They refer to the writings of St. John of the Cross, having at the same time a specific biblical origin. The separation of light from darkness was the first act of the Creator. From day and night, which in the physical world follow each other, we turn to the light that never fades (cf. 1 John 1:5).

Christ says:

"I am the light of the world. Whoever follows me will never walk in darkness, but will have the light of life".

(John 8:12)²⁷.

This word for the Samaritan woman has a special context, because it does not relate to daylight or candle light, but it refers to the brightness caused by the inner knowledge. The interpreted noun is the part of an extensive comparison of a thoughtful man, "swaying over his light". The text does not clearly identify its source, therefore it can be assumed that it does not have a natural character. It probably comes from insight or self-knowledge, which is also suggested by the later words of the woman.

It is also very important to discuss another term used by the Samaritan woman: "mirror", which clearly shows biblical origin. It appeared in a number

---

²⁵ Vide: Marie-Émile Boismard, *Woda* [Water], [in:] *Słownik...*, op. cit., p. 1058-1062. [Vocabulaire de théologie biblique].

²⁶ Comp.: D. Forstner, *Świat...*, op. cit., s. 317. [Dorothea Forstner, *Welt der christlichen Symbole*].

²⁷ Vide: André Feuillet, Pierre Grelot, *Światło i ciemności* [Light and Darkness], [in:] *Słownik...*, op. cit., s. 958-961. [Vocabulaire de théologie biblique].

of artistic texts, which were related to St. Paul's Hymn to love, where the following sentence can be found:

“For now we see in a mirror, dimly”

(1 Corinthians. 13:12).

The word ‘mirror’ appears in most of K. Wojtyła's writings. For example in the drama *The Jeweller's Shop* characters hold their conversation in front of a shop window, about which Andrew says:

„[...] to nie było zwykłe płaskie zwierciadło, ale jakaś soczewka wchłaniająca swój przedmiot. Byliśmy nie tylko odbici, lecz wchłonięci. Odnosiłem takie wrażenie, jakbym był widziany i poznany przez kogoś, kto się ukrył w głębi tej witryny”²⁸.

(Karol Wojtyła, *Przed sklepem jubilera*, [part] I. *Sygnaly (Teresa, Andrzej)*,

[the fragment] 6, [first question] *Andrzej*,

Beginning from: „...Chociaż jeszcze staliśmy przed sklepem jubilera”, here verses 6-9).

The same text in English translation by Bolesław Taborski [Boleslaw Taborski] (1980):

“[...] It was not and ordinary flat mirror, but a lens absorbing its object. We were not only reflected but absorbed. I had an impression of being seen and recognized by someone hiding inside the shop window”²⁹.

(Karol Wojtyła, *The Jeweller's Shop*, [part] I. *The Signals (Teresa, Andrew)*,

[the fragment] 6, [first question] *Andrew*, Beginning from: „...Though we went still standing in front of the jeweller's shop...” , here verses 5-8).

The same text in loose English translation by Jacek Kowalski:

“[...] it was not a usual flat mirror, but some kind of lens absorbing its object. We were not only a reflection, but we were absorbed. I had a feeling as if I were seen and known by someone hidden in the depths of this shop window”³⁰.

---

²⁸ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 201.

²⁹ Karol Wojtyła, *The Jeweller's Shop. A meditation on the sacrament of matrimony, passing on occasion into a drama*, translated by Boleslaw Taborski, Hutchinson, London Melbourne Sydney Auckland Johannesburg 1980, p. 29. See also this same translation in another English edition in the United States: Karol Wojtyła, *The Jeweler's Shop. A Meditation on the Sacrament of Matrimony, Passing on Occasion into a Drama*, translated from the Polish by Boleslaw Taborski, Random House, New York 1980, p. 23. [the addition from the editor (M.M.T.)].

³⁰ [These lines in the only translation by Jacek Kowalski (2014). It has been not published version of English translation, yet – (the addition from the editor: M.M.T.)].

(Karol Wojtyła, *The Jeweller's Shop*, [part] I. *The Signals* (Teresa, Andrew), [the fragment] 6, [first question] Andrew, Beginning from: „...Though we went still standing in front of the jeweller's shop...”).

The semantics of the mirror recalls the meaning of the symbol, which appeared in the *Song of the Brightness of Water*.

6. Retrospection in the light of faith

The Bible uses this word to call Wisdom (Wisdom 7:26), and the indicated text corresponds to the words of Jesus:

“Whoever has seen me has seen the Father”

(John 14:9).

There are two other fragments which provide the discussed term with an additional meaning. The previously cited passage from the First Letter to the Corinthians refers the word to observing the reality in the light of faith, which contradicts the excellent cognition “face to face”. Whereas in the Letter of James God's law is like a mirror in which man should examine his own soul, which is the image of the Creator (cf. James 1:23)³¹. The Samaritan woman uses the word “mirror”, which forms the analyzed comparison referring to the moment of being raised. Application of this symbol is an allusion to the fragment of the First Letter to the Corinthians.

The interpreted words of the woman refer to observing the reality in the light of faith, that is, with the help of internal knowledge, which in fact is not exhaustive. That is why the world appears to man as in the mirror. This may lead to greater knowledge, closer to perfection, to see “face to face”, what precedes the fact of “being raised”. It should be noticed that in his poem, K. Wojtyła uses the passive form of the verb. This suggests that someone enables people to gain such knowledge raising them to a higher level. They do not achieve the perfection on their own. It is possible by entrance into the stream of life and light that comes from God and leads to Him³². The meeting with Jesus in the case of the Samaritan woman led her to knowledge and awakening. In the case of the Christian this is fulfilled in faith and baptism.

---

³¹ Vide: D. Forstner, *Świat...*, op. cit., s. 441. [Dorothea Forstner, *Welt der christlichen Symbole*].

³² Vide: J. Corbon, A. Vanhoye, *Poznać* [To know], [in:] *Słownik...*, op. cit., s. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

7. The role of emotions

In the *Song of the Brightness of Water* the Samaritan woman presents her feelings in a special moment, which is the turning point in her life. Those feelings were presented in the form of an image, which is the semantic key to the interpretation of the text. From this point of view it is important to examine verbs used in this passage that can be divided into two groups:

Group I - movement beyond the lyrical subject: "raise", "blow"

Group II - movement within the lyrical subject:

- a) A) The direction to the inside: "hold", "suppress";
- b) B) The direction to the outside: "burst", "open";
- c) C) Non-directional movement: "sway";

It is not difficult to notice that the author's attention is focused on the inside of the lyrical subject. Making the Samaritan woman's experience more dynamic indicates the priority of the internal situation over any external changes. The inside becomes the most important element of the human being – it is the space where the best-known and most mysterious events take place. It is a microcosm, into which God descends to complete the act of creation.

Jesus turns to that area of the person during the conversation with the Samaritan woman. Initially, the dialogue takes place on the religious and political level, eventually it reaches the spiritual level. The very fact of the meeting and requests addressed to the women coming from Samaria arouses astonishment (cf. John 4:27).

However, despite the unfavorable circumstances of the conversation there is a positive effect. In the beginning the woman interprets Christ's words literally. Only the command of bringing her husband leads her to the recognition of His omniscience³³. Then she experiences a meeting that divides the time of her life into 'before' and 'after'. The motto of the poem recalls the most important message of this conversation - the water of eternal life. The discussed symbolism indicates clearly the gift of baptism, through which the believer's sins are forgiven and he is called to eternal life.

---

³³ Vide: Lech Stachowiak, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz* [in:] *Pismo Święte Nowego Testamentu*, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [red. nauk. (scholarly edition by) Augustyn Janowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], 4th ed., revised, Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, p. 176-178 [Biblia Nowy Testament, Biblia Tysiąclecia].

In response to such a proposal the Samaritan woman asks Jesus:

“Sir, give me this water, so that I may never be thirsty or have to keep coming here to draw water”

(John 4:15).

Her words show the willingness to accept the gift, which certainly was meditated in her heart. Therefore an extensive part of K. Wojtyła's poem was devoted to the “later recollection of the meeting”. It is a kind of a supplementary apocrypha with thoughts of Christ's interlocutor, which St. John did not write in his gospel. Because of this, we know that the meeting made a great impression on the Samaritan woman. It is confirmed by her words:

„Milczysz – lecz dzisiaj już wiem, otwarta na zawsze Twym słowem –
Że wtedy nie docierpiałam w Tobie właściwych rozmiarów.
[...]
Jakiż skrót! Jaka dobroć poznania!
[...]
mówiłeś ze mną tylko tamtymi oczami,
które studni głęboki blask odtworzył”³⁴.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*,
verses: 18-19, 24, 26-27)

The same in English translation:

“You keep silent, but today I know – open for ever
by your word – that I did not suffer in You
to my full measure.
[...] Such a shortcut, such goodness of perception!
[...] You talked to me only with those eyes
which the well recreated
in its deep brightness.”³⁵.

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 4. *Later Recollection of the Meeting*,
verses: 18-19, 24, 26-27)

The quoted statement draws attention to the role of silence in the conversation, which was of great importance for the outcome of the meeting. The Samaritan woman is aware of her own limitations in terms of knowledge, although she also

---

³⁴ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 33.

³⁵ K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., ibidem, p. 52.

understands the breakthrough of this moment. Despite that she benefits from this event and opens up to the new and unknown reality, seeing its richness.

She wonders how Jesus could say so much through the reflection that she saw in the well. It brings to mind the story of St. Veronica, who received the image of the Son of God on a veil, which helped her to discover the depth of the spiritual life³⁶. This character also appears in another poem of K. Wojtyła, entitled *Redemption Seeking Your Form to Enter Man's Anxiety*. St. Veronica, just like the Samaritan woman, was enriched by this extraordinary and wordless meeting. In the case of the analyzed conversation of Jesus with the woman at Jacob's well it is difficult to decide what was more important: words or the image in the well. In fact, the poem does not pay much attention to the words of the dialogue. However there is one part entitled: *Conversations He Had Within Her: and the People from the Wall of Evening*.

This passage is particularly interesting because it bears the characteristics of reporting the internal dialogue. The conversations are taking place through the Samaritan woman, as the title above suggests. She is among the people from the wall of evening and on behalf of the One she met before, the woman says to the others:

„Nigdy nie chodźcie samotni.
Nigdy, ani na chwilę nie odłączajcie się od was mój profil,
[...]
Dlaczego ze mnie swojego nie wyjmujecie krzyża,
jak ja wyjąłem z was? –
[...]
Przyszedłem przeważać krwią.
Przyszedłem szukać znużenia – podobny wam”³⁷.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, part 5. *Rozmowy, które prowadził w niej on i ludzie ze ścian wieczoru*, verses: 11-12, 18-19, 27-28).

The same text in English translation:

“You don’t walk alone, ever.
Not for a moment, never
is my profile separate from you
[...] Why don’t you take your own cross
out of me, as I took mine from you?
[...] I have come to outweigh
blood with blood,

---

³⁶ Vide: Waldemar Smaszcz, *Słowo poetyckie Karola Wojtyły*, „Pax”, Warszawa 1998, p. 96.

³⁷ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*; op. cit., s. 34. According the Polish and English edition: K. Wojtyła, *Poezje / Poems* (1998), ibidem, s. 53.

I have come to seek
weariness, being like you.”³⁸.

(Karol Wojtyła, *Song of the Brightness of Water*, part 5. *Conversations He had Within Her: and the People from the Wall of Evening*, verses: 11-12, 18-19, 27-28).

This dialogue is not an allusion to any particular conversation of Jesus recorded in the Scriptures. Nonetheless the biblical symbolism of the cross can be found here. It would mean not only the redeeming sacrifice of Christ, but also the suffering that becomes a reason for glory and connects the baptized with Jesus (cf. Galatians 2:19). The quoted words relate essentially to the presence of Christ who invites “people from the wall of evening” to the participation in the redemptive sacrifice by carrying the cross.

8. Conclusion

In the summary of the reflection on Christ’s dialogue with the Samaritan woman, we should say that the preoccupation with the meeting - awakening explains the absence of philosophical, historical and national topics in the early poetry of K. Wojtyła. It also allows for the conclusion that the probable source of the metaphorical description are the author's own experiences. Individual, unique, and religious experience was the imperative that forced him to write a lyrical diary. It also gave the poems significant testimony of a different reality.

The meeting of Christ with the Samaritan woman has an individual dimension. It is connected with the transformation of the life of a human, who turning to the inner self, discovers the richness of the spiritual life. Contact with Jesus, as K. Wojtyła describes in his works, is shaped by the mysteries: the Incarnation, the Cross and the Resurrection, which leads the believer to eternal life.

Three Christian virtues play an important role in the dialogue of Jesus with man: faith, hope, and love that shape human behavior. They define a person’s response to the proposal of meeting with God, and actually to the opportunity of seeing Him *face to face* for all eternity. But before that happens every believer can repeat after the Poet:

---

³⁸ K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., ibidem, p. 54.

„Miłość mi wszystko wyjaśniła,
miłość wszystko rozwiązała –
dlatego uwielbiam tę Miłość,
gdziekolwiek by przebywała”³⁹.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o Bogu ukrytym*, [part] I. *Wybrzeża pełne ciszy*,
[the fragment] 5. Beginning from: „...Miłość mi wszystko wyjaśniła”, verses: 1-4)

The text in English translation:

“Love explained everything to me.
Love solved everything for me.
That is why I admire love
wherever it is found”⁴⁰.

(Karol Wojtyła, *Song of the Hidden God*, [part] I. *Shores of Silence*,
[the fragment] 5. Beginning from: „...Love explained everything to me”, verses: 1-4)

Abstract (Summary):

In the summary of the reflection on Christ’s dialogue with the Samaritan woman, we should say that the preoccupation with the meeting - awakening explains the absence of philosophical, historical and national topics in the early poetry of K. Wojtyła. It also allows for the conclusion that the probable source of the metaphorical description are the author’s own experiences. Individual, unique, and religious experience was the imperative that forced him to write a lyrical diary. It also gave the poems significant testimony of a different reality.

The meeting of Christ with the Samaritan woman has an individual dimension. It is connected with the transformation of the life of a human, who turning to the inner self, discovers the richness of the spiritual life. Contact with Jesus, as K. Wojtyła describes in his works, is shaped by the mysteries: the Incarnation, the Cross and the Resurrection, which leads the believer to eternal life.

Three Christian virtues play an important role in the dialogue of Jesus with man: faith, hope, and love that shape human behavior. They define a person’s response to the proposal of meeting with God, and actually to the opportunity of seeing Him “face to face” for all eternity.

---

³⁹ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., p. 16-17.

⁴⁰ The poem by Karol Wojtyła without a title (***) [...Love explained everything to me... (Miłość mi wszystko wyjaśniła...)] – this is a fifth fragment in first part of poem entitled ‘Shores of Silence’ (“Wybrzeża pełne ciszy”) in his poetical work “Song of the Hidden God” (“Pieśń o Bogu ukrytym”). Cf.: K. Wojtyła, *Poezje. Poems*, op. cit., ibidem, p. 10.

Key words:

Jesus Christ, Samaritan Woman, meeting with Christ, Karol Wojtyła (1920-2005), Song of the Brightness of Water, Polish poetry, religious poetry,

The title in Polish / Tytuł po polsku:

Jezus i Samarytanka. Spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu
Pieśni o blasku Wody, Karola Wojtyły

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Podsumowując rozważania na temat dialogu Samarytanki z Chrystusem należy powiedzieć, że zaabsorbowanie spotkaniem – przebudzeniem wyjaśnia fakt nieobecności we wczesnej poezji K. Wojtyły wątków filozoficznych, historycznych i narodowych. Pozwala również na stwierdzenie, że prawdopodobnym źródłem metaforycznego opisu są własne przeżycia Autora. Indywidualne, niezwykle, religijne doświadczenie było imperatywem, które nie pozwalało milczeć stało się bodźcem do pisania lirycznego pamiętnika. Ono nadało również tym wierszom rangę świadectwa, za którym stoi inna rzeczywistość.

Spotkanie Chrystusa z Samarytanką ma wymiar indywidualny, jednostkowy. Wiąże się ono z przemianą życia człowieka, który zwracając się w stronę własnego wnętrza, odkrywa bogactwo życia duchowego. Kontakt z Jezusem, jaki opisuje w swych utworach K. Wojtyła, kształtowany jest przez tajemnice: Wcielenia, krzyża i Zmartwychwstania, jakie prowadzą wierzącego ku życiu wiecznemu.

Istotną rolę w dialogu Jezusa z człowiekiem pełnią trzy cnoty chrześcijańskie: wiara, nadzieja i miłość, jakie kształtują ludzkie postępowanie. To one wyznaczają odpowiedź osoby na propozycję spotkania z Bogiem, a właściwie na możliwość oglądania Go *twarzą w twarz* przez całą wieczność.

Key words in Polish / Słowa kluczowe po polsku:

Jezus Chrystus, Samarytanka, spotkanie z Chrystusem, Karol Wojtyła (1920-2005), Pieśń o blasku wody, poezja polska, poezja religijna,

Bibliography:**Primary bibliographical sources:**

The Holy Bible: containing the Old and New Testaments, New Revised Standard Version, T. Nelson Publishers, Nashville, c1989, pp. 890, 261, maps. [Bible. English. New Revised Standard. 1989].

Wojtyła Karol, *Poezje i dramaty*, wybór i układ z upoważnienia Autora Marek Skwamnicki, Jerzy Turowicz, redakcja filologiczna Jan Okoń, wyd. 2., Wydawnictwo Znak, Kraków 1986, pp. 415, [5].

Wojtyła Karol, *Poezje. Poems*, przełożył / translated by Jerzy Peterkiewicz, Posłowie / Afterword by Krzysztof Dybciak, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998, pp. 311, [4].

Wojtyła Karol, *The Jeweler's Shop. A Meditation on the Sacrament of Matrimony, Pasing on Occasion into a Drama*, translated from the Polish by Boleslaw Taborski, Random House, New York 1980, pp. 75, [1].

Wojtyła Karol, *The Jeweller's Shop. A meditation on the sacrament of matrimony, passing on occasion into a drama*, translated by Boleslaw Taborski, Hutchinson, London Melbourne Sydney Auckland Johannesburg 1980, pp. 62, [2].

Wojtyła Karol, *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*, słowo wstępne Franciszka Marcharskiego; [tłumaczenie z łac. Leonard od Męki Pańskiej], Wydawnictwo Ojców Karmelitów Bosych, Kraków 1990, pp. 278, [1], [Doctrina de fide apud S. Joannem a Cruce].

Secondary bibliographical sources:

Audusseau Jean, Léon-Dufour Xavier, *Krzyż*, [in:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, p. 411. [Vocabulaire de théologie biblique].

Boismard Marie-Émile, *Woda*, [in:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, p. 1058-1062. [Vocabulaire de théologie biblique].

Corbon Jean, Vanhoye Albert, *Poznać*, [in:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, p. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

Dybciak Krzysztof, *Karol Wojtyła a literatura*, [kalendarium oprac. Katarzyna Dybciak], Biblos, Tamów [1991], pp. 164, [3].

Feuillet André, Grelot Pierre, *Światło i ciemności*, [in:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 958-961. [Vocabulaire de théologie biblique].

Forstner Dorothea, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, przekład i opracowanie Wanda Zakrzewska, Paweł Pachciarek, Ryszard Turzyński, wybór ilustracji i komentarz Tamara Łozińska, Pax, Warszawa 1990, pp. 544, [92], il. [Welt der christlichen Symbole].

Giblet Jean, Grelot Pierre, *Pokuta – nawrócenie*, [in:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, p. 711. [Vocabulaire de théologie biblique].

Moyša-Rosochacki Stefan, *„teraz zaś trwają te trzy”*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1986, pp. 340, [4].

Paciorek Antoni, *Ewangelia według św. Jana*, tłumaczenie, wstęp i komentarz Antoni Paciorek, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2000, pp. 222, [2], Seria (Biblia Lubelska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych / red. nauk Antoni Tronina, Antoni Paciorek).

Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, 2nd ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, pp. 1168. [Vocabulaire de théologie biblique].

Smaszcz Waldemar, *Słowo poetyckie Karola Wojtyły*, „Pax”, Warszawa 1998, pp. 167, [5].

Stachowiak Lech, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz* [in:] *Pismo Święte Nowego Testamentu*, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich

z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [tłum. Walenty Prokulski et al., red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], 4th revised ed., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, p. 176-178 [Biblia Nowy Testament, Biblia Tysiąclecia].

Information about the Authors:

Information about the Authors in English:

Father Roman Bogacz (b. 1963), PhD with habilitation, a theologian, a Biblicist, Professor in the Institute of Biblical Theology at the John Paul II Pontifical University in Cracow. He received a post-doctoral degree (habilitation) in Biblical Studies in 2007, at the Pontifical Academy of Theology in Cracow (the name of the Pontifical University until 2009). He had been granted his Ph. D in Biblical Studies at the Pontifical Academy in Cracow 1996. He is Head of the Chair of Theology and Biblical Computer Science, Vice-Dean of the Faculty of Theology at the John Paul II Pontifical University (since 2012), a member of the Editorial Board of the periodical "Polonia Sacra". He has been a research worker and teacher since 1994: first as an assistant at the Pontifical Academy of Theology (1994-1997), then a lecturer with a Ph.D. (1997-2007) and a lecturer with a post-doctoral degree (2007-2013) at the Chair of the Theology and Biblical Computer Science of the John Paul II Pontifical University. He lectures on Biblical Archeology, Biblical History and Geography, Biblical Theology and Biblical Computer Science, and the topography of the Holy Land. He was the Director of the John Paul II Institute in Cracow (1997-2004). He is the author of the following monographs: *Rola hapax legomenów w przedstawianiu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [The role of the 'hapax legomena' in the presentation of Christ's mission according to the Letter to the Hebrews 1, 1-5, 10], (Kraków 1997), *Medytacje różańcowe* [Rosary meditations], (Kraków 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* [The role of Christ's mission in light of the 'hapax legomena'], (Kraków 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [The Act of Salvation in Jesus' human blood according to the Letter to the Hebrews], (Kraków 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [Miracles in the Old Testament], (Kraków 2013). He is also the editor of the collective works: *Księżę niezłomny: Kardynał Adam Stefan Sapieha* [The Inflexible Prince: Cardinal Adam Stefan Sapieha], (Kraków 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/10: 16 października 2009 w rocznicę wyboru ks. Kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [The John Paul II Pontifical University in Cracow: the first official inauguration of the academic year 2009/2010 on 16th October 2009, 31st anniversary of the election of Cardinal Karol Wojtyła to the Holy See], (Kraków 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [Between the Bible and culture: collective work] (Kraków 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [Aspects of the Biblical message: collective work], (Kraków 2012). E-mail address: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl or atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[English translation by Teresa Bela]

Maria Katarzyna Ligas, M. A. in Polish philology, M. A. in theology; graduated from the Jagiellonian University of Cracow (Institute of Polish Philology) and from the Papal Academy of Theology (the Faculty of Theology) in Cracow. She is the author of two M. A. theses: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [The Biblical motif of the meeting of God and man in Karol Wojtyła – John Paul II's work], (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 2004), and *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [Educational conditioning and causative factors in the shaping of the system of values in the pupils of the upper classes of the primary school] (Uniwersytet Jagielloński,

Instytut Filologii Polskiej, Kraków 2000). She was a doctoral student at the John Paul II Pontifical University, in the Faculty of Theology at the Chair of Biblical Theology and Biblical Computer Science. She is now working at the Middle School no 1 in Tylmanowa (Małopolska Region). She is a co-author of the monograph entitled *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów*: [Wawrzeńczyce. A historical outline], (Wawrzeńczyce 2006). E-mail address: k_ligas[at]vp.pl

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o autorach po polsku / Information about the Authors in Polish:

Ks. Roman Bogacz (ur. 1963), dr hab., prof. UPJPII, doktor nauk teologicznych w zakresie biblistyki (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 1996), habilitowany (tamże 2007), teolog, biblista, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II na Wydziale Teologicznym, w Instytucie Teologii Biblijnej, kierownik Katedry Teologii i Informatyki Biblijnej, prodziekan Wydziału Teologicznego UPJPII (od 2012-), członek redakcji „Polonia Sacra”. Pracownik naukowy Papieskiej Akademii Teologicznej (1991-2009), a następnie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (zmiana nazwy uczelni w 2009 roku), asystent (1994-1997), adiunkt (1997-2007), adiunkt z habilitacją (2007-2013) w Katedrze Teologii i Informatyki Biblijnej. Wykłada archeologię biblijną, historię i geografę biblijną, teologię biblijną oraz informatykę biblijną i topografię Ziemi Świętej. Dyrektor Instytutu Jana Pawła II w Krakowie (1997-2004). Autor monografii książkowych: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [rozprawa doktorska, to znaczy: Rola słów wypowiedzianych tylko jeden jedyny raz w przedstawieniu misji Chrystusa według Listu do Hebrajczyków 1,1-5,10] (Kraków 1997), *Medytacje różańcowe* (Kraków 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* (Kraków 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* (Kraków 2007), *Cuda w Starym Testamencie* (Kraków 2013). Redaktor książek zbiorowych: *Księżę Niezłomny: kardynał Adam Stefan Sapieha* (Kraków 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* (Kraków 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (współredaktor), (Kraków 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* (Kraków 2012). E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

Maria Katarzyna Ligas, mgr filologii polskiej, mgr teologii, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego (Instytut Polonistyki) oraz Papieskiej Akademii Teologicznej (Wydział Teologiczny) w Krakowie. Autorka dwóch prac magisterskich: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 2004 r.), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Polskiej, Kraków 2000 r.). Była doktorantką Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie na Wydziale Teologicznym, w Katedrze Biblistyki i Informatyki Biblijnej. Pracuje Obecnie pracuje jako nauczycielka w Gimnazjum nr 1 w Tylmanowej (Małopolska). Jest współautorką monografii pt. *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* (Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

Informace o autorech v češtině / Information about the Authors in Czech:

P. Roman Bogacz, (nar. 1963), dr hab., prof. UPJPII, doktor teologických věd v oblasti biblistiky (Papežská teologická akademie, Krakov 1996), habilitace (tamtéž 2007), teolog, biblista, mimořádný profesor Papežské univerzity Jana Pavla II. na Teologické fakultě v Ústavu biblické teologie, vedoucí katedry teologie a biblické informatiky, proděkan Teologické fakulty UPJPII (od r. 2012), člen redakce

„Polonia Sacra“. Vědecký pracovník Papežské teologické akademie (1991–2009), poté Papežské univerzity Jana Pavla II. (změna názvu školy v r. 2009), asistent (1994–1997), adjunkt (1997–2007), adjunkt s habilitací (2007–2013) na katedře teologie a biblické informatiky. Přednáší biblickou teologii, informatiku, archeologii, historii a geografii a kromě toho topografii Svaté země. Ředitel Ústavu Jana Pavla II. v Krakově (1997–2004). Autor knižních monografií: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* (doktorská disertace: „Role hapax legomen/slov vyřčených jen jednou, pozn. překl. / v reprezentaci Kristovy mise podle Listu Židům 1,1-5,10“, Krakov 1997), *Medytacje różańcowe* („Růžencové meditace“, Krakov 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* („Kristova mise ve světle hapax legomen“, Krakov 2006), *Dzielo zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* („Dílo spásy v lidské krvi Ježíše podle Listu Židům“, Krakov 2007), *Cuda w Starym Testamencie* („Zázraky ve Starém zákoně“, Krakov 2013). Redaktor sborníků: *Księżę Niezlomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* („Nezlomný kníže: kardinál Adam Stefan Sapieha“, Krakov 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie : pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* („Papežská univerzita Jana Pavla II. v Krakově: první slavnostní inaugurace akademického roku 2009 – 2010: 16. října 2009 u příležitosti výročí zvolení P. kardinála Karola Wojtyły na Petrův stolec“, Krakov 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (spoluredaktor, „Mezi Biblií a kulturou: kolektivní dílo“, Krakov 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* („Aspekty biblického poslání: kolektivní dílo“, Krakov 2012).
E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Český překlad: Libor Martinek]

Maria Katarzyna Ligas, magistra polské filologie, mgr. teologie, absolventka Jagellonské univerzity (Ústav polonistiky) a Papežské teologické akademie (Teologická fakulta) v Krakově. Autorka dvou magisterských prací: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* („Biblický motiv setkání Boha s člověkem v tvorbě Karola Wojtyły – Jana Pavla II.“, Papežská teologická akademie, Krakov 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* („Vzdělávací podmínky a příčinné faktory utváření systému hodnot u žáků vyšších tříd základní školy“, Jagellonská univerzita, Ústav polonistiky, Krakov 2000). Byla doktorandkou Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově na Teologické fakultě a katedře biblistiky a biblické informatiky. Pracuje jako učitelka na Gymnáziu č. 1 v Tylmanowé (Malopolsko). Je spoluautorkou monografie *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* („Wawrzeńczyce. Nástin historie“, Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autoroch v slovenčine /Information about the Authors in Slovak:

P. Roman Bogacz, (nar. 1963), dr hab., prof. UPJPII, doktor teologických vied v oblasti biblistiky (Pápežská teologická akadémia, Krakov 1996), habilitácia (tamtiež 2007), teológ, biblista, mimoriadny profesor Pápežskej univerzity Jána Pavla II. na Teologickej fakulte v Ústave biblickej teológie, vedúci katedry teológie a biblickej informatiky, prodekan Teologickej fakulty UPJPII (od r. 2012), člen redakcie „Polonia Sacra“. Vedecký pracovník Pápežskej teologickej akadémie (1991 – 2009), potom Pápežskej univerzity Jána Pavla II. (zmena názvu školy v r. 2009), asistent (1994 – 1997), odborný asistent (1997 – 2007), odborný asistent s habilitáciou (2007 – 2013) na katedre teológie a biblickej informatiky. Prednáša biblickú teológiu, informatiku, archeológiu, históriu a geografiu a tiež topografiu Svätej zeme. Riaditeľ Ústavu Jána Pavla II. v Krakove. Autor knižných monografií: *Rola hapax lego-*

menów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10 (doktorská dizertácia: „Role hapax legomen v predstavení Kristovej misie podľa Listu Židom 1,1-5,10“, Krakov 1997), *Medytacje różańcowe* („Ružencové meditácie“, Krakov 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* („Kristova misia vo svetle hapax legomen“, Krakov 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* („Dielo spásy v ľudskej krvi Ježiša podľa Listu Židom“, Krakov 2007), *Cuda w Starym Testamencie* („Zázraky v Starom zákone“, Krakov 2013). Redaktor zborníkov: *Książę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* („Nezlomný knieža: kardinál Adam Stefan Sapieha“, Krakov 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie : pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* („Pápežská univerzita Jána Pavla II. v Krakove: prvá slávnostná inaugurácia akademického roka 2009 – 2010: 16. októbra 2009 pri príležitosti výročia zvolenia P. kardinála Karola Wojtyły na Petrov stolec“, Krakov 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (spoluredaktor; „Medzi Bibliou a kultúrou: kolektívne dielo“, Krakov 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* („Aspekty biblického posłania: kolektívne dielo“, Krakov 2012). E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Maria Katarzyna Ligas, magisterka poľskej filológie, Mgr. teológie, absolventka Jagellonskej univerzity (Ústav polonistiky) a Pápežskej teologickej akadémie (Teologická fakulta) v Krakove. Autorka dvoch magisterských prác: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* („Biblický motív stretnutia Boha s človekom v tvorbe Karola Wojtyły – Jána Pavla II.“, Pápežská teologická akadémia, Krakov 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* („Vzdelávacie podmienky a príčinné faktory tvarovania systému hodnôt žiakov vyšších tried základnej školy“, Jagellonská univerzita, Ústav polonistiky, Krakov 2000). Bola doktorandkou Pápežskej univerzity Jána Pavla II. v Krakove na Teologickej fakulte a katedre biblistiky a biblickej informatiky. Pracuje ako učiteľka na Gymnáziu č. 1 v Tylmanowej (Malopoľsko). Je spoluautorkou monografie *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* („Wawrzeńczyce. Náčrt histórie“, Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторах по-русски / Information about the Authors in Russian:

Ксёндз Роман Богач (г.р. 1963), доктор хабилитированный, проф. Папского Университета Иоанна Павла II, доктор теологии в области библеистики (Папская Теологическая Академия, Краков, 1996; хабилитирован там же в 2007 г.). Теолог, библеист, чрезвычайный профессор Папского Университета Иоанна Павла II в отделении теологии Института библейской теологии, руководитель кафедры теологии и библейской информатики, заместитель декана на теологическом отделении (с 2012 г.). Член редакции [издания] «Polonia Sacra». Научный работник Папской Теологической Академии (1991-2009), впоследствии – Папского Университета Иоанна Павла II (название университета изменилось в 2009 г.), ассистент (1994-1997), адъюнкт (1997-2007), адъюнкт с хабилитацией (2007-2013) на кафедре теологии и информатики. Преподаёт библейскую археологию, историю и географию, а также теологию и информатику, в частности топографию Святой Земли. Директор Института Иоанна Павла II в Кракове. Автор монографий: *Rola hapaxlegomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* [докторская диссертация «Значение единожды сказанного в представлении миссии Христа в 'По-

слани к Евреям' 1,1-5,10»] (Краков, 1997), *Medytacje różańcowe* [«Медитации ружанцове»] (Краков, 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapaxlegomenów* [«Миссия Христа в свете единожды сказанного»] (Краков, 2006), *Dzielo zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [«Дело спасения в человеческой крови Иисуса согласно 'Посланию к Евреям'»] (Краков, 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [«Чудеса в Старом Завете»] (Краков, 2013). Редактор сборников: *Książę Niezłomny: kardynał Adam Stefan Sapieha* [«Несломленный князь: кардинал Адам Стефан Сапега»] (Краков, 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010: 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [«Папский Университет Иоанна Павла II в Кракове: первая торжественная инаугурация 2009/2010 академического года: 16 октября 2009 г. в годовщину выборов ксендза-кардинала Кароля Войтылы папой в столице Петра»] (Краков, 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [«Между Библией и культурой: коллективная монография»] (соредактор)] (Краков, 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [«Аспекты библейского послания: коллективная монография»] (Краков, 2012).
E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Мария Катажина Лигас, магистр польской филологии, магистр теологии. Выпускница Ягеллонского Университета (Институт полонистики), а также Папской Теологической Академии в Кракове. Автор двух магистерских диссертаций: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [«Библейский мотив встречи Бога с человеком в творчестве Кароля Войтылы – Иоанна Павла II»] (Папская Теологическая Академия, Краков, 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [«Образовательная обусловленность и факторы формирования системы ценностей у учеников старших классов начальной школы»] (Ягеллонский Университет, Институт польской филологии, Краков, 2000). Докторантка Папского Университета Иоанна Павла II в Кракове на теологическом отделении, на кафедре библейской теологии и информатики. В настоящее время работает учителем в гимназии № 1 в Тылмановой (Малая Польша). Соавтор монографии *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* [«Вавженьице. Очертание истории»] (Вавженьице, 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про авторів / Довідка про авторів українською мовою / Information about the Authors in Ukrainian:

Ксьондз Роман Богач (р. н. 1963), доктор габлітований, доктор теологічних наук у царині біблеїстики (Папська Теологічна Академія, Краків, 1996); габлітований там само (2007). Теолог, знавець Біблії, надзвичайний професор Папського Університету Яна Павла II на теологічному відділенні, в Інституті біблійної теології; завідувач кафедри біблійної теології та інформатики, заступник декана теологічного відділення Папського Університету Яна Павла II (із 2012 р.); член редакції «Polonia Sacra». Науковий працівник Папської Теологічної Академії (1991-2009), а потім Папського Університету Яна Павла II (назва закладу змінилася у 2009 р.), асистент (1994-1997), ад'юнкт (1997-2007), ад'юнкт габлітований (2007-2013) на кафедрі теології та інформатики. Викладає біблійну археологію, історію та географію, а також теологію та інформатику, зокрема топографію Святої Землі. Директор Інституту Яна Павла II у Кракові. Автор монографій: *Rola hapaxlegomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10*

[докторська праця «Значення єдино сказаного у представленні місії Христа у 'Посланні до Гебреїв' 1,1-5,10»] (Краків, 1997), *Medytacje różańcowe* [«Медитації ружанцове»] (Краків, 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapaxlegomenów* [«Місія Христа у світлі єдино сказаного»] (Краків, 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [«Справа спасіння в людській крові Ісуса згідно з 'Посланням до Гебреїв'»] (Краків, 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [«Чудеса у Старому Заповіті»] (Краків, 2013). Редактор збірок: *Księżę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* [«Незламні князь: кардинал Адам Стефан Сапера»] (Краків, 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010: 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [«Папський Університет Яна Павла II у Кракові: перша урочиста інавгурація 2009 / 2010 академічного року: 16 жовтня 2009 р. до річниці виборів ксьондза-кардинала Кароля Войтили папою у столиці Петра»] (Краків, 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [«Між Біблією і культурою: колективна монографія»] (співредактор)] (Краків, 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [«Аспекти біблійного послання: колективна монографія»] (Краків, 2012). E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Марія Катажина Лірас, магістр польської філології, магістр теології. Випускниця Ягеллонського Університету (Інститут полоністики), а також Папської Теологічної Академії у Кракові. Авторка двох магістерських праць: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [«Біблійний мотив зустрічі Бога з людиною у творчості Кароля Войтили – Яна Павла II»] (Папська Теологічна Академія, Краків, 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [«Освітня зумовленість і чинники формування системи цінностей в учнів старших класів початкової школи»] (Ягеллонський Університет, Інститут польської філології, Краків, 2000). Докторантка Папського Університету Яна Павла II у Кракові на теологічному відділі, на кафедрі біблійної теології та інформатики. Нині вчителька гімназії № 1 у Тилмановій (Малопольща). Співавтор монографії *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* [«Вавженниці. Нарис історії»] (Вавженниці, 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Ks. ROMAN BOGACZ (Cracow, Poland)

E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl

MARIA KATARZYNA LIGAS (Cracow, Poland)

E-mail: k._ligas[at]vp.pl

Jezus i Samarytanka. Spotkanie człowieka z Chrystusem w ujęciu *Pieśni o blasku Wody*, Karola Wojtyły

Pismo Święte dzięki bogactwu zagadnień, jakie podejmuje, stanowi niezaprzeczalne źródło inspiracji literackich. Odzwierciedla to rozwój piśmiennictwa w różnych epokach kulturowych. Nie dziwi, więc fakt, że Karol Wojtyła sięgnął właśnie do Biblii, by w niej znaleźć motywy, wykorzystane przez niego w twórczości literackiej. Stanowi ona szczególną płaszczyznę wyrażania osobistego doświadczenia religijnego, ale jest też świadectwem głęboko przemyślanej i wielokrotnej lektury Pisma Świętego.

W centrum poetyckich zainteresowań Papieża znajduje się człowiek, zwracający się ku własnemu wnętrzu i poszukujący odpowiedzi na pytanie o cel oraz sens swojej egzystencji. To antropologiczne ukierunkowanie twórczości Jana Pawła II ukazuje też jej związek z Biblią. Głównym motywem poetyckich medytacji K. Wojtyły, opartych na wspomnianym źródle, jest spotkanie z Bogiem. To ono daje osobie poszukiwane odpowiedzi i przyczynia się do zmiany w jej życiu, jaką można określić mianem nawrócenia.

1. Poemat *Pieśń o blasku wody*

Temat spotkania z kobietą pochodzącą z Samarii pojawił się w dziele zatytułowanym *Pieśń o blasku wody*, które powstało w 1950 roku. Utwór posiada motto brzmiące następująco:

„A odpowiadając Jezus rzekł jej: Każdy, kto pije tę wodę, znowu pragnąć będzie; kto jednak napije się wody, którą ja mu dam, nigdy nie uczuje pragnienia”¹

(J 4, 13).

---

¹ Karol Wojtyła, *Poezje i dramaty*, wybór i układ z upoważnienia Autora Marek Skwamicki, Jerzy Turowicz, redakcja filologiczna Jan Okoń, wyd. 2., Wydawnictwo Znak, Kraków 1986, s. 31.

Ten tekst prawdopodobnie jest własnym tłumaczeniem fragmentu Ewangelii. Z tytułu poematu można wnioskować, że będzie on dotyczył „blasku wody”, co również potwierdza przytoczony cytat. Określając temat liryku trzeba powiedzieć, że Autor poświęcił go możliwości połączenia się z Bogiem dzięki wodzie życia wiecznego, symbolizującej w teologii katolickiej Ducha Świętego². Z pewnością ten utwór stanowi wyraz fascynacji mistyką, która nie wygasła po napisaniu *Pieśni o Bogu ukrytym* i rozprawy doktorskiej na temat *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*. W analizowanym tekście znajduje się wiele elementów, które świadczą o wzmiankowanej inspiracji.

2. Kompozycja

Schemat kompozycyjny *Pieśni o blasku wody* oparty jest na wydarzeniu relacjonowanym przez czwarty rozdział Ewangelii św. Jana, bo składa się z monologów podmiotu mówiącego i bohaterki dzieła – Samarytanki, stojącej przy studni w Sychem. Poemat rozpoczyna się wprowadzeniem o znużonych oczach, w których ciemne wody płynęły w słowach modlitwy, a kończy się radosną pieśnią o połączeniu z Nim. O tym, że wymieniony tekst poetycki K. Wojtyły należy interpretować mistycznie informuje następujący fragment szóstej części:

„Owa studnia złączyła mnie z Tobą,
owa studnia wprowadziła mnie w Ciebie”³.

(Karol Wojtyła, *Pieśni o blasku wody*, cz. 6. *Samarytanka*, wers 1-2)

Zacytowane słowa niewątpliwie wskazują na metaforyczne znaczenie spotkania i *złączenia* z Bogiem. Ta wypowiedź bohaterki, sformułowana w postaci anafory, nawiązuje do pism św. Jana od Krzyża, a ściślej rzecz biorąc do jego opisu końcowego etapu „nocy biemej duszy”⁴. Świadczy ona także o tym, że spotkanie z Chrystusem nie pozostało bez echa i zaowocowało zmianą w życiu Samarytanki.

3. Motyw nawrócenia – doświadczenie *sacrum*

Ważny jest tu ogromny przełom, który w życiu jednostki stanowi punkt zwrotny, do którego nieustannie się wraca, z którego czerpie się siłę. Jego początkiem jest przeobrażanie widzenia bohaterki, o czym w następujący sposób mówi utwór:

---

² Por. Krzysztof Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, Biblos, Tamów [1991], s. 39.

³ Karol Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 34.

⁴ Por. K. Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, op. cit., s. 40.

„[...] Byle oczy otworzyć inaczej,
otworzyć inaczej niż zwykle
I nie zapomnieć widzenia, którym wówczas wzrok się napawał.”⁵.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 2. *Gdy otworzysz oczy w głębi fali...*, wersy 22-24)

Użyte w zacytowanym tekście porównanie podkreśla konieczność innego spojrzenia i utrwalenia obrazu, który się spostrzegło. Nie sposób pominąć tu nawiązania do biblijnego rozumienia słowa *widzieć*, czyli być dopuszczonym do poufałości z osobą wyżej postawioną, np. z królem. W tym sensie widzieć Boga znaczy przebywać z Nim i uczestniczyć w Jego życiu⁶. Poznanie zyskuje w Piśmie Świętym sens dodatkowy, wiążący się z komunią i wspólnotą w prawdzie oraz w miłości⁷. Dążenie ku takiej rzeczywistości stało się celem bohaterki omawianego poematu K. Wojtyły.

Zanim jednak Samarytanka uświadomiła to sobie dostrzegła różnicowanie aspektów widzenia, a przede wszystkim doskonałą percepcję, jaka charakteryzuje Boga. Mówi o tym w następujący sposób:

„[...] Tak widzieć w sobie nie odważy się nikt z nas. –
On poznawał inaczej. Prawie oczu nie podniósł. Był wielkim zbiorowiskiem poznania
– jak studnia blaskiem wody wiejąca przez twarz”⁸.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*, wers 1-2)

Zacytowany fragment można określić mianem relacji z poznania *Sacrum*⁹, która stanowi część mistycznego przeżycia. Kontakt z Transcendencją odbywa się na razie bez słów, wobec takiej Tajemnicy należy jedynie zachować milczenie.

Odkrycie istnienia doskonałego poznania, jakie jest udziałem Boga rodzi porównanie do tytułowego blasku wody, odbijającego się w ludzkiej twarzy. Wskazany środek stylistyczny zostaje wzbogacony synestezją, obejmującą wrażenia wzrokowe i dotykowe. Trzeba w związku z tym zauważyć, że w odniesieniu do rzeczywistości nadprzyrodzonej Autor stosuje różne tropy poetyckie, by właściwie odzwierciedlić jej złożoność. Potwierdza to tekst cytowany wyżej, który dotyczy wiedzy, jaką posiada Chrystus.

Zobaczyć Go oznaczało ujrzeć Ojca, ponieważ sam powiedział:

⁵ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 32.

⁶ Stanisław Moysa-Rosochacki, „*teraz zaś trwają te trzy*”, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1986, s. 177.

⁷ Por. Jean Corbon, Albert Vanhoye, *Poznać*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

⁸ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 32.

⁹ Por. K. Dybciak, *Karol Wojtyła a literatura*, op. cit., s. 44.

„Kto mnie widzi, widzi także i Ojca”

(J 14, 9).

Doświadczenie spotkania z Jezusem stało się dla bohaterki poematu Karola Wojtyły początkiem mistycznego oglądania Boga. Cytowana relacja Samarytanki abstrahuje od wyrażania jej uczuć, to wręcz reporterski zapis tego, co zaobserwowała. Jedynie ostatni dwuwiersz przytoczonego fragmentu odzwierciedla wyjątkowy charakter przedstawianych zdarzeń. Wspomniane wcześniej zastosowanie porównania oddaje niewyraźność sytuacji, a trzeba dodać, że takie wrażenie u odbiorcy potęguje zaskakująca frazeologia: „Był wielkim zbiorowiskiem poznania”¹⁰. Użycie w tej frazie dwóch rzeczowników może jedynie świadczyć o czysto ludzkim określeniu Bożego atrybutu wszechwiedzy.

Odnosi się ona do stworzenia, co Autor uwzględnił w poemacie nieco później. Nie wolno jednak pominąć widocznej w cytowanym fragmencie kompilacji dwóch scen ewangelicznych z Samarytanką oraz z przyprowadzeniem jawno-grzesznicy, na którą Jezus nie podniósł oczu (por. J 4, 1-29; J 8, 1-11).

Zestawienie to nie jest bynajmniej przypadkowe, ponieważ odwołuje się do symbolu wszechwiedzy oraz mądrości Jezusa¹¹, który stwierdził:

„Światłem ciała jest oko. Jeśli więc twoje oko jest zdrowe, całe twoje ciało będzie rozświetlone. Lecz jeśli twoje oko jest chore, całe twoje ciało będzie w ciemności.”

(Mt 6, 22-23).

Słowa te stanowią swoiste podsumowanie zasad, jakimi kieruje się ludzka moralność, chodzi o działanie zgodne z poznaniem. Dlatego Chrystus wyraźnie podkreśla rolę tego procesu, który ukierunkowuje postępowanie człowieka w stronę dobra („światło”) lub zła („ciemność”).

W zależności od perspektywy, jaką przyjmuje patrząca osoba, może ona oceniać siebie i innych. Dzięki wierze ludzie mają dostęp do takiego postrzegania, które uzdalnia ich do odkrycia Bożej woli a także do wypełniania jej w codziennym życiu. W takim ujęciu poznanie ma wymiar praktyczny i posiada duchowe ugruntowanie¹². Szczególnie istotny jest etyczny aspekt tego procesu, który w przypadku

---

¹⁰ Karol Wojtyła, *Poezje. Poems*, przełożył / translated by Jerzy Peterkiewicz, Posłowie / Afterword by Krzysztof Dybciak, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1998, s. 51.

¹¹ Por. Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, przekład i opracowanie Wanda Zakrzewska, Paweł Pachciarek, Ryszard Turzyński, wybór ilustracji i komentarz Tamara Łozińska, Pax, Warszawa 1990, s. 348-349. [Welt der christlichen Symbole].

¹² Por. J. Corbon, A. Vanhoye, *Poznać*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 753.

Samarytanki wyraża się bezpośrednio. Ona sama w taki sposób ocenia własne doświadczenia:

„[...] Widział mnie w sobie. Posiadał mnie w sobie.
Przenikał we mnie bez trudu
i wstydem wytryskał we mnie myślą stłumioną od dawna”¹³.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*, wersy 6-8)

W porównaniu z poprzednio cytowanym fragmentem zaznacza się tutaj interioryzacja relacji. Bohaterka w swym monologu przekazuje własne reakcje na wydarzenia oraz słowa Jezusa, który daje jej polecenie przywołania męża (por. J 4, 16-18).

4. Głębsze poznanie siebie

Wzmianka Jezusa na temat pięciu mężczyzn napawa Samarytankę wstydem, o którym wspomina w poemacie K. Wojtyły. Zaczyna ona dostrzegać nadany sens rozmowy, którą Chrystus skierowuje na płaszczyznę moralną. Niektórzy egzegeci uważają, że uwaga Nauczyciela na temat pięciu mężów mogła odnosić się do bóstw, jakie czcili mieszkańcy Samarii po zdobyciu północnego królestwa przez Asyryjczyków. Szóstego męża według tej interpretacji oznaczałby Bóg Izraela, z którym ci ludzie nie mieli jednak autentycznej łączności¹⁴. Bez względu na ostateczne rozstrzygnięcie kwestii, czy zaprezentowana teoria znajduje swe potwierdzenie, trzeba powiedzieć, że od tego momentu dialog z bohaterką poematu przybiera zupełnie inną formę. Pozornie to nadal rozmowa dotycząca wody ze studni Jakuba, ale w rzeczywistości zyskuje ona nowe znaczenie. Dzieje się tak głównie, dlatego że kobieta doświadczyła poznania wewnętrznego, pozwalającego na postrzeganie duchowej rzeczywistości.

Ta predyspozycja umożliwiła jej dokonanie prawdziwej samooceny i przekonanie się o wszechwiedzy Chrystusa. W takich słowach wspomina to zdarzenie:

„[...] Wtedy to ja – przytomna mojemu ocknieniu,
jak człowiek w przejrzystym nurcie przytomny własnemu odbiciu
– nagle dzwignięty z zwierciadła i przeniesiony w siebie
oddech tamuje zdumiony, nad światłem własnym kołysząc.

¹³ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 33.

¹⁴ Por. Antoni Paciorek, *Ewangelia według św. Jana*, tłumaczenie, wstęp i komentarz Antoni Paciorek, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2000, s. 85. Seria (Biblia Lubelska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych / red. nauk Antoni Tronina, Antoni Paciorek).

Jak zostałam dźwignięta - nie wiem. Choć byłam przytomna
sobie – przedtem – i potem – sobie...
rozgraniczona – czyżby tylko przebudzeniem?
I prostym otwarciem ściany, przez którą chodziłam dotąd,
nie wiedząc, że mnie dzieli ode mnie samej
– i nie tylko mnie.

O, jakże zostałam dźwignięta [...]”¹⁵.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 7. Rozważania ponowne, wers 1-11)

Podstawową troską Samarytanki jest ciągle aktualizowanie przeżytego obrazu. Nie wizja, ale widzenie – obcowanie przez wzrok, zgoda na zagarnięcie przez spojrzenie, leżą u podstaw jej spotkania z Mistrzem. Wzrok staje się głównym środkiem wewnętrznej komunikacji. Oczy pozwalają bohaterce otworzyć się na Transcendencję, umożliwiając jej zarejestrowanie obrazu, ale nie są jej potrzebne do poznania. To wewnętrzne doświadczenie jest pozaintelektualne. Oczy są, zatem, narzędziem duszy, która – dzięki przenikliwej wierze – może poznać Chrystusa¹⁶. Zaczyna inaczej rozumieć siebie i innych.

Samarytanką przekonuje się o własnym złym postępowaniu. Postawienie siebie w prawdzie – samopoznanie – nie przynosi jej groźby odrzucenia. Dzięki miłosierdziu zostaje wyzwolona przez Jezusa. Ten moment nawrócenia, właściwie można go określić mianem przebudzenia, jest jej życiową cezurą, według której liczy czas własnego życia, dzieląc go na przedtem i potem.

Zewnętrznyymi symptomami tej zmiany są dla niej uczucia („wstyd”) oraz intelekt („ja przytomna mojemu ocknieniu”). Ta ewolucja oznacza nie tylko głębokie uświadomienie sobie własnego grzechu, ale przede wszystkim stanowi tajemnicę, która łączy ją z Łaską („jak zostałam dźwignięta nie wiem. Choć byłam przytomna sobie przedtem i potem sobie”). Przebudzenie jest darem całkowicie wewnętrznym – Samarytanką posiada świadomość swej ogromnej przemiany i jednocześnie widzi, że na zewnątrz nie zmienia się nic. Stąd przebudzenie staje się dla niej zadaniem, zakładającym zmaganie z otaczającą rzeczywistością. Teraz musi ona dźwigać innych ku Bogu tak jak sama została dźwignięta przez Jezusa. Opór rzeczywistości zmusza ją do ciągłego odtwarzania niezwykłego spotkania, z którego płynie jej siła.

---

¹⁵ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 34-35.

¹⁶ Mimo, że wiara porównana jest przez św. Jana od Krzyża do niewidzenia, to w niektórych fragmentach jego dzieł określa się ją mianem czegoś świetlanego. Por. K. Wojtyła, *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*, słowo wstępne Franciszka Macharskiego, [tłumaczenie z łac. Leonard od Męki Pańskiej], Wydawnictwo Ojców Karmelitów Bosych, Kraków 1990, s. 58-60 [Doctrina de fide apud S. Joannem a Cruce].

Jej nawrócenie, którego opis znajduje się w poemacie K. Wojtyły, ma cechy typowo biblijne, ponieważ dokonuje się w sercu bohaterki, a decydujący o zmianie dialog zostaje zainicjowany przez Chrystusa. Jezus nie czyni Samarytance aluzji do pokuty, do której zazwyczaj nie zachęcał pragnących się poprawić grzeszników¹⁷. To pozbawione dodatkowych warunków przebaczenie powoduje, że bohaterka utworu czuje się „dźwignięta”. Dzięki temu może również wypowiedzieć na zakończenie analizowanego liryku słowa mówiące o zjednoczeniu z Panem.

5. Symbolika wody i światła

Trzeba również dodać, że przytoczone fragmenty poematu operują rozbudowaną symboliką akwaticzną i lumenarną. Umożliwia ona przybliżenie trudnej do przekazania tematyki mistycznej. W monologu Samarytanki pojawiają się takie wyrażenia jak: „przejrzysty nurt” i „woda” – interpretowana w kategoriach zasady świata – są naturalnymi pośrednikami między Bogiem a stworzeniem; „blask”, „światło” korespondują z mistyczną doktryną św. Jana od Krzyża, a „odbicie”, „zwierciadło” mogą być w tym wypadku uznane za pogłos *Hymnu o miłości* św. Pawła (por. 1 Kor 13, 1-13).

Każde z tych określeń ma jednak, równie doniosłe dla zinterpretowania przytaczanego fragmentu, znaczenie biblijne. Wiążę ze wskazanym źródłem ma woda symbolizująca życie i oczyszczenie. Może ona oznaczać naukę Jezusa (por. J 4, 25), ale także odwołuje się do semantyki, jaką niesie jej zastosowanie w trakcie udzielania sakramentu chrztu. Dzięki niemu człowiek uzyskuje przebaczenie grzechów (por. 1 Kor 6, 11) i udział w odkupieńczej ofierze Zbawiciela (por. Hbr 9, 13n)¹⁸.

Natomiast w scenie z Samarytanką, przedstawianą przez poemat K. Wojtyły, samego Chrystusa ukazuje się niczym „wodę żywą”, która obdarowuje człowieka życiem wiecznym¹⁹. W tym znaczeniu, jakie można by określić mianem głównego, gromadzą się pozostałe biblijne zastosowania analizowanego słowa. Właściwie w polu semantycznym takiego rozumienia wymienionego symbolu są zarówno oczyszczenie z grzechów jak i udział w owocach odkupienia, ponieważ to determinuje odwołanie się do Jezusa.

W cytowanej wyżej wypowiedzi bohaterki *Pieśni o blasku wody* pojawiają się również takie rzeczowniki jak: „blask” i „światło”, nawiązujące do pism św. Jana od Krzyża, ale także posiadające określony rodowód biblijny. Oddzielenie światła od ciemności było pierwszym aktem Stwórcy. Od dnia i nocy, które w fi-

¹⁷ Por. Jean Giblet, Pierre Grelot, *Pokuta – nawrócenie*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 711.

¹⁸ Por. Marie-Émile Boismard, *Woda*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 1058-1062.

¹⁹ Por. D. Forstner, *Świat...*, op. cit., s. 317.

zycznym świecie następują po sobie przechodzi się do światłości, która nigdy nie zanika (por. 1J 1, 5).

Chrystus mówi:

„Ja jestem światłością świata. Kto idzie za Mną, nie będzie chodził w ciemności, lecz będzie miał światło życia.”

(J 8, 12)²⁰.

To słowo w wypowiedzi Samarytanki ma szczególny kontekst, bo nie chodzi w nim o światło dnia czy lampy, ale raczej o blask spowodowany poznaniem wewnętrznym. Interpretowany rzeczownik jest częścią rozbudowanego porównania, dotyczącego człowieka zamyślnego i „kołyszącego się nad własnym światłem”. Tekst nie wskazuje jasno na jego źródło, dlatego można przypuszczać, że nie ma ono charakteru naturalnego. Pochodzi zapewne z olśnienia lub samopoznania, na co też wskazują dalsze słowa bohaterki.

Warto jeszcze bliżej omówić użyte w wypowiedzi Samarytanki pojęcie „zwierciadła”, które wykazuje wyraźne pochodzenie biblijne. Pojawiało się ono w wielu tekstach artystycznych, które dzięki temu nawiązywały do Hymnu o miłości św. Pawła, gdzie znajduje się następujące zdanie:

„Teraz widzimy jakby w zwierciadle, niejasno”

(1 Kor 13, 12).

Lustro pojawia się w większości utworów literackich K. Wojtyły np. w dramacie *Przed sklepem jubilera* bohaterowie toczą swoje rozmowy przed szybą wystawową, o której Andrzej tak mówi:

„[...] to nie było zwykłe płaskie zwierciadło, ale jakaś soczewka wchłaniająca swój przedmiot. Byliśmy nie tylko odbici, lecz wchłonięci. Odnosiłem takie wrażenie, jakbym był widziany i poznany przez kogoś, kto się ukrył w głębi tej witryny”²¹.

(Karol Wojtyła, *Przed sklepem jubilera*, [część] I. *Sygnaly* (Teresa, Andrzej),
[fragment] 6, [kwestia pierwsza] Andrzej, Inc.: „...Chociaż jeszcze staliśmy przed sklepem jubilera”,
wersy 6-9).

Semantyka zwierciadła, wynikająca z rozważań męża Teresy przypomina znaczenie tego symbolu, jakie pojawiło się w *Pieśni o blasku wody*.

---

²⁰ Por. André Feuillet, Pierre Grelot, *Światło i ciemności*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 958-961.

²¹ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 201.

6. Retrospekcja w świetle wiary

Pismo Święte stosuje ten wyraz, by nazwać Mądrość (Mdr 7, 26), a wskazanemu tekstowi odpowiadają słowa Jezusa:

„Kto mnie zobaczył, zobaczył także i Ojca” (J 14, 9).

Oprócz tego istnieją jeszcze dwa inne miejsca nadające omawianemu pojęciu dodatkowy sens. Chodzi o cytowany wcześniej fragment Pierwszego Listu do Koryntian, który odnosi to słowo do oglądania rzeczywistości w świetle wiary, co przeciwstawia doskonałemu poznaniu „twarzą w twarz”. Natomiast w Liście św. Jakuba Boże prawo jest jakby lustrem, w którym człowiek powinien badać oblicze własnej duszy, będącej obrazem Stwórcy (por. Jk 1, 23)²². W wypowiedzi Samarytanki pojawia się słowo „zwierciadło”, co współtworzy wcześniej analizowane porównanie, dotyczące momentu podźwignięcia. Zastosowanie tego symbolu stanowi aluzję do wskazanego fragmentu Pierwszego Listu do Koryntian.

Interpretując słowa bohaterki poematu należy powiedzieć, że odwołują się one do oglądania rzeczywistości w świetle wiary, czyli przy pomocy poznania wewnętrznego, które nie jest jednak wyczerpujące. Dlatego świat jawi się wówczas człowiekowi jakby w zwierciadle. Ten etap może prowadzić do wiedzy większej, bliższej doskonałości, do zobaczenia „twarzą w twarz”, co poprzedza „nagłe dźwignięcie”. Trzeba w związku z tym zwrócić uwagę na pojawiającą się w tekście utworu K. Wojtyły stronę bierną czasownika „dźwigać”. Sugeruje to, że Ktoś umożliwia ludziom takie poznanie, podnosząc ich na wyższy poziom, nie zawdzięczając osiągnięcia tej doskonałości sobie. Pozwala na to wejście w nurt życia i światła, które wychodzi od Boga i do Niego prowadzi²³. Zatem, to spotkanie z Jezusem w wypadku Samarytanki umożliwiło uzyskanie wiedzy oraz przebudzenie, a w przypadku chrześcijan wspomnianą rolę spełniają wiara i chrzest.

7. Rola uczuć

Cytowana wypowiedź bohaterki *Pieśni o blasku wody* przekazuje jej uczucia w przełomowym dla niej momencie życia. Zostały one zaprezentowane w formie obrazu, który posiada kluczową dla interpretacji tekstu semantykę. Z jej punktu widzenia istotne są użyte w tym fragmencie czasowniki. Ich zbiór można podzielić na dwie grupy:

---

²² Por. D. Forstner, *Świat...*, op. cit., s. 441.

²³ Por. J. Corbon, A. Vanhoye, *Poznać*, [w:] *Słownik...*, op. cit., s. 753.

Grupa I – ruch poza podmiotem lirycznym: „dźwigać”, „wiał”

Grupa II – ruch w obrębie podmiotu lirycznego:

- A) Kierunek do wewnątrz: „tamować”, „tłumić”;
- B) Kierunek na zewnątrz: „wytryskiwać”, „otwierać”;
- C) Ruch bezkierunkowy: „kołysać”;

Nietrudno zauważyć, że uwaga Autora koncentruje się na wnętrzu podmiotu lirycznego. To zdynamizowanie przeżyć Samarytanki wskazuje na priorytetowość sytuacji wewnętrznej w stosunku do jakichkolwiek zewnętrznych zmian. Wnętrze staje się najważniejszym elementem ludzkiej osoby – w nim dokonują się wydarzenia najlepiej znane i zarazem najbardziej tajemnicze. Jest ono mikrosmosem, w który zstępuje Bóg, aby dokończyć dzieła stworzenia.

Do tej sfery osoby zwraca się Jezus podczas rozmowy z Samarytanką. Początkowo ich dialog odbywa się na płaszczyźnie religijno-politycznej, by potem objąć poziom duchowy. Sam fakt spotkania i prośby skierowanej do kobiety pochodzącej z Samarii wzbudza zdziwienie (por. J 4,27).

Jednak, pomimo okoliczności niesprzyjających rozmowie, odnosi ona pozytywny skutek. Początkowo bohaterka interpretuje wypowiedź Chrystusa dosłownie, by potem dzięki poleceniu przyprowadzenia męża, poznać Jego wszechwiedzę²⁴. Wtedy doświadcza spotkania, po którym dzieli czas swego życia na „przedtem” i „potem”. Motto poematu przypomina o najważniejszym przesłaniu tej rozmowy – o wodzie życia wiecznego. Omawiana wyżej jej symbolika wskazuje jasno na dar chrztu, dzięki któremu wierzący doznaje przebaczenia i zostaje wezwany do życia wiecznego.

W odpowiedzi na taką propozycję Samarytanki prosi Jezusa:

„Panie, daj mi tej wody, abym już nie pragnęła i nie przychodziła tu czerpać”

(J 4, 15).

Jej słowa świadczą o chęci przyjęcia daru, ale trzeba tu dodać, że bohaterka z pewnością rozważała to w swoim sercu. Dlatego obszerna część poematu Karola Wojtyły została poświęcona „późniejszemu rozpamiętywaniu spotkania”. W efek-

---

²⁴ Por. Lech Stachowiak, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz* [w:] *Pismo Święte Nowego Testamentu*, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], wyd. 4, przejr., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, s. 176-178 [Biblia Nowy Testament, Biblia Tysiąclecia].

cie powstał rodzaj apokryfu uzupełniającego te myśli rozmówczyni Chrystusa, których nie zapisał św. Jan w swojej ewangelii. Dzięki nim wiadomo, że spotkanie uczyniło na bohaterce wielkie wrażenie. Potwierdzają to jej słowa:

„Milczysz – lecz dzisiaj już wiem, otwarta na zawsze Twym słowem –
Że wtedy nie docieriałam w Tobie właściwych rozmiarów.
[...]
Jakiż skrót! Jaka dobroć poznania!
[...]
mówiłeś ze mną tylko tamtymi oczami,
które studni głęboki blask odtworzył”²⁵.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 4. *Późniejsze rozpamiętywanie spotkania*,
wersy: 18-19, 24, 26-27)

Zacytowana wypowiedź zwraca uwagę na rolę milczenia w tej rozmowie, które miało niebagatelne znaczenie dla wyniku spotkania. Samarytanka zdaje sobie sprawę z własnych ograniczeń w zakresie poznania, chociaż jest też świadoma przełomowości chwili. Pomimo tego bohaterka czerpie z tego wydarzenia i otwiera się na nową dotąd nieznaną rzeczywistość, dostrzegając jej bogactwo.

Zastanawia się ona jak Jezus mógł jej tyle powiedzieć poprzez odbicie, które ujrzała w studni. Przypomina to historię św. Weroniki, która otrzymała wizerunek Syna Bożego na chustce i dzięki niemu odkryła głębię duchowego życia²⁶. Ta postać pojawia się również w twórczości K. Wojtyły, a dokładnie rzecz biorąc w poemacie zatytułowanym *Odkupienie szuka twego kształtu by wejść w niepokój wszystkich ludzi*. Podobnie jak Samarytanka wspomniana bohaterka została ubogacona tym niezwykłym spotkaniem, w którym nie pojawiły się słowa. W przypadku analizowanej rozmowy ewangelicznej Jezusa z kobietą przy studni Jakubowej trudno rozstrzygnąć czy więcej znaczyły słowa czy obraz w studni. Właściwie samym wypowiedziom konwersujących osób utwór nie poświęca wiele miejsca, ale znajduje się w nim część zatytułowana: *Rozmowy, które prowadził w niej On i ludzie ze ściany wieczoru*.

Ten fragment jest szczególnie interesujący, ponieważ nosi on znamiona relacjonowania dialogu wewnętrznego. Rozmowy dokonują się za pośrednictwem Samarytanki, na co wskazuje przytoczony wyżej tytuł. Bohaterka jest wśród ludzi ze ściany wieczoru i w imieniu wcześniej Spotkanego mówi do pozostałych:

„Nigdy nie choźcie samotni.
Nigdy, ani na chwilę nie odłącza się od was mój profil,
[...]

²⁵ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 33.

²⁶ Por. Waldemar Smaszcz, *Słowo poetyckie Karola Wojtyły*, „Pax”, Warszawa 1998, s. 96.

Dlaczego ze mnie swojego nie wyjmiecie krzyża,
jak ja wyjąłem z was? –
[...]
Przyszedłem przeważać krwią.
Przyszedłem szukać znużenia – podobny wam”²⁷.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o blasku wody*, cz. 5. *Rozmowy, które prowadził w niej on i ludzie ze ściany wieczoru*, wersy: 11-12, 18-19, 27-28).

Ten dialog nie stanowi aluzji do konkretnej rozmowy prowadzonej przez Jezusa a zapisanej w Piśmie Świętym. Niemniej jednak można w nim odnaleźć biblijną symbolikę wiążącą się na przykład z krzyżem, oznaczającym tutaj nie tylko zbawczą ofiarę Chrystusa, ale również cierpienie, które staje się powodem do chwały, a ochrzczonych łączy z Jezusem (por. Ga 2, 19)²⁸. Zacytowane słowa dotyczą zasadniczo obecności Chrystusa, który zaprasza „ludzi ze ściany wieczoru” do współuczestnictwa w zbawczej ofierze poprzez dźwiganie krzyża.

8. Konkluzja

Podsumowując rozważania na temat dialogu Samarytanki z Chrystusem, należy powiedzieć, że zaabsorbowanie spotkaniem – przebudzeniem wyjaśnia fakt nieobecności we wczesnej poezji K. Wojtyły wątków filozoficznych, historycznych i narodowych. Pozwala również na stwierdzenie, że prawdopodobnym źródłem metaforycznego opisu są własne przeżycia Autora. Indywidualne, niezwykle, religijne doświadczenie było imperatywem, które nie pozwalało milczeć, stało się bodźcem do pisania lirycznego pamiętnika. Ono nadało również tym wierszom rangę świadectwa, za którym stoi inna rzeczywistość.

Spotkanie Chrystusa z Samarytanką ma wymiar indywidualny, jednostkowy. Wiąże się ono z przemianą życia człowieka, który zwracając się w stronę własnego wnętrza, odkrywa bogactwo życia duchowego. Kontakt z Jezusem, jaki opisuje w swych utworach K. Wojtyła, kształtowany jest przez tajemnice: Wcieleńia, krzyża i Zmartwychwstania, jakie prowadzą wierzącego ku życiu wiecznemu.

Istotną rolę w dialogu Jezusa z człowiekiem pełnią trzy cnoty chrześcijańskie: wiara, nadzieja i miłość, jakie kształtują ludzkie postępowanie. To one wyznaczają odpowiedź osoby na propozycję spotkania z Bogiem, a właściwie na możliwość oglądania Go „twarzą w twarz” przez całą wieczność. Zanim to jednak nastąpi każdy człowiek wierzący może za Poetą powtórzyć:

---

²⁷ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 34. Natomiast wg wydania polsko-angielskiego: K. Wojtyła, *Poezje / Poems* (1998) pierwszy z cytowanych tu wersów ma inne brzmienie „– Nie chodźcie samotni.” (ibidem, s. 53).

²⁸ Por. Jean Audusseau, Xavier Léon-Dufour, *Krzyż*, [w:], *Słownik...*, op. cit., s. 411.

Miłość mi wszystko wyjaśniła,
miłość wszystko rozwiązała –
dlatego uwielbiam tę Miłość,
gdziekolwiek by przebywała²⁹.

(Karol Wojtyła, *Pieśń o Bogu ukrytym*, [część] I. *Wybrzeża pełne ciszy*,
[fragment] 5. Inc.: „...Miłość mi wszystko wyjaśniła”, wersy 1-4)

The title in English:

Jesus and the Samaritan Woman: Meeting with Christ in Karol Wojtyła's Song of the Brightness of Water

Abstract (Summary) in English

In the summary of the reflection on Christ's dialogue with the Samaritan woman, we should say that the preoccupation with the meeting - awakening explains the absence of philosophical, historical and national topics in the early poetry of K. Wojtyła. It also allows for the conclusion that the probable source of the metaphorical description are the author's own experiences. Individual, unique, and religious experience was the imperative that forced him to write a lyrical diary. It also gave the poems significant testimony of a different reality.

The meeting of Christ with the Samaritan woman has an individual dimension. It is connected with the transformation of the life of a human, who turning to the inner self, discovers the richness of the spiritual life. Contact with Jesus, as K. Wojtyła describes in his works, is shaped by the mysteries: the Incarnation, the Cross and the Resurrection, which leads the believer to eternal life.

Three Christian virtues play an important role in the dialogue of Jesus with man: faith, hope, and love that shape human behavior. They define a person's response to the proposal of meeting with God, and actually to the opportunity of seeing Him "face to face" for all eternity.

Key words in English:

Jesus Christ, Samaritan Woman, meeting with Christ, Karol Wojtyła (1920-2005), Song of the Brightness of Water, Polish poetry, religious poetry,

---

²⁹ K. Wojtyła, *Poezje i dramaty*, op. cit., s. 16-17.

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Podsumowując rozważania na temat dialogu Samarytanki z Chrystusem należy powiedzieć, że zaabsorbowanie spotkaniem – przebudzeniem wyjaśnia fakt nieobecności we wczesnej poezji K. Wojtyły wątków filozoficznych, historycznych i narodowych. Pozwala również na stwierdzenie, że prawdopodobnym źródłem metaforycznego opisu są własne przeżycia Autora. Indywidualne, niezwykle, religijne doświadczenie było imperatywem, które nie pozwalało milczeć stało się bodźcem do pisania lirycznego pamiętnika. Ono nadało również tym wierszom rangę świadectwa, za którym stoi inna rzeczywistość.

Spotkanie Chrystusa z Samarytanką ma wymiar indywidualny, jednostkowy. Wiąże się ono z przemianą życia człowieka, który zwracając się w stronę własnego wnętrza, odkrywa bogactwo życia duchowego. Kontakt z Jezusem, jaki opisuje w swych utworach K. Wojtyła, kształtowany jest przez tajemnice: Wcieleń, krzyża i Zmartwychwstania, jakie prowadzą wierzącego ku życiu wiecznemu.

Istotną rolę w dialogu Jezusa z człowiekiem pełnią trzy cnoty chrześcijańskie: wiara, nadzieja i miłość, jakie kształtują ludzkie postępowanie. To one wyznaczają odpowiedź osoby na propozycję spotkania z Bogiem, a właściwie na możliwość oglądania Go „twarzą w twarz” przez całą wieczność.

Key words in Polish / Słowa-klucze po polsku:

Jezus Chrystus, Samarytanka, spotkanie z Chrystusem, Karol Wojtyła (1920-2005), Pieśń o blasku wody, poezja polska, poezja religijna,

Bibliography:

Primary bibliographical sources:

Pismo Święte Nowego Testamentu, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [tłum. Walenty Prokułski et al., red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], wyd. 4, przejrz., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, ss. 736.

Wojtyła Karol, *Poezje i dramaty*, wybór i układ z upoważnienia Autora Marek Skwarnicki, Jerzy Turowicz, redakcja filologiczna Jan Okoń, wyd. 2., Wydawnictwo Znak, Kraków 1986, ss 415, [5].

Wojtyła Karol, *Zagadnienie wiary w dziełach św. Jana od Krzyża*, słowo wstępne Franciszka Macharskiego; [tłumaczenie z łac. Leonard od Męki Pańskiej], Wydawnictwo Ojców Karmelitów Bosych, Kraków 1990, ss. 278, [1], [Doctrina de fide apud S. Joannem a Cruce].

Secondary bibliographical sources:

Audusseau Jean, Léon-Dufour Xavier, *Krzyż*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 411. [Vocabulaire de théologie biblique].

Boismard Marie-Émile, *Woda*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 1058-1062. [Vocabulaire de théologie biblique].

Corbon Jean, Vanhoye Albert *Poznać*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 753. [Vocabulaire de théologie biblique].

Dybcia Krzysztof, *Karol Wójtyła a literatura*, [kalendarium oprac. Katarzyna Dybcia], Biblos, Tamów [1991], ss. 164, [3].

Feuillet André, Grelot Pierre, *Światło i ciemności*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 958-961. [Vocabulaire de théologie biblique].

Forstner Dorothea, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, przekład i opracowanie Wanda Zakrzewska, Paweł Pachciarek, Ryszard Turzyński, wybór ilustracji i komentarz Tamara Łozińska, Pax, Warszawa 1990, ss. 544, [92], il. [Welt der christlichen Symbole].

Giblet Jean, Grelot Pierre, *Pokuta – nawrócenie*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe*, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, s. 711. [Vocabulaire de théologie biblique].

Moysa-Rosochacki Stefan, *„teraz zaś trwają te trzy”*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1986, ss.340, [4].

Paciorek Antoni, *Ewangelia według św. Jana*, tłumaczenie, wstęp i komentarz Antoni Paciorek, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2000, ss. 222, [2], Seria (Biblia Lubelska. Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych / red. nauk Antoni Tronina, Antoni Paciorek).

Słownik Teologii Biblijnej. Dzieło zbiorowe, red. naczelny Xavier Léon-Dufour, tłumaczenie i opracowanie Kazimierz Romaniuk, wyd. 2., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1982, ss. 1168. [Vocabulaire de théologie biblique].

Smaszcz Waldemar, *Słowo poetyckie Karola Wójtyły*, „Pax”, Warszawa 1998, ss 167, [5].

Stachowiak Lech, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału, komentarz* [w:] *Pismo Święte Nowego Testamentu*, w przekł. z języka greckiego opracował Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich; [tłum. Walenty Prokułski et al., red. nauk. Augustyn Jankowski, Kazimierz Romaniuk, Lech Stachowiak], wyd. 4, przejr., Pallottinum, Poznań-Warszawa 1974, s. 176-178 [Biblia Nowy Testament, Biblia Tysiąclecia].

Information about the Authors:

Information about the Authors in English:

Father Roman Bogacz (b. 1963), PhD with habilitation, a theologian, a Biblicist, Professor in the Institute of Biblical Theology at the John Paul II Pontifical University in Cracow. He received a post-doctoral degree (habilitation) in Biblical Studies in 2007, at the Pontifical Academy of Theology in Cracow (the name of the Pontifical University until 2009). He had been granted his Ph. D in Biblical Studies at the Pontifical Academy in Cracow 1996. He is Head of the Chair of Theology and Biblical

Computer Science, Vice-Dean of the Faculty of Theology at the John Paul II Pontifical University (since 2012), a member of the Editorial Board of the periodical "Polonia Sacra". He has been a research worker and teacher since 1994: first as an assistant at the Pontifical Academy of Theology (1994-1997), then a lecturer with a Ph.D. (1997-2007) and a lecturer with a post-doctoral degree (2007-2013) at the Chair of the Theology and Biblical Computer Science of the John Paul II Pontifical University. He lectures on Biblical Archeology, Biblical History and Geography, Biblical Theology and Biblical Computer Science, and the topography of the Holy Land. He was the Director of the John Paul II Institute in Cracow (1997-2004). He is the author of the following monographs: *Rola hapax legomenów w przedstawianiu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [The role of the 'hapax legomena' in the presentation of Christ's mission according to the Letter to the Hebrews 1, 1-5, 10], (Kraków 1997), *Medytacje różańcowe* [Rosary meditations], (Kraków 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* [The role of Christ's mission in light of the 'hapax legomena'], (Kraków 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [The Act of Salvation in Jesus' human blood according to the Letter to the Hebrews], (Kraków 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [Miracles in the Old Testament], (Kraków 2013). He is also the editor of the collective works: *Księżę niezłomny: Kardynał Adam Stefan Sapieha* [The Inflexible Prince: Cardinal Adam Stefan Sapieha], (Kraków 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/10: 16 października 2009 w rocznicę wyboru ks. Kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [The John Paul II Pontifical University in Cracow: the first official inauguration of the academic year 2009/2010 on 16th October 2009, 31st anniversary of the election of Cardinal Karol Wojtyła to the Holy See], (Kraków 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [Between the Bible and culture: collective work] (Kraków 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [Aspects of the Biblical message: collective work], (Kraków 2012). E-mail address: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl or atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[English translation by Teresa Bela]

Maria Katarzyna Ligas, M. A. in Polish philology, M. A. in theology; graduated from the Jagiellonian University of Cracow (Institute of Polish Philology) and from the Papal Academy of Theology (the Faculty of Theology) in Cracow. She is the author of two M. A. theses: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [The Biblical motif of the meeting of God and man in Karol Wojtyła – John Paul II's work], (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 2004), and *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [Educational conditioning and causative factors in the shaping of the system of values in the pupils of the upper classes of the primary school] (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Polskiej, Kraków 2000). She was a doctoral student at the John Paul II Pontifical University, in the Faculty of Theology at the Chair of Biblical Theology and Biblical Computer Science. She is now working at the Middle School no 1 in Tylmanowa (Małopolska Region). She is a co-author of the monograph entitled *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów*. [Wawrzeńczyce. A historical outline], (Wawrzeńczyce 2006). E-mail address: k_ligas[at]vp.pl

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o autorach po polsku / Information about the Authors in Polish:

Ks. Roman Bogacz (ur. 1963), dr hab., prof. UPJPiI, doktor nauk teologicznych w zakresie biblistyki (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 1996), habilitowany (tamże 2007), teolog, biblista, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II na Wydziale Teologicznym, w Intytucie Teo-

logii Biblijnej, kierownik Katedry Teologii i Informatyki Biblijnej, prodziekan Wydziału Teologicznego UPJPII (od 2012-), członek redakcji „Polonia Sacra”. Pracownik naukowy Papieskiej Akademii Teologicznej (1991-2009), a następnie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (zmiana nazwy uczelni w 2009 roku), asystent (1994-1997), adiunkt (1997-2007), adiunkt z habilitacją (2007-2013) w Katedrze Teologii i Informatyki Biblijnej. Wykłada archeologię biblijną, historię i geografę biblijną, teologię biblijną oraz informatykę biblijną i topografię Ziemi Świętej. Dyrektor Instytutu Jana Pawła II w Krakowie (1997-2004). Autor monografii książkowych: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [rozprawa doktorska, to znaczy: Rola słów wypowiedzianych tylko jeden jedyny raz w przedstawieniu misji Chrystusa według Listu do Hebrajczyków 1,1-5,10] (Kraków 1997), *Medytacje różańcowe* (Kraków 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* (Kraków 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* (Kraków 2007), *Cuda w Starym Testamencie* (Kraków 2013). Redaktor książek zbiorowych: *Księżę Niezłomny: kardynał Adam Stefan Sapieha* (Kraków 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* (Kraków 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (współredaktor), (Kraków 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* (Kraków 2012). E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

Maria Katarzyna Ligas, mgr filologii polskiej, mgr teologii, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego (Instytut Polonistyki) oraz Papieskiej Akademii Teologicznej (Wydział Teologiczny) w Krakowie. Autorka dwóch prac magisterskich: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* (Papieska Akademia Teologiczna, Kraków 2004 r.), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* (Uniwersytet Jagielloński, Instytut Filologii Polskiej, Kraków 2000 r.). Była doktorantką Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie na Wydziale Teologicznym, w Katedrze Biblistyki i Informatyki Biblijnej. Pracuje Obecnie pracuje jako nauczycielka w Gimnazjum nr 1 w Tyłmanowej (Małopolska). Jest współautorką monografii pt. *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* (Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

Informace o autorech v češtině / Information about the Authors in Czech:

P. Roman Bogacz, (nar. 1963), dr hab., prof. UPJPII, doktor teologických věd v oblasti biblistiky (Papežská teologická akademie, Krakov 1996), habilitace (tamtéž 2007), teolog, biblista, mimořádný profesor Papežské univerzity Jana Pavla II. na Teologické fakultě v Ústavu biblické teologie, vedoucí katedry teologie a biblické informatiky, proděkan Teologické fakulty UPJPII (od r. 2012), člen redakce „Polonia Sacra”. Vědecký pracovník Papežské teologické akademie (1991–2009), poté Papežské univerzity Jana Pavla II. (změna názvu školy v r. 2009), asistent (1994–1997), adjunkt (1997–2007), adjunkt s habilitací (2007–2013) na katedře teologie a biblické informatiky. Přednáší biblickou teologii, informatiku, archeologii, historii a geografii a kromě toho topografii Svaté země. Ředitel Ústavu Jana Pavla II. v Krakově (1997-2004). Autor knižních monografií: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* (doktorská disertace: „Role hapax legomen /slov vyřčených jen jednou, pozn. překl. / v reprezentaci Kristovy mise podle Listu Židům 1,1-5,10“, Krakov 1997), *Medytacje różańcowe* („Růžencové meditace“, Krakov 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* („Kristova mise ve světle hapax legomen“, Krakov 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* („Dílo spásy v lidské krvi Ježíše podle Listu Židům“, Krakov 2007), *Cuda w Starym Testamencie* („Zázraky ve Starém zákoně“, Krakov 2013). Redaktor sborníků: *Księżę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* („Nezłomný kníže: kardinál Adam Stefan Sapieha“, Krakov 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie : pierwsza uroczysta inau-*

guracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową („Papežská univerzita Jana Pavla II. v Krakově: první slavnostní inaugurace akademického roku 2009 – 2010: 16. října 2009 u příležitosti výročí zvolení P. kardinála Karola Wojtyły na Petrův stolec“, Krakov 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (spoluredaktor, „Mezi Biblií a kulturou: kolektivní dílo“, Krakov 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* („Aspekty biblického poslání: kolektivní dílo“, Krakov 2012).

E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Český překlad: Libor Martinek]

Maria Katarzyna Ligas, magistra polské filologie, mgr. teologie, absolventka Jagellonské univerzity (Ústav polonistiky) a Papežské teologické akademie (Teologická fakulta) v Krakově. Autorka dvou magisterských prací: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* („Biblický motiv setkání Boha s člověkem v tvorbě Karola Wojtyły – Jana Pavla II.“, Papežská teologická akademie, Krakov 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* („Vzdělávací podmínky a příčinné faktory utváření systému hodnot u žáků vyšších tříd základní školy“, Jagellonská univerzita, Ústav polonistiky, Krakov 2000). Byla doktorandkou Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově na Teologické fakultě a katedře biblistiky a biblické informatiky. Pracuje jako učitelka na Gymnáziu č. 1 v Tylmanowé (Malopolsko). Je spoluautorkou monografie *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* („Wawrzeńczyce. Nástin historie“, Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autoroch v slovenčine /Information about the Authors in Slovak:

P. Roman Bogacz, (nar. 1963), dr. hab., prof. UPJPII, doktor teologických vied v oblasti biblistiky (Pápežská teologická akadémia, Krakov 1996), habilitácia (tamtiež 2007), teológ, biblista, mimoriadny profesor Pápežskej univerzity Jána Pavla II. na Teologickej fakulte v Ústave biblickej teológie, vedúci katedry teológie a biblickej informatiky, prodekan Teologickej fakulty UPJPII (od r. 2012), člen redakcie „Polonia Sacra“. Vedecký pracovník Pápežskej teologickej akadémie (1991 – 2009), potom Pápežskej univerzity Jána Pavla II. (zmena názvu školy v r. 2009), asistent (1994 – 1997), odborný asistent (1997 – 2007), odborný asistent s habilitáciou (2007 – 2013) na katedre teológie a biblickej informatiky. Prednáša biblickú teológiu, informatiku, archeológiu, históriu a geografiu a tiež topografiu Svätej zeme. Riaditeľ Ústavu Jána Pavla II. v Krakove. Autor knižných monografií: *Rola hapax legomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* (doktorská dizertácia: „Role hapax legomen v predstavení Kristovej misie podľa Listu Židom 1,1-5,10“, Krakov 1997), *Medytacje różańcowe* („Ružencové meditácie“, Krakov 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapax legomenów* („Kristova misia vo svetle hapax legomen“, Krakov 2006), *Dzieło zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* („Dielo spásy v ľudskej krvi Ježiša podľa Listu Židom“, Krakov 2007), *Cuda w Starym Testamencie* („Zázraky v Starom zákone“, Krakov 2013). Redaktor zborníkov: *Księżę Niezlomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* („Nezlomný knieža: kardinál Adam Stefan Sapieha“, Krakov 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie : pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010 : 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* („Pápežská univerzita Jána Pavla II. v Krakove: prvá slávnostná inaugurácia akademického roka 2009 – 2010: 16. októbra 2009 pri príležitosti výročia zvolenia P. kardinála Karola Wojtyły na Petrov stolec“, Krakov 2009), *Między Biblią a kulturą : praca zbiorowa* (spoluredaktor,

„Medzi Bibliou a kultúrou: kolektívne dielo“, Krakov 2011), *Aspekty biblijnego przesłania : praca zbiorowa* („Aspekty biblického posłania: kolektívne dielo“, Krakov 2012).

E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Maria Katarzyna Ligas, magisterka polskej filológie, Mgr. teológie, absolventka Jagellonskej univerzity (Ústav polonistiky) a Pápežskej teologickej akadémie (Teologická fakulta) v Krakove. Autorka dvoch magisterských prác: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* („Biblický motív stretnutia Boha s človekom v tvorbe Karola Wojtyły – Jána Pavla II.“; Pápežská teologická akadémia, Krakov 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* („Vzdelávacie podmienky a príčinné faktory tvarovania systému hodnôt žiakov vyšších tried základnej školy“, Jagellonská univerzita, Ústav polonistiky, Krakov 2000). Bola doktorandkou Pápežskej univerzity Jána Pavla II. v Krakove na Teologickej fakulte a katedre biblistiky a biblickej informatiky. Pracuje ako učiteľka na Gymnáziu č. 1 v Tylmanowej (Malopoľsko). Je spoluautorkou monografie *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* („Wawrzeńczyce. Náčrt histórie“, Wawrzeńczyce 2006). E-mail: k._ligas[at]vp.pl

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторах по-русски / Information about the Authors in Russian:

Ксёндз Роман Богач (г.р. 1963), доктор хабилитированный, проф. Папского Университета Иоанна Павла II, доктор теологии в области библистики (Папская Теологическая Академия, Краков, 1996; хабилитирован там же в 2007 г.). Теолог, библист, чрезвычайный профессор Папского Университета Иоанна Павла II в отделении теологии Института библейской теологии, руководитель кафедры теологии и библейской информатики, заместитель декана на теологическом отделении (с 2012 г.). Член редакции [издания] «Polonia Sacra». Научный работник Папской Теологической Академии (1991-2009), впоследствии – Папского Университета Иоанна Павла II (название университета изменилось в 2009 г.), ассистент (1994-1997), адъюнкт (1997-2007), адъюнкт с хабилитацией (2007-2013) на кафедре теологии и информатики. Преподаёт библейскую археологию, историю и географию, а также теологию и информатику, в частности топографию Святой Земли. Директор Института Иоанна Павла II в Кракове. Автор монографий: *Rola hapaxlegomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5,10* [докторская диссертация «Значение единожды сказанного в представлении миссии Христа в 'Послании к Евреям' 1,1-5,10»] (Краков, 1997), *Medytacje różańcowe* [«Медитации ружанцове»] (Краков, 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapaxlegomenów* [«Миссия Христа в свете единожды сказанного»] (Краков, 2006), *Dzielo zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [«Дело спасения в человеческой крови Иисуса согласно 'Посланию к Евреям'»] (Краков, 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [«Чудеса в Старом Завете»] (Краков, 2013). Редактор сборников: *Księżę Niezłomny : kardynał Adam Stefan Sapieha* [«Несломленный князь: кардинал Адам Стефан Сапега»] (Краков, 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010: 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [«Папский Университет Иоанна Павла II в Кракове: первая торжественная инаугурация 2009/2010 академического года: 16 октября 2009 г. в годовщину выборов ксёндза-кардинала Кароля Войтылы папой в столице Петра»] (Краков, 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [«Между Библией и культурой: коллективная монография»]

(соредактор)] (Краков, 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [«Аспекты библейского послания: коллективная монография»] (Краков, 2012).
E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Мария Катажина Лигас, магистр польской филологии, магистр теологии. Выпускница Ягеллонского Университета (Институт полонистики), а также Папской Теологической Академии в Кракове. Автор двух магистерских диссертаций: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [«Библейский мотив встречи Бога с человеком в творчестве Кароля Войтылы – Иоанна Павла II»] (Папская Теологическая Академия, Краков, 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [«Образовательная обусловленность и факторы формирования системы ценностей у учеников старших классов начальной школы»] (Ягеллонский Университет, Институт польской филологии, Краков, 2000). Докторантка Папского Университета Иоанна Павла II в Кракове на теологическом отделении, на кафедре библейской теологии и информатики. В настоящее время работает учителем в гимназии № 1 в Тылмановой (Малая Польша). Соавтор монографии *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* [«Вавженьнице. Очертание истории»] (Вавженьнице, 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про авторів / Довідка про авторів українською мовою / Information about the Authors in Ukrainian:

Ксьондз Роман Богач (р. н. 1963), доктор габлітований, доктор теологічних наук у царині біблеїстики (Папська Теологічна Академія, Краків, 1996); габлітований там само (2007). Теолог, знавець Біблії, надзвичайний професор Папського Університету Яна Павла II на теологічному відділенні, в Інституті біблійної теології; завідувач кафедри біблійної теології та інформатики, заступник декана теологічного відділення Папського Університету Яна Павла II (із 2012 р.); член редакції «Polonia Sacra». Науковий працівник Папської Теологічної Академії (1991-2009), а потім Папського Університету Яна Павла II (назва закладу змінилася у 2009 р.), асистент (1994-1997), ад'юнкт (1997-2007), ад'юнкт габлітований (2007-2013) на кафедрі теології та інформатики. Викладає біблійну археологію, історію та географію, а також теологію та інформатику, зокрема топографію Святої Землі. Директор Інституту Яна Павла II у Кракові. Автор монографій: *Rola hapaxlegomenów w przedstawieniu misji Chrystusa według Hbr 1, 1-5, 10* [докторська праця «Значення єдино сказаного у представленні місії Христа у 'Посланні до Гебреїв' 1,1-5,10»] (Краків, 1997), *Medytacje różańcowe* [«Медитації ружанцове»] (Краків, 2005), *Misja Chrystusa w świetle hapaxlegomenów* [«Місія Христа у світлі єдино сказаного»] (Краків, 2006), *Dzielo zbawienia w ludzkiej krwi Jezusa według Listu do Hebrajczyków* [«Справа спасіння в людській крові Ісуса згідно з 'Посланням до Гебреїв'»] (Краків, 2007), *Cuda w Starym Testamencie* [«Чудеса у Старому Заповіті»] (Краків, 2013). Редактор збірок: *Książę Niezłomny: kardynał Adam Stefan Sapieha* [«Незламний князь: кардинал Адам Стефан Сапега»] (Краків, 2001), *Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie: pierwsza uroczysta inauguracja roku akademickiego 2009/2010: 16 października 2009 r. w rocznicę wyboru ks. kardynała Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową* [«Папський Університет Яна Павла II у Кракові: перша урочиста інавгурація 2009 / 2010 академічного року: 16 жовтня 2009 р. до річниці виборів ксьондза-кардинала Кароля Войтили папою у столиці Петра»] (Краків, 2009), *Między Biblią a kulturą: praca zbiorowa* [«Між Біблією

і культурою: колективна монографія» (співредактор)] (Краків, 2011), *Aspekty biblijnego przesłania: praca zbiorowa* [«Аспекти біблійного послання: колективна монографія»] (Краків, 2012). E-mail: roman.bogacz[at]upjp2.edu.pl albo: atbogacz[at]cyf-kr.edu.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Марія Катажина Лігас, магістр польської філології, магістр теології. Випускниця Ягеллонського Університету (Інститут полоністики), а також Папської Теологічної Академії у Кракові. Авторка двох магістерських праць: *Biblijny motyw spotkania Boga z człowiekiem w twórczości Karola Wojtyły – Jana Pawła II* [«Біблійний мотив зустрічі Бога з людиною у творчості Кароля Войтили – Яна Павла II»] (Папська Теологічна Академія, Краків, 2004), *Edukacyjne uwarunkowania i czynniki sprawcze kształtowania się systemu wartości u uczniów wyższych klas szkoły podstawowej* [«Освітня зумовленість і чинники формування системи цінностей в учнів старших класів початкової школи»] (Ягеллонський Університет, Інститут польської філології, Краків, 2000). Докторантка Папського Університету Яна Павла II у Кракові на теологічному відділі, на кафедрі біблійної теології та інформатики. Нині вчителька гімназії № 1 у Тилмановій (Малопольща). Співавтор монографії *Wawrzeńczyce. Zarys dziejów* [«Вавженьчице. Нарис історії»] (Вавженьчице, 2006). E-mail: k_ligas[at]vp.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

MAŁGORZATA MARCINKOWSKA (Katowice, Poland)
E-mail: gosia1134[at]wp.pl

Anonymous 18th Century Publication Dedicated to the Virtue of Purity¹

Enlightenment prayer texts make up a significant, yet relatively little-read part of the resources associated with older Polish literature. As noted by Thomas Chachulski,

„prayer books, or devotionals are generally found beyond the scope of interest of historians or historians of literature [...] they escape the attention and memory or remain ignored²”.

Closer inspection into these religious messages leads to the conclusion that on the basis of these prayers, one may develop insights into religious practices of contemporary society, but also interesting make observations about earthly and transient desires, the hardships and fears of people of the epoch. Beyond this, as indicated by the conclusions drawn, prayer book texts, which were useful, wide reaching publications, played a significant role in propagating specific values and behaviours, as well as establishing role models and thus serving important social functions. In these types of publications, numerous prayers intended for mothers, children, women blessed with child, as well as newly weds³, can be found.

It is not surprising that among the publications of the time there are texts addressing the above topics, as the literature of the Enlightenment (including secular texts) have devoted a great deal of space to marriage and family, as well

---

¹ I am grateful to dr hab. Bożena Mazurkowska for her inspiring guidance, suggestions, resources, and corrections in the preparation of this paper.

² T. Chachulski, *Konstytucja 3 Maja w modlitewnikach końca XVIII wieku (zarys problemów badawczych)*, [in:] „*Rok monarchii konstytucyjnej*”. *Piśmiennictwo polskie lat 1791–1792 wobec Konstytucji 3 Maja*, T. Kostkiewiczowa (ed.), Warsaw 1992, p. 113.

³ Typology and issues of family prayer found in old publications presented in the the paper: *Model małżeństwa i rodziny w świetle modlitewników z XVII i XVIII stulecia*, given during the VII national Polish academic conference: *Język religijny dawniej i dziś (w kontekście teologicznym i kulturowym)*, which took place in Poznań, June 5-7, 2014. The post-conference text was added to the next volume published by the Adam Mickiewicz University: *Język religijny dawniej i dziś*.

as to the ideal image of a good wife and mother and the admonitory model and the opposite of womanhood⁴. The last issue undertaken in the second half of the 18th century, mainly due to greater personal freedom, which was increased mainly for the magnates and wealthy nobility, but was observed even among women of different family status and standing (maidens, wives, and widows). Negative developments, critically evaluated by writers of the time, were connected with a strong influence of French culture, primarily with the popularity of salons as centres of social life, literature, and art of the boudoir⁵, as well as the infiltration of its less conservative fashion (in the case of representatives of the fair sex) and its hedonistic and libertine tendencies⁶. In Poland, in the second half of the 18th century a negative occurrence in the moral sphere was prostitution, which ran rampant on an unprecedented scale, influenced by the numerous eager clientele of the upper class⁷. Although the specific status of virginity was established at the Council of Trent⁸, there are few mentions of chastity, or encouragement of its preservation

---

⁴ Texts and publications related to the legal and civil status of women in the past centuries were compiled by Maria Bogucka in the book: *Białogłowa w dawnej Polsce. Kobieta w społeczeństwie polskim XVI–XVIII wieku na tle porównawczym*, Warsaw 1998, p. 9–33. Apart from that, multiple Enlightenment works related to marriage and rearing children are analyzed in Paweł Kaczyński's book, *Rodzina w literaturze stanisławowskiej. Motywy – konwencje – poglądy*, Wrocław 2009.

⁵ The characteristics of boudoirs and their customs are discussed with reference to literature and paintings of the epoch by Dominika Świątoniowska, *O rokokowych miłostkach w buduarze i w klasztornej celi*, [in:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych*, [cz.] 1: *Przyjemności, pasje i upodobania*, B. Mazurkowska (ed.), with assistance from M. Marcinkowska (ed.) and S.P. Dąbrowski (ed.), Katowice 2013, p. 203–208.

⁶ Researchers of the age of the Enlightenment have repeatedly emphasized that in the second half of the 18th century hedonistic and epicurean attitudes spread, focusing on behaviours and entertainment which would elicit pleasant feeling. Along with this, the popularity of libertine ideas rose, focused on the search for freedom, independence, and bodily pleasure. Vide: E. Aleksandrowska, *Problem zdrady na podstawie „Satyr i pamfletów na Polki balujące w czasach tragicznych dla ojczyzny” (1774–1832)*, [in:] *„Bo insza jest rzecz zdradzić, insza dać się złudzić”. Problem zdrady w Polsce przełomu XVIII i XIX w.*, A. Grześkowiak-Krwawicz (ed.), Warsaw 1995, p. 115–131; K. Stasiewicz, *Kobiety przyjemności w XVIII wieku*, [in:] *Przyjemność w kulturze epoki rozumu*, T. Kostkiewiczowa (ed.), Warsaw 2011, p. 125–146; M. Dębowski, *Zabawy przyjemne i pożyteczne w oświeconej albowie*, [in:] *Przyjemność w kulturze epoki rozumu...*, op.cit., p. 111–124; J. Snopek, *Objawienie i Oświecenie: z dziejów libertynizmu w Polsce*, Wrocław 1986, p. 288; idem, *Libertynizm*, [in:] *Słownik literatury polskiego oświecenia*, T. Kostkiewiczowej (ed.), ed. 2 expanded and corrected, Wrocław 1991, p. 269–274.

⁷ Social conditions and health, as well as cultural consequences of the drastic increase of prostitution in Poland in the second half of the 18th century were researched by Magdalena Ślusarska, *Przyjemności „wszteczne”, czyli o prostytucji w Warszawie stanisławowskiej*, [in:] *Przyjemność w kulturze epoki rozumu...*, op. cit., p. 147–179. Vide: A. Krosny, *Z ulicy na salony. Awans społeczny w świecie prostytucji w wieku XVIII*, [in:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole...*, op. cit., p. 123–133.

⁸ The privilege of virginity gained official confirmation at the Council of Trent in the X Canonic Decree on the sacrament of marriage, which was announced November 11th, 1563: „Si quis dixerit, statum conjugalem antependendum esse statui virginitatis vel cœlibatus, et non esse melius ac beatius manere

during the Enlightenment. If they occur, it is primarily in texts dedicated to monastic or ecclesiastical persons (which is to some extent understandable)⁹. Even in prayer books of the epoch the issue was rarely raised, and a short *Prayer for purity* was included only in a few editions from the 17th and 18th centuries¹⁰. Thus *Prayer for the preservation of purity*—an anonymous publication, which lacks information on the location and year of publication, becomes all the more interesting. As noted by Karol Estreicher, the publication¹¹ is more valuable because of this. According to the information found in the Central Catalogue of Old Publications of Warsaw National Library, there remains one existing copy, held in the University of Warsaw library collection¹². The publication numbers twenty-four pages which can be subdivided into three distinct parts. The first is the title text (the *Prayer*); the second covers - in a traditional way, according to Church teachings - the Bible, sermons, religious and moral treatises and warnings, which are divided into three sections: *The benefits of the virtue of chastity, Dangers which the virtuous lady must particu-*

---

in virginitate aut cœlibatu, quam jungi matrimonio: anathema sit”(If any one saith, that the marriage state is to be placed above the state of virginity, or of celibacy, and that it is not better and more blessed to remain in virginity, or in celibacy, than to be united in matrimony: let him be anathema). The Latin and English versions of the decree can be found at: <http://www.ccel.org/ccel/schaff/creeds2.v.i.i.xi.html> [accessed: 10.03.2014]. In Christianity, purity is considered as a virtue, thanks to which persons control their sexual desires, as well as their hearts and minds, gaining self-control over their own impulses. Catholicism additionally assumes that all believers, regardless of class, are called to chastity. See *Katechizm Kościoła Katolickiego, [Powołanie do czystości 2337–2360]*, Poznań, p. 528–530.

⁹ See K. Andrzejowski, *Góra Tabor dla bawiących się przez dni dziesięć bogomyślnością pracą pewnego Benedykta Roku Chrystusa 1681 w Einsiedzie dla łatwiejszego widzenia Boga usypana, a teraz dla pożytku zbawienego polskim językiem z łacińskiego przeniesiona*, from Fr... prof. WW Benedictine Maidens of Vilnius Confessional Ordinances, Wilno 1764; F. Salezy, *Prestroga dla spowiedników; sposób odprawowania pobożnie Mszy Świętej, przygotowanie się do Komunii Świętej przez uwagi zbawienne, akty różne strzeliste, modlitwy i zabawy pobożne*, translated into Polish from the French original, Kraków 1793; S.W. Michałowski, *Prestrogi i uwagi nad obowiązkami każdego stanu, pobudzające chrześcijan do zadosyć czynienia powołaniu ich. Dzieło pożyteczne wszystkim, którzy żyć pragną duchem prawdziwej i gruntownej pobożności*, ed. published in French, translated from French to Italian, and translated from Italian to Polish by a Scholarum Piarum monk, first volume. Warszawa 1768, p. 693.

¹⁰ See: *Dama pokutująca przez codzienne nabożeństwa z Bogiem i Matką Boską, jako też z świętymi patronami i patronkami swoimi nieustannie rozmawiająca wszystkim prawdziwie pokutującym do naśladowania podana*, Sandomierz 1740, p. 668; *Oficium abo godziny błogosławionej Panny Maryi, z rozkazania Piusa Piątego papieża wydane, niedawno reformowane, a teraz nowo poprawione, z oficium za dusze zmarłe, z innymi różnymi modlitwami obojej płci służącymi przydane*, Lublin 1754, p. 603 (original Polish publication, related to the revival of the Marian cult at the end of the sixteenth century, circa 1596).

¹¹ See K. Estreicher, *Bibliografia polska*, Part 3, vol. 11 (22), Kraków 1908, p. 483.

¹² The basis of the citation of this anonymous publication is an edition at the Warsaw University Library, dated to the 18th century: *Modlitwa o zachowanie czystości*, b.m.r., ref. 4g.15.2.60. After citing fragments of this publication, the titles of sections and page numbers are indicated.

larly guard against, and Means for preserving a lady's purity; the final part contains prayers directed to Mary, Jesus, and the saints.

The publication begins with the title text, leading the reader to a specific understanding of the attitudes resulting from belief in the truth of the teachings and warnings contained in the text. That text only seems to fit into the schema of the indicated genre¹³. In reality, it consists of a frame (with an initial component i.e. the title, as well as the final exclamation *Amen*), invocation to the addressed sacrum sphere („Almighty and infinite God! – *Prayer*, p. 1) and multiple pleas of the praying entity („make it so”, „protect”, „preserve”), yet the ultimate goal of this text is not to worship God. The anonymous author used the hallowed genealogical tradition of biblical provenance to remind the readers of the importance of purity, encourage unmarried women to preserve it, and to communicate the Church's views on beautification and the consequences of the loss of this virtue. The virtue in the first part of the set is treated as a valuable asset and a source of happiness. The anonymous author links purity to the body, but first and foremost to the heart and spiritual realm of man:

Almighty and everlasting God! Make it so, it will strike deep in her heart, and she will often consider that virtue is an ornament, and humility my greatest compliment, and thus I will search for honor and happiness in virtue, guarding purity of the heart as the most beloved and highest treasure.

Prayer; p. 1–2

The image of God, to which the praying lady directs her pleas reflects traditional beliefs and ideas calling back to images of a king and ruler – a powerful and fair ruler¹⁴. In the first section of the work, the Creator is characterized as an „unending” being, omnipresent in human lives, who „protects” man from failing. The text was structured so that the maiden uttering it asserted her own certainty that the motivation to obey God's commandments is rooted in the belief that His justice will always reach man, if not in this lifetime, then surely in the next world. With this conviction, there is the belief that the Lord sees all, knows not only the deeds of man, but also his thoughts and heart (*Prayers...*, p. 3–4). This image

---

¹³ The structure of a fixed prayer was researched by Maria Wojtak, *Modlitwa ustalona – podstawowe wyznaczniki gatunku*, [in:] *W zwierciadle języka i kultury*, J. Adamowski (ed.), P. Niebrzegowska (ed.), Lublin 1999, p. 129–137.

¹⁴ Enlightenment authors appealed to different images of God from those established by tradition. For more on this topic see T. Kostkiewicz, *Jak poeci polscy drugiej połowy XVIII wieku mówili o Bogu i szatanie*, [in:] *Tysiąc lat polskiego słownictwa religijnego*, B. Kreja (ed.), Gdańsk 1999, p. 83–96.

of the Supreme – the omnipresent judge and ruler – is primarily written in the Bible¹⁵ (Ps 118 among others (119), 137:

„You are righteous, Lord, and your laws are right”; Ps 138 (139), 2–5:

„You know when I rest and when I am active. You understand what I am thinking when I am distant from you. You scrutinize my life and my rest; you are familiar with all of my ways. Even before I have formed a word with my tongue, you, Lord, know it completely! You encircle me from back to front, placing your hand upon me”;

Iz 24, 16: „From the ends of the earth we hear songs of praise: Glory to the Righteous One! But I say, ‘I am pining away, I’m pining away. How terrible things are for me! For treacherous people betray – treacherous people are betraying with treachery!’”).

Contrary to presumptions seen in the case of prayer categorically, God is only an ostensible participant in the act of communication written in the given text, and due to unassailable rights, He is the highest authority used for admonition.

Prayer on the preservation of purity was likely written with young, well endowed, and noble maidens in mind. This can be seen by the text’s reference to the realities of women belonging to this particular social circle. It speaks of the expensive costumes and salon pastimes. The text has been shaped so as to instill into young girls’ minds real values, namely reaching the greatest and lasting wealth possible. The author considers inappropriate dress to be a particular danger for young maidens, which can induce men to have ambiguous, indecent jokes and conversations, and even to lead them to seductive actions or seedy love affairs. What’s more, the text characterized not only the appropriate choice of clothing that is modest, but also projected specific behaviors, attitudes, a hierarchy of values, important aspects of the function a woman performed at the time. The anonymous author repeatedly emphasizes that God is the most important, and he expects humility and modesty in the maiden’s behavior, consistent with Christian values and principles. A very clear moralistic aspect of the text manifests itself, among others, in numerous warnings and authoritarian indications. This makes the text more persuasive because there is a declarative stance not imposed upon the maiden praying, but she herself speaks the words as accepted and implemented in her moral and ethical guideposts:

Immodest dress will be kept far from me, to keep from the vile occasion that I might think ill, slowly and insolently, but often the entirety of casting and throwing snares to our purity. Let all know from my appearance that I respect cleanliness, and the threat of the crime.

Prayers, p. 2–3

---

¹⁵ Fragments of Old and New Testament are cited according to the: *Biblia w przekładzie księdza Jakuba Wujka z 1599 r.*, transcript type „B” original text from XVI century and introduction by J. Frankowski, Warsaw 1999.

An additional argument in encouraging girls to wear modest and appropriate clothing was the prospect of gaining the good opinion and respect of others. The author persuaded young people to see the need of adopting appropriate attitudes and behaviors to the situation, ensuring them that

the “demure young lady is esteemed by the wicked”
(Prayer, p. 3).

The author called for ethical obligations, but in the 18th century dress decided about social prestige. Female fashion designs from France featured transparent dresses, low-cut necks, and revealing the female body, thus promoting the art of seduction. Satin, lace and cornets that „nursed” vanity of contemporary ladies were popular¹⁶.

As spoken by the maiden, the pleas expressed concerns about salon flirtation - a popular and important development in the culture of the Enlightenment¹⁷:

“O Lord, protect me, so I will not be seduced by wrong and deceptive flattery, or pleasure, at the least a promise holds a gift; may the sad examples of others serve as my warning.”

Prayers, p. 2.

In the second part of this publication the author orders the maidens to maintain distance to men that compliment them

(„be careful and courageous when he is coming towards you. Distance yourself from him”¹⁸

Methods to maintaining a maiden’s purity).

Potential source of moral decay beyond this are listed: impure speech and song, frivolous entertainment, “promiscuous dances”, idleness, and (noteworthy) – reading romances, and “heart-ruining books”¹⁹, which were the subject

---

¹⁶ On the interest of women in expensive and extravagant dresses written by Jędrzej Kitowicz, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, introduction by M. Demałowicz, Z. Goliński (ed.), A. Skarżyńska (oprac.), Warszawa 1985, p.261–267. See also K. Stasiewicz, *Kobiece przyjemności w XVIII wieku...*, op. cit., p. 135–137; J. Mazur, K. Rogowicz, *Literaci XVIII wieku o kobiecych piersiach i dekoltach...*, op. cit., p. 137–138.

¹⁷ See: J. Ryba, *Ślady „żywiołu towarzysko-salonowego” w poezji Wojciecha Miera*, [in:] idem, *Oświeceniowe „tutti frutti”*. Maskarady – konwersacja – literatura, Katowice 2009, p. 141–152; K. Stasiewicz, *Kobiece przyjemności w XVIII wieku...*, p. 137.

¹⁸ *Methods to maintaining a maiden’s purity*, p. 17.

¹⁹ Similar advice was published at the time (original and translated) poetic work. See: F. Zabłocki, *Rady młodej Dorocie dane* [from French], [in:] idem: *Pisma*, B. Erzepki (ed.), Poznań 1903, p. 319–327; F.

of critical evaluation of numerous statements of Enlightenment columnists²⁰. The collection of temptations leans on the premise that there is rampant lust, and that

„promises of the licentious are deceitful”²¹

(Dangers which a virtuous maiden must fend off),

which is recognized by the author as the cause of all evil and sin.

Through prayer and text for frequent recitation, the unknown author, referring to the contemporary realities of morals, instilled in young women the belief that the culture of the salon was a threat to their honor and good name and ultimately led to moral corruption. Because he displayed such a strong warning, it is assumed that the author recommends giving up immodest fashion and customs of social life.

It's noteworthy that in the first text, specific recommendations and rhetorical questions, presented in the first person singular create a construction which reflects an examination of a bill of conscience. This form makes the praying maidens reflect on their own behavior, and leads to informed decision making in matters which will ultimately determine their eternal salvation or damnation:

“Fix in your memory each time the image of death and the transience of earthly life that we are so often deceived and distracted by. What do I benefit from all this? Or what will I think of this in my demise? Can I be so foolhardy as to resign my dearest treasure, virtue, honor, temporal and eternal for vile and momentary pleasure which will throw me into the abyss of unhappiness [...]?”

Prayers, p. 4–5

In the cited fragment of the text there is a separation of transient and permanent values. The persuasive function of this treatment creates one viable choice, because recommended values, attitudes, and behaviors are clearly identified and indexed. It is made clear that momentary mortal pleasures cannot compete with the promise of eternal happiness. There is no doubt to be had in a choice which concerns life and death, is a blessing or a curse.

There is a clearly marked opposition between material and spiritual values throughout the work. Human passions, pleasures, and wealth are juxtaposed

---

Karpiński, *Wiersz do młodej panienki*, [in:] idem: *Wiersze zebrane*, part 1, T. Chachulski (ed.), Warszawa 2005, p. 181-182.

²⁰ On the negative consequences of young women reading romances is something Enlightenment publishers paid attention to. See B. Mazurkova, *Oświeceniowi literaci, wydawcy i drukarze o czytelnikach, czytaniu oraz „ładajakich”, zakazanych i szacownych księgach*, [in:] eadem, *Weksle prawdy i nieprawdy. Studia literackie o książce oświeceniowej*, Warszawa 2011, p. 43-47.

²¹ *Dangers which a virtuous maiden must fend off*, p. 13.

with God's commandments, the neglect of which the author refers to as „a great crime” and a sin. A significant feature used by the author is the evaluative epithet: flattery is “misleading” and “deceptive,” temptation – “insistent,” delight – “vile and fleeting.” At the opposite extreme are the desirable virtues like: prudence, caution, humility, seriousness, and modesty. Additional epithets to enhance and add valor to the virtues are not present. The virtues have a high ethical and moral status and they seem necessary to preserve the sacred purity of the text.

The author uses other methods of persuasion, based on a dichotomous evaluation of the advantages and disadvantages brought on by the adherence or rejection of the virtue. He distinctly indicates the result of impurity, followed immediately by opposite effects experienced in a life in purity. The main objective of the constructed moralistic teaching is to instruct the misguided and encourage them to change their behavior. Teaching on the preservation of purity was known for centuries and cultivated by the Catholic Church to indicate that the behavior following chastity influences decisions regarding the temporal prosperity of man: his health, family happiness and peace of mind as well as future joy – especially the attainment of eternal glory in heaven.

The author made several attempts to instill fear of committing sin in his potential audience. A dramatic change in the imagery along with a transition to yielding to earthly passions and pleasures. This is connected to introducing elements of creating an enemy and awakening a fear of a scene – impurity is the source of

„bloody tears and suffering with eternal allegations and a guilty conscience”

(p. 4),

the source of suffering in hell

„where bugs never die, and the fire never extinguishes”

(p. 5).

The outlined dramatic scenes and the message contained in them strengthens the awareness of the inevitable consequences of acts committed; according to the author - even a single sin can lead to eternal damnation.

To intimidate potential sinners, the author shows the severe consequences of failing to comply with God's commandments. Misconduct entails endless remorse and unpleasant physiological changes: weakness, trembling, and even hair which „stands on the head” (p. 6). The author reminds the reader of the biblical promise that only the pure of heart will see the face of the Highest (cf. Mt 5, 8).

The only deliverance from evil desires for human beings, a species that is weak from birth, is to be found in God's help which inhibits human passions and brings fear to the heart. Prayer becomes the most significant, as does diligent “vigil”

over one's own behaviour. Such tasks outlined in the final part of the text correspond to a mild image of God the Father, who leads, protects, and strengthens those who follow his ways (cf. Ps 119).

In order to strengthen the reasons presented in the first text, in the second section the author uses an argument with some authority

(„Witness is this book of Scripture, and the holy Father”²²,

Benefits and virtues of chastity, p. 7–8),

and beyond this, he also refers to the realities and life experience, indicating examples of illness, and even death due to a promiscuous lifestyle²³.

In the discussed work it is easy to see the deliberate use of hyperbole in describing disgusting and dangerous health consequences, and potential loss of life as a result of debauchery. Warnings include not only physical displays of ugliness and deterrent appearances of unclean ladies, but also discredits their minds as weakened, comparing them to the “irrational” mule and donkey. The quoted text bears the following footnote: “If you do not believe, go only to some military hospitals, and you will be convinced” (p. 8). Referring to the realities, which one may encounter in urban spaces, the author confirmed the full legitimacy of his formulated cautions. The city was regarded as the seat of moral depravity and debauchery²⁴. And maybe that was the main reason for the reminder about the importance of chastity.

It's worth noting that the author returns to many thoughts and themes multiple times in the second section, as a way to fixate these ideas in the consciousness of the reader. All teachings, recommendations, warnings, and orders penalizing the sin impurity make women reflect on their previous behaviour. Often, the author refers to Scripture and the tradition of the Church in order to strengthen the status and veracity of the spoken words.

The final, third part of the work contains: *Chaplet of the Holiest Virgin Mary of the Immaculate Conception*, *Sacrificing of the self to the Virgin Mary*, *Brief prayer to Holiest Virgin Mary of the Immaculate Conception*, *Prayer to St. Joseph*, *Prayer to St. John the Evangelist and Stanislaus Kostka*, *Request to the Lord Jesus* as well as *Second prayer*. Pleas for intercession, acts of entrustment of life, will and common sense were directed to the mother of God. Other saints are asked

---

²² *Benefits and virtues of chastity*, p. 7–8.

²³ Por. M. Ślusarska, *Przyjemności „wszeczne”*..., op. cit., p. 149, 152, 160–164; A. Krosny, *Zulicy na salony*..., op. cit. p. 129, 132.

²⁴ The negative characterization of the city in literature of the Enlightenment, and its relation to the pan-European tradition is discussed by Teresa Kostkiewiczowi, in *Wizje miasta w literaturze wieku Oświecenia*, [in:] eadem, *Oświecenie próg naszej współczesności*, Warszawa 1994, p. 144–162.

to protect praying maidens against the dangers in the world, the impurities, and lust. Mary is seen, in accordance with century-old teachings of the Church, as the most important protector and model for praying women²⁵. The closing collection of prayers to Jesus have a passionate character – according to the unnamed author the remembrance of Christ's wounds, suffering, and crucifixion should serve as consolation and encouragement for believers when facing the adversities of life.

It is worthwhile to contrast the discussed anonymous publication with the work entitled: *Mirror of maidens, in which they should look at themselves daily, to maintain purity and prevent from marring the beauty of their soul...* (1796)²⁶ written by Jakub Kulczycki. There is unusual thematic and structural similarity between the two publications. The author of *Mirrors...* identifies its purpose in the introduction — the good of „Christian youth,” particularly concerning ladies, whom it wants to convince of the benefits of chastity. Both texts were intended for the audience of high born maidens.

Jakub Kulczycki divided his work into three main parts. The first *The praise of the maiden preserving the virtue of virginity and retaining decency*; the second *The instigation of a lewd parasite and answer of the virtue and the decency of the beloved*; the third *Certain warnings given to maidens of the world*. The composition of this text, similarly to that of *Prayer for the preservation of purity*, opens with a characteristic anonymous publication, based on a contrast of opinions and behaviors of maidens preserving their virginity and those choosing a dissolute life. Those in the first category consider modesty, decency, and virtue to be the greatest treasures; the latter care about their appearance above all, and submit to worldly pleasures, which leads them to humiliation and disgrace. Maidens pre-

---

²⁵ In prayers there was constant description of Mary as Mother and Godly Mediatrix. Throughout the centuries-old traditions of the Church the image was supposed to be a guarantee of help and support for sinners. In the 18th century, as noted by Roman Doktór, Polish literary material connected with the cult of the Virgin Mary – Mother of God is negligible and displays features of folk poetry (*Wizerunek Matki Boskiej w poezji polskiej XVIII wieku*, [in:] *Literatura, historia, dziedzictwo. Prace ofiarowane profesor Teresie Kostkiewiczowej*, T. Chachulski (ed.) and A. Grześkowiak-Krwawicz (ed.), Warsaw 2006, p. 295–297). Numerous works dedicated to Mary as patroness and advocate of nobles, faithful to God and the Catholic faith, were created during the Confederation of Bar (1768–1772). In anonymous poems she is presented as a hitman who accompanied the troops in their camps, and supported them while fighting with enemies of the faith and the homeland. See J. Maciejewski, *Wstęp*, [in:] *Literatura barska. Antologia*, J. Maciejewski (oprac.), ed. 2, Wrocław 1976, p. LXXV; T. Kostkiewiczowa, *Poezja religijna czasów Oświecenia*, [in:] *Polska liryka religijna*, S. Sawicki (ed.), Nowaczyński P. (ed.), Lublin 1983, p. 133, R. Doktór, *Wizerunek Matki Boskiej...*, op. cit., p. 295–300.

²⁶ J. Kulczycki, *Zwierciadło panien, w którym się codziennie przeglądać powinny, chcąc ciał swoich zachować czystość i piękności duszy nie szpecić oraz przestroga, jak się w posiedzeniach z kawalerami, a w przyszłym czasie z mężami swoimi bawić mają*, Berdyczów 1796, p. 65. Work issued in the printing press of the Fortress of Karmel of the Holiest Virgin Mary. See B.J. Wanat, *Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie. Działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie*, Kraków 2002, p. 108–109.

serving their purity are filled with inner joy, are able to enjoy the respect of their environment and the love of their parents. Conversely, the licentious maidens rush through life in sorrow and unhappiness, because they lost

„the grace and awe of the Lord God”

(p. 6),

as well as any esteem they held in their communities and from their parents, through which they are doomed to eternal damnation.

In the second part of *Mirrors of Maidens...* there is a form of expression absent from the anonymous publication. It consists of a short, often a single sentence of persuasion of the „lewd parasite” and longer (in the form of internal reflection) responses of the maiden. Inviting, seemingly innocent-looking thoughts (temptations) suggested by the man become statements on the effects of yielding to false promptings. This composition of the text calls to mind a phrasebook for learning a new language. Arguments which the maiden reaches for, often refer to biblical examples, and reveal the short-sightedness and recklessness of the bachelor:

“Tell me my beautiful, why was the entire area of Sodom Gomorrah, through devouring fires were released from the skies [by God – M.M.] [...was] so bitterly turned to ashes for the sins of the unclean? Whom am I to believe, meaning God, or you, a human blinded by passion?”²⁷

(*Mirrors of Maidens*, p. 16)

Multiple instances of irony can clearly be detected in the tone of the maiden’s words. She always has more to say, her arguments lean on the authority and traditions of the Church, and above all, she is more convincing than the bachelor, who is referred to as: a dyed fox, careless wicked one, licentious volunteer:

“PROMPT

After all, others do so, why should we not? It is a custom of the times, all young people behave this way.

REPLY

While some hang themselves, others shoot themselves in the head, I do not think I will follow in their footsteps...”²⁸

(*Mirrors of Maidens*, p. 25).

---

²⁷ *Mirrors of Maidens*, p. 16.

²⁸ *Mirrors of Maidens*, p. 25.

In the third part of the publication there are warnings directed to a virtuous, Christian woman, as was the case earlier in the *Prayers*. The Author calls attention to the necessity of avoiding bad influences, and to follow meekness, restraint, and modesty above all. This attitude should protect the maiden from the temptations of specious flattery and gifts.

Prayer for the preservation of purity and *Mirrors of Maidens...* can be equally considered as the texts which lean on admonition. In the opinion of both authors, the virtue of purity determines the earthly and eternal happiness of the young, well endowed ladies exposed to the many temptations of the world, especially those related to salon flirtation or boudoir love affairs. Jakub Kulczycki's work is undoubtedly a more contemporary, better written, and more effectively composed publication, which is indicated by his popularity (was republished in 1805). Conversely, *Prayer for the preservation of purity* is a diverse, but thematically coherent collection, which in the intentions of the unknown author was to fulfill the function of a prayer book, but also serve as admonition, a bill of conscience, and even a catechism. It is worth noting that *Prayer* is a rarity among Enlightenment prayer books. It is likely the only work of the time which was so extensively and persuasively dedicated to a particular virtue. Prayer is encountered in other works of the time, e.g. *On Receiving Love*, *On Receiving Patience*, *On Humility*, but these are short religious texts, devoid of such a wide-reaching idea, as the discussed work²⁹.

It's true that in the aforementioned edition, there are multiple allusions and straightforward calls to the negative moral effects which intensified during the reign of King Stanislaus August. It seems plausible that the work was published in the second half of the 18th century. There was a clear contrast between the benefits of maintaining the virtue of purity and the consequences of sinful lust, which was to convince young ladies to maintain prudent behavior and avoid entertainment of the wealthiest, highest classes of Enlightenment society. The structure of this work, which corresponds to the schema typical of a prayer, raised the status of the text, and thus increased the strength of its persuasive impact. The discussed text was never re-released and one can conclude that the subject which it broached was uncomfortable for the then elite. Only by the end of the 18th century, a time when the historical drama of the nation came to a close, when the „partying” Polish women danced with invaders on the grave of the First Republic, thoughts and themes developed by an unknown author were undertaken by the Carmelite James Kulczycki. This leads to the conjecture that perhaps the author of this work could be found among the clergy.

---

²⁹ See *Oficium albo godziny błogosławionej Panny Maryi...*, op. cit., p. 602–603; *Dama pokutująca...*, op. cit., p. 668.

Abstract / Summary in English:

The basis of the analysis is the anonymous publication *Prayer for the preservation of purity*, dated back to the second half of the 18th century. Academic reflection in the article focuses on the text indicated in the title, bulleted warnings, regarding benefits and methods of maintaining purity, the dangers which a virtuous lady should be wary of and also prayers to Mary, Jesus, and the saints, at the text's conclusion. The aims of the analysis are to characterize the composition, find its purpose, and the elements it contains relating to the catechism, admonition and the bill of conscience. Discussion of the method of realization of a model of prayer is especially relevant for concrete, sociologically defined group of recipients.

Contemporary eschatological perceptions and realities of the environment (salon flirtation, provocative dress) are cited as part of the context for the academic analysis. The investigation is completed with remarks on the relationship of the discussed text with warnings on maintaining the virtue of purity, issued by the Carmelite Jakub Kulczycki (1796).

Key Words:

Enlightenment, Prayer, Admonition, Purity, Moralization

Title in Polish / Tytuł w języku polskim:

Anonimowy druk z XVIII wieku poświęcony cnocie czystości

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Podstawą rozważań podjętych w rozprawie jest anonimowy druk *Modlitwa o zachowanie czystości*, datowany na drugą połowę XVIII wieku. Refleksją badawczą objęte są: tekst wskazany w tytułowej formule edycji, wypunktowane przestrogi, dotyczące pożytków i sposobów zachowania czystości oraz a także niebezpieczeństw, których powinna wystrzegać się cnotliwa panna, a także zamieszczone na końcu modlitwy do Maryi, Jezusa i świętych. Podjęte rozważania mają na celu charakterystykę kompozycji i przeznaczenia tego zbioru, a także zawartych w nim elementów, znamienych dla katechizmu, parenezy i rachunku sumienia. Szczególnie istotne jest omówienie sposobu realizacji wzorca gatunkowego modlitwy przeznaczonej dla konkretnego, socjologicznie określonego kręgu odbiorców.

Na potrzeby podjętych rozważań przywołane są również informacje na temat ówczesnych wyobrażeń eschatologicznych oraz realiów środowiskowych

(salonowy flirt, wyzywający ubiór). Całości dociekań dopełniają uwagi dotyczące związków omawianego druku z przestrogami o zachowaniu cnoty czystości, wydanymi przez karmelitę Jakuba Kulczyckiego (1796).

Słowa-klucze:

Oświecenie, modlitwa, pareneza, czystość, moralizatorstwo

Bibliography / Bibliografia:

Bibliografia podmiotowa / Literatura źródłowa / Primary Literature:

Modlitwa o czystość, [in:] *Dama pokutująca przez codzienne nabożeństwa z Bogiem i Matką Boską, jako też z świętymi patronami i patronkami swoimi nieustannie rozmawiająca wszystkim prawdziwie pokutującym do naśladowania podana*, Sandomierz 1740, p. 668.

Modlitwa o zachowanie czystości, sine loco et anno [18 century].

Oficium abo godziny błogosławionej Panny Maryi z rozkazaniami Piusa Piątego Papieża wydane, niedawno reformowane, a teraz nowo poprawione, z oficium za dusze zmarłe, z innymi różnymi modlitwami obojej płci służącymi, przydane, Lublin 1754, pp. 768.

Biblia w przekładzie księdza Jakuba Wujka z 1599 r., transkrypcja typu „B” oryginalnego tekstu z XVI w. i wstępy J. Frankowski, Oficyna Wydawnicza Vocatio, Warszawa 1999, pp. 2426.

Bibliografia przedmiotowa / Opracowania / Secondary Literature:

Aleksandrowska E., *Problem zdrady na podstawie „Satyr i pamfletów na Polki balujące w czasach tragicznych dla ojczyzny” (1774–1832)*, [in:] *„Bo insza jest rzecz zdradzić, insza dać się złudzić”. Problem zdrady w Polsce przełomu XVIII i XIX wieku*, A. Grzeskowiak-Krwawicz (ed.), Wydawnictwo IBL PAN, Warszawa 1995, p. 115-131.

Bogucka M., *Białogłowa w dawnej Polsce. Kobieta w społeczeństwie polskim XVI–XVIII wieku na tle porównawczym*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 1998, pp. 225.

Chachulski T., *Konstytucja 3 Maja w modlitewnikach końca XVIII wieku (zarys problemów badawczych)*, [in:] *„Rok monarchii konstytucyjnej”. Piśmiennictwo polskie lat 1791–1792 wobec Konstytucji 3 Maja*, T. Kostkiewiczowa (ed.), Wydawnictwo IBL PAN, Warszawa 1992, p. 113-122.

Dębowski M., *Zabawy przyjemne i pożyteczne w oświeconej alkowie*, [in:] *Przyjemność w kulturze epoki rozumu*, T. Kostkiewiczowa (ed.), Wydawnictwo DiG, Warszawa 2011, p. 111-124.

Doctrine on the Sacrament of Matrimony, on the Internet website: <http://www.ccel.org/ccel/schaff/creeds2.v.i.i.xi.html> [Access: 22.09.2014].

Doktor R., *Wizerunek Matki Boskiej w poezji polskiej XVIII wieku*, [in:] *Literatura, historia, dziedzictwo. Prace ofiarowane profesor Teresie Kostkiewiczowej*, T. Chachulski (ed.), A. Grzeskowiak-Krwawicz (ed.), Wydawnictwo IBL PAN, Warszawa 2006, p. 295-307.

Góra Tabor dla bawiących się przez dni dziesięć bogomyślnością pracą pewnego Benedykta Roku Chrystusa 1681 w Einsiedzie dla łatwiejszego widzenia Boga usypana, a teraz dla pożytku zbawionego polskim językiem z łacińskiego przeniesiona, od ks. K. Andrzejowskiego profesora lubińskiego, WW Panien Benedyktynek wileńskich spowiednika ordynariusza, Wilno 1764, pp. 330.

Kaczyński S., *Rodzina w literaturze stanisławowskiej. Motywy – konwencje – poglądy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, pp. 254.

- Karpiński F.**, *Wiersze zebrane*, Part 1, T. Chachulski (ed.), Warszawa 2005, Wydawnictwo IBL PAN, p. 181-182.
- Katechizm Kościoła Katolickiego**, [Powołanie do czystości], 2337–2360. Pallottinum, Poznań 1994, p. 528–530.
- Kitowicz J.**, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, wstęp M. Demałowicz, Z. Goliński (ed.), A. Skarżyńska (oprac.), Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1985, p. 261-267.
- Kostkiewiczowa T.**, *Jak poeci polscy drugiej połowy XVIII wieku mówili o Bogu i szatanie*, [in:] *Tysiąc lat polskiego słownictwa religijnego*, B. Kreja (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1999, p. 83-96.
- Kostkiewiczowa T.**, *Poezja religijna czasów Oświecenia*, [in:] *Polska liryka religijna*, S. Sawicki (ed.), Nowaczyński S. (ed.), Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin 1983, p. 111-139.
- Kostkiewiczowa T.**, *Wizje miasta w literaturze wieku Oświecenia*, [in:] eadem, *Oświecenie próg naszej współczesności*, Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 1994, p. 144-162.
- Krosny A.**, *Z ulicy na salony: Awans społeczny w świecie prostytucji w wieku XVIII*, [in:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka*, B. Mazurkowska (ed.), z udziałem M. Marcinkowskiej (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, p. 123-133.
- Maciejewski J.**, *Wstęp*, [in:] *Literatura barska. Antologia*, J. Maciejewski (oprac.), ed. 2 zupełnie zmienione, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1976, p. III–LXXXIX.
- Mazur J., Rogowicz K.**, *Literaci XVIII wieku o kobiecych piersiach i dekoltach*, [in:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka*, B. Mazurkowska (ed.), z udziałem M. Marcinkowskiej (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, p. 135-145.
- Mazurkowska B.**, *Oświeceniowi literaci, wydawcy i drukarze o czytelnikach, czytaniu oraz „ładajkach”, zakazanych i szacownych księgach*, [in:] eadem, *Weksle prawdy i nieprawdy. Studia literackie o książce oświeceniowej*, Wydawnictwo IBL PAN, Warszawa 2011, p. 43-49.
- Michałowski S.W.**, *Prestrogi i uwagi nad obowiązkami każdego stanu, pobudzające chrześcijan do zadość czynienia powołaniu ich. Dzieło pożyteczne. Wszystkim, którzy żyć pragną duchem prawdziwej i gruntownej pobożności*, wydane najprzód w francuskim języku, z francuskiego na włoski, a teraz z włoskiego na polski język przetłumaczone przez jednego zakonnika Scholarum Piarum, książka pierwsza, Warszawa 1768, pp. 693.
- Ryba J.**, *Ślady „żywiołu towarzysko-salonowego” w poezji Wojciecha Miera*, [in:] idem, *Oświeceniowe „tutti frutti”. Maskarady – konwersacja – literatura*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2009, p. 141-152.
- Salezy F.**, *Prestroga dla spowiedników, sposób odprawowania pobożnie Mszy Świętej, przygotowanie się do Komunii Świętej przez uwagi zbawienne, akty różne strzeliste, modlitwy i zabawy pobożne*, z francuskiego na polskie przetłumaczone, Kraków 1793, pp. 186.
- Snopek J.**, *Libertynizm*, [in:] *Słownik literatury polskiego oświecenia*, T. Kostkiewiczowa (ed.), ed. 2 poszerzone i poprawione, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1991, p. 269-274.
- Snopek J.**, *Objawienie i Oświecenie: z dziejów libertynizmu w Polsce*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1986, pp. 288.
- Stasiewicz K.**, *Kobiece przyjemności w XVIII wieku*, [in:] *Przyjemność w kulturze epoki rozumu*, T. Kostkiewiczowa (ed.), Wydawnictwo DiG, Warszawa 2011, p. 125-146.
- Ślusarska M.**, *Przyjemności „wszeczne”, czyli o prostytucji w Warszawie stanisławowskiej*, [in:] *Przyjemność w kulturze epoki rozumu*, T. Kostkiewiczowa (ed.), Wydawnictwo DiG, Warszawa 2011, p. 147-179.
- Świątoniowska D.**, *O rokokowych miłostkach w buduarze i w klasztornej celi*, [in:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych*, [cz.] 1: *Przyjemności, pasje i upodobania*, B. Mazurkowska (ed.), z udziałem M. Marcinkowskiej (ed.) i S.S. Dąbrowskiego (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2013, p. 203-218.

Wanat B.J., *Drukarnia Karmelu Fortecy Najświętszej Maryi Panny w Berdyczowie. Działalność wydawnicza i poligraficzna Karmelitów Bosych w Berdyczowie na Ukrainie*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2002, p. 108-109.

Wojtak M., *Modlitwa ustalona – podstawowe wyznaczniki gatunku*, [in:] *W zwierciadle języka i kultury*, J.Adamowski (ed.), S.Niebrzegowska (ed.), Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1999, p. 129-137.

Zabłocki F., *Rady młodej Dorocie dane* [from French], [in:] idem, *Pisma*, B. Erzepli (ed.), Poznań 1903, p. 319-327.

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Małgorzata Marcinkowska, MA, a graduate of the Polish Studies at the University of Silesia in Katowice: B.A. 2011 (*Pierwszy romantyk Adama Rzęzewskiego wobec legendy Franciszka Dionizego Książnika* [“The First Romantic” by Adam Rzęzewski in relation to the legend of Franciszek Dionizy Książnik]), M.A. 2013 (*–Realia codzienności w wierszach modlitewnych poetów polskiego oświecenia* [The realities of everyday life in the prayer verses of the Polish Enlightenment poets]); currently a PhD student at the Department of Baroque Literature and Old Texts, the Faculty of Philology of the University of Silesia in Katowice. She focuses mainly on the poetry of the late eighteenth century to the early nineteenth century, including religious works (especially prayers) of the period. She is taking part in the research project funded by the Ministry of Science and the Higher Education: *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński* [Reading the Polish Enlightenment Poets. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński] that is being carried out at the University of Silesia in Katowice in 2012-2017. Realized Publications: *Od chwili po wieczność. Poetów oświeceniowych refleksje nad czasem* [From a moment to eternity. Reflections on time by poets of the Enlightenment], [In:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka* [The Eighteenth Century (not only) in school. Literature – history – culture – art], edited by B. Mazurkowska, Katowice 2013, p. 71-86; *Realia życia codziennego w poetyckich modlitwach polskich oświeconych* [The realities of everyday life in poetic prayers of Enlightened Poles], [In:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych* [The ordinary and the unusual everyday of the enlightened], Część 1 [Chapter 1]: *Przyjemności, pasje i upodobania* [Pleasures, passions and tastes], edited by B. Mazurkowska, Katowice 2013, p. 99-109; *Stres w praktyce szkolno-studenckiej* [Stress in school and among students], „Kwartalnik Pedagogiczny” [„Education Quarterly”], 2013, vol. 2, p. 129-141; *Ludzkie pragnienia, trudy i obawy w oświeceniowych modlitwach poetyckich* [Human desires hardships and fears in the poetic prayers of the Enlightenment], „Tematy i Konteksty” [„Themes and Contexts”], 2014, tom [vol.] 4, p. 170-190; *Osiemnastowieczne modlitwy panien i niewiast różnego stanu w intencji męża* [Eighteenth century prayers of maidens and women of various social position in the intention of the husband], [In:] *Sarmackie theatrum* [Sarmatian theatrum], Tom [Vol.] 7: *W kręgu rodziny i prywatności* [In the circle of the family and of private life], ed. by M. Jarczykowska, R. Ryba, Katowice 2014, p. 253-262.

Informacja o Autorce po polsku / Information about the Author in Polish:

Małgorzata Marcinkowska, mgr, absolwentka studiów polonistycznych na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach: licencjat (2011 - *Pierwszy romantyk Adama Rzęzewskiego wobec legendy Franciszka Dionizego Książnika*), magister (2013 – *Realia codzienności w wierszach modlitewnych poetów*

polskiego oświecenia); obecnie doktorantka na Wydziale Filologicznym w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego w Zakładzie Historii Literatury Baroku i Dawnej Książki na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Badaniami obejmuje głównie poezję drugiej połowy XVIII i początków XIX stulecia, m.in. twórczość religijną (zwłaszcza modlitewną) tego okresu. Wykonawczyni w zespołowym projekcie badawczym polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pt. *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński*, realizowanym w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w latach 2012-2017. Publikacje: *Od chwili po wieczność. Poetów oświeceniowych refleksje nad czasem*, [w:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka*, pod red. B. Mazurkowej, przy udziale M. Marcinkowskiej, Katowice 2013, s. 71-86; *Realia życia codziennego w poetyckich modlitwach polskich oświeconych*, [w:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych. Część 1: Przyjemności, pasje i upodobania*, pod red. B. Mazurkowej, przy udziale M. Marcinkowskiej i S. P. Dąbrowskiego, Katowice 2013, s. 99-109; *Stres w praktyce szkolno-studenckiej*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, r. 2013, nr 2, s. 129-141; *Ludzkie pragnienia, trudy i obawy w oświeceniowych modlitwach poetyckich*, „Tematy i Konteksty”, r. 2014, tom 4, s. 170-190; *Osiemnastowieczne modlitwy panien i niewiast różnego stanu w intencji męża*, [w:] *Sarmackie theatrum*, tom 7: *W kręgu rodziny i prywatności*, red. M. Jarczykowa, R. Ryba, Katowice 2014, s. 253-262. E-mail: gosia1134[at]wp.pl

Informace o autorce v češtině / Information about the Author in Czech:

Małgorzata Marcinkowska, mgr, vystudovala polonistiku na Slezské univerzitě (Uniwersytecie Śląskim) v Katowicích: bakalář (2011 – Pierwszy romantyk *Adama Rzążewskiego wobec legendy Franciszka Dionizego Książczyny*; „První romantik Adama Rzążewského vůči legendě Franciszka Dionizego Książczyny”) magistr (2013 – *Realia codzienności w wierszach modlitewnych poetów polskiego oświecenia*; „Reálie každodennosti v modlitebních básních básníků polského osvícení”), v současnosti doktorandka na Filologické fakultě v Ústavu věd o polské literatuře Ireneusza Opackého na Katedře dějin literatury baroku a starých tisků na Filologické fakultě Slezské univerzity v Katovicích. Svůj výzkum zaměřuje na poezii druhé poloviny 18. a počátky 19. století, mj. na religiózní tvorbu (zejména modlitební) tohoto období. Členka týmového výzkumného projektu polského Ministerstva vědy a vysokého školství. *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński* („Čtení básníků polského osvícení. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński”), který je realizován na Slezské univerzitě v Katowicích v letech 2012–2017. Publikace: *Od chwili po wieczność. Poetów oświeceniowych refleksje nad czasem*, [w:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka*, pod red. B. Mazurkowej, przy udziale M. Marcinkowskiej, Katowice 2013, s. 71-86 (Od okamžiku k věčnosti. Úvahy o čase básníků osvícení, in *Nejen 18. století ve škole. Literatura – dějiny – kultura – umění*, red. B. Mazurkowa při spolupráci s M. Marcinkowskou, Katowice 2013, s. 71–86); *Realia życia codziennego w poetyckich modlitwach polskich oświeconych*, [w:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych. Część 1: Przyjemności, pasje i upodobania*, pod red. B. Mazurkowej, przy udziale M. Marcinkowskiej i S. P. Dąbrowskiego, Katowice 2013, s. 99-109 (Reálie každodenního života v básnických modlitbách polských osvícenců, in *Každodennost a nekaždodennost osvícenců*, 1. část: Potěšení, vášně a vkus, red. M. Marcinkowska a S. P. Dąbrowski, Katowice 2013, s. 99–109); *Stres w praktyce szkolno-studenckiej*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, r. 2013, nr 2, s. 129-141 (Stres ve školní a studentské praxi, *Kwartalnik Pedagogiczny*, 2013, č. 2, s. 129–141); *Ludzkie pragnienia, trudy i obawy w oświeceniowych modlitwach poetyckich*, „Tematy i Konteksty”, r. 2014, tom 4, s. 170-190 (Lidské touhy, starosti a obavy v osvícenských básnických modlitbách, *Tematy i Konteksty*, 2014, sv. 4, s. 170–190); *Osiemnastowieczne modlitwy panien i niewiast różnego stanu w intencji męża*, [w:] *Sarmackie theatrum*, tom 7: *W kręgu rodziny i prywatności*, red. M. Jarczykowa, R. Ryba, Katowice 2014, s. 253-262 (Modlitby panen a nevěst

různého stavu za muže, in *Sarmatské theatrum*, sv. 7: V kruhu rodiny a soukromí, red. M. Jarczykowa a R. Ryba, Katowice, 2014, s. 253–262).

[Český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autorke v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

Małgorzata Marcinkowska, Mgr., vyštudovala polonistiku na Sliezskej univerzite (Uniwersytecie Śląskim) v Katoviciach: bakalárka (2011 – *Pierwszy romantyk Adama Rzążewskiego wobec legendy Franciszka Dionizego Książnia*; „Prvý romantik Adama Rzążewského oproti legende Franciszka Dionizyho Książnia“) a magisterka (2013 – *Realia codzienności w wierszach modlitewnych poetów polskiego oświecenia*; „Reálie každodennosti v modlitbových básňach básnikov poľského osvietenstva“), v súčasnosti doktorandka na Filologickej fakulte v Ústave vied poľskej literatúry Ireneusza Opackého na Katedre dejín literatúry baroka a starej tlače na Filologickej fakulte Sliezskej univerzity v Katoviciach. Svoj výskum zameriava na poéziu druhej polovice 18. a začiatku 19. storočia, okrem toho aj na religióznu tvorbu (najmä modlitbovú) tohto obdobia. Členka tímového výskumného projektu poľského Ministerstva vedy a vysokého školstva. *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński* („Čítanie básnikov poľského osvietenstva. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński“), ktorý je realizovaný na Sliezskej univerzite v Katoviciach v rokoch 2012 – 2017. Publikácie: *Od chwili po wieczność. Poetów oświeceniowych refleksje nad czasem*, [v:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka*, pod red. B. Mazurkovej, przy udziale M. Marcinkowskiej, Katowice 2013, s. 71-86 (Od okamihu k večnosti. Úvahy o čase básnikov osvietenstva, in *Nielen 18. storočie v škole. Literatúra – dejiny – kultúra – umenie*, red. B. Mazurkowa v spolupráci s M. Marcinkowskou, Katowice 2013, s. 71-86); *Realia życia codziennego w poetyckich modlitwach polskich oświeconych*, [v:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych. Część 1: Przyjemności, pasje i upodobania*, pod red. B. Mazurkovej, przy udziale M. Marcinkowskiej i S. P. Dąbrowskiego, Katowice 2013, s. 99-109 (Reálie každodenného života v básnických modlitbách poľských osvietencov, in *Każdodennosc' a nekaždodennosc' oświeconych*, 1. část: Potešení, vášne a vkus, red. M. Marcinkowska a S. P. Dąbrowski, Katowice 2013, s. 99 – 109); *Stres w praktyce szkolno-studenckiej*, „Kwartalnik Pedagogiczny”, r. 2013, nr 2, s. 129-141 (Stres v školskej a študentskej praxi. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 2013, č. 2, s. 129-141); *Ludzkie pragnienia, trudy i obawy w oświeceniowych modlitwach poetyckich*, „Tematy i Konteksty”, r. 2014, tom 4, s. 170 – 190 (Ľudské túžby, starosti a obavy v osvietenských básnických modlitbách, *Tematy i Konteksty*, 2014, zv. 4, s. 170-190); *Osiemnastowieczne modlitwy panien i niewiast różnego stanu w intencji męża*, [v:] *Sarmackie theatrum*, tom 7: *W kręgu rodziny i prywatności*, red. M. Jarczykowa, R. Ryba, Katowice 2014, s. 253-262 (Modlitby panien a neviest rôzneho stavu za muža, [v:] *Sarmatské theatrum*, zv. 7: V kruhu rodiny a v súkromí, red. M. Jarczykowa a R. Ryba, Katowice, 2014, s. 253-262).

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе по-русски / Справка об авторе на русском языке/ Information about the Author in Russian:

Малгожата Марцинковская – магистр, выпускница польского отделения в Шлэнском (Силезском) Университете в Катовице: в 2011 г. – бакалаврская работа *Pierwszy romantyk Adama Rzążewskiego wobec legendy Franciszka Dionizego Książnia* / «Первый романтик Адама Жонкевского в связи с легендой Франциска Дионизия Княжнина»; в 2013 г. – магистерская работа *Realia codzienności w wierszach modlitewnych poetów polskiego oświecenia* /

«Повседневные реалии в религиозных стихах поэтов польского Просвещения». В настоящее время – докторант филологического факультета в Институте наук о польской литературе имени Иренеуша Опацкого (Центр истории литературы барокко и старинной книги на филологическом факультете Шлѣнского Университета в Катовице). Её исследования касаются главным образом поэзии второй половины XVIII – начала XIX века, в частности религиозного творчества (собственно, молитвенного) в этот период. Участница коллективного научного проекта польского Министерства науки и высшего образования под названием *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński* / «Чтение поэтов польского Просвещения. Красицкий – Нарушевич – Тшембецкий – Карпиньский», который реализуется в Шлѣнском Университете в 2012-2017 годах. Публикации: *Od chwili po wieczność. Poetów oświeceniowych refleksje nad czasem* / «От мгновения к вечности. Рефлексия над временем у поэтов Просвещения» [в:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka* / «XVIII век (и не только) в школе. Литература – история – культура – искусство» (под ред. Б. Мазурковой при участии М. Марцинковской, Катовице, 2013, с. 71-86); *Realia życia codziennego w poetyckich modlitwach polskich oświeconych* / «Реалии повседневной жизни в поэтический молитвах польских поэтов-просветителей», [в:] *Codziennność i niecodziennność oświeconych. Część 1: Przyjemności, pasje i upodobania* / «Ежедневность и не-ежедневность. Ч. 1: Удовольствия, увлечения и излюбленное» (под ред. Б. Мазурковой при участии М. Марцинковской и С. Р. Домбровского, Катовице, 2013, с. 99-109); *Stres w praktyce szkolno-studenckiej* / «Стресс в школьной и студенческой практике» („Kwartalnik Pedagogiczny”, 2013, nr 2, s. 129-141); *Ludzkie pragnienia, trudy i obawy w oświeceniowych modlitwach poetyckich* / «Человеческие стремления, усилия и опасения в просвещенческих поэтических молитвах» („Tematy i Konteksty”, 2014, tom 4, s. 170-190); *Osiemnastowieczne modlitwy panien i niewiast różnego stanu w intencji męża* / «Молитвы барышень и невест разных сословий XVIII века о замужестве» [в:] *Sarmackie theatrum*, том 7: *W kręgu rodziny i prywatności* / «Сарматский театр. Т. 7: В кругу семьи и личного окружения» (ред. М. Яжиковой и Р. Рыбы, Катовице, 2014, с. 253-262).
E-mail: gosia1134[at]wp.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про автора / Довідка про автора українською мовою / Information about the Author in Ukrainian:

Малюжата Марцинковська – магістр, випускниця польського відділення в Шльонському Університеті в Катовице: у 2011 р. – бакалаврська праця *Pierwszy romantyk Adama Rzęzewskiego wobec legendy Franciszka Dionizego Książnina* / «Перший романтик Адама Ронжевського стосовно легенди Франциска Діонізія Княжніна»; у 2013 г. – магістерська праця *Realia codzienności w wierszach modlitewnych poetów polskiego oświecenia* / «Повсякденні реалії у віршах релігійних поетів польського Просвітництва». Наразі докторант філологічного факультету в Інституті наук про польську літературу імені Іренеуша Опацького (Центр історії літератури бароко та старовинної книги на філологічному факультеті Шльонського Університету в Катовице). Її дослідження стосуються головним чином поезії другої половини XVIII – початку XIX століття, зокрема релігійної творчості (власне, молитовної) цього часу. Працює в колективному науковому проєкті польського Міністерства науки та вищої школи під назвою *Czytanie poetów polskiego oświecenia. Krasicki – Naruszewicz – Trembecki – Karpiński* / «Читання поетів польського Просвітництва. Красицький – Нарушевич – Тшембецький – Карпінський», котрий реалізується Шльонським Університетом у 2012-2017 роках. Публікації: *Od chwili po wieczność. Poetów oświeceniowych refleksje nad czasem* / «Від миті до вічності. Рефлексія над часом у поетів Про-

світництва» [у:] *Wiek XVIII (nie tylko) w szkole. Literatura – historia – kultura – sztuka* / «XVIII століття (і не тільки) у школі. Література – історія – культура – мистецтво» (під ред. Б. Мазуркової за участі М. Марцинковської, Катовіце, 2013, с. 71-86); *Realia życia codziennego w poetyckich modlitwach polskich oświeconych* / «Реалії повсякденного життя в поетичних молитвах польських поетів Просвітництва», [у:] *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych. Część 1: Przyjemności, pasje i upodobania* / «Повсякдення і не-повсякдення. Ч. 1: Задоволення, захоплення та вподобання» (під ред. Б. Мазуркової за участі М. Марцинковської і С. Р. Домбровського, Катовіце, 2013, с. 99-109); *Stres w praktyce szkolno-studenckiej* / «Стрес у шкільній та студентській практиці» („Kwartalnik Pedagogiczny”, 2013, nr 2, s. 129-141); *Ludzkie pragnienia, trudy i obawy w oświeceniowych modlitwach poetyckich* / «Людські прагнення, зусилля та страхи у просвітницьких поетичних молитвах» („Tematy i Konteksty”, 2014, tom 4, s. 170-190); *Osiemnastowieczne modlitwy panien i niewiast różnego stanu w intencji męża* / «Молитви панянок і наречених із різних суспільних верств XVIII століття про заміжжя» [у:] *Sarmackie theatrum*, tom 7: *W kręgu rodziny i prywatności* / «Сарматський театр. Т. 7: У колі родини та у приватному житті» (ред. М. Яжикової та Р. Риби, Катовіце, 2014, с. 253-262). E-mail: gosia1134[at]wp.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

LIBOR MARTINEK (Opava, Czech Republic)
E-mail: martinek.libor[at]centrum.cz

Kopce jsou lysé, sníh hoří. Zhudebněná poezie Bohuslava Reynka

Poezie jednoho z nejvýznamnějších českých básníků Bohuslava Reynka (31.5.1892 Petrkov – 28. 9. 1971 Petrkov)¹ je zřejmě výrazně hudební, čímž pro tuto studii rozumíme soubor určitých vlastností literárního textu, které můžeme shrnout do tří kategorií. První tvoří všechny projevy z oblasti hláskové instrumentace a prozódie, druhá se omezuje na rovinu tematizace hudby, způsobů prezentace aspektů hudebního díla v literárním díle a prezentace hudby v přirozeném stavu, konečně třetí se týká interpretace forem a hudebních technik v literárním díle². Pod pojmem „hudebnost literárního textu“ rozumíme interpretační strategii, podmiňovanou estetickým vědomím badatele.³ Problematika tematizace hudby v literatuře je značně složitá, proto je nutné metodologické pole aspoň rámcově vymezit⁴.

Téma vztahu Reynkovy poezie k hudbě lze rozčlenit do dvou částí. V první bychom mohli hledat hudební motivy v jeho literárních textech; tato problematika se hodí jako téma odborné studie zamýšlené pro některý literárněvědný časopis nebo sborník, proto se jí v našem příspěvku nevěnujeme. Ve druhé rovině se dostáváme do sféry zhudebnění básnickových textů skladatelem. Jde o pojetí vhodnější pro článek zaměřený na širší čtenářskou obec⁵.

---

¹ Není zde prostor na podrobnější pojednání o Reynkově literárním díle, proto se odkazujeme na Wikipedii (http://cs.wikipedia.org/wiki/Bohuslav_Reynek [Access 1.04.2012]), a ani o jeho výtvarném díle, odkazujeme se tedy na příslušné internetové stránky (<http://www.pragueout.cz/umeni/articles/bohuslav-reynek> [Access 1.04.2012]); tam jsou i četné odkazy na další sekundární literaturu.

² Vide: Andrzej Hejmej, *Muzyczność dzieła literackiego*, 2. vyd., Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002, s. 52.

³ Ibidem, s. 44.

⁴ K tomu srov. např. soubor polských poválečných studií na dané téma v antologii *Muzyka w literaturze*, red. Andrzej Hejmej, Kraków, Universitas, 2002. Z českých prací např. studii Milana Kašpárka a Libora Martinka *Hudba – slovo jako kooperující semióza na příkladu písňového textu, Aluze*, 1998, č. 1, s. 65–68.

⁵ Tento text vznikl na základě přednášky pro veřejnost v Kavárně U notáře v Havlíčkově Brodě dne 31.5.2012, kam byl autor pozván Krajskou knihovnou Vysočiny v Havlíčkově Brodě.

Iva Bittová, Jim Čert, Pavel Fajt a Pluto, HUKL, Kopir Rozsywal Bestar, Ondřej Metyš, Michal Nejšek, Noi, Jiří Schneider a Ejhle, Lukáš Sommer, Ondřej Škoch, Transitus Irregularis, Utlučtumůru, Vladimír Václavek, Karel Vepřek... To jsou hudební interpreti a skupiny, o nichž s jistotou víme, že zhudebnili básně Bohuslava Reynka. Kromě toho Lukáš Sommer i Ondřej Škoch zhudebnili básně Reynkovy manželky, básničky Susanne Renaud (Škoch pracoval s texty v překladu Alice Škochové). Zdá se, aniž disponujeme nějakou přesnou statistikou, že Reynek patří spolu s Václavem Hrabětem, Josefem Kainarem a Janem Skácelem k nejzhudebněvanějším českým básníkům.

Poezie Bohuslava Reynka inspirovala ke zhudebnění kytaristu a zpěváka hudebního souboru Ejhle Jiřího Schneidera již na přelomu 70. a 80. let minulého století. Skupina Ejhle je legendou křesťansky orientované folku, působí již od roku 1982 zejména v prostředí Českobratrské církve evangelické. V roce 1986 skupina zaniká odchodem Jiřího Schneidera do Ostravy. Repertoár v té době tvořily převážně zhudebněné básně Bohuslava Reynka a černošské spirituály. Kolem roku 2000 se soubor opět dává dohromady a příležitostně vystupuje (např. na festivalech v Ondřejově a Jimramově) ve složení Pavel Kočnar (kytara, kontrabas, zpěv), Jaromír Plíšek (kytara, housle, zpěv), Jiří Schneider (kytara, klavír, zpěv) a Irena Škeříková (zpěv). V roce 2011 vydává Ejhle album *Odlet vlaštovek*. Výběr z Reynkových básní zhudebněných Jiřím Schneiderem ze sbírky *Odlet vlaštovek* předtím představili již při příležitosti souborné výstavy Reynkových grafických a básnických prací v Letohrádku Hvězda v říjnu 2002.

Rozhovor s Jiřím Schneiderem spolu s hudebními ukázkami přinesl pořad ČRo 3 – Vltava *Prameny a proudy* v režii Karla Vepřeka (4.3.2012 v 16:00 hod.). Na Vepřekovu otázku, kdy se jako leader skupiny Ejhle seznámil s poezií Bohuslava Reynka, Jiří Schneider odpověděl:

„Dostalo se mi do rukou pár útlých listů samizdatu. To bylo ještě koncem sedmdesátých let. Šlo o přepis sbírky *Odlet vlaštovek* a bylo to pro mě zjevení. Něco takového jsem prostě neznal, nevěděl jsem vůbec, kdo Bohuslav Reynek je, ale zaujala mě naprosto nenapodobitelná ražba veršů, takže jsem si to hned odložil a vlastně velmi brzo – protože jsem byl tehdy ve fázi různých skladatelských pokusů – jsem po tom skočil.

[...]

V té době, kdy jsem Reynka objevil, jsem hledal texty, které by měly hloubku, nechci říct, že to musely být texty prvoplánově duchovní, ale hledal jsem něco, co je formálně krásné, co má krásný jazyk a zároveň to v sobě má hloubku, sdělení. A když jsem tohle dostal do ruky, ten jazyk, z kterého je slyšet rytmus, neřekl bych, že ten jazyk je melodický, on je hodně rytmický, tak mě to fascinovalo.

[...]“⁶.

---

⁶ *Odlet vlaštovek* Rozhovor s Jiřím Schneiderem: pořad ČRo 3 – Vltava *Prameny a proudy* v režii Karla Vepřeka (4.3.2012 v 16:00 hod.).

http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/prameny_proudy/_zprava/odlet-vlastovek-1026584 [Access: 4.3.2012]

Iva Bittová (*1958) se poprvé věnovala zhudebnění Reynkovy poezie ve své čtrnáctiminutové *Vánoční improvizaci*, v níž použila Reynkovy a také Hlaváčkovy texty. O setkání s poezií Bohuslava Reynka se vyjádřila takto:

„K veršům Bohuslava Reynka jsem přišla naprosto náhodně, asi před patnácti lety. Zcela mne vtáhla jeho hloubka v poezii i výtvarné tvorbě. Byl to a stále pro mne je jeden z nejcitlivějších a do hloubky duše nejvíce vnímavých umělců v české zemi. Každý verš otvírá neuvěřitelně silné obrazy, je to jakási malba slovem, inspirující nejen k hlubokým myšlenkám, ale také k hudbě. Rytmus ve verších je dost výrazný, jiný a inspirující k novému frázování v melodii. Pracuji velmi emotivně a můj instinkt bez dlouhého přemýšlení vcelku správně reaguje. Tím chci říct, že nedělám žádné větší teoretické rozbor. Co si nejvíce uvědomuji, je vzájemné splnutí s jeho duchovním životem.“⁷

Reynkovy básně *Adventní (Vánoce 1970)* a *Viola* zařadila Bittová na eponymní hudební album z roku 1991, které pak vyšlo znovu pod názvem *Divná slečinka* (1996), a poté uvedla píseň *Blázen* na následující sólové nahrávce *Ne, nehledej* (1994), na níž spolupracovala s bubeníkem Pavlem Fajtem.

Iva Bittová působila také jako zpěvačka v brněnské alternativní skupině Dunaj. První fází působení Dunaje bylo v osmdesátých letech minulého století sdružení Kolektiv s proměnlivým hráčským obsazením, které vzniklo na základě dua Iva Bittová (housle, zpěv) a Pavel Fajt (bicí). První nahrávka byla vydána v roce 1989 u společnosti Panton ještě na vinylové desce. Kolektiv byl pro tuto příležitost přejmenován na zvučnější Dunaj jakožto krátkodobý projekt za účelem natočení desky a jejího provedení na několika koncertních turné. Vystoupení měla především pro neobvyklost hudebního výrazu velký úspěch. Bittová rok poté od Dunaje odešla, neboť se chtěla věnovat převážně sólovému vystupování⁸.

V roce 1995 došlo v rozšířeném složení (po dobu trvání tohoto projektu se k Dunaji přidali bývalí členové Iva Bittová a Pavel Fajt) pod názvem *Pustit musíš* k opětovnému nahrání debutu, který byl doplněn novějšími písněmi, a následovalo i několik koncertních vystoupení; v některých kompozicích střídal za bicími Pavla Fajta stylově odlišný, nicméně technicky rovněž brilantní bubeník Pavel Koudelka⁹. Na tomto albu se rovněž objevuje zhudebněná Reynkova báseň *Pavouk*.

Skupina Pluto byla jedním z mnoha počínů bubeníka Pavla Fajta. Svou alternativně či avantgardně rockovou podobou navazuje na úspěšnou éru Dunaje. Pluto vzniklo v roce 1995, činnost ukončilo o pět let později v roce 2000. Za dobu své existence vydala čtveřice Pluto dvě pozoruhodná alba (*Pavel Fajt a Pluto*; Indies, 1996; *Tři*; Indies, 1998). V tvorbě skupiny je patrný Fajtův výrazný hudební

⁷ Z e-mailové korespondence Ivy Bittové s Liborem Martinkem; 22. 5. 2012.

⁸ http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1001709 [Access: 1.04.2012].

⁹ Ibidem.

vliv, jenž se projevuje hlavně v rytmické stavbě písni. Zpěv Vladimíra Bartoše byl přes značnou autenticitu nicméně poplatný (ať již vědomě či nikoli) svéráznému projevu zpěváka Dunaje Jiřího Kolšovského. Pluto zhudebnilo tři básně Bohuslava Reynka *Vítr v mracích*, *Země pokladů* a *Masopust*.

Ve skupině Dunaj působil také Vladimír Václavek, jenž se po rozpadu skupiny v roce 1998 věnoval sólové dráze a působení v různorodých hudebních projektech (trio Domáci lékař, skupina Čikori, česko-francouzsko-japonská world-music skupina Rale, česko-německé expresivně-rockové uskupení Klar, spolupráce s Ivou Bittovou, s výtvarníkem a zpěvákem Vladimírem Kokoliou v triu E, nejnověji hraje Václavek v hudební formaci V. R. M.). Na svém debutovém albu *Jsem hlína, jsem strom, jsem stroj* (1994) představil písně s vlastními texty za doprovodu akustické kytary, přičemž v reedici nahrávky se navíc objevila píseň na Reynkův text *Opuštění*. Na dalším Václavkově sólovém albu *Písně nepísané* (2003) se nachází dvě zhudebněné básně Bohuslava Reynka *Blázen* a *Odlet vlaštovek*. Václavkův minimalistický hudební projev navozuje pocit odříkávání mantry nebo tiché modlitby. Přes rozmanitost vlastních kytarových nápadů, přizval Václavek k nahrávce Petera Bindera na elektrickou kytaru, kontrabasistu Jaromíra Honzáka, saxofonistu Marcela Bárty, akordeonistu Jiřího Slavičínského a violistku Martinu Himerovou. Všechny tyto nástroje za přispění samplů Luboše Malinovského tvoří zajímavou mozaiku překračující klasický písničkářský styl, jenž vytváří pocit poslechu „písně nepísané“, jenž proklamuje název alba.

Ke zhudebňování básní petrkovského samotáře se Vladimír Václavek vyjádřil takto:

„Básně Bohuslava Reynka jsem rád zhudebňoval, protože jsou krásné a jejich jazyk po melodii přímo volá. Jejich rytmus, rýmy vytváří krásné obrazy, ve kterých hudba už zní, je v nich latentně obsažená, hezky to plyne a pohupuje se, člověk se tím může nechat nést. Šlo mi vždy o to vyvolat ducha básně, nechat se jím oslovit a to mi přineslo i hudbu. Pro mě poezie nese obrazy i hudbu a ještě více. Pokus o zhudebňování vlastně celou zkušenost činí kompletnější, protože lidský hlas zazní v melodii, kterou takový zážitek nabídne.“¹⁰

V roce 1997 se Václavek společně s Ivou Bittovou, trumpetistou Františkem Kučerou a kontrabasistou Jaromírem Honzákem (poslední dva jmenovaní působí na české jazzové scéně) podílel na vzniku dvojalba *Bílé inferno*, které přineslo osobité uchopení postupů a vyjadřovacích prostředků minimalismu, alternativy, jazzu, world music, folkloru i moderní vážné hudby. Na nahrávce se dále objevili americký violoncellista Tom Cora, klavíristka a zpěvačka Ida Kellarová

---

¹⁰ Z elektronické e-mailové korespondence Vladimíra Václavka s Liborem Martinkem; 23. 5. 2012.

za doprovodu dívčího sboru Lecky¹¹. Z Reynkových textů zde byly zhudebněny *Sírka v louži*, *Starý mlýn*, *Kdoule*, *Moucha* a *Vzpomínka*. Oba vokály Václavka a Bittové přitom vytvářejí působivý kontrast. Jiří „moravský“ Brabec k tomu uvádí:

„Nevzrušivě je totiž traktován zpravidla silný imaginativní text (ať už Václavkův nebo vypůjčený z pokladnice básní našich významných meditativních básníků) a to za doprovodu provzdušené muziky s chytrými kytarovými ostináty, někdy dynamicky monotónní a tím pádem sugerující náladu až mantricky, někdy naopak vystavěné silně dramaticky. Přitom nálada hudby nijak nekopíruje náladu textu, naopak mezi nimi občas vzniká výrazné napětí, které posluchače vtahuje do hry s emocionální mnohovýznamovostí sděleného. Téhož účinku dosahuje i Iva Bittová [...], ale jinými prostředky. Její výraz je naopak velmi expresivní, často bych dokonce prohlásil, že jednoznačně erotický, to, že řečené není vše, ale že se za tím otevírá další prostor pro nesděl(e)né, evokuje častým přechodem ze zpěvu textu do scatu a nahrazením klasických tónů na housle zvuky na pokraji hudby, případně přímo použitím dalších nenástrojových druhů zvuku (např. ve skladbě Kdoule kníká na dětské hračky).“¹².

K inspiraci poezií Bohuslava Reynka a k nahrávce *Bílého inferna* se Iva Bittová vyjádřila:

„Při práci na albu Bílé Inferno s Vladimírem Václavkem jsem sáhla po Reynkovi, prošla jeho sbírky a snažila se s respektem a citlivě zhudebnit jeho slova. Vždy jsem si uvědomovala, že se tak trochu obávám, aby mé melodie neodvedly tu silnou myšlenku veršů jinam, příliš daleko. Byla to krásná práce. Zažila jsem vlastně celou periodu asi pěti let v kontaktu s Reynkovou tvorbou. Podařilo se mi navštívit Petrkov a jeho dva syny, se kterými jsem se sblížila a průběžně je navštěvuji dodnes. Měla jsem touhu poznat pana Reynka a nahlédnout do jeho duše. Přes hudbu a seznámení se s jeho uměleckým dílem se mi to nakonec podařilo... K jeho sbírkám se stále vracím a do svého amerického domova jsem si odvezla jeden z jeho obrázků.“¹³.

Reynek byl výraznou inspirací pro křesťansky zaměřené folkové skupiny a interprety. Bohužel kromě jednoho rozhlasového pořadu a pak nekrologu v radiu Proglas mi není známo nic bližšího o písničkáři Ondřeji Metyšovi, jenž zemřel 26. března 2010 v Jaroslavicích u Zlína. V roce 1996 vydal na audiokazetě své jediné album *Mys Dobré naděje*, silnou osobní výpověď s texty prodchnutými vírou a nadějí, na níž se údajně nachází zhudebněná báseň Bohuslava Reynka *Blázen*. V jeho koncertním repertoáru se nacházely i studiově nenahrané písně *Radost* a *Sírka* na Reynkovy texty.

Písničkář Karel Vepřek po určitou dobu působil i v kapele Pozdravpánbů zpívajícího faráře Sváti Karáska. Vydal řadu nahrávek, ať již na audiokazetách (*Sestřičko, nezavírej vrátka*, *Blázen jsem ve své vsi*, *Píseň sen*) nebo na CD (*Nebe*

¹¹

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_print&tmpl=component&id=1001613 [Access 1.04.2012].

¹² <http://magazlin.zln.cz/5/madeska5.htm> [Access 1.04.2012].

¹³ Z e-mailové korespondence Ivy Bittové s Liborem Martinkem; 22. 5. 2012.

dokořán, Artinodhás, Želví sny, Najdem den). Vepřek se svými texty i zhudebněnými básněmi Bohuslava Reynka, Pavla Kolmačky a dalších spirituálních básníků dotýká základních témat života a víry, ale činí tak bez upadnutí do banalit. Klade důraz víc na sdělení než na zpěv, vystačí si s malým tónovým rozsahem a s jakoby monotónním repetičním doprovodem, soustřeďuje se na zvukomalebnost textů. Hudba, která staví na prolétající se akustické kytáře s elektrickou kytarou, akordeonem a flétnou, má blízko k folkovému minimalismu známému z podání Oldřicha Janoty a Vladimíra Václavka¹⁴.

Karel Vepřek zařadil na své dosud vydané hudební nahrávky vždy některý Reynkův text. U příležitosti vydání alba *Artinodhás* (Indies, 2004), jehož titul je třeba číst pozpátku – „Sáh do nitra“, v rozhovoru pro Radio Proglas na otázku Milana Tesaře jak se k Reynkově poezii dostal, odpověděl:

„Bohuslava Reynka znám zhruba pětadvacet let. První jeho báseň, se kterou jsem se potkal, byla Hakeldama. Jim Čert ji zpíval ve své zkrácené verzi s harmonikou. Tu píseň jsem poprvé slyšel někdy v roce 1980 v jedné pražské hospodě a bylo to pro mne úplné zjevení a ohromně silný text. Nic jsem o něm nevěděl a až po čase jsem zjistil, kdo to vlastně Bohuslav Reynek je. Potom se mi do rukou dostal strojopis jeho nevydané sbírky Odlet vlaštovek a tři básně z pozůstalosti. A jedna z těch básní, Blázen, mě natolik uchvátila, že jsem si ji hned začal zpívat.

[...].

Ta poezie je rýmovaná, takže se dobře zpívá, a je o těch nejnitemnějších věcech člověka, popisovaných velice zvukomalebným jazykem. Myslím, že to je pro zhudebňování ideální.“¹⁵

Také folkově alternativní, částečně akusticky jazz-rocková skupina Noi (název znamená v italštině „mý“) na jedné ze svých demonahrávek měla Reynkovu báseň *Husa v mlze*. Bohužel na CD *Paranoia o metanoia / Ai confini della selva oscura*, které vzniklo sestavením dvou demonahrávek, dnes prakticky nedostupných, se nevyskytuje. Ani na eponymním albu *Noi* vydaném v r. 2005 u společnosti Indies se zmíněná píseň neobjevuje.

V pražském alternativně-punkovém sdružení Kopir Rozsywal Bestar na přelomu tisíciletí hráli muzikanti z kapely Psí vojáci – Jiří Jelínek (altsaxofon) a David Skála (bicí). Složení kapely doplňoval Ladislav Soukup na kontrabas a celku dominoval křehký hlas Kristýny Lhotákové spolu s jejím „radúzovským“ akordeonem. Po téměř deseti letech se skupina vrátila na hudební scénu ve složení Kristýna Lhotáková (akordeon, zpěv), Ladislav Soukup (kontrabas) a David Skála (bicí). Skupina vydala eponymní hudební album u Indies v roce 1999, kde si můžeme poslechnout zhudebněné Reynkovy básně *Žáby* a *Zimní krajina*, a kromě toho lze píseň *Žáby* najít například na hudebním serveru Bandzone.

¹⁴ <http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/karel-veprek-najdem-den-recenze.html> [Access: 1.04.2012].

¹⁵ Rozhovor Milana Tesaře s Karem Vepřekem, pořad pro Radio Proglas. Karel Kryl říkal, že Bible se nečtí <http://www.casopisfolk.cz/rozhovory/rozhovor-veprek.htm> [Access: 1.04.2012].

Poměrně málo známé je hudební uskupení s bizarním názvem Utlučtumůru. O skupině je k dispozici minimum informací. Utlučtumůru patrně existovala v letech 1993–1999, stylově zřejmě vycházela z okruhu spřízněných kapel Brumero-Prouza, Masomlejn a Zuby nehty. Asi nejznámějším členem Utlučtumůru byl autor divadelních her a režisér Michal Lang, v kapele dále zpívala herečka a pedagožka Veronika Pospíšilová (známá ze spolupráce se skupinou C+K Vocal), dalšími členy byli Jiří Popel (kytara, zpěv) a Petr Kulísek (baskytara, harmonika, zpěv). V repertoáru Utlučtumůru se kolem roku 1999 objevily dvě skladby na texty Bohuslava Reynka – *Kopce jsou lysé, sníh hoří* a *Blázen jsem ve své vsi*. Kromě alternativní rockové scény a neortodoxního punku najdeme snahu o zhudebnění Reynkových textů také v oblasti českého undergroundu.

Na regulérním hudebním albu *Světlu vstříc* (1992) undergroundového harmonikáře Jima Čerta se nachází zhudebněná Reynkova báseň *Hakeldama*. Jim Čert, vlastním jménem František Horáček (*1956), je skladatel a zpěvák doprovázející se na akordeon. V repertoáru má vlastní balady, které vycházejí z východoslovanského folkloru, často sahá také po textech významných literátů – Bohuslava Reynka, Ludka Markse, Andreje Stankoviče, Eduarda Štorcha a překladech J. R. R. Tolkiena, kromě toho hraje zlidovělé hospodské odrhovačky, parodické písně atd. V harmonickém plánu jeho písní se objevují citace barokní hudby, avšak v *Hakeldamě* slyšíme postupy typické pro arabskou hudbu Blízkého Východu.

Je pozoruhodné, že Reynek fascinuje také muzikanty mnohem mladší generace, než jakou reprezentuje Vladimír Václavek, Jim Čert, Karel Vepřek nebo Jiří Schneider.

V roce 2002 natočil Ondřej Škoch (*1979), kytarista, hudební skladatel a producent, baskytarista skupiny Chinaski, hudební album *Nitky*, na kterém bylo devět zhudebněných básní Bohuslava Reynka a Suzanne Renaud v překladu a přebásnění Alice Škochové. Písně nahrála v tehdejšímu studiu Manon record šestičlenná skupina hudebníků (Ondřej Škoch – autor hudby, kytara, zpěv; Mařenka Tichá – violoncello; Petr Tichý – kontrabas; Vít Nermut – housle; Štěpán Škoch – soprán a tenor saxofon, příčná flétna; Jan Linhart – zobcová flétna, perkuse). *Nitky* se dočkaly i několika živých vystoupení.

O hudebně-poetickém projektu *Nitky* Ondřej Škoch prohlásil:

„Jako kluk jsem jezdil s rodiči do Petrkova k Jiřímu a Danielovi Reynkovým, synům Bohuslava Reynka a Suzanne Renaud. V malé kuchyni u kamen byla vždycky velká legrace, protože všude kolem byla spousta koček, každá z nich měla své jméno a všechny mluvily. Některé dokonce sprostě, a to mě tenkrát zajímalo víc než básničky. K těm jsem se dostal až později díky mámě, pro kterou byl Petrkov a zvláště Bohuslav Reynek důležitou kapitolou v jejím životě.“¹⁶

---

¹⁶ <http://www.nitky.cz/?pg=5> [Access: 1.04.2012].

Škochova manželka Alice (rozená Hessová) ke svým překladům Susanne Renaud, podotýká:

„Básně Suzanne Renaud jsem si četla nejdříve vždy současně s překlady Bohuslava Reynka. Lákala mě možnost pokusit se o jiný, víc »ženský« překlad, zvlášť když jsem se pak dozvěděla podrobnosti o jejím osudu, který nebyl nelehčí. Její básničky jsou o těch nejjednodušších věcech, o sušení hub, pohledu do zrcadla nebo o tom, jak se stmívá, a přitom je z nich cítit zvláštní smutek, možná nad tím, že by na chvíli chtěla být někde jinde, a ono to nejde.“¹⁷

Na CD *Nitky* se objevily skladby *Motýli* (*Podzimní motýli*; Bohuslav Reynek), *Nitky* (Susanne Renaud; překlad Alice Škochová), *Dveře* (*Sivé dveře*; S. Renaud; překlad A. Škochová), *Listí* (*Úsvit v listopadu*; B. Reynek), *Hvězda* (*Večernice*; B. Reynek), *Září* (B. Reynek), *Milha* (*Snění*; S. Renaud; překlad A. Škochová), *Letící andělé váhaví* (S. Renaud; překlad A. Škochová), *Bože můj, ochraňuj...* (S. Renaud; překlad A. Škochová).

Šest let pak vznikaly nové překlady básní Suzanne Renaud, které se staly základem pro druhé hudební album Ondřeje Škocha *První sníh* (2011). K nahrávce byli přizváni přední jazzoví hudebníci Jan Linhart (bicí), Petr Tichý (kontrabas), David Lanštof (bicí a perkuse). Nahrávka vznikla v letech 2010 – 2011 ve studiu All Senses hráče na dechové nástroje a bratra autora projektu Štěpána Škocha. Produkce alba se ujal skladatel divadelní hudby Darek Král, který zároveň nahrál klavír a klávesy. Speciálními hosty na albu *První sníh* jsou zpěvačky Tereza Hálová a Radka Kysilková. Různorodost zaměření hudebníků, zapojených do projektu, se promítla ve výsledném vyznění nahrávky. Propojují se zde různé styly – od intimních poloh blízkých šansonu přes široké spektrum etnických zvuků staré Indie až po electro-jazz¹⁸.

Na CD se vyskytují tyto skladby na texty Susanne Renaud v překladu Alice Škochové: *Pastýřko, prší*; *Osud je šťastlivý*; *Klekání*; *Mezi psem a vlkem*; *Užovka*; *Egyptské oko*; *Myši píseň*; *Pokoj je prostorný*; *První sníh*. (Tímto sdělením se náš článek ovšem poněkud rozšiřuje i na téma zhudebněných básní Suzanne Renaud.)

Skupina HUKL vznikla v roce 2005 jako duo Petr Hudec (kytara) – Karel Kloupar (elektrofonická kytara); složením prvních dvou písmen příjmení těchto muzikantů dostaneme název kapely, ale také jde o přesmyčku slova hluk, přičemž ji můžeme číst i jako zkratku „Hudební umění k lidem“. Ke společnému hraní s duem přijali pozvání houslista Petr Číhal a Ondřej Maňák (baskytara, kontrabas). Rozdílná hudební zkušenost muzikantů (folk, rock, folklor a jazz) vytvořila dobré podmínky pro vznik nápadité hudby jednak s vlastními texty (převážně od Petra

¹⁷ <http://www.nitky.cz/?pg=5> [Access: 1.04.2012].

¹⁸ <http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/alice-a-ondrej-skochovi-prvni-snih-recenze-cd.html> [Access: 1.04.2012].

Hudce), jednak od Bohuslava Reynka. Témata písní HUKLu jsou aktuální i nadčasová, existenciální i humorná.

Zhudebněné básně Bohuslava Reynka skupina sestavila do celku s názvem *Reynkarnace*. S *Reynkarnací* skupina vystoupila živě na Radiu Proglas, zaujala Mirka Kovářika, který ji prezentoval posluchačům svých pořadů, a v neposlední řadě oslovila mnoho návštěvníků koncertů. HUKL nahrál v roce 2007 stejnojmenné CD v brněnském studiu Pi-vox.

Petr Hudec o Reynkovi a projektu *Reynkarnace* uvedl:

„Na poezii tohoto básníka mě upozornily moje hudební vzory Vladimír Václavěk a Iva Bittová svým albem *Bílé inferno*. Sehnal jsem si jeho básnické sbírky a začel se do nich v říjnovém a listopadovém období. Měl jsem při četbě pocit souznění, básně mi mluvily z duše.

[...]

Básně jsou plné básnickovy úzkosti. Ta je však pouze východiskem. Jako stěžejní motiv vidím v jeho verších motiv naděje, kterou hledá, upíná se k ní. Je to podobné jako se světlem a tmou. Temnota je největším nepřítelem světla a přece je příčinou, že se světlo stává patrnějším.

[...]

Z básní plných bolesti, smutku a úzkosti prosvítá naděje patrnější tím víc, čím se dlouží stíny a štěstí získává novou kvalitu, podobně jako keramická nádoba pálená žářem v peci. Právě naděje a vykoupené štěstí dává podle mě básním smysl a krásu. Vždyť: »krása je vidět jedno v druhém«.

[...]

Při vši empatické snaze jsme si vědomi jednoho paradoxu: Reynkovy básně jsou plné ticha, z ticha se zrodily a v tichu si je patrně čtenář přečte. My se je snažíme interpretovat nahlas. Máme k tomu odvalu, protože věříme, že naše hudba není opakem ticha, ačkoliv HUKL je přesmyčkou slova hluk. Doufáme, že pomůžeme mnoha lidem najít si k Reynkovi osobní cestu a že budou Reynkovy básně znít i v jejich duších melodií, kterou jim dají oni sami.¹⁹

HUKL se rozhodl realizovat rovněž celé tematické hudební album s neskromným cílem posloužit Reynkově poezii podobně jako Jiří Pavlica svým CD *O Slunovratu* poezii Skácelově. HUKLové oděli nápěvy nejčastěji do folkového nebo spíše folkrockového aranžmá. Občas se ozve názvuk moderního pojetí folkloru, jak jej známe třeba od Cimbal Classicu (píseň *Straka na zahradě*). Místy přesáhnou téměř až k poučenějšímu popu (píseň *Štěstí*). Recenzent Petr Vlášák v písni *Advent 1970* díky rolníčkám použitým v nahrávce slyší téměř až hudební podkres nějaké vánoční televizní pohádky. HUKL se však nespokojil s napsáním několika melodií na Reynkovy verše. Uspořádal z básnickových děl koncepční pásmo, které uvedl vlastním textem *Míjení* (podobně jako Karel Plíhal uvedl své kainerovské album *Nebe počká* vlastní písní) a zakončil koláží z těch Reynkových básní, na které by se jinak na ploše alba nedostalo²⁰.

Přestože Petr Hudec tvrdí, že Reynkovy básně plné ticha se snaží interpretovat nahlas, práce s dynamikou nebyla na albu tím nejdůležitějším. Spíše bychom

¹⁹ <http://www.hukl.cz/main.php?page=reynkarnace> [Access: 1.04.2012].

²⁰ *Ibidem*.

mohli hovořit o jisté „pomalosti“ Reynkových básní (u témat jako samota, sychravý podzim nebo osamělé tyčky v plotě se to přímo nabízí) a o svižném zpracování některých z nich. Paradoxně však právě rychlejší skladby vynívají přesvědčivěji a originálněji, jak se domnívá na webových stránkách Radia Proglas Milan Tesař. Nejdou totiž proti duchu Reynkových textů, pouze v nich podtrhávají některé – na první pohled možná nepostřehnutelné – momenty. Obecně lze říci, že díky nápaditým aranžím album nenudí a že se vyvíjí nejen od skladby ke skladbě ale i v průběhu jednotlivých písní²¹.

Recenzentka Kateřina Červenková na Musicserveru však *Reynkarnaci* vytýká, že se písničkářské duo Petr Hudec a Karel Kloupar příliš ostýchavě chopilo zhudebnění jednadvaceti básní Bohuslava Reynka. A právě ona ostýchavost má na svědomí unylost nahrávky, kdy se hudebníkům bohužel nepodařilo dostatečně vyjádřit jednotlivé emoce. Reynkova poezie je vesměs lyrická a výrazně spirituální, jazykově barevná a plná jinotajů i jímavých obrazů, má posmutnělou náladu a je prodchnuta smířlivostí. Kapela HUKL interpretuje Reynkovy básně možná až příliš něžně a sentimentálně. Její škála emocí je bohužel omezená, nedokáže rozehrát různé nálady. Při hloubavějším poslechu vytane na povrch nesoulad mezi obsahem a hudební formou básní, které jsou často ochuzeny o zdramatizování. Jednotlivé básně by si zasloužily samostatnou pozornost a podtrhnutí své jedinečnosti, místo toho se celá nahrávka nese pouze v romantických až snových melodiích a působí tak značně jednotlivo. Všudypřítomná melancholie nahrávky se sladkobolným nádechem nedovolí posluchači proniknout do jádra veršů, zapojit vlastní fantazii, ubíjí veškerou imaginaci. Strhává na sebe pozornost našich smyslů a táhne nás po proudu svých uhlazených, líbezných melodií.

„Jemný folk je občas decentně obohacen o prvky jiných žánrů, nic víc než příjemně nenáročný poslech však kapela nevykouzlila. Reynkarnace se zkrátka zúčastnili výteční, jen až příliš bojácní muzikanti“²² –

uzavírá svůj dojem z poslechu nahrávky Kateřina Červenková.

Zní to téměř neuvěřitelně, ale petrkovský rodák Reynek inspiroval svou poezií nejen představitele rozličných žánrů populární hudby, ale i mladého kytaristu a skladatele vážné hudby Lukáše Sommera (*1984), jenž v letech 2007-2009 zkomponoval kantátu na texty Bohuslava Reynka pro hlas, sbor a orchestr *Ostny v závoji*. Premiéru měla 16. 3. 2009 ve Dvořákově síni Rudolfiny v provedení Symfonického orchestru Českého rozhlasu, Kühnova smíšeného sboru, Filipa Sychry (recitace), Michala Hanuše (varhany) pod taktovkou dirigenta Jiřího Maláta. Jednotlivé věty kantáty *Sen, Mžení v prosinci, Zima a vítr, Říjen, Blázen* nesou

²¹ <http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/hukl-reynkarnace-recenze-cd.html> [Access: 1.04.2012].

²² <http://musicserver.cz/clanek/20371/HUKL-Reynkarnace> [Access: 1.04.2012].

názvy Reynkových básní a básní v próze. Na serveru You Tube lze nalézt krátkou ukázkou z této kantáty, v níž však zazněly jenom hudební nástroje, nikoli hlas a sbor²³.

Lukáš Sommer zkomponoval i několik dalších skladeb v různých klasických formách, kdy se inspiroval básnickým dílem Reynkovy manželky Suzanne Renaud (*Pět písní na slova Suzanne Renaud pro soprán a klavír*, 1997), ale také poezii Williama Shakespeara, Jaroslava Seiferta, Jany Štroblové nebo Víta Slívy.

Podrobnou recenzi věnoval kantátě *Ostny v závoji* Hanuš Bartoň na serveru A tempo revue (24. 4. 2009), kterou zde není třeba celou reprodukovat. Bartoň se poněkud polemicky staví zejména ke vztahu hudební a textové složky skladby:

„Hudba ne vždy s velmi subjektivním laděním Reynkovy poezie koresponduje. Akcentuje, s výjimkou poslední části, polohu »přírodně lyrickou«, zatímco text sám tyto prostředky spíše využívá k vyjádření mnohem subjektivnějších poloh. Na několika místech se mi hudba proto jeví – přes jiné své nesporné kvality – poněkud ilustrativní. V páté části pro mě není dostatečně čitelná symbolika, která jako nový prvek vstupuje do dosavadního dění. To se týká zejména použití mešního textu a slohové jednoznačnosti této sborové partie komponované v renesančním stylu. Dále se to týká při zběžném poslechu téměř skryté modifikované citace fragmentu známého husitského chorálu (zde si nejsem jist, jestli nejde spíše o náhodnou podobnost). Nejmarkantnějším příkladem zvukomalebné charakterizace, která mi nepřipadá adekvátní obsahové poloze textu, je pro mě rytmické ostinato v poslední části skladby, použité jako nosný prvek hudebního výkladu jedné z klíčových myšlenek vybrané Reynkovy poezie.“²⁴

Hanuš Bartoň považuje Sommerovu kantátu *Ostny v závoji* za dílo výrazné a celkově zdařilé. Je dokladem autorova originálního talentu, tvůrčí odvahy a zvládnuté kompoziční techniky ve všech stylových okruzích představených ve skladbě. Podle Bartoňova názoru její ne zcela jednoznačná přesvědčivost je důsledkem toho, že konceptuální a obsahové ambice jsou příliš vysoké.

Jiným skladatelem vážné hudby, pohybujícím se zároveň v oblasti jazzu a rocku, jenž se inspiroval Reynkovou poezií, je Michal Nejtek (*1977). Píše symfonickou i komorní hudbu, věnuje se scénickým projektům, obdržel objednávky na nové kompozice od Warsaw Autumn Friends Foundation (*Distress Sonata*, provedena Orchestrem nové hudby Katovice na Varšavském podzimu 2002) a od festivalů Donaueschinger Musiktage (2002) a Klangspuren (2006). V roce 2003 si u něj pro svůj pražský koncert objednal skladbu holandský soubor DE VOLHARDING Aranžérsky a skladatelsky spolupracuje se skupinou The Plastic People Of The Universe a s Agon Orchestra. Hraje na klavír a klávesové nástroje v souborech Agon, Face of The Bass a David Koller Band, věnuje se i hudbě pro divadlo (spolupráce Arnoštem Goldflamem, Jiřím Ornestem, Janou

²³ Na CD kantáta dosud nevyšla, ale ji má k dispozici ve formátu MP3 díky laskavosti skladatele.

²⁴ http://www.atemporevue.cz/?go=recenze&det=090424-recenze_pp09-sommer&show=1 [Access: 1.04.2012].

Svobodovou a dalšími). Na VOŠ Jaroslava Ježka vyučuje dějiny jazzu. V roce 1998 měla premiéru jeho skladba *Procitání* (Pět písní na verše Bohuslava Reynka pro soprán a komorní soubor)²⁵.

Michal Nejtek na dotaz, jak se dostal k poezii Bohuslava Reynka, odpovídal:

„Reynkovu poezii jsem zaregistroval poprvé asi u Bittové, nejvíc mě na ní fascinovala oproštěnost a zároveň skvělá a přesná rytmičnost – pro hudbu ideální. Při zhudebnění nekladla žádné obtíže, jen jsem si musel pohlídat, abych nějakou nabubřelou hudební traktací tyto geniálně jednoduché verše nezkazil.“²⁶

Fúzi mezi vážnou, konkrétně barokní hudbou a populární, konkrétně jazzovou hudbou představuje neobvyklé seskupení *Transitus Irregularis*. Pro jazz netypické cembalo, barokní inspirace a poezie Bohuslava Reynka jsou hlavními komponenty alba z roku 2011 *Pod prahem svítá, Zhudebněné básně Bohuslava Reynka*. CD je součástí stejnojmenné sbírky petrkovského básníka a grafika. Ambiciózní projekt inicioval Petr Novotný, majitel havlíčkobrodského nakladatelství Petrkov, které se na vydávání Reynkova díla specializuje. Výsledkem spolupráce knižního nakladatele a skupiny je kniha čítající na čtyřicet Reynkových básní, z nichž patnáct zhudebnil kytarista a skladatel ansámblu *Transitus Irregularis* Miroslav Nosek.

Soubor *Transitus Irregularis* (název v hudebním názvosloví znamená nepravdělný průchod v harmonii) působí od roku 2009, kdy jeho vznik podnítl cembalista Filip Dvořák, pohybující se především v oblasti vážné hudby, aby získal více zkušeností s jazzem. Vznikl tak soubor, který svým složením a žánrovým zaměřením nemá v Česku obdoby – kromě cembala jej tvoří housle, kytara, violoncello a příležitostně i perkuse. Vedle Dvořáka mají ostatní členové *Transitus Irregularis* zázemí především v jazzu. Nina Marinová zpívá a hraje na housle v nadžánrové formaci *Wrgha POWU* orchestra skladatele Tomáše Sýkory, Miroslav Nosek a Jan Keller účinkují v jazzové Noční optice nebo v kvartetu Jany Koubkové.²⁷ Specifické žánrové spojení *Transitus Irregularis* také způsobilo, že vystupuje jak v jazzových klubech, tak i v kostelech. Na repertoáru mají skladby jednak samotných členů souboru Miroslava Noska, Niny Marinové, jednak klasických skladatelů (Jean-Baptiste Barrière, Tarquinio Merula) a také jazzmanů (Wes Montgomery, Antonio Carlos Jobim, Thelonious Monk, Charlie Parker) a dalších autorů. Reynkova „zvukomalebná mluva“ byla přitom pro *Transitus Irregularis* významným zdrojem inspirace.

²⁵ Ani tato nahrávka není k dispozici na hudebním nosiči jako, ale díky laskavosti skladatele, jenž mi ji zaslal ve formátu MP3, jsme ji mohli reprodukovat při zmíněné přednášce v Havlíčkově Brodě.

²⁶ Z e-mailové korespondence Michala Nejtky s Liborem Martinkem; 29. 5. 2012.

²⁷ <http://www.transitusirregularis.cz/clenove.html> [Access: 1.04.2012].

Hudebníci, kteří usilovali o zhudebnění básní Bohuslava Reynka, sahali většinou po textech z jeho pozdního období tvorby, kdy se podle Jaroslava Meda

„soustřeďuje na hledání pokorné lásky ke všemu, co žije a trpí, na objevování krásy v nejprostších věcech svého venkovského okolí a v proměnlivé stálosti přírody. Neodmyslitelnou součástí jeho poezie se stává příroda rodné Vysočiny, nikoli však jako zdroj impresí, ale spíše jako součást křesťanského podobenství o pádu a vykoupení. Reynkova spiritualita se oprostí od vnějšího liturgických projevů, včetně biblických motivů, a toto vnitřní oproštění se projevuje i ve struktuře jeho veršů: verš se stává až gnómičky strohý, zvyšuje se veršová rytmičnost a zcela se ztrácí žánr básně v próze (Podzimní motýli, Sníh na zápraží, Mráz v okně)²⁸.

Jisté popularizaci Reynkova slovesného díla v okruzích undergroundových, křesťanských zaměřených nebo alternativních hudebníků přispělo šíření sbírky *Odlet vlaštovek* v samizdatu (různé opisy vznikaly od roku 1972). Po roce 1989 byl přístup usnadněn vydáním výboru z Reynkovy poezie *Vlídne vidiny* (Odeon, 1992) a poté zejména *Básnických spisů Bohuslava Reynka* (Archa, 1995). Mladší generaci hudebníků často oslovili nejprve jejich hudební vzory, pak teprve sáhli po sbírkách poezie Bohuslava Reynka, což mimochodem vypovídá o úrovni výuky české literatury na středních školách, když se již tam nesetkali s básnickou tvorbou petrkovského solitéra.

Na závěr ještě jednou citujme slova Jiřího Schneidera o podobě Reynkovy poezie:

„Od rozvleklých mystických počátků, slovy jeho synů »těžkých jak mazut«, až k úžasné stručnosti a rytmičnosti, ba přímo inspirující hudebnosti, kde je každá slabika zasazena jako drahý kámen do šperku. Religiozita se tu neprojevuje slovním »bohováním«, ale je skryta v pozadí, v hloubi, tvoří sám nepředmětný fundament, aniž by byla zjevně stavěna na odív²⁹.

V zobecnění tohoto osobního vyznání snad můžeme hledat a spatřovat jeden z hlavních motivů inspirace českých hudebních osobností nesmrtelným dílem Bohuslava Reynka napříč různými hudebními styly a žánry.

Abstrakt v češtině / Abstract in Czech:

Článek se zabývá zhudebněním poezie českého básníka Bohuslava Reynka (31.5.1892 Petrkov – 28.9.1971 Petrkov) v průběhu minulých asi třiceti let. Zhudebnění se ujala celá řada českých hudebních skupin a interpretů z různých žánrových oblastí populární hudby, ale Reynkovy básně byly zhudebněny také skladateli vážné hudby. V oblasti populární hudby to byly skupiny a interpreti české folkové,

²⁸ <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1105> [Access: 1.04.2012].

²⁹ <http://www.ceskapozice.cz/magazin/kultura/bohuslav-reynek-aneb-putovani-od-podzimu-k-jaru> [Access: 1.04.2012].

folkově-křesťanské, folkově-alternativní, rockové, rockově-alternativní, punkové, undergroundové, jazzové, jazzově-alternativní hudby. Reynkova poezie sice vychází z inspirace expresionismem, neboť Reynek sám překládal expresionistické básníky (zejména Georga Trakla), přesto je výrazně hudební a podle názoru četných hudebníků ke zhudebnění přímo vybízí svým výrazným rytmem, skrytou melodičností, avšak je zajímavá také tematicky (mj. četné biblické a křesťanské inspirace) nebo svou lyrickou atmosférou často ovlivněnou podzimním a zimním obdobím kalendářního roku. Bohuslav Reynek patří k velmi často zhudebňovaným českým básníkům, přesto, že po roce 1948 byl v totalitním režimu jako spisovatel umlčován a musel být koncem 60., ale zejména začátkem 90. let minulého století znovu objeven. Zhudebnění se dočkaly také básně Reynkovy francouzské manželky, básnířky a překladatelky české poezie do francouzštiny Suzanne Renaud (1889 Lyon, Francie – 1964 Havlíčkův Brod) v českém překladu. Přínos našeho článku spočívá nejen v komplexnosti zpracování zhudebnění Reynkova díla některým skladatelem, ale také ve zjištění, co obrátilo pozornost jednotlivých skladatelů právě k Reynkově poezii.

Klíčová slova v češtině / Key words in Czech:

Poezie, zhudebnění poezie, Bohuslav Reynek (1892-1971), Suzanne Renaud (1889-1964), populární hudba, vážná hudba

Title in English

The Hills are Bare, the Snow is Burning: Bohuslav Reynek's Musical Poetry

Abstract (Summary) in English:

The article deals with the musical poetry of the Czech poet Bohuslav Reynek (31 May 1892, Petrkov – 28 September 1971, Petrkov) and its reception by musicians over the last three or nearly four decades. Not only numerous Czech musicians from various areas of popular music but also classical composers have turned Reynek's poetry into music. As far as pop musicians are concerned, they come from the Czech folk, Christian-folk, alternative-folk, rock, indie-rock, punk, underground, jazz and alternative-jazz scenes. Although Reynek's poetry draws inspiration from expressionism – Reynek himself used to translate expressionist poets (mainly Georg Trakl) – it is also very musical, and many musicians claim that it directly asks to be turned into music via its prominent rhythms and hidden melodies, its interesting themes (i.e. frequent biblical and Christian inspirations), or its lyrical atmosphere, often influenced by the autumn and winter seasons. Bohuslav Reynek is one of the Czech poets who are often set to music

even though he was silenced as a writer after 1948 and had to be rediscovered in the late 1960s and – mainly – the early 1990s. The translations of the poems by Reynek's wife Suzanne Renaud (1889 Lyon, France – 1964 Havlíčkův Brod), a poet and translator of Czech poetry into French, have also been set to music. This article's main merit lies not only in highlighting the complexity of the musical interpretation of Reynek's work by a particular composer, but also in the identification of what it was that brought Reynek's poetry to the composers' attention.

Key words:

Poetry, music poetry, Bohuslav Reynek (1892-1971), Suzanne Renaud (1889-1964), popular music, classical music,

The title in Polish

Wzgórza są łysie, śnieg płonie. Umuzyczniona poezja Bohuslava Reynek'a

Abstrakt (Streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Artykuł dotyczy muzycznej poezji czeskiego poety Bohuslava Reyneka (31.05.1892, Petrkov – 28.09.1971, Petrkov) i jej recepcji przez muzyków w ciągu ostatnich trzech lub nawet blisko czterech dekad. Nie tylko liczni muzycy czescy z różnych obszarów muzyki popularnej, ale także kompozytorzy muzyki poważnej przekładali poezję Reyneka na muzykę. Jeśli chodzi o wykonawców muzyki popularnej, to pochodzą oni z takich dziedzin jak czeska muzyka ludowa, chrześcijańska muzyka folkowa, alternatywny folk, rock, indie-rock [rock niezależny], punk, underground, jazz i jazz alternatywny. Chociaż poezja Reyneka inspirowana jest ekspresjonizmem – sam Reynek tłumaczył poezję ekspresjonistyczną (głównie Georga Trakla) – ma ona wiele cech wspólnych z muzyką i wielu muzyków uważa, że po prostu sama prosi się o przełożenie jej na muzykę, ze względu na wyraźne rytmy i ukryte melodie, interesujące tematy (np. częste inspiracje biblijne i chrześcijańskie), lub ze względu na jej liryczną atmosferę, często tworzoną w poezji przez wpływ takich pór roku jak jesień lub zima. Bohuslav Reynek jest jednym z czeskich poetów, których wiersze są często zamieniane na słowa do muzyki, chociaż jako poeta nie był słyszany po 1948 roku i musiał być odkryty na nowo w późnych latach sześćdziesiątych, a głównie na początku lat dziewięćdziesiątych. Tłumaczenia poezji Reyneka przez jego żonę Suzanne Renard (ur. 1889 Lyon, Francja – zm. 1964 Havlíčkův Brod), poetkę i tłumaczkę czeskiej poezji na francuski, zostały także przystosowane do [potrzeb] muzyki. Główna wartość tego artykułu wiąże się nie tylko z ukazaniem złożoności interpretacji muzycznej utworów Reyneka przez poszczególnych kompozytorów, ale także w odnalezieniu

i nazwaniu tego, dzięki czemu poezja Reyneka przykuła uwagę tych kompozytorów.

[Polski przekład: Teresa Bela]

Słowa klucze po polsku / Key words in Polish:

poezja, poezja umuzyczniona, Bohuslav Reynek (1892-1971), Suzanne Renaud (1989-1964), muzyka popularna, muzyka poważna,

Bibliography / Bibliografie / Bibliografia:

Primary bibliographical sources / Prameny / Bibliografia podmiotowa:

Reynek Bohuslav, *Podzimní motýli, Snih na zápraží, Mráz v okně*, Ivan Diviš (ed.), Kruh, Hradec Králové 1969.

Reynek Bohuslav, *Vlídné vidiny*. Jaroslav Med (ed.), Odeon, Praha 1992.

Reynek Bohuslav, *Básnické spisy Bohuslava Reynka*, Milada Chlěbcová (ed.), Archa, Zlín 1995; 2. vyd. Archa, „Petrkov“, Zlín – Petrkov, 2009.

Reynek Bohuslav, *Pod prahem světá*, Jiří Reynek (ed.), „Petrkov“, Petrkov 2012.

Secondary bibliographical sources / Literatura / Bibliografia przedmiotowa:

Hejmej Andrzej, *Muzyczność dzieła literackiego*, wyd. 2. popr., Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002, ss. 248, [1].

Hodura Guido, *Máchův Máj*, „Naše řeč“, r. 1929, nr 2 (13), s. 33-39.

Kašpárek Milan, Martinek Libor, *Hudba – slovo jako kooperující semióza na příkladu písňového textu*, „Aluze“, r. 1998, č. 1, s. 65-68.

Muzyka w literaturze. Antologia polskich studiów powojennych, red. Andrzej Hejmej, Universitas, Kraków 2002, ss. XXVIII, 385.

Elektronické zdroje / Electronic sources / Źródła elektroniczne:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Bohuslav_Reynek [Access: 01.04.2012].

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1105> [Access: 01.04.2012].

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1001709 [Access: 01.04.2012].

http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_print&tmpl=component&id=1001613 [Access: 01.04.2012].

<http://magazlin.zln.cz/5/madeska5.htm> [Access: 01.04.2012].

<http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/karel-veprek-najdem-den-recenze.html> [Access: 01.04.2012].

<http://www.nitky.cz/?pg=5> [Access: 01.04.2012].

<http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/alice-a-ondrej-skochovi-prvni-snih-recenze-cd.html> [Access: 01.04.2012].

<http://www.hukl.cz/main.php?page=reynkamace> [Access: 01.04.2012].
<http://hudba.proglas.cz/detail-clanku/hukl-reynkamace-recenze-cd.html> [Access: 01.04.2012].
<http://musicserver.cz/clanek/20371/HUKL-Reynkamace> [Access: 01.04.2012].
<http://www.casopisfolk.cz/rozhovory/rozhovor-veprek.htm> [Access: 01.04.2012].
http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/prameny_proudy/_zprava/odlet-vlastovek—1026584 [Access: 01.04.2012].

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Doc. Dr. Libor Martinek, PhD., from 2010 is an associate professor in the Department of Czech Literature of the Silesian University in Opava, where in 2011 he founded a section of comparative literary studies. In 2012 he was appointed associate professor of Wrocław, where he teaches the history of Czech literature at the Institute of Slavic Philology. He is the author of the following publications (monographs) : *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* (Polish literature of the Czech Teschen Region after 1945; Opava, 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* (Polish poetry of the Czech Teschen Region after 1920; Opava, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* (Region, regionalism and regional literature, Opava, 2007); *Życie literackie na Zaolziu 1920–1989* (Literary life in the Czech Teschen Region 1920–1989; Kielce, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Vybrané problémy* (Identity in Czech literature of the Czech Teschen Region. Selected Problems; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. století* (Finding roots. Literature of the Krnov Region and its representatives. Part I: From the Middle Ages to the interethnic relations in 20th century literature; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* (Finding roots. Literature of the Krnov Region and its representatives. Part II. From the National Revival to the present; Opava, 2010); *Fryderyk Chopin v české literatuře* (Fryderyk Chopin in Czech literature; Opava, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* (Władysław Sikora. A Monograph; Opava 2014). Contact: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

Information about the Author in German /

Information über den Autor auf Deutsch /

Informace o autorovi (překlad do němčiny) /

Informacja o autorze po niemiecku:

Doc. Dr. Libor Martinek, PhD., ab 2010, Junior-Professor in der Abteilung für tschechische Literatur in der Schlesischen Universität in Opava (Tschechische Republik), wo im Jahr 2011 die Arbeitsstelle für Vergleichende Literaturwissenschaft gegründet worden ist. Im Jahr 2012 wurde er außerordentlicher Professor an der Universität Wrocław (Polen), wo er die Geschichte der tschechischen Literatur am Institut für Slawische Philologie lehrt. Autor von wissenschaftlichen Publikationen: *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* (Polnischen Literatur im tschechischen Teschen nach 1945; Opava 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* (Polnischen Poesie von tschechischen Teschen nach 1920; Opava, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* (Region, Regionalismus und regionale Literatur; Opava, 2007); *Życie literackie na Zaolziu 1920–1989* (Literarisches Leben in tschechischen Teschen 1920–1989; Kielce, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Vybrané problémy* (Identität in der Literatur Teschen. Ausgewählte Probleme; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. století* (Die Suche nach Wurzeln. Literatur der Region Krnov und ihre Vertreter. I. Teil.

Vom Mittelalter bis in die interethnischen Beziehungen in der Literatur des 20. Jahrhunderts; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* (Die Suche nach Wurzeln. Literatur der Krnov Region und ihre Vertreter. II. Teil. Von der Nationalen Wiedergeburt bis zur Gegenwart; Opava, 2010); *Fryderyk Chopin v české literatuře* (Fryderyk Chopin in der tschechischen Literatur; Opava, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* (Władysław Sikora. Die Monographie; Opava, 2014). Kontakt: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

Informacja o autorze po polsku / Information about the Author in Polish:

Libor Martinek, doc. (dr hab.), prof. UWr, PhD., PhDr., bohemista, historyk literatury, krytyk literacki i muzyczny, wykładowca historii literatury czeskiej na Śląské univerzitě – „Uniwersytecie Śląskim“ w Opawie, gdzie założył Pracownię Komparatystyki Literackiej (2011), edytor zbiorów poetyckich, tłumacz z języka polskiego. Od 2012 jest profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Wrocławskiego w zakresie bohemistyki, gdzie wykłada dzieje czeskiej literatury w Instytucie Filologii Słowiańskiej. Autor książek naukowych (monografii): *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* („Literatura polska na Zaolziu po 1945 r.”; Opava, 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* („Poezja polska na Zaolziu po 1920 r.”; Opava, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* („Region, regionalizm i literatura regionalna”; Opava, 2007); *Žycie literackie na Zaolziu 1920-1989* (Kielce, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Výbrané problémy* („Tożsamość w literaturze Zaolzia. Wybrane problemy”; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. století* („Szukanie korzeni. Literatura Karniowszczyzny i jej reprezentanci. Od średniowiecza do międzyetnicznych stosunków w regionie”; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* („Szukanie korzeni. Literatura Karniowszczyzny i jej reprezentanci. Od odrodzenia narodowego do współczesności”; Opava, 2009); *Fryderyk Chopin v české literatuře* („Fryderyk Chopin w literaturze czeskiej”; Opava, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* („Władysław Sikora. Monografia”; Opava, 2015). E-mail: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

Informace o autorovi v češtině / Information about the Author in Czech:

Doc. PhDr. Libor Martinek, PhD., od roku 2010 je docentom českej literatury v Ústave bohemistiky a knihovnictva Slezské univerzity v Opavě, kde v roce 2011 založil Kabinet literárnovednej komparatistiky; editor básnických zbírek, překladatel z polštiny. V roce 2012 bol vymenovaný za mimoriadneho profesora v oblasti bohemistiky na Vroclavkej univerzite, kde prednáša dejiny českej literatury v Ústave slovanskej filológie. Autor odborných publikácií: *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* (*Polská literatúra českého Těšínska po roku 1945*; Opava, 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* (*Polská poézia českého Těšínska po roku 1920*; Opava, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* (*Región, regionalizmus a regionálna literatura*; Opava, 2007); *Žycie literackie na Zaolziu 1920 – 1989* (*Literárny život v Zaolší 1920 – 1989*; Kielce, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Výbrané problémy* (*Identita v literatúre českého Těšínska. Výbrané problémy*; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. století* (*Hľadanie koreňov. Literatúra Krnovska a jej predstavitelia. I. diel. Od stredoveku po interetnické vztahy v literatúre 20. storočia*; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* (*Hľadanie koreňov. Literatúra Krnovska a jej predstavitelia. II. diel. Od národného obrodzenia po súčasnosť*; Opava, 2010); *Fryderyk Chopin v české literatuře* (*Fryderyk Chopin v českej literatúre*; Opava, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* (*Władysław Sikora. Monografia*; Opava, 2014). Kontakt: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

Informácie o autorovi v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

Doc. PhDr. Libor Martinek, PhD., od roku 2010 je docentom českej literatúry v Ústave bohemistiky a knihovníctva Sliezskej univerzity v Opave, kde v roku 2011 založil Kabinet literárnovednej komparatistiky; editor básnických zbierok, prekladateľ z poľštiny. V roku 2012 bol vymenovaný za mimoriadneho profesora v oblasti bohemistiky na Vroclavkej univerzite, kde prednáša dejiny českej literatúry v Ústave slovanskej filológie. Autor odborných publikácií: *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* (*Polská literatúra českého Tešínska po roku 1945*; Opava, 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* (*Polská poézia českého Tešínska po roku 1920*; Opava, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* (*Región, regionalizmus a regionálna literatura*; Opava, 2007); *Życie literackie na Zaolziu 1920 – 1989* (*Literárny život v Zaolší 1920 – 1989*; Kielce, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Vybrané problémy* (*Identita v literatúre českého Tešínska. Vybrané problémy*; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. století* (*Hľadanie koreňov. Literatúra Krnovska a jej predstavitelia. I. diel. Od stredoveku po interetnické vzťahy v literatúre 20. storočia*; Opava, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* (*Hľadanie koreňov. Literatúra Krnovska a jej predstavitelia. II. diel. Od národného obrozenia po súčasnosť*; Opava, 2010); *Fryderyk Chopin v české literatuře* (*Fryderyk Chopin v českej literatúre*; Opava, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* (*Władysław Sikora. Monografia*; Opava, 2014).
Kontakt: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе по-русски / Справка об авторе на русском языке / Information about the Author in Russian:

Либор Мартинек, доц., проф., PhD., PhDr. – богемист, историк литературы, литературный и музыкальный критик. Преподаватель истории чешской литературы в Шлёнском университете в Опаве, где создал научный центр сравнительного литературоведения (2011). Издатель поэтических сборников, переводчик с польского языка. С 2012 года – чрезвычайный профессор Вроцлавского университета по специальности богемистика, преподаёт чешскую литературу в Институте славянской филологии. Автор научных книг (монографий): *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* («Польская литература в чешском Тешине после 1945 г.»; Опава, 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* («Польская поэзия чешского Тешина после 1920 г.»; Опава, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* («Регион, регионализм и региональная литература»; Опава, 2007); *Życie literackie na Zaolziu 1920-1989* («Литературная жизнь в Заользье»; Кельце, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Vybrané problémy* («Самоопределение в литературе чешского Тешина. Избранные проблемы»; Опава, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. Století* («Поиски корней. Литература Крновщины и её представители. Ч.1: От средневековья к межэтническим связям в литературе XX в.»; Опава, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* («Поиски корней. Литература Крновщины и её представители. Ч. 2: От национального возрождения к современности»; Опава, 2009); *Fryderyk Chopin v české literatuře* («Фредерик Шопен в чешской литературе»; Опава, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* («Владислав Сикора. Монография»; Опава, 2015). E-mail: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про авторів / Довідка про авторів українською мовою / Information about the Authors in Ukrainian:

Лібор Мартінек, доц. (доктор габілітований), PhD., PhDr. – богеміст, історик літератури, літературний і музичний критик, викладач історії чеської літератури в Шльонському університеті в Опаві, де створив науковий центр літературознавчої компаративістики (2011), видавець поетичних збірок, перекладач із польської мови. Від 2012 року – за сумісництвом професор Вроцлавського університету в галузі богемістики, викладає чеську літературу і Інституті слов'янської філології. Автор наукових книг (монографій): *Polská literatura českého Těšínska po roce 1945* («Польська література чеського Тешина / Тешинської Сілезії після 1945 року»; Опава, 2004); *Polská poezie českého Těšínska po roce 1920* («Польська поезія чеського Тешина після 1920 року»; Опава, 2006); *Region, regionalismus a regionální literatura* («Регіон, регіоналізм і регіональна література»; Опава, 2007); *Žycie literackie na Zaolziu 1920-1989* («Літературне життя на Заолжі»; Кельце, 2008); *Identita v literatuře českého Těšínska. Vybrané problémy* («Самоідентифікація в літературі чеського Тешина. Вибрані проблеми»; Опава, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. I. díl. Od středověku po interetnické vztahy v literatuře 20. století* («Пошуки коренів. Література Крновщини та її репрезентанти. Ч. I: Від середньовіччя до міжетнічних стосунків у регіоні в літературі XX ст.»; Опава, 2009); *Hledání kořenů. Literatura Krnovska a její představitelé. II. díl. Od národního obrození do současnosti* («Пошуки коренів. Література Крновщини та її репрезентанти. Від національного відродження до сучасності»; Опава, 2009); *Fryderyk Chopin v české literatuře* («Фредерік Шопен у чеській літературі»; Опава, 2013); *Władysław Sikora. Monografie* («Владислав Сікора. Монографія»; Опава, 2015).
E-mail: libor.martinek[at]fpf.slu.cz

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

IVO HARÁK (Ústí nad Labem, Czech Republic)

E-mail: harak[at]post.cz

Bůh píše přímo křivými čarami (Josef Suchý a literatura Lužických Srbů)

Portugalské přísloví – zdánlivě nepřipadné pro publikaci literárněvědnou, literárněhistorickou – mohli bychom doplnit, ano: konkretizovat, hned několika náhodami, které se však v posledku ukázaly být součástí jakéhosi vyššího plánu, systému, řádu.

Můžeme vzpomenout jednoho pozdně říjnového časného sice, leč už i mrazivého odpoledne na počátku osmdesátých let minulého století a cestu pozdějšího literárního historika Brnem jeho tehdejších studií: knihkupecký výklad na České ulici sliboval zahřátí promrzlých rukou, pastvu pro oči i dobrodružství mysli. *Dům u jitřního proutí*. Suchý? Až příliš pozdě, když už byla kniha koupena – teprve tehdy si budoucí adept literární vědy všimnul, že jde o úplně jiného Suchého, než byl ten, který jej tehdy zajímal především. Snad jej může omluvit, že pochází z malého města. Snad byla na vině ona podivná, literatuře nepřilíhající doba. Vydaných peněz mu bylo líto. Ale knihu vrátit?! – i rozhodl se tedy, že si ji přečte. A byl nadobro zasažen. Její stránky nabídky cestu a směr jeho nesmělému bloudění při hledání jiných rozměrů života, než jsou ony čistě fyzické. Přestože není původem z venkova, připadá si v knize jako **doma**. A sám zkouší psát. Literaturu, i o literatuře.

Tato vzpomínka vybavila se mi ve chvíli, když jsem si četl o prvním seznámení básníka Josefa Suchého s literaturou a vůbec existencí nejmenšího ze slovanských národů¹. Mohlo by se zdát, že také zde šlo toliko o náhodu, již ovšem **připravený** básník dokázal plně využít. Tato náhoda byla nicméně dopředu připravena Suchého osobnostním i uměleckým ustrojením; řekněme tedy: vnitřní

---

¹ Pospíšil, I. Básník Josef Suchý a jeho překlady z lužickosrbské literatury, *Lětopis Instituta za serbski ludospyt*, 1984, č. 1, s. 89–90: „Dopomohla tomu náhoda. Roku 1966 byl pozván na přednášku o životě Lužických Srbů, kterou pronesl etnograf dr. Blažij Nawka. Důraz na rurálnost a význam krajiny v životě tohoto malého národa vzbudil zájem Josefa Suchého o lužické dějiny, o kulturu Lužických Srbů, o jejich písemnictví. Zvláště ho zaujala renesance lužickosrbské literární tvorby po druhé světové válce. Začal studovat mladou poezii a prózu, odbornou sorabistickou literaturu, postupně zvládal jazyk, začal překládat a spolupracovat s lužickosrbskými spisovateli, zpočátku zejména s Kitem Lorencem. (...) Lužickosrbské motivy začínají pronikat i do jeho původního prozaického díla.“

dispozice nutně a nezbytně nalezly výraz v aktivitě tvůrčího subjektu, jež se stala „organickou součástí básnickovy tvorby [...] vlastní jeho poetice a filozofickým představám“².

Můžeme říci, že zájem o lužickosrbskou problematiku (a zejména o tamní dění umělecké; ne tedy jen literární³) hluboce koresponduje se světonázorovým ukotvením Josefa Suchého (literárně činnou a rodného jazyka dbalou je především bývalá katolická srbská Horní Lužice) i s omezenými možnostmi doma toto plně projevit⁴. Krajinné aspekty Lužice (zejména tzv. Hola) připomínají mu rodnou Vysočinu, z níž se záhy odstěhoval do průmyslového centra, krajského města Brna. Vedle návratů (ať již skutečných nebo jen literárních) ke **krajině matce** patří k hledání pevných bodů, o něž na konci 60. a počátku 70. let 20. století touží opřít svůj svět, **průsak** Vysočiny do Brna ve scénérii na březích Svitavy nedaleko Suchého nového bydliště – a právě objevení prostor Lužice, **krajině sestry**.

Dalším důležitým momentem, který Suchého s Lužicí sblížil, je vztah k tradičním, nejen uměleckým hodnotám. Ne snad z pouhého staromilectví, ale z potřeby pevně ukotvit nově vznikající, aby toto nebylo odneseno temnými víry počínající normalizace. Přičemž Suchý není politizující básník ani bojovník na barikádách, jeho úsilí je víceméně skryté. Nikoli pouze z důvodů cenzurních, jak jinde dokládáme interpretací vlastních básnickových textů.

Vnitřní a koneckonců také vnější dispozice básnickovy šťastně se tak v dané chvíli setkávají se stavem sorabistického bádání u nás, které se v přece jen svobodnějších šedesátých letech probudilo k svému novému rozvoji – ale také později přináležíme k jednomu ze světových sorabistických center, domácí zájem o písemnictví malého slovanského národa (s nímž jsme měli společnou část naší dějinné pouti) a vůbec o jeho osud patří tehdy neodmyslitelně mezi naše kulturní tradice⁵. Na druhé straně zde povážlivě absentují novější překlady lužickosrbských autorů – a tuto mezeru bude třeba zaplnit⁶.

Jisté výsadní postavení, jemuž se Lužičtí Srbové v NDR (jako **výkladní skříň socialistické národnostní politiky**) těší, umožňuje těmto přece jen svobod-

---

² Ibidem, s. 87.

³ Dobře zná tamní novodobé umění výtvarné a sám je blízkým přítelem hudebního skladatele J. Rawpa.

⁴ Víceméně svobodná realizace lužickosrbského náboženského života je ovšem v bývalé NDR vnímána toliko jako okrajová součást národního folkloru a pouze takto připuštěna, k tomu viz např. Šindar, J. *Básník Józef Nowak*, in Nowak, J. *Morava volá*, ed. Josef Šindar, Žemůvka 2013, s. 6.

⁵ K tomu viz například: Kaleta, P. *Češi o Lužických Srbech*, Masarykův ústav, Praha 2006.

⁶ Důležitým zdrojem poznání je tu předchozí vývoj zaznamenávající studie Heleny Ulbrechtové *Recepce lužickosrbské literatury v první polovině 20. století*, [in:] *Západoslovanské literatury v českém prostředí ve 20. století. Česko-západoslovanské pomezí. K recepci západoslovanských literatur a k tvorbě vybraných slovanských menšin v českém literárním procesu ve 20. století*, Karolinum, Praha 2004, s. 267–310. Od samotného Josefa Suchého nalezneme k stavu, do něž svými překlady vstupuje, vyjádření in *Stežkami lužické poezie*, in *Vřesový zpěv*, Odeon, Praha 1976, s. 7–8.

nější duchovní život⁷ – včetně projevů náboženských. Aspekty věroučné pronikají dokonce do samotné literární tvorby – nelze je smlčet už jenom proto, že celá řada lužickosrbských spisovatelů byla a jsou kněžími (jako objekty svého zájmu si z nich Josef Suchý vybírá zejména dva; o čemž pohovoříme dále). Soustředění do poměrně uzavřené (regionálně, jazykově, kulturně) enklávy se dovolává prožívání tradic jako něčeho nikoli mumifikovaného a leda muzejního, ale co součástí každodenních rituálů v průběhu přírodního/církevního roku. Přičemž jsou takovéto rituály vnímány jako národně (= také jazykově) zachovné, nezbytné pro přežití národa, jeho kultury, literatury. Být Lužickým Srbem znamená identifikovat se s tímto stavem a stát se jeho součástí (dokonce též v rámci oficiálně existujících institucí; disponujících relativně větší mírou samostatnosti a manévrovacího prostoru, než jaké mají obdobné instituce čistě německé). Anebo daný stav alespoň brát v potaz jako východisko k hledání nového, samostatného tvůrčího přístupu (k němuž došlo v poezii Lorencově).

To, co bychom s trochou básnické nadsázky mohli nazvat permanentním národním obrozením⁸, dozajista korespondovalo s romantickou povahou některých Suchého snah a textů⁹. Přičemž je nutno zdůraznit, že básníkův zájem o tvůrce lužickosrbské často je provázen zájmem o obdobně ustrojené autory domácí (proč si pro svůj první překlad z lužické srbstiny vybírá zrovna Kita Lorence, pochopíme snáze tehdy, uvědomíme-li se, ve které době a za jaké situace v naší literatuře /skrytě/ debutuje – a že jej po celý život provází blízké přátelství s **experimentujícími** generačními soupeřníky Ivanem Slavíkem či Ladislavem Novákem; z osobních rozhovorů s Josefem Suchým dobře vím, kterak si tento vážil Jaroslava Vrchlického a zejména Petra Bezruče: jaký div, že jej zaujali s nimi spříznění tvůrci Jakub Bart a Józef Nowak) a že je tento zájem často výrazem vývojových proměn vlastní Suchého poetiky¹⁰ – dochází tak k několikeré vzájemné korespondenci mezi autory různých jazyků a uměleckých proudů, přece však vnitřně spjatých (například tím, co bychom mohli nazvat symbolnou platností bás-

⁷ Nelze však smlčet, že takovéto privilegium bylo mnohdy vykupováno smlouvou s ďáblem: nejen zavíráním očí před negativními jevy socialistické industrializace, před upřednostňováním ekonomických aspektů nad hodnotami duchovními (a jich pak označováním toliko za jevy folklorní), ale dokonce členstvím v řadách agentů STASI.

⁸ Pospíšil, I. *Josef Suchý mezi idylou, elegií a kronikou*, in Štěpán, L. (ed.): *Černá a bílá pravda*, Regio-ny, Brno 2004, s. 25-26: „Tu se Suchý a jeho idylicko-elegicko-kronikové vidění světa šťastně setkalo s mytickým obrazem hynoucího národa, který se protiví vlastnímu – zdálo se tehdy i nyní – neodvratnému osudu.“

⁹ Vide: Harák I., *Romantická rezidua v historické próze Josefa Suchého*, [in:] Harák I. (ed.): *Máchiův kraj v jazyce a literatuře*, Printia, Praha 2011, s. 135-146.

¹⁰ Vide: Ulbrechtová, H. *Josef Suchý jako serbský básník*, in *Praha a Lužičtí Srbové*, Karolinum, Praha 2005, s. 214-225.

nických obrazů; které se při svém opakovaném užití stávají nikoliv palimpsestem, leč spojnicí k předchozímu, jeho výkladem i aktualizací)¹¹.

Jestliže jsme předešle hovořili o náhodě jako o možné součásti řádu, dlužno nyní dodat, že právě takto – z hlediska jakýchsi vyšších principů – chceme Suchého poměr k literatuře Lužických Srbů zkoumat a vyložit. Nyní, z jistého časového odstupu, lze lépe vidět, jak do sebe řada věcí zapadá a jak nakonec z toho všeho lze rekonstruovat portrét Josefa Suchého nejen jako překladatele, ale také jako básníka a myslitele. Přičemž nesmlčíme ani to, že úplnost obrazu neodvisí cele jenom od této studie: její čtenáře si tudíž dovolíme upozornit na to, co jsme již řekli jinde: zejména v přehledových studiích k jednotlivým obdobím Suchého tvorby (lužicko-srbská tematika se v jeho básních objevuje v 70. a 90. letech) a v dílčích studiích věnovaných Suchého prózám (vazby k slovanskému světu nalezneme v *Eliášově světle* /zde však jde o slovanský jih/; slovanskou prehistorii se zabývá v *Šarlátu na sněhu*; v prózách s hlavní hrdinkou Katkou nenásilně představuje lužickosrbskou problematiku dokonce dětskému čtenáři).

Budeme se tudíž nejdříve věnovat dvěma antologiím – přehledu lužicko-srbské poezie od počátků po sbírku Benedikta Dyrlicha *Vřesový zpěv* (Odeon, Praha 1976) a antologii lužickosrbské povídky a drobné prózy *Skrytý pramen* (Odeon, Praha 1981), dále dvěma počínům zasvěceným kněžím – spisovatelům: Jakubu Bartovi-Čišinskému (zakladatelské osobnosti moderní lužickosrbské literatury zasvětil Suchý obsáhlou studii otištěnou v 5. svazku v Budyšíně vydávaných Čišinského Sebraných spisů) a Józefu Nowakovi (Suchého knižní výbor z jeho tvorby vyšel pod názvem *Píseň – věrná družka* v roce 1995 v tišnovském nakladatelství Sursum). Po – společně s Josefem Vláškem uspořádaném – výboru z tvorby zakladatele postmoderního básnického experimentu v Srbské Lužici Kita Lorence (*Nový letopis*, Práce, Praha 1972) se nakonec dostane také na nedávno dvojjazýčně vydaný soubor Suchého tvorby s dominující lužickosrbskou tematikou (*Tvář času / Wobličo časa*, Městská knihovna, Varnsdorf 2012); jehož vydání se náš autor bohužel nedožil.

Vřesový zpěv vychází v roce 1976 v nakladatelství Odeon jako 470. svazek tamní edice prostředkující významná díla domácí a především světové literatury v „minimalistické“ úpravě (ovšem ve vkusné obálce Františka Muziky) širokým čtenářským vrstvám. O vydání se výrazně zasloužil tehdejší redaktor Odeonu Vladimír Justl, který inicioval také vznik následujícího souboru drobné lužickosrbské prózy (nad nímž už ochrannou ruku nedrží). Náklad – na tehdejší dobu **pouhých**

---

¹¹ K tomu například: Ulbrechtová, H. *Lužickosrbská literatura: její vývoj a pozice mezi středoevropskými literaturami*, Karolinum, Praha 2009, s. 103: „Čišinski vyzývá inteligenci ke spolupráci s národem, který třímá srbskou korouhev. Jeho výzva k zapřažení do „srbského vozu“ se stala jedním ze základů metaforického myšlení Kita Lorence ve druhé půli 20. století a skrze něj přešla do tvorby českého básníka a překladatele z lužické srbštiny Josefa Suchého.“

1000 výtisků – však svědčí o tom, že šlo spíše o počín určený čtenáři znalému a zasvěcenému, jemuž už nepostačuje těžko dostupný a postupně zastarávající svazek *Lužičtí básníci* (uspořádaný a přeložený v roce 1935 Josefem Pelíškem a Vladimírem Zmeškalem)¹².

Přes pokračující normalizaci se podařilo vydat knihu bez výrazných úliteb marxistické ideologii; Suchý byl nicméně v úvodní studii nucen opominout, kteří z básníků byli činnými kněžími (provenience valnou měrou katolické), ke svému překladu vybíral texty pokud možno nekonfliktní a do jisté míry (tu však mohlo být na vině také jeho zacílení básnické) upravoval i jich vyznění (k čemuž viz dále), ve své předmluvě pak respektuje tehdy u nás panující pohled na **vývoj** literatury, v níž to nej kvalitnější vzniká přece v nejlepším z možných společenských systémů:

„Uskutečňování marxisticko-leninské národnostní politiky jim přineslo nové možnosti kulturního rozkvetu v podmínkách socialistického státu a za jeho přímé podpory.“¹³

Příznivého hodnocení se však tato publikace dočkala nejen v čase vydání¹⁴, ale také po letech¹⁵, kdy už je k dispozici nová a na Suchého dřevní snahy vědomě navazující antologie vycházející péčí básníka a překladatele Milana Hrabala¹⁶, která začíná tam, kde Suchý končí: u Lorence a Dyrlicha. Jako objevnou hodnotí knihu také obsáhlejší studie: ať už se týkají historie překládání děl lužickosrbského písemnictví do češtiny¹⁷, ať se zabývají vývojovými proměnami tvůrčích snah samotného Josefa Suchého¹⁸.

---

¹² K tomu viz pozn. č. 7.

¹³ Suchý, J. *Stežkami lužické poezie*, op. cit., s. 17–18.

¹⁴ Vlašín, Š. Výběr z lužické poezie, *Tvorba*, 1977, č. 17, s. 18; marxistický kritik – vlastně Suchého ideový antipod – se ovšem kriticky věnuje také mnohým tehdy vycházejícím sbírkám svého brněnského spoluobčana.

¹⁵ Křivánek, V. Ve stavu nepřetržitého obrození, *Tvar*, 2009, č. 9, s. 6–7.

¹⁶ *Jazyk, jímž porozumíš větru*, PROTIS, Praha 2007; k tomu viz také: Maiello, G – Čermák, R. *Nástin dějin a literatury Lužických Srbů*, Středoevropské centrum slovanských studií, Brno 2011, s. 137.

¹⁷ Maiello, G – Čermák, R. *Nástin dějin a literatury Lužických Srbů*, op. cit., s. 135: „Básník a překladatel Josef Suchý (1923–2003) se zasloužil o dvě zásadní knihy s přehledem lužickosrbské literatury.“; k tomu viz dále: Ulbrechtová, H. *Obraz Lužice a její literatury v době socialistického Československa a po jeho rozpadu. Marginalizace slovanských vlivů v novém pluralitním modelu lužickosrbské literatury*, in *Západoslovanské literatury v českém prostředí ve 20. století. Česko-západoslovanské pomezí. K recepci západoslovanských literatur a k tvorbě vybraných slovanských menšin v českém literárním procesu ve 20. století*, Karolinum, Praha 2004, s. 311–382.

¹⁸ Štěpán, L. *Básník tichý a skromný srdcem*, in Štěpán, L. (ed.): *Černá a bílá pravda*, s. 17: „Prospektorský význam pro naše literární prostředí měly Suchého antologie. Především ta veršů lužickosrbských básníků nazvaná *Vřesový zpěv* (1976).“; k tomu také vide: Pospíšil, I. *Básník Josef Suchý a jeho překlady z lužickosrbské literatury*, op. cit., s. 87–92.

Dlužno dodat, že ke své práci přistupuje překladatel připraven rozsáhlým studiem pramenného materiálu i literatury sekundární,¹⁹ předchozími překladatelskými aktivitami sorabistickými²⁰ a germanistickými, vlastním básnickým nadáním (jež může být i na škodu; jak si potvrdíme nad poznámkou H. Ulbrechtové o Suchého převodech z Čišinského), ale také osobními kontakty s lužickosrbskými autory a studiem přímo na místě, v Srbské Lužici²¹. Po expresivně vyostřených textech sbírek z přelomu 60. a 70. let se navíc poněkud zklidňuje vlastní (nejen básnická) tvorba Josefa Suchého, hledající nyní spočinutí v nadosobně platných pevněji daných hodnotách etických, krajinných, rodových a rodinných; do nichž básníkovo ukotvení světonázorové či v jistém proudu naší novodobé literatury proniká toliko implicity²². – Předobraz i zrcadlo takovýchto hodnot a do konkrétních uměleckých textů přetavených snah mu poskytuje právě literatura lužickosrbská. Při potřebné obezřetnosti komentátora-překladatele pak nemusí vadit ani to, že se celá řada jejích tvůrců hlásí k onomu pohledu na svět, který – předpokládaje existenci *druhého domova* – je na hony vzdálen panující u nás ideologii²³.

Důležitou součástí celé publikace je informačně velmi bohatá, jazykem žasnoucího básníka silné síly evokativní

(„Ležela přede mnou krajina s hnízdy vesnic, s jeřáby kolem cest, krajina borových lesů a pastvin, kde roste vysoký vřes, a jinde protkaná vodními proudy jak žilkami plet.“²⁴)

¹⁹ „Záslužný je seznam literatury, kterou Suchý k překladům využíval, rozsáhlé poznámky, biografické informace o autorech a úvodní studie.“ – Pospíšil I., *Básník Josef Suchý a jeho překlady...*, op. cit., s. 91 (O obdobně vědeckém přístupu k literární tvorbě s lužickosrbskou tematikou viz: Ulbrechtová H., *Lužickosrbské inspirace moravského básníka Josefa Suchého*, [in:] Suchý J., *Tvář času/Wobličo časa*, Městská knihovna, Varnsdorf 2012, s. 67.

²⁰ Zde máme na mysli především Suchého podíl na výboru z básnické tvorby Kita Lorence *Nový letopis*.

²¹ Viz např. zmínku I. Pospíšila o společné cestě do Lužice s J. Suchým v roce 1983 na pozvání Petra Malinka, in Pospíšil, I. *Josef Suchý mezi idylou...*, op. cit., s. 22 – zde také najdeme informaci o tom, že to byl právě Pospíšil, kdo stál v počátcích sorabistických aktivit H. Filipové (Ulbrechtové).

²² Z prvního vydání *Eliášova světla* musí dokonce zmizet jméno Demlovo.

²³ Ve shodě s H. Ulbrechtovou (– vide: Jakub Bart – *Čišinski v českém prostředí: literárněhistorická recepcce a překlady*, in Černý, M.: a kol. *Pražské stopy Jakuba Barta – Čišinského, Společnost přátel Lužice*, Slovanský ústav AV ČR, Praha 2010, s. 62-66; *Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 240-241) a za použití jistého zjednodušení můžeme ovšem říci, že v řadě případů dochází u Suchého k tomu, že, co je v originále řečeno otevřeně a kriticky, bývá u překladu skryto za vybroušenými hranami. Jistou perličkou může být, že Suchý ve svém úvodu sice profesní zaměření autorů v knize prezentovaných ukázek nezmiňuje, z biografických poznámek otiskovaných v samotném závěru publikace se však dozvídáme, kolik mezi nimi bylo kněží. Čtenář si tak musí spojit tyto méně zřetelné údaje s informacemi získanými již z předmluvy a oběho použití jako vhodného doplnění k interpretaci uměleckých textů: pravda mu není zamlčena, je však podána tak, aby se vlk nažral a ona při tom zůstala celá.

²⁴ Suchý, J. *Stežkami lužické poezie*, s. 7.

psaná předmluva²⁵. Ta – a také samotná antologie – je mj. rozdělena do pasáží věnovaných autorům z Horní a z Dolní Lužice. Obě části odvíjejí se od hypotetických počátků tamního slovanským jazykem psaného písemnictví; přičemž se romantické Suchého založení (patrně zřetelně, jak už jsme pravili, z jeho pokusů o historickou prózu) projevuje až nekritickým přijímáním domnělé starobylosti v 19. století objevených epizujících textů (*Srbská vítězství*, *Vojenská píseň*) – jež ovšem později svým podáním historických faktů ovlivňují jak domácí písemnictví (Čišinski), tak také českou literaturu (Adolf Černý – básník Jan Rokyta – je objevitelem dolnolužické *Vojenské písně*; její – a Čišinského – vztah k dřevní lužickosrbské historii promítá se do podání pohanského slovanského dávnověku v úvodních textech Suchého *Šarlatu na sněhu*²⁶).

Rozhodující důraz byl při výběru textů kladen na jejich uměleckou hodnotu, na to, zda ob stojí také před **nesentimentálním** českým čtenářem. Vývojová linie vytyčená v Horní Lužici od Jurije Mjena (1727 – 1785) po Benedikta Dyrlicha je nesena sloupy jako Handrij Zejler (zakladatel skutečně uměleckého novodobého lužickosrbského písemnictví), Jakub Bart-Čišinski (první **světový** lužickosrbský autor), Jurij Chěžka (výrazný představitel avantgardních snah tamního básnictví) a Kito Lorenc (v jehož díle nalezneme už také prvky postmoderní). Kupodivu není výrazněji zastoupen Józef Nowak: pomineme-li hledisko ideologické (jde přece jen o katolického kněze nikoli bezezbytku se ztotožňujícího s národnostní a církevní politikou NDR), nabízí se možnost, že si jej Josef Suchý pro sebe dosud neobjevil – anebo také pravděpodobnější domněnka, že zamýšlí Nowakovi připravit výraznější ediční počín (pro což by svědčilo také to, že z výše jmenovaných se v antologii nejmenším počtem textů prezentuje Lorenc; dříve již u nás – za Suchého výrazné spoluúčasti – samostatně knižně vydány).

U řady autorů nahlédá Suchý jejich bližší vazby ke kulturnímu (nikoliv jen literárnímu) prostředí českému – u Smolera připomíná jeho přátelské kontakty s Purkynem, Čelakovským, Palackým a Hankou, U Radyserba-Wjely²⁷ živý vztah k české historii mytické (Libuše) i pozdně středověké (Jan Hus), přece nás však nejvíce zajímají takové vazby, které našly svůj odraz také v autorské poetice: kolik si toho Čišinský bere z Vrchlického, Nowak z Bezruče, Skala z Tomana (že však nejde o vztah jednocestný – to si můžeme ukázat na tvorbě samotného Josefa Su-

---

²⁵ Ibidem, s. 7–25.

²⁶ O tom, že je takovýto romantizující přístup iluzí, totiž o toliko domněle holubičí povaze starých Slovanů a lidumilnosti slovanských bohů vide: Hrdina, J. Na slovanském Olympu, *Tajemství české minulosti*, 2013, č. 9, s. 18–20.

²⁷ Vízme také překladatelský počín Suchého následovníka Milana Hrabala, totiž jím přeložený výbor z práce druhdy monumentální, a začtěme se do knihy: Wjela-Radyserb, J. *Moudrost Lužických Srbů*, Janua, Praha 2007.

chého²⁸). Chvála srbské řeči z pera Jurije Mjena koneckonců nikoliv náhodou připomene nám *Proglas* i Svatováclavský chorál. Širšího kontextu se výše naznačenému dostává ve vylíčení dějin Horní a Dolní Lužice – u vědomí, že po jistou dobu byly **vedlejšími zeměmi** Koruny České a že také později pojí nás společný zájem i osud.

Velice zajímavé jsou Suchého interpretační vhledy do jednotlivých textů, v nichž se pohled literárního historika (až překvapivě rychle obeznámeného s lužickosrbským kontextem) a teoretika (upozorňujícího např. na Mjenovo velmi překvapivé použití sylabotónie v časech ještě před prozodickou reformou našeho Dobrovského) pojí s obrazným podáním umělcovým (uvažujícím o lyrické poezii Zejlerově:

„...vane z ní samozřejmost větru, který houpá kvítkem, vábí k tanci. I myšlenka na smrt jako by tu byla zbavena své tíhy, pouze se tesklivě snáší jako na podzim list z větve.“²⁹

– a o lužickosrbské poezii vůbec:

„Jakou vůni má lužická poezie? Při prvním setkání obklopí nás dechem venkovských zahrádek, svěžím závanem vřesových pastvin, borových lesů a listnatých hájů, zemitou vůní rozorané hlíny, vůní chleba... Jádru jejich národního života tkví po staletí na vesnici.“³⁰ –

původní básnický text je však tímto výkladem sepjat také s vlastními tvůrčími snahami Josefa Suchého v 70. a 80. letech 20. století, nejen s onou potřebou **ukotvení**, ale také metaforické /symbolnou platností nadané/ a zároveň věčné /často přírodninami zpodobené/ konkretizace a intimizace termínů *a priori* abstraktních).

V Dolní Lužici pak Suchý nalézá originální zjev Kita Fryca Stempela (1787-1867) s jeho *Třemi rychlými píšťalami* – ve své době zapadlými a pro literaturu fakticky znovunalezenými až v roce 1963: opus nebývalých kvalit (s intertextovými vazbami jdoucími až k Dantovi a Goethovi) možno dokonce pokládat za objev evropského významu; jak je to patrné už ze Suchého ukázky.

A pokud už hovoříme také o práci překladatele: je až obdivuhodné, jak umně se Josef Suchý vypořádával s proměnami poetik a žánrů. Jistý problém bylo lze spatřovat – a nejen zde – v porozumění jednotlivým textům (a možná také v tom, že Suchý je především básníkem)³¹. Básníkem natolik osobitým a vyhraněným,

²⁸ Z Nowakovy básně *Starý rolník* (*Vřesový zpěv*, s. 103) nám následující verše připomenou baladicky laděné Suchého epizující texty z 80. let 20. století: „Věru, nebyl to let na křídlech. / Milhy podzimu se chmuří nad souvratí.“ – a Skalova sociálně laděná báseň *Zákon Srbů kdysi a dnes* (na s. 125–128) zase až přehnaně optimistické vyznění řady z nich. Blízko byla jistě Suchému také existenciálně vypjatá, elegická nota některých opusů Čišinského.

²⁹ *Stezkami lužické poezie*, s. 12.

³⁰ *Ibidem*, s. 24.

³¹ Vide: poznámka 24 s odkazem na práce H. Ulbrechtové.

že místy mohou jít možnosti přizpůsobení se originálu za samu mez překladatelských možností³².

Nicméně dlužno říci, že se jedná o knihu velmi ve své době přínosnou – a možná dokonce tehdy (nechtěně?) aktuální. Českému čtenáři mohla velmi blízce a sympaticky znít slova o úsilí Lužických Srbů o národní obrodu a kulturní svébytnost, o jejich boji proti **cizím pánům**, o potřebě spravedlivějšího světa pro rovné šije³³.

Samozřejmě nemůžeme smlčet ani holý fakt, že jde o po dlouhé době vydanou antologii lužickosrbského básnictví – a dodnes poslední, jež by jeho existenci zaznamenávala od samých počátků po překladatelskou/pořadatelskou současnost. Novější pokus Hrabalův význam Suchého vlastně ještě zdůraznil: jednak tím, kterak se Hrabal svým přece jen modernějším jazykem konfrontuje se Suchého převody z tehdy nejmladších (Lorence a Dyrlicha), především však proto, že přímo navazuje na to, co sám postrádá: celý vývoj slovanské poezie v Lužici do 60. let 20. století.

Když řekl A, chtěl jsem po něm, aby dodal ještě B; pravil ke mně kdysi Vladimír Justl (za návštěvy Ústí nad Labem, kde tamním vysokoškolským studentům přednášel o milovaném Holanovi) na dotaz, jak se to mělo se Suchého antologií lužickosrbské povídky a drobné prózy *Skrytý pramen*. Ta nakonec vyšla jako 506. svazek edice Světová četba v nakladatelství Odeon za redaktorství Daniely Turkové v roce 1981 (tedy za velmi tuhé normalizace). Obdobně graficky upravena jako svoje předchůdkyně je také stejně vypravena samotným překladatelem a pořadatelem: po úvodní studii³⁴ následují přeložené texty – provázené biografickými a bibliografickými poznámkami o autorech (se zkratkovitě zahuštěným výkladem díla; abecední řazení podle jmen jednotlivých autorů činí z těchto poznámek stručný slovníček lužickosrbských spisovatelů – prozaiků) a soupisem pramenů, z nichž Suchý pro překlady čerpal. Rozsahem obdobný svazek přece jen cosi oproti svému předchůdci postrádá: mezi autory z Dolní Lužice prý zcela absentují prozaici³⁵.

Změnou oproti předchozímu svazku je také naprostá absence předobrozeňských pramenů (u starších textů nelze prokázat umělecký záměr), takže nejstarší

---

³² U níž také nalezneme poučení o tom, který z básníků je Suchému překladatelsky nejbližší: v práci: Jakub Bart, *Čišinski v českém prostředí: literárněhistorická recepcce a překlady* na s. 60 a 66, v knize *Lužickosrbská literatura...*, op. cit., na s. 143 (kde toto vymezuje pozitivně; v případě Nowakově) či na s. 243 (kde jde o hodnocení spíše negativní; u Lorence).

³³ Což mohlo zaujmout také jednoho z prvních čtenářů chystané práce – O. F. Bablera; k tomu vide: Dorovský, I. *Vzájemná korespondence Otty Františka Bablera a Josefa Suchého*, in *Černá a bílá pravda*, s. 41.

³⁴ Suchý, J. *Kapradinový svět lužickosrbské povídky*, in *Skrytý pramen*, Odeon, Praha 1981, s. 7-17.

³⁵ Podle ústního sdělení Milana Hrabala z jara roku 2013 dochází však nyní k poněkud paradoxnímu jevu, totiž k tomu, že v čase, kdy dolnolužická varianta lužické srbštiny bojuje o své holé přežití, začínají se v Dolní Lužici objevovat neveršové umělecké texty (malého až středního rozsahu) tímto jazykem psané.

literární pokusy prózou pocházejí až někdy z počátku 19. století a (nejen) jejich charakteristickými rysy jsou:

„demokratismus, realistický pohled na skutečnost, vřelé národní citění a ostrá nota sociálně a společensky kritická.“³⁶

Při volbě autorů a textů vychází Suchý z uměleckých kvalit původních prací, zároveň chce prezentovat celý vývoj lužickosrbské krátké prózy v typickém žánrovém i tematickém zacílení a v provedení, jež bude reprezentovat dobu vzniku, autora a případně také daný umělecký směr. Za v mnohém dominující útvar s náležitou tradicí pokládá Suchý tzv. *krótkopowědancko*; což je vlastně původně z folkloru vycházející krátká výpravná forma na pomezí črty a povídky. Ta se nedožaduje knižního vydání, ale vystačí si se stránkami novin a časopisů, ano je vhodná také pro ústní předávání (její rysy tak odpovídají nejen talentu a publikačním možnostem autorů, ale také schopnostem jejich recipientů).

Na samém počátku stojí výrazný zjev lužickosrbské literatury písmácké – s naším Vavákem srovnatelný Hanzo Nepila (1761-1856) – na konci vývojové řady autoři, u nichž bychom našli i rysy postmodernismu³⁷.

Nejmladšími z prezentovaných tvůrců jsou Beno Budar (nar. 1946; v Lužici i u nás je však známý především jako básník a publicista) a (v roce 1948 v Praze narozená) Angela Stachová. Důraz je kladen na zařazení autorů do širšího kontextu: ne jen lužickosrbského, ale také širě slovanského – a německého. Základní vývojovou osu můžeme vidět takto: písmáctví – nacionálně laděný romantismus – realismus ražby mladosrbské – meziválečné folklorní zacílení – rozkvět lužickosrbské prózy v epoše poválečné.³⁸ Témata jsou Suchým vymezena takto:

---

³⁶ Suchý, J. *Skrytý pramen*, op. cit., s. 4; zde je ovšem potřeba se Josefa Suchého zastat před obviňováním, zda také zde nevychází až příliš vstřícně mravům oficiálně tehdy v kultuře panujícím: jednak daná formulace vskutku odpovídá v knize prezentovaným textům (a nemáme důvod nevěřit, že vybíral pečlivě – a že vybrané neupravoval), jednak by tato charakteristika v mnohém přiléhala k dílu samotného Suchého. U nějž ale nenalezneme ony rysy čtveráctví: jsoucí protiváhou obrazu ustavičného existenciálního ohrožení jak lužickosrbského národa jako celku, tak jednotlivých jeho příslušníků.

³⁷ Aniž o něm Suchý hovoří; z prezentovaných textů bychom tyto rysy našli třeba u J. Kocha (využití prvků pohanské mystiky), z autorů v knize přítomných lze k postmodernistům jistě řadit J. Brězana (jehož *Krabata* možno vidět jako slovanskou variantu magického realismu) či J. Krawžu (u nás postmrtně vydaná *Čertova kovárna* je charakterizována jako lužickosrbská fantasy).

³⁸ Také zde se jedná nikoliv o dobově poplatnou ideologickou deformaci, ale holý fakt. Jenž by ovšem snesl upřesnění, že rozvoj kvantitativní neznamená vždy nárůst kvality a že v jisté době (jako u nás: zejména v letech padesátých) k ideologickým deformacím umělecké fikce vskutku dochází: dokonce u významných autorů předchozího období (Nowak-Njechomski) či u budoucích tvůrců významu skoro světového (Brězan).

„život prostého člověka na vsi, a to zejména život soudobý“; „témata historická, která vesměs čerpají z národních dějin a folkloru... i problémy sociální.“³⁹

Žánrově

„dominuje humorně laděná povídka“⁴⁰.

Tematické a žánrové souvztažnosti jsou pro Suchého při dramaturgii svazku natolik důležité, že při řazení textů všude nerespektuje posloupnost chronologickou.

Explicite ovšem není zdůrazněno ono **pašování duchovního rozměru** na stránky knihy, které zde nabývá ještě výraznějších rozměrů než ve *Vřesovém zpěvu*; vždyť už část zápisků Hanzo Nepily tvoří svérázné úvahy náboženské⁴¹. Tento rozměr je implicitně spjat s často prezentovanými atributy venkovského života (jsou jimi například zemědělské práce, lidové zvyky, proměny krajiny a lidského konání v průběhu roku; blízkost zemi – i nebi); jež byly jistě důvěrně známými rodákovi z Vysočiny⁴².

Poněkud problematickou se jeví nevyváženost uměleckých aspirací a talentových dispozic u jednotlivých autorů (zdá se, že zejména těm **starším** Suchý ve svých překladech poněkud pomáhá); většina textů navíc vykazuje jemné didaktizující zacílení – jež ovšem není zhola vzdáleno Suchého prozaickým pokusům (autobiografickým črtám a povídkám, historické próze a tvorbě pro mládež – próze s dívčí hrdinkou). A když už jsme zmínili také tuto paralelu: Obraz pohanského slovanského dávnověku u takového Romualda Domašky (1869-1945) v mnohém předjímá Suchého prozaické zacílení k témuž období. U Miklawše Andrického je zase protiklad vesnice – město vyličen jako v rané Suchého poezii (oběma je hlubinou bezpečí spočinutí v klíně selského venkova). Zpodobení devastující industrializace srbské Hole u Jana Skaly nejenže předjímá pozdější Lorence (v poezii) a Kocha (v esejistice), ale také on nám připomene z **básnické** tvorby Josefa Suchého ta místa, v nichž jsou životodárné venkovské tradice stavěny do protiváhy k etice moderního velkoměsta.

Knihla nám také nabízí důkaz uměleckých kvalit Suchého překladů. Novela *Triglav* z pera Jurije Kocha stala se totiž základem jeho pozdějšího románu; přeloženého do češtiny, jenomže J. Mudrou⁴³. Proti nebášníkovu (zřejmě ovšem vyba-venému rozsáhlejší znalostí lužické srbštiny) staví básník Suchý větší plastičnost svého překladu (zřetelnou z rozsahu použité české slovní zásoby) a na poezii sko-

³⁹ *Kapradinový svět lužickosrbské povídky*, op. cit., s. 16.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ V jejichž překladu najdeme – a to za nejužší normalizace – slovo Bůh psáno s velkým B.

⁴² Vide: Tioka, J. *Krajem Josefa Suchého*, in *Černá a bílá pravda*, s. 95–97.

⁴³ Vide: Koch, J. *Sestup z hor snů*, Východ, Praha 1988.

lený rytmus přeloženého textu⁴⁴. Svědectvím o kvalitě Suchého publikace tolikéž fakt, že na jejím základě bylo připraveno několik rozhlasových relací⁴⁵.

Ze zde prezentovaných příspěvků pokládám za vrchol ty, jež lze považovat za společenskokritické (implicitně odhalující pravou povahu problémů domněle zatím **nejlepšího ze společenských systémů**), vycházející z empirického poznání a následné typizace mezilidských vztahů, odvalující z textové materie balvan **permanentního národního obrození**. Mezi jejich autory patří Jurij Bržan (doposud platí, že je to:

„Nejvýznamnější současný prozaik“⁴⁶,

přestože již nežijící) i pisatel nejdelšího z přítomných textů – Jurij Koch. Pro oba – stejně jako pro autory další – samozřejmě platí Suchého premisa

„vážit jejich poselství na dnešních vahách“⁴⁷,

obsažená ovšem v nejvýznamnějším publicistickém a literárněvědném příspěvku našeho autora k problematice lužickosrbské, v jeho studii *Poezie Jakuba Barta-Čišinského*⁴⁸. Již Suchý psal v čase proměny své poetiky (o níž výše), soustředěného zájmu o problematiku lužickosrbskou ve vlastním díle básnickém a prozaickém (i publicistickém) a stejně usilovné práce na překladech z lužické srbštiny (mezi nimiž náleží čelné a čestné místo básníkovi, jemuž také Suchý přiznává „titul klasika“⁴⁹). Opírá se v ní o prohlubující se znalost problematiky lužickosrbské, studium pramenů a sekundární literatury, zkušenosti s překládáním Čišinského poezie, širší znalost literárního kontextu v Srbské Lužici (ne jen zprostředkovanou, ale osobně získanou prací na dalších překladech), někdejší vysokoškolské školení literárněvědné, nynější své zakotvení na místě nakladatelského redaktora, znalost vazeb česko-lužických (jichž je ostatně sám nositelem), jistý odstup, jež mu umožňuje nepietní, kritický přístup k Čišinského dílu (aby své pre-

---

⁴⁴ Upozomíme také na to, že se v dané době Josef Suchý začíná více věnovat jak epizaci svých textů básnických, tak také psaní vlastních skutečných textů prozaických (pro děti i pro čtenáře dospělých).

⁴⁵ Vide: Rudolfová, V. *Člověk, který rozdával světo*, in *Černá a bílá pravda*, op. cit., s. 78–79.

⁴⁶ Suchý, J. *Skrýty pramen*, s. 262.

⁴⁷ Suchý, J. *Poezie Jakuba Barta-Čišinského*, in *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišinského*, s. 67.

⁴⁸ Která původně vyšla v V. svazku *Sebraných spisů* Jakuba Barta – Čišinského v roce 1977 v Budyšině (na s. 349–393); našemu čtenáři je dostupná v publikace *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišinského* na s. 67–96 v překladu Libora Zajíčka (neboť český originál Suchého práce se nedochoval).

⁴⁹ *Ibidem*, s. 67.

mise vskutku učinil zadost)⁵⁰, i vlastní zkušenosti básnické (dávající lépe pochopit snahám kolegovým a zároveň obohacující text řadou nejen umělecky působivých, leč také přesných a výstižných obrazných zkratk⁵¹).

Nejdůležitější z výše zmíněného je samozřejmě bezprostřední kontakt s dílem Čišinského; a to ne jen kontakt překladatelův: předpokládáme, že Suchý poznal mnohem více, než nakonec přeložil a uvedl na domácí literární scénu (v antologii *Vřesový zpěv*). Svě úsilí mohl navíc konfrontovat s předchozími snahami Adolfa Černého (básníka Jana Rokyty) a dát do souvislosti se svojí tehdy vznikající literární tvorbou (řekněme, že šlo o několikrát vzájemně se obohacující souznění), z níž do překladů (a koneckonců také do kritického pohledu na Bartovu poezii) přináší svá stanoviska a své náhledy⁵².

Čišinský mohl být Suchému blízký v několikerech směru: především žánrovým rozptylem tvorby a jejím zázemím ideovým⁵³, ale také tím, že před přítomností jakékoli tendence ve svých textech upřednostňuje účín estetický⁵⁴. Čišinský jako čelný představitel mladosrbského hnutí stojí vlastně (do jisté míry však jako pokračovatel Zejlerův) na začátku skutečně umělecké lužickosrbské literatury: svojí

---

⁵⁰ „Nejvážnějším problémem... je užívání hexametru, který se... zvlášť ostře sráží s duchem jazyka, na což upozornil básníka již Armošt Muka.“ – tamtéž, s. 71. (Vskutku Suchý neovládá lépe lužickou srbštinu? – daný citát svědčí o tom, že do ní proniká dokonce jako básník.)

⁵¹ Nicméně Suchý užívá také poněkud antikizujících a emblematických označení – hodnocení „lví rozmach“ nebo „orlí spár“, s nimiž jako bychom se ocitli kdesi v 19. století.

⁵² Ulbrechtová, H. *Jakub Bart-Čišinski v českém prostředí: literárněhistorická recepcce a překlady*, op. cit., s. 60: „Černému se podařilo zachovat lexikální i metrickou stránku originálu, avšak především se mu podařilo vystihnout patos Čišinského; v podání Suchého je Bart více »intimní« a harmonický, čtenář se tak může dostat do dialogu s básníkem snáze nežli v originále či překladu Černého.“. Ibidem, s. 62: „Josef Suchý si pak cíleně vybral některé texty meditativního či reflexivního charakteru... Obecně vzato, je největší slabinou překladů Suchého... někdy nedostatečná znalost lužické srbštiny, která vede k určitým sémantickým posunům. Suchý dost často staví na homofonii mezi češtinou a lužickou srbštinou – a těžko říci, zda je tomu tak na základě jeho nedostatečné znalosti lužickosrbského lexika, či zda tak činil záměrně.“ – na Suchého domnělou nedostatečnou znalost lužické srbštiny si mi v soukromém rozhovoru stěžoval také J. Mudra. Ibidem, s. 63: „Naopak nejlepším překladovým textem Suchého je báseň Nevidět hvězdy na nebi... Tento text, postihující prostor od rodné vsi přes přírodní obrazy (jezero, les) a lidskou společnost až »ke hvězdám«, je výraznou komprimací romantických a neoromantických tendencí“.

⁵³ Jako u Suchého u něj převažuje poezie; v níž se od počátků objevuje tendence epizující. Je však také nejen tvůrcem prózy, ale dokonce dramatu (zde Suchý toliko překladatelem). Také on ani v publicistice a kritice nezapře „ostré oko a pero básníka“ (Poezie Jakuba Barta..., s. 68). Jeho básnické počátky jsou úzce svázány s Prahou (Josef Suchý zde trávil jeden semestr svých vysokoškolských studií – a právě tehdy vstupuje do širšího literárního povědomí účastí na jednom z večerů, jimiž Umělecká beseda představovala na podzim 1947 tehdejší mladou literární scénu) – stejně jako počátky jiného lužickosrbského kněze a básníka, Józefa Nowaka. Úzké jsou Čišinského vazby k širšímu světu slovanského (a idealizující, romantický je jeho pohled na slovanský pohanský dávnověk – poněkud paradoxní u katolického kněze), k tradicím, k venkovskému prostředí.

⁵⁴ Suchý na s. 69 hovoří o požadavku náročné umělecké úrovně, jež klade nejen na texty vlastní.

tvorbou předjímá modernistické snahy konce devatenáctého věku (sám byl však modernisty nepochopen – jako on tyto bezezbytku nepřijímá; obdobně jako náš Vrchlický – jež zná a překládá⁵⁵). Absence explicitních buditelských snah činí ovšem verše ve své době nepřístupnými širšímu lužickosrbskému publiku (stejně jako přítomnost exkluzivních básnických forem a postupů v nich⁵⁶).

Od analýzy jednotlivých Čišinského textů postupuje Suchý k rozboru celých básnických sbírek – a následně k jejich interpretacím; v nichž často využívá konkretizujících, zpředměťujících básnických obrazů. Kde je to funkční, neopomene zdůraznit vazby k literatuře české i jiným slovanským literaturám⁵⁷ – synchronní a diachronní zakotvení Čišinského tvorby však nejusilovněji hledá v samotné kultuře lužickosrbské. Již staví Bart jeden z mezníků svojí *Knihou sonetů* (*Knihha sonetow*, 1884)⁵⁸, v níž:

„lužická srbsčina zahrála bohatstvím zvukových a významových odstínů, zrodila se tu zcela nová metaforika, zazněla dosud neslychanými ozvěnami rýmů...⁵⁹. V tragicky a vlastenecky údemých básních verš kráčí v trocheji, v elegických se odívá do jambu“⁶⁰.

Zdůrazňujeme-li Suchého potřebu osobní blízkosti pojednávanému objektu, neučiníme výjimku ani u Čišinského: neboť oba básníci tolik toho mají společného! – například názorový a umělecký vývoj (názorový je patrný skrze ten umělecký), jenž se uskutečňuje v určitých etapách. U Čišinského vidí Suchý tři takovéto důležité etapy⁶¹: v první, počáteční fázi jde o návaznost na Handrije Zejlera a přes něj na poezii lidovou, dominuje lyrika spolu se snahou o zvládnutí básnické formy. Od sbírky *Serbske zvuki* – ve druhé etapě – nalézáme v Bartově poezii široké rozpětí básnických žánrů, hloubku životního ponoru, převahu obsahu nad formou, tendenci po zjednodušení básnického výrazu, ovšem také postupné vyčerpávání tvůrčích postupů. Závěrečnou fází básníkovy vývoje nám představují poslední tři sbírky, ve kterých období vzrchu střídají projevy únavy; důležité je Čišinskému ukotvení na lužickosrbském venkově a v explicitě projevované katolické víře⁶².

⁵⁵ Ovšem také Nerudu, Čecha, Heyduka, Mayera (u nějž jej zřejmě zaujala nota sociálněkritická) a Jana Rokytu (Adolfa Čemého); kritizuje-li Bart básnickou modernu, jde především o kritiku moderny české.

⁵⁶ Oceňme Suchého znalost specifik jednotlivých básnických útvarů tradičního básnictví.

⁵⁷ Paralelu mezi Bartovým odporem ke germanizaci (jíž je provázena tehdejší překotná industrializace Lužice) vidí například v boji černohorských junáků proti Turkům.

⁵⁸ „Působil na něj též Vrchlického důraz na subjekt v poezii.“ (*Poezie Jakuba Barta...*, op. cit., s. 73);

„Myslenice ovšem přiznává před formou primát.“ (Ibidem, s. 74.)

⁵⁹ Bart je Suchým vnímán jako tvůrce mužského rýmu v lužickosrbské poezii.

⁶⁰ *Poezie Jakuba Barta...*, op. cit., s. 74.

⁶¹ Jednotlivé fáze tvůrčího (i názorového) vývoje Josefa Suchého podáváme vlastně na téměř celé ploše monografie *Básník Josef Suchý*.

⁶² Ibidem, s. 90–95.

Píše-li pak Josef Suchý o Čišinského básnických obrazech, vědomě tím charakterizuje vlastní tvůrčí snahy:

„jeho metafora proměnila jako kouzelné rádlo přírodu v lidský život a zase jinde obraz ze života lužickosrbské vsi v přírodu.“⁶³

Několikrát ve studii zmiňuje Čišinského obraz Srbské Lužice jako „ostrova“ osamoceného „v moři“. Ten později využije nejen Kito Lorenc, ale sám Suchý jej přepodstatní do podoby „démantového zrnka mezi dvěma žemvy“ (viz dále). Skrze svoji obraznost vztahuje se Čišinský k obsáhlejšímu představovému univerzu, do nějž vkládá náhled na eticko-existenciální rozměry bytí národního kolektivu i každého jedince:

„Nejlepší básně se pozvedají k hluboké reflexi nad životem a jeho smyslem, nad otázkou času, nad osudem člověka a problematikou současné společnosti.“⁶⁴

Klíč k tomu, proč, přestože byl náš básník mnohými pokládán za idylika, mají jeho nejlepší opusy k idyle daleko, poskytuje nám on sám svoji charakteristikou nejpůsobivějších děl lužickosrbského **klasika**:

„nikoli v idyle, ale v konfliktech a střetech vydávala Čišinského poezie své nejzralejší plody.“⁶⁵

A konkretizuje-li ještě více, tedy jako by tím vykládal své tvárné úsilí vedoucí k nejlepším textům let čtyřicátých a šedesátých:

„Nejlepší básně se pozvedají k hluboké reflexi nad životem a jeho smyslem, nad otázkou času, nad osudem člověka a problematikou současné společnosti.“⁶⁶

Také jeho tehdejší verše jsou místy

„plné temných míst, mávání křídel zajatého orlího ducha, rychlého pohybu myšlenky a slova mezi modří nedosažitelného nebe a černou hlubinou propasti.“⁶⁷

Pro oba autory je důležité jejich dominantní ukotvení v univerzu venkovském, vesnickém: se vším, co k takovému životu patří. Je-li pro Čišinského zdrojem

---

⁶³ Ibidem, s. 77.

⁶⁴ Ibidem, s. 80.

⁶⁵ Ibidem, s. 83.

⁶⁶ Ibidem, s. 80.

⁶⁷ Ibidem.

obnovy tvůrčí síly jeho návrat do Lužice na konci života⁶⁸ (přestože jej v plnosti nevymaňuje z izolace⁶⁹), poskytují Suchému inspiraci jeho občasné návraty na rodnou Vysočinu.

Tomu Suchému, který ke vzletu jazyka vpravdě **básnického** přidává závaží teorie; takže je schopen posoudit, kolik a čeho nového Jakub Bart-Čišinský do lužickosrbské poezie přináší. Přitom si všímá, jak od Vrchlického přebírá zálibu v poetismech, kterak z potřeby rytmického i významového zpřesnění textu vytváří do té doby neznámá epiteta, nakolik u něj dominují abstrakta (implicite pak dodává, jak se tato usiluje konkretizovat).

K Čišinského pokračovatelům v Srbské Lužici (Józef Nowak, Skala, Mina Witkojc, Jakub Lorenc – Zalěski a Jurij Chěžka) dodáváme ovšem ještě jedno jméno: Kito Lorenc. Neboť také on dosahuje

„vysoké umělecké úrovně použitím významových kontrapunktů.“⁷⁰

Neboť pro něj – jako pro většinu výše jmenovaných – platí snaha:

„přinést... lužickosrbské literatuře novou, umělecky náročnou kvalitu, která by obstála v současném evropském literárním kontextu.“⁷¹

Stojí-li poezie Jakuba Barta-Čišinského na samém počátku takovéto vývojové linie, je pak tvorba Kita Lorence jejím dovršením. Není jistě náhodou, že tři z jejích vrcholů vybírá si Josef Suchý do centra svojí pozornosti.

„Adolf Černý je doposud nejlepším českým překladatelem Barta-Čišinského, zatímco Josef Suchý musí být hodnocen jako nejlepší český překladatel Józefa Nowaka... Suchému jako překladateli více konvenuje volný verš a rytmus; religiózní ladění je sice vlastní i českému překladateli, avšak více v tiché rezignaci a idylickém světě pozdního Józefa Nowaka nežli v rozervaném pozdně romantickém lyrickém subjektu Bartově.“⁷²

takto hodnotí Helena Ulbrechtová nejen Suchého převody z Čišinského, ale také jeho výběr z umělecké tvorby dalšího z **klasiků** lužickosrbské (homolu-

---

⁶⁸ „Lidský prvek je v Čišinského poezii úzce propojen s krajinou“ (tamtéž, s. 92).

⁶⁹ Za svého života není Jakub Bart-Čišinský v Srbské Lužici plně doceněn; mnohem pozitivnějšího ohlasu dostalo se jeho dílu v Čechách: mj. také od Jaroslava Vrchlického.

⁷⁰ Ibidem, s. 80.

⁷¹ Ibidem, s. 72.

⁷² Ulbrechtová, H. Jakub *Bart-Čišinski v českém prostředí: literárněhistorická recepce a překlady*, op. cit., s. 60, 66.

žické) literatury *Píseň – věrná družka*, který v roce 1995 vyšel v tišnovském nakladatelství Sursum⁷³.

Vydání knihy je provázeno zasvěcených Suchého doslovem⁷⁴, v němž upozorňuje, že vychází především z budyšínského výboru Bena Kučanka a Ščepana Delana⁷⁵; zároveň reaguje na ideologicky podmíněné césury ve vydávání Nowakových textů za nacistů i komunistů⁷⁶. Básnický svět Nowakův kótují symbolné podání lužickosrbských tradic a dějin, venkovského, vesnického bytí – včetně jeho konkretizace děním přírodním – a ozvláštnění pohledem vzhůru, směrem k Bohu; s vědomím, že

„...pro tohoto básníka byl národ první jsoucnou po Bohu.“⁷⁷.

Do zřetelného místa v domácím lužickosrbském kontextu řadí Józefa Nowaka vymezení za pozdního představitele hnutí mladosrbského; s vazbami nejen na Čišinského (první ve výboru otištěná báseň je zasvěcena právě jemu, z autobiograficky laděných próz původně rukopisných je tištěna vzpomínka Jak jsem viděl Čišinského, Nowak se narodil ve Wotrově – místě, kde je Čišinský pohřben a Suchý v *Doslovu* zdůrazňuje, jakou iniciační úlohu má pro něj **dvojí** setkání s Čišinským: s člověkem, a s básníkem), ale také hlouběji k romantickým tradicím quasifolklorním (Zejler, Smoler) zejména v básnických počátcích. V jeho dalším tvárném a ideovém vývoji pak sehrála důležitou roli léta pražských studií a především kontakt s poezií Bezručovou⁷⁸ (Petr Bezruč⁷⁹ znamená pro Nowaka⁸⁰ tolik jako pro Čišinského Vrchlický).

---

⁷³ „Z lužickosrbských originálů s přihlédnutím ke knize *Pěseň – družka swěrna. Wubérk z basnjow, dramatiky a prozy* vydané nakl. Domowina v Budyšině vybral, přeložil a doslov napsal Josef Suchý.“

⁷⁴ Suchý, J. Doslov, in Nówak, J. *Píseň – věrná družka*, Sursum, Tišnov 1995, s. 155–165.

⁷⁵ Nowakova synovce a také kněze.

⁷⁶ V soukromém dopise pisateli práce k tomu dodává: „Vybral jsem z dobrého to nejlepší. Z prózy jsem zařadil Pout' k výšině, která je mytický zabarvená a znamenitá. V padesátých letech nesměla vyjít. Není ani v budyšínském výboru.“

⁷⁷ Suchý, J. Doslov, in Nówak, J. *Píseň...*, op. cit., s. 156.

⁷⁸ „S dílem Petra Bezruče se mladý teolog Józef Nowak seznámil jako první Lužický Srb v roce 1915.“ (Zmeškal, V. Úvod ke sbírce Slezské písně v lužickosrbském překladu, in Nówak, J. *Píseň – věrná družka*, op. cit., s. 21 – Zmeškal dále hovoří nikoli o Bezručově vlivu na N. tvorbu, ale o společných rysech: duchu, tónině a především patosu).

⁷⁹ Kterého místy toliko parafrázuje: Sto tisíc je nás ještě kolem Budyšina / a osmdesát tisíc zbylo kolem Chotěbuzi.“ (*Píseň – věrná družka*, s. 27); upozorníme na podstatný rozdíl v počtu ještě žijících mezi Nowakovou a Bezručovou básní (nazvanou příznačně: 70.000) a v Lužici dokonce na rozdíl mezi někdy a nyní (když se oproti Bezručovi optimističtější pohled věkem kaboní, neboť se stavy mateřským jazykem hovořících a ke svému národu se hlásících Lužických Srbů spíše snižují).

⁸⁰ „Významným Nowakovým překladatelským počinem byla účast na tlumočení *Slezských písní* Petra Bezruče. Výběr budyšínského nakladatelství Domowina... (1962) obsahuje 19 překladů Nowa-

Nowakovy básně jsou víceméně otištěny v chronologickém pořadí svého vzniku (případně vydání); předznamenání k jednotlivým oddílům ukazuje na Suchého hlubokou znalost metaliteratury původem lužickosrbské. Suchému mohlo při překládání konvenovat, že národně buditelská a obranná tendence je zde vystředena v realistickou expresivitu bezručovské ražby⁸¹. Tu navíc zdůrazňují explicitní vazby ke kulturnímu a geografickému světu českému⁸². Dále mu asi bylo asi blízké též přenesení mystického zážitku novozákonního do současných prostor a jeho transformování v prožitek přírodního bytu – aby se ve spodních vrstvách palimpsestu kradí odhalilo zacílení nacionální (například v básni *Advent*). Uvědomme si totiž, že tyto překlady vycházejí v čase po listopadu 1989, tedy v době, kdy se v Suchého poezii přece jen otevřeněji ozývají křesťanské hodnoty (spolu s traktováním dvou klíčových novozákonních událostí v koncentrujícím symbolném jich zpodobení co přítomně se odehrávajících). Jistě také dobře porozuměl tázání se řekněme eschatologickému, ohlížení se po posledních věcech nikoli obecně člověka, ale – vlastního života. S vědomím (ba jistotou), že lidský úděl nekončí se smrtí těla. Zdůrazňování **tradičních hodnot** bylo stejně potřebné jako proti proudu jdoucí za časů socializující NDR (kdy vznikají některé Nowakovy básně) i v epoše raného gründerského kapitalismu u nás (tehdy vznikají Suchého překlady a vychází knížka).

Ze značně bohaté Nowakovy dramatické tvorby, z níž se některé opusy týkají také našich (nebo společných) národních dějin⁸³, si Suchý pro převod do češtiny nakonec vybírá **scénickou vlasteneckou báseň** z roku 1928 *Lubin a Spréva*, původně vytvořenou pro slet Domowiny v Budestecích: po způsobu antických dramat využívá jednotlivých protagonistů a chóru⁸⁴.

Do značné míry objevené (neboť v řadě případů jde o práce zatím netištěné: nejen u nás, ale dokonce ani v Lužici!) jsou v knize prezentované texty prozaické, esejistické, publicistické. Za stěžejní pokládám z nich takové, v nichž se autor staví proti obrazu náboženství jako pouhé součásti lužickosrbského folkloru, kde ukazuje na problematiku především socialistické národnostní (a rodinné) politiky nepřijímající duchovní hodnoty, ve kterých zdůrazňuje osobní a kmenovou zodpovědnost Lužických Srbů⁸⁵ za budoucnost národa⁸⁶. Paralelou

---

kových.“ (Šindar, J. Józef Nowak sedmdesátníkem, *Listy Památníku Petra Bezruče, Nová řada*, 1964, č. 20, s. 3.

⁸¹ My jsme lid hoře, nouze a trápení - - / na krvavých bojištích bití jsme klnuli pánům, / naše píseň je nenávisť, svízeľ a běda.“ (*Píseň – věrná družka*, s. 14).

⁸² Např. báseň *Zlatá Praha* na s. 18–19; s novozákonní symbolikou Matky a pelikána.

⁸³ Vide: nedávno v českém překladu Šindarově a jeho péči vydané cyrilometodějské drama *Morava volá*.

⁸⁴ Nejvýznamnějším N. dramatem je však bezesporu *Nevěsta svobody*.

⁸⁵ Nikoli bez vazeb k textům básnickým a k Suchého vlastnímu myšlenkovému univerzu: „Josef Suchý tedy ukázal hlavní složky Nowakovy poezie. Důležitý je právě mýtus Lužice, který je téměř

Nowakových uměleckých snah jsou jeho texty životně – zpovědní, v nichž odkrývá své kořeny lidské i umělecké: hovoře o druhých promlouvá o sobě: například zamýšlí-li se ve vzpomínce na dětské setkání s Čišinským nad úlohou kněze v lužickosrbském národě (i pro něj).

Také tato Suchého překladatelská práce dočkala se širší recepce a kritické odezvy v domácí kultuře, stejně jako jsou jeho předchozí aktivity pozitivně hodnoceny v prostředí lužickosrbském⁸⁷; přičemž mj. ukázala, že vzájemné vazby nekončí se zánikem Rakousko – Uherska, ale pokračují přes odlišnost politického, ekonomického a kulturního vývoje: když právě kultura (a literatura v jejím rámci) ukazuje se být klíčem k pochopení spojitého v odlišném, klíčem k porozumění a spolupráci. Autor narozený na konci 19. století⁸⁸ (Józef Nowak žil v letech 1895 – 1978; výbor tak vychází vlastně k 100. výročí jeho narození) přesvědčivostí svých argumentů a uměleckým účinem textů oslovuje čtenáře končícího se věku 20.

„Kito Lorenc je bezesporu nejvýznamnějším žijícím básníkem srbské i německé Lužice. Jeho tvorba je úzce spjata s moderními evropskými proudy, jakými je v posledních letech např. »básnictví slova« demonstrující některé Gadamerovy filozofické teze o jazyku... Jeho tvorba je právě jednou z těch křížovatek a uzlů vývoje lužickosrbské literatury, která se začíná slovanskému literárnímu prostředí vymykát... Tvorbu K. Lorence je možno rozdělit do několika fází. Počáteční... ukazuje, jak básník mířil »ven« z dogmatických témat. Fáze druhá spadá do druhé poloviny 60. let a do let 70., kdy Lorenc vytvářel především poezii krajiny a jejího mýtu; poezii spřízněnou s Janem Skácelem... Období, které přálo rozvoji poezie zemí se socialistickým zřízením [...] a které bylo zároveň v dějinách literatury snad poslední epochou, kdy vznikala díla do jisté míry komplexní a ztělesňující určitý celistvý model. Že však i z něj vedla cesta směrem k heterogenosti, dokazuje dnes např. pro Lorence ústřední symbolika té doby – strom a kořeny. Od 80. let do současnosti se Lorenc pohybuje (a s každou sbírkou výrazněji) směrem k již zmíněné »poetice slova«. Slovo se stává ústředním uzlem jeho textů a právě ono dává prostor k nekonečným řetězcům asociací odrážejících v sobě spojení jazyka a bytí.“⁸⁹

---

jediným tématem jeho poezie. Ten totiž podle našeho názoru tvoří další stupeň jejího obrazu: od prostého pojmenování v poezii Zejlerově a jeho následovníků, dále přes mýtus historický, zachycený v povídkách pozdního 19. století, přes estetický model, kterým byla Lužice obdařena v poezii Čišinského a Lorence-Zalěského, až po nové poetické zpracování religiозního mýtu národní etiky u J. Nowaka. A právě mytické statické pojetí časoprostoru našlo ohlas v tvorbě J. Suchého.“ – *Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 144–145.

⁸⁶ Nowak J., *Píseň – věrná družka*, op. cit., s. 106: „pídí se po tom, co je za věcmi“, „člověk musí doma napřed získat silné kořeny, než se vydá do světa.“, Domnívám se, že tyto výzvy zněly stejně nečasově také sluchu Čecha (či Moravana) z konce století. Josefa Suchého – jako každého katolíka – jistě oslovilo mariánské kázání k Panně Róžantské; a fejetonově laděná úvaha *Lužickosrbská rodina – srdce národa* také jistě zněla v souladu s jeho osobní životní zkušeností.

⁸⁷ Vide: Měšťan A., *Děti doma lužickosrbsky nemluví*, „Denní Telegraf“, 23.09.1995, s. 4, a Krawča J., *Jazyk podobný; problémy obdobné*, „Severočeský regionální deník“, 30.10.1993, s. 18.

⁸⁸ „v jeho tvorbě jsou kontaminovány prvky sociálně laděných avantgard (typ Bezručů včetně metrické kompozice) a sémantický náboj moderní katolické.“ (*Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 139).

⁸⁹ *Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 229–230.

Básníka dovršujícího první etapu svého vývoje a stojícího na počátku etapy druhé⁹⁰ podařilo se šťastně přenést do české literatury připravené na recepci Kita Lorence jak experimentem let šedesátých tak (na straně druhé) poezií Skácelovou⁹¹. Lorenc v ní zároveň vyplňuje ono místo, jež už je (počínající se normalizací) uzavřeno pro autory domácí. V osobě Josefa Suchého se pak jeho texty setkávají s překladatelem, který uzavírá jedno ze svých životních a tvůrčích období, fázi poezie existenciálně laděné a místy expresivně vyostřené, navazující na tvorbu Demlovu a temné poválečné opusy Zahradničkovy. Lorencův *Nový letopis* (vydaný v roce 1972 v edici poezie Klín v nakladatelství Práce) proto na některé své čtenáře mohl působit dokonce jako zjevení⁹².

Přestože mají v knížce převahu texty převedené Josefem Suchým, dává H. Ulbrechtová nakonec přednost druhému z překladatelů:

„Josef Vlášek pak podle mého soudu nejlépe vystihnul poetiku Kita Lorence.“⁹³

Oba překladatelé se znají už od konce let šedesátých, Vlášek přece jen ovládá lužickou srbštinu o něco lépe – nicméně autorem edičních poznámek a doslovu v knize je Josef Suchý; který prý už tehdy měl pro sebe přeloženu celou Lorencovu *Strugu*. S lužickosrbským básníkem posléze navazuje čilý korespondenční i osobní styk⁹⁴. Oba mají společné vazby k osobě a poezii Jana Skácela (ten koncem 60. let pomáhá Suchému získat redaktorské místo v nakladatelství Blok). V dané vývojové fázi Suchého tvorby mu z lužickosrbských tvůrců, jímž se více věnuje, stojí Kito Lorenc určitě nejbliže (jako se později setkává s Józefem Nowakem). Lorencova tvorba se ostatně vydává směrem nastoupeným Suchého generačními souputníky a přáteli Vladimírem Vokolkem, Emilem Julišem či Ladislavem Novákem (ačli je z domácích autorů obdobné poetiky Lorencovi věkově blíže Josef Hrubý).

Možná s ohledem na v 70. letech nastoupený vývoj své básnické tvorby i s ohledem na dobu, v níž kniha vychází, si Suchý Lorencovu tvorbu poněkud překladatelsky a interpretačně přizpůsobuje k jednoznačnějšímu, idyličtějšímu

---

⁹⁰ K. Lorenc má za sebou sbírky: *Nové časy – nové svatby* (1961), *Struga* (1967) a *Klíče a cesty* (1971).

⁹¹ Prvním českým překladatelem Lorencovým byl ostatně právě Jan Skácel; báseň *Písne ze Slepá* vychází v r. 1969 v Hostu do domu.

⁹² Vide: Štěpán, L. *Básník tichý a skromný srdcem*, s. 16: „Doslova jako zjevení ve své době zapůsobil výbor z poezie jednoho z nejvýznamnějších současných lužickosrbských básníků Kita Lorence *Nový letopis*...“.

⁹³ *Jakub Bart-Čišinski v českém prostředí...*, op. cit., s. 60.

⁹⁴ Důkazem intenzity tohoto vztahu je také Lorencův nekrolog za Josefem Suchým; vide: Lorenc, K. Za přechodem Serbow, in *Černá a bílá pravda*, op. cit., s. 124–126.

a optimističtějšímu jejímu vyznění⁹⁵. Zároveň ji přibližuje vlastní tvůrčí i životní zkušenosti:

„Dvěma klíčovými obrazy Lorencovy poezie jsou řeka a strom.“⁹⁶ –

což koresponduje jak s místem těchto emblémů v Suchého básnické i prozaické tvorbě (a hodnotami, jež jim přikládá: zakořenění v tradici, místě, čase, rodině, rodu – plynutí a předávání zkušeností, myšlenek, podob), tak i s osobním překladatelským kontaktem s těmito přírodninami v místě zrodu a v místě nově nalezeného bydliště (v Brně na břehu Svitavy): když se stávají prostředníky duchovního transferu jistiny domova. U Lorence je ovšem na místě zdůraznit dynamiku těchto motivů

(„strom který zapouští kořeny v letu“⁹⁷)

a jejich vevázání do intertextových vazeb v rámci rodu (Lorencovým dědečkem byl Jakub Lorenc-Zalěski) a vůbec lužickosrbských literárních tradic (vedoucích až k písmákům Hanzo Nepilovi a Jano Hančo-Hanovi); Suchý ovšem neopomene zdůraznit ani vazby k literatuře německy psané (Johannes Bobrowski; ostatně sám také J. Suchým překládaný) – vždyť Lorenc jest básníkem dvojdomým: jako později u básníka Dyrlicha či prozaika a esejisty Kocho jsou jeho německy psané opusy nikoli autorskými překladovými variantami, ale vlastně nově vznikajícími, zcela novými díly.

Vstupenkou na českou scénu byly ovšem též zřetelné úlitby démonům normalizace, které se v doslovu projeví frázemi opomíjejícími Lorencovo kritické a ekologizující myšlení (za nímž v pozadí stojí úzkost existenciální: v níž je ohrožovaná příroda prorostlá s omezováním bytu národního):

„Lorencova poezie je bytostně srostlá se socialistickým dneškem Lužice a jeho báseň sahá směle po originálním zobrazení snah soudobého člověka, dobyvatele vesmíru.“⁹⁸

Poněkud zapomenuta zůstala Lorencova skepse k výtobytkům nejmodernější techniky a slepé, do minulosti se neohlížející industrializaci (když je možno v zrcadle minulosti spatřit spíše temnou budoucnost).

Vysvětlivky na s. 105-107 prozrazují velmi dobrou tehdejší (už!) Suchého znalost lužickosrbské problematiky i tamního synchronního a diachronního literárního kontextu (co nezbytné průpravy k oběma pozdějším antologiím). – Ovšem

---

⁹⁵ Vide: *Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 240.

⁹⁶ Suchý, J. Strom Kita Lorence, in Lorenc, K. *Nový letopis*, Práce, Praha 1972, s. 101.

⁹⁷ *Ibidem*, s. 101.

⁹⁸ *Ibidem*, s. 102.

také snahu po hledání přesahu k jakési **slovanské vzájemnosti**; kterýmžto poněkud zprofanovaným termínem vyjadřujeme osobitý Suchého vztah k slovanskému prostředí, ano hledání onoho spojitého, jež napříč aktuálně panující politickou situací otevírá bazální existenciální témata k souznění a spolubytí (nejen) v literatuře. Zde se nabízejí vazby k Suchého básnické a prozaické tvorbě od počátku 70. let a k zde přítomnému myšlenkovému světu, jež obsáhne prostory západo- (poezie, próza s dívčí hrdinkou a próza historická), východo- (poezie a historická próza) i jihoslovanské (próza).

Z Lorencova zatímne vydaného díla vybírá si Suchý⁹⁹ texty spíše komorněji laděné, méně gesticky roznáhlé a experimentující s jazykem, více ukotvené v tradici, rytmicky sevřenější, nadané zřetelnějším (do textové struktury vstupujícím) rytmem – včetně rýmů – i zdobnější a snáze dešifrovatelnou metaforikou. (Lorenc může být Suchému blízký též prací s barvou, dynamikou jejích proměn, její funkcí prostorotvornou či její symbolikou.) Takové básně, jichž fikční svět je zkrátka podoben tomu z jeho vlastních básní: včetně časoprostorového zakotvení či tichých a úpěnlivých tónů ekologie ducha, duše (do níž přeznívá „smrt lesa“¹⁰⁰). Přes v doslovu deklarované jdoucí vlastně proti snadnému a jednostrannému optimismu tak zvaného socialistického realismu. Ekologie ducha je totiž ekologií paměti: a spor mezi někdy a nyní nevyznívá vždy příznivěji pro přítomné. Hlad tišený v Nepilových textech a Lorencově básni **hořkou lebedou** může být obrazem neumlčitelného hladu po pravdě a svobodě za rozličných dějinných okolností i politických systémů. Nepřiznaně a možná trochu na truc době vzniku básní i překladů počítá se tu s vyšší, nadpozemskou spravedlností – se spravedlností, v níž je – jakož také ve výpovědi umělecké – potřebí:

„zachovat všechno, mít potřebu to sdělit.“¹⁰¹

Nicméně Suchého sdělení je – na rozdíl od původního Lorencova – přece jen skryto do enigmat¹⁰² a poněkud plošší¹⁰³. Překladatel se často

„vnořil... pouze do jedné vrstvy, která nejlépe odpovídala jeho naturelu.“¹⁰⁴

---

⁹⁹ Experimentální linie Lorencova tvorby (plně rozvinutá ve třetí vývojové fázi tohoto autora; torzovitě zachycené Hrabalovými překlady v antologii *Jazyk, jímž porozumíš větru*) je patrně blíže překladatelskému naturelu Vláškovu.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 25.

¹⁰¹ Ibidem, s. 64.

¹⁰² Náboženský motiv sv. Kryštofa na s. 74.

¹⁰³ „smaňuje protiklady a snižuje napětí“ (*Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 241).

¹⁰⁴ *Lužickosrbská literatura...*, op. cit., s. 240.

Touha po úlevném spočinutí ve zpřítomněných, krajově konkretizovaných tradicích a silící tláhnutí k idyle (jež nalézáme v Suchého poezii let sedmdesátých) sehrály tu, myslím, důležitější roli, než potřeba vyjít vstříc prosazující se kulturní **normalizaci**.

Jeden z nejmladších autorů, jimž se Josef Suchý ještě stihнул jako překladatel věnovat, Benedikt Dyrlich o něm tvrdí, že se vždy cítil úzce spjatý s oním proudem v Srbské Lužici, jenž klade důraz především na hodnoty umělecké:

„systematicky překládal novou a nejmladší lužickosrbskou poezii... Josef Suchý se cítil spojený s mladým a kritickým duchem, který se navzdory kulturně-politickému diktátu probudil v literárním světě Lužických Srbů druhé poloviny minulého století.“¹⁰⁵ –

a právě z pera autorů v tomto proudu zastoupených pochází valná většina překladů básnické tvorby Josefa Suchého do lužické srbštiny; přičemž cesta k posmrtně vydanému souboru z poezie našeho básníka je blíže vysvětlena v předmluvě Milana Hrabala *Srdcem básní proti kamení života*¹⁰⁶, v níž je zdůrazněno, kterak Suchý vždy toužil mít vydán alespoň útlý svazček svého díla v jazyce nejmenšího ze slovanských národů¹⁰⁷.

Péčí vamsdorfské Městské knihovny vydaný výbor ze Suchého poezie obsahuje zrcadlově proti sobě stojící Suchého originály a lužickosrbské překlady textů buď s tematikou lužickosrbskou – buď blízké čtenářům tamní poezie (a také jednotlivým překladatelům)¹⁰⁸.

O jakou že poezii šlo, můžeme si ukázat na básni *Odcházím jsem od tebe*. Tato, psána dávno před kontaktem s lužickosrbskou literaturou (totiž v 50. letech za časů Suchého zařazení k Pomocným technickým praporům /PTP/), obsahuje totiž v sobě mnohé z toho, co bychom našli v novější lyrice lužickosrbské. Například obraz bytí člověka hluboce zakořeněného v bytu přírodním a zavlažovaného pramínky jakési vyšší lásky, milosti až nadzemské. Vztah mezi mužem a ženou je zároveň derivátem i zrcadlem vazeb duchovních: k tradici (včetně hodnot etických), krajině, zemi, k Bohu. Volný verš je rytmován refrénovitými návraty obrazů, motivů, textových pasáží – návraty stojícími vždy o patro výše poznaným (a občas i kradí vysloveným). Tlumená expresivita dává vyniknout symbolné platnosti slov.

¹⁰⁵ Dyrlich, B. Josef Suchý se cítil spojený s lužickosrbskou avantgardou, in Suchý, J. *Tvář času / Wobličo časa*, Městská knihovna, Vamsdorf 2012, s. 1.

¹⁰⁶ Hrabal, M. *Srdcem básní proti kamení života*, in *Tvář času / Wobličo časa*, s. 6.

¹⁰⁷ Nicméně už nezmiňuje, že tato informace pochází původně od autora studie; který se – leč za Suchého života mamě – o toto zasazoval u nás doma i na západ od našich hranic.

¹⁰⁸ Pro ilustraci uveďme náhled Suchého blízkého přítele Kita Lorence na Suchého tvorbu: „Je to originální český básník, autor básní hlubokého křesťansko-humanistického étosu, svěží obraznosti a prostého jazyka, v nichž se skrytě snoubí krása přírody a venkovského domova, rostlin, zvířat a kamení s osudem člověka od dětství až do smrti a po ní.“ – Za přecelom Serbow, *Rozhlad*, 2003, č. 8, s. 319 (český překlad Milan Hrabal).

Z nichž termíny povýtce abstraktní jsou konkretizovány zasazením do prostoru a času:

„a když jsem zůstal sám / spatřil jsem lásku. // Svítlo mírné slunce. / Světlo pokoje leželo na všech věcech země, / jako štíhlá bílá ruka spočívá na stole. // Ve vzduchu od modrých hor k modrým horám / byl napjat průzračný déšť jako struny / a jemně zněl.“¹⁰⁹.

Od blízkého se přistupuje ke vzdálenému, interiér je zrakem a myslí lyrického subjektu spjat s obzorem (v prostoru milosti a transcendence). A mezi tím promlouvá kraj hlasem svých přírodnin: v pohybu, ve zrání (vpravdě březinovském). Milostná poezie stává se zároveň reflexí (smyslu) lidského údělu, zamyšlením nad ním – i celým bytím, nad přítomností a podobami (možnostmi) lásky. Aniž by přestala být sama sebou; neboť jest ukotvena v poznaném/poznatelném a realisticky zpodobeném světě venkovském, vesnickém (včetně jednotlivých jej specifikujících přírodnin); které text navíc zasazuje geograficky – ovšem i časově: v rámci dne, roku přírodního i církevního (například vůně lýkovce je v básni *Co jsme to čekali*¹¹⁰ vlastně jediným signálem toho, že se tato **děje** za časného jara).

S lužickosrbskou poezií má Suchý společný také důvěrně blízký, zároveň však i existenciálně vypjatý vztah ke slovu. To je mu důkazem života, způsobem sebezáchovy lidské bytosti, prostorem zakotvení v širším kolektivu (a to zakotvení diachronního) i výrazem religiózních aspirací. Ne však v rámci explicitní filozofické či teologické reflexe, leč jako průsak možností, konotovaných významů skrytých v pojmenovávání:

„Toužil jsem po slově, které by obsahovalo / zároveň ledňáčka, / vrbové proutí i dýchání sena, / obráceného v podvečer.“¹¹¹.

Přičemž je potřebí ještě dodat, že **slovo** může tu fungovat co náznak poněkud již zesvětštělých, vždy znovu aktualizovaných vazeb k textu biblickému (*Janovo evangelium*) i metabiblickému (*Proglas*) – vazeb, jež svoji roli hrají jak v kulturním prostoru lužickosrbském (Nowak) – tak i v tom českém. V obou (od časů obrozeneckých, romantických; a zřetelněji asi v Srbské Lužici) je indikátorem příslušnosti k etniku užití jazyka – a nejvyšším jeho způsobem (krom liturgie): užití jazyka v umělecké komunikaci. O tom viz dále.

Důležitou roli sehrává též identifikace subjektu s prostory krajinnými¹¹². Krajina se úzce pojí také se slovem, s řečí. Lužice není však bezesbýtku podobna Suchého rodné Vysočině

---

¹⁰⁹ *Tvář času...*, op. cit., s. 12.

¹¹⁰ *Ibidem*, s. 16.

¹¹¹ *Ibidem*, s. 18.

(„Úplné dvojče mého / rodného klenotu“;

se totiž od něj přece jen při bližším pohledu liší:

„Snad o dech tání starých slehlých sněhů jinak. / O kapku slané / studánky dědů třepejí“¹¹³;
„Hroty kolem ostříc kolem vody, / v hloubce utonulý prsten, víra / modré shromáždění smutku
z rovin“¹¹⁴).

Ba mohli bychom říci, že sestává vlastně z řady rozličných krajinných typů. Přípodobnění **krajiny sestry**¹¹⁵ ke **krajině matce** odehrává se tu po způsobu přirovnání urbánních prostor brněnských rodnému kraji básníkovu: úsilím vnímajícího a interpretujícího subjektu se jednotlivé proměny v obecné. Ovšem subjektu se značným potenciálem intelektuálním. Neboť v Suchého poezii se paralelně (vedle sebe – nebo spíše: přes sebe) rozvíjí několik sémantických rovin z rozličných paradigmat. Uveďme si jeden příklad:

„stromořadí topolových duší šumí“¹¹⁶

v kraji Srbské Lužice, v minulých i přítomných zde subjektech (za sjednocení v duši krajiny), v palimpsestovém obraze krajiny vysočinské – a skrze toto ve vzpomínce na Jakuba Demla (jenž balzámové topoly podél vysočinských cest tak rád sázel).

Krajina se stává východiskem pro hlubší sondu pod její povrch, k dřevním časům slovanského pohanství: jež je tu rekonstruováno včetně tváří někdejších svých protagonistů. V řadě případů se toto děje v rámci řady intertextových a širše interkulturních vazeb

---

¹¹² Helena Ulbrechtová (ve studii Lužickosrbské inspirace moravského básníka Josefa Suchého, in *Tvář času...*, op. cit., s. 66) u Suchého nalézá „obrazy krajiny, snoubící v sobě mýtus přírody a lužické řeči,“ v nichž: „dominují metafory travin či rostlin přizpůsobených dlouhému a odolnému životu,“ jež jsou „výjádřením obranných mechanismů lužického národa a jeho kultury.“ Na s. 67 přechází k hodnocení: „Čím zralejší tvorba, tím se obraz kraje stává komplexnějším, tím více se rozšiřuje od obrazů přírody k obrazům génia loci.“

¹¹³ Ibidem, s. 32.

¹¹⁴ Ibidem, s. 26 – v místní kutálce navíc zaslechneme „smyčec, klarinet a dudy“ – právě ty po vysočinských vesnicích nehrávají, pro Lužici jsou ovšem nástrojem typickým.

¹¹⁵ Používáme zde vazeb k prvním z projádření lužickosrbské tematiky do Suchého tvorby ve stejnojmenném oddíle sbírky *Duhové kameny* (zde tyto texty povahou lyrické nalezneme v oddíle Muškátový dům); kromě této sbírky čerpá náš výbor lužickosrbské verše také z poslední Suchého sbírky *Tváří v tvář* (epizující texty z oddílu Ve stínu Laokoonta nalezneme nyní v oddíle Diamantové zmko).

¹¹⁶ *Tvář času...*, op. cit., s. 26.

(„Lidé jitřenkových tváří / židli z jilmu, / potom koláč / nabídnou tam přímo duši;¹¹⁷ „po-
chutnal by si také na koláči / zvící kupy sena“¹¹⁸),

vedoucích ovšem také k dalším druhům umění (zejména k hudbě a umění výtvarnému.¹¹⁹ vizme např. motivy pastýřské). Idealizací pohanského dávnověku Suchý připomene¹²⁰ nejen Čišinského, ale také domácí romantiky a preromantiky¹²¹.

V prezentovaných textech Suchého nalezneme celou řadu zřetelných i méně zřetelných vazeb k tvorbě lužickosrbských umělců; a to dokonce tam, kde není lužickosrbské tematika přímo zmiňována. Tak milostná poezie básně *Hodinky*¹²² svým existenciálním rozměrem, láskou proměňující nejen časovou perspektivu, ale také způsob vnímání věcí, našeho myšlení a bytí – včetně jemné ironie – připomene panerotickou poezii Benedikta Dyrlicha¹²³; ekologické myšlení patrné z básně *Jaderná syntéza*¹²⁴ je jistě blízké jak esejizujícím úvahám Kochovým (známým i u nás z knihy *Modrá vrána*), tak kritice překotné a bezmyšlenkovité industrializace Lužice v poezii K. Lorence. *Radworski haj* představí¹²⁵ někdejší působiště Józefa Nowaka, báseň *V krajině přísloví* zpřítomní J. Radysierba-Wjelu (nově Milanem Hrabalem do češtiny přeloženého).

„...diamantové zrnko mezi žemovy“ konstatováním: „Bez něho, / bez nich / by chudší byl svět“¹²⁶

připomíná apoteózu říčky Satkuly z Bržanova *Krabata*.

Vztahem Josefa Suchého k lužickosrbské literatuře se hlouběji zabývá Helena Ulbrechtová ve studii *Lužickosrbské inspirace moravského básníka Josefa Suchého*¹²⁷. Nalézá u něj zřetelné intertextové vazby k dílu Józefa Nowaka

(„křesťanské pojetí přírodního kalendária“¹²⁸),

---

¹¹⁷ *Tvář času...*, op. cit., s. 24.

¹¹⁸ *Ibidem*, s. 54; k tomu vide: Novák, A. *Vědomí středověku*, Mladá fronta, Praha 2007, s. 143 – a zde symbol Svantovitova koláče.

¹¹⁹ Výtvarnice Hanka Krawcec parádjuje tu na s. 40, hudební skladatel Jan Rawp na s. 60.

¹²⁰ **Nejen zde**, ale také v *Šarlatu na sněhu*.

¹²¹ Například Lindovu *Září nad pohanstvem*; ovšem také Čelakovského nebo *Rukopisy* (pokud už nechceme hovořit o úvodních kapitolách Palackého *Dějín*).

¹²² *Tvář času...*, op. cit., s. 28.

¹²³ K tomu vide: Harák, I. Žijící klasik lužickosrbské literatury, in Dyrlich, B. *Naléhavá poezie*, Městská knihovna, Varnsdorf 2013, s. 86–90.

¹²⁴ *Tvář času...*, op. cit., s. 30.

¹²⁵ *Ibidem*, s. 34.

¹²⁶ *Ibidem*, s. 38.

¹²⁷ Ulbrechtová Helena, *Lužickosrbské inspirace moravského básníka Josefa Suchého*, *Slavia*, 2005, č. 4, s. 487–499; nebo také in Suchý, J. *Tvář času...*, op. cit., s. 66–68.

Jurije Chěžky (společné metaforické vidění,

„metafory dýmánu a zelené barvy“¹²⁹)

či Kita Lorence

(„dynamicke poetické obrazy »letícího slova«, stromů a »krajiny slov«;¹³⁰ – přičemž „přerod k jednoznačnému ztvárnění estetického modelu krajiny“ je podle Ulbrechtové „dozajista dědictvím Lorencovy poetiky“¹³¹);

a **prostor Lužice realizovaný na fenoménu jazyka**¹³² poukazuje podle ní dokonce na – Lorencem prostředkovaný – Suchého vztah k Handriji Zejlerovi.

Klíčem k sémantickému univerzu Suchého básní se stává právě fenomén slova, chápaného vskutku jako hodnota metafyzická:

„Však perlu nejdražší / tam chrání křehké hlásky dětí.“¹³³

Jde o hodnotu neustále ohrožovanou i obnovovanou. O spojnici k bytu krajinnému i životu lidskému. Jež je přítomna ve věcech každodenního života (jako ony přece užívána) – a ony v ní:

„Chlebovou kůru má jeho slovo.“¹³⁴

Stává se ukazatelem a nástrojem vymezení teritoriálního:

„v dědinách kolem jiná jsou jména, / jinými zvuky se ozývá řeč.“¹³⁵

Její nepřítomnost značí smrt věci i národa, vyřčené ožívá před našimi zraky:

„tak věci a lidí volajíc jménem.“¹³⁶

---

¹²⁸ Ibidem, s. 66.

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ Ibidem.

¹³¹ Ibidem, s. 68.

¹³² K čemuž viz tamtéž na s. 68.

¹³³ *Tvář času...*, op. cit., s. 34.

¹³⁴ Ibidem, s. 38.

¹³⁵ Ibidem, s. 60.

¹³⁶ Ibidem, s. 40.

Slovo, druhdy rozlišující národy k vzájemné nenávisti, je-li přepodstatněno v řeč umění, může se nakonec stát nástrojem vzájemného sblížení a porozumění, dokonce i mezi

„pravnuky lidu Jindřicha Ptáčníka a pravnuky lidu Miliduchova“¹³⁷.

K výrazným symbolům stromů (kořenících v zemi, rostoucích vzhůru k nebesům), kamenů (v rozličných podobách; chce se říci – od žemovů k dýmavému zrnku) či vodních ploch (oddělujících prostory nad- a pod- hladinou: jako u stromů setkáváme se tu se zjevným i skrytým, pohybem vzhůru a pohybem dolů, ostatně – s pohybem i trváním) přibývá tak další podstatný. Rozvedený například do triády duše – slovo – píseň¹³⁸. Aniž je možné říci, že jde o klimax či vymezení postupné vzájemné návaznosti. Ani jedna z entit není důležitější té druhé, vztahy se naráz mohou odehrávat mezi všemi: jedna z druhé stejně tak vychází, jako do ní vstupuje, jest její podmínkou i touto podmíněna, příčinou stejně jako následkem. Alfou i omegou.

Na závěr studie nechťme zaznít dvěma časově sice si vzdáleným, přece však o témže hovořícím hlasům. Také my jsme (s jistou výminkou) totiž přesvědčení, že

„Josef Suchý svou tvorbou bezpochyby obohatil českou literaturu o významné [...] vlivy lužickosrbské literatury. Ta sice vzešla velkou měrou právě z českého prostředí, v tvorbě J. Suchého se ale vrací již v transformované podobě spojené s jeho vlastní poetikou.“¹³⁹

Také my tedy můžeme o Josefu Suchém říci:

„V literatuře Lužických Srbů, malého západoslovanského národa, našel spřízněné tóny, které zasáhly hloubkové vrstvy jeho poezie.“¹⁴⁰

Díky výboru, který uspořádal Milan Hrabal, si to můžeme uvědomit nejen my, ale konečně se to stane plně zřetelným také v samotné Srbské Lužici. Slova o vlivu nicméně rádi doplníme, opravíme tvrzením o vzájemném a dvojcestném vztahu. Neboť – viděno optikou Josefa Suchého – jde o vědomé naplnění původně možná nahodilého setkání kreativním přístupem jak v úsilí překladatelském, tak v hledání nových cest v tvorbě původní: hledání nových cest a možností v možná problematičtějších chvílích nejen vlastního uměleckého vývoje, ale též ve fungování

¹³⁷ Ibidem, s. 58; báseň *Svátek poezie ve Wotrově* je věnována Svátku lužickosrbské poezie pořádanému v prostorách starého slovanského (Germány vyvráceného) hradíště.

¹³⁸ V básni *Diamantové zrnko* na s. 38.

¹³⁹ Ulbrechtová, H. *Lužickosrbské inspirace...*, op. cit., in *Tvář času*, op. cit., s. 68.

¹⁴⁰ Pospíšil, I. *Básník Josef Suchý...*, op. cit., s. 92.

domácí literatury, kultury, společnosti. S plným vědomím právě vysloveného odvažuji se tvrdit, že umělecká kvalita a myšlenková důsažnost odpovědí na palčivé otázky po způsobu a smyslu bytí člověka i society národní jsou takovými, že tyto **odpovědi** snesou přenosu do současných (fyzických i duchovních) prostor lužickosrbských i našich – schopny rozžít se v nich dobově podmíněnými aktualizacemi.

Český abstrakt [Abstrakt v češtině] / Abstract (Summary) in Czech:

Autor se ve své studii věnuje vzájemným vztahům mezi českým básníkem moravského původu Josefem Suchým a kulturou nejmenšího ze slovanských národů, totiž Lužických Srbů. S ním se Suchý setkává koncem 60. let 20. století. Autor se věnuje vzájemným vazbám, Suchého překladům a edicím z lužickosrbské literatury, studiím o této malé sice, ale významné součásti evropského kulturního dědictví. Všimá si také, kdo všechno o daných aktivitách Suchého psal a jak je hodnotil; na koho sám Josef Suchý ve svém díle navazuje a kdo je Suchého přímým pokračovatelem. Nakonec si autor všimá přítomnosti lužickosrbských motivů především v básnickém díle Suchého. Daná tematika dala nakonec vzniknout zrcadlovému česko/lužickosrbskému posmrtně vydanému výboru ze Suchého poezie.

Klíčová slova v češtině / Key words in Czech:

básník, překladatel, Josef Suchý (1923 - 2003), Lužičtí Srbové,

Title in English:

God Writes Straight Crooked Lines (Josef Suchy and Wendish Literature)

Abstract (Summary) in English:

In his study the author deals with reciprocal relationship between a Czech poet of Moravian origin – Josef Suchý and the culture of the smallest Slavonic nation, the Wendish. Suchý met with this culture in the late 1960s. The author is concerned with reciprocal links, with Suchý's translations and editions of Wendish literature, with studies about this small but important part of European cultural heritage. He also notices who wrote about the mentioned activities and evaluated them, whom Josef Suchý follows in his production and who Suchý's direct continuator is. In the end the author notices the presence of Wendish motifs in Suchý's production, in his poetic production above all. This subject matter gave rise to the imitations of Czech-Wendish selections from Suchý's poetry edited after his death.

Key words in English:

poet, translator, Josef Suchý (1923-2003), Lusatian Sorbs,

Tytuł w języku polskim / Polish title:

Bóg pisze wprost krzywymi liniami (Josef Suchy i literatura Serbołużyczan)

Abstrakt (Streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Autor w swoim studium zajmuje się wzajemną relacją pomiędzy czeskim poetą pochodzenia morawskiego Józefem Suchym i kulturą najmniejszego z narodów słowiańskich, mianowicie Serbów Łużyckich (Serbołużyczan). Suchy zetknął się z nią z końcem lat 60. XX wieku. Autor zajmuje się wzajemnymi związkami pomiędzy przekładami Suchego a edycjami literatury serbołużyckiej, badaniami tej, choć tak małej, ale ważnej części współczesnego, europejskiego dziedzictwa kulturowego. Zauważa on także, kto pisał o wszystkich wspomnianych działaniach Suchego i jak je oceniał; do kogo sam Józef Suchy w swoim dziele nawiązuje, i kto jest bezpośrednim następcą Suchego. W końcu autor zauważa obecność serbołużyckich motywów, zwłaszcza w poetyckiej twórczości Suchego. Omawiana tematyka pozwoliła wreszcie zbadać lustrzany, czesko-serbołużycki, pośmiertnie wydany wybór poezji Suchego.

[Polski przekład: Marek Mariusz Tytko]

Słowa kluczowe po polsku / Key words in Polish:

poeta, tłumacz, Józef Suchy (1923-2003), Josef Suchý (1923-2003), Serbowie łużyccy, Serbołużyczanie,

Bibliografia / Bibliography:**Prameny / Źródła / Primary bibliographical sources:**

Suchý Josef, *Doslov*, [in:] Nowak Józef, *Píseň – věrná družka*, Sursum, Tišnov 1995, s. 155-165.

Suchý Josef, *Eliášovo světlo*, Blok, Bmo 1992.

Suchý Josef, *Kapradinový svět lužickosrbské povídky*, [in:] *Skrytý pramen*, Odeon, Praha 1981, s. 7-17.

Suchý Josef, *Poezie Jakuba Barta-Čišinského*, [in:] *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišinského*, Slovanský ústav, Praha 2010, s. 67-83.

Suchý Josef, *Skrytý pramen*, Odeon, Praha 1982.

Suchý Josef, *Stezkami lužické poezie*, [in:] *Vřesový zpěv*, Odeon, Praha 1976, s. 112-143.

Suchý Josef, *Strom Kita Lorence*, [in:] Lorenc Kito, *Nový letopis*, Práce, Praha 1972, s. 101-104.

Suchý Josef, *Šarlat na sněhu*, Arca JiMfa, Třebíč 1995.

Suchý Josef, *Vřesový zpěv*, Odeon, Praha 1976.

Suchý Josef, *Vřesový zpěv*, Odeon, Praha 1977.

Litertura / Opracowania / Secondary bibliographical sources:

Dorovský Ivan, *Vzájemná korespondence Otty Františka Bablera a Josefa Suchého*, [in:] *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923-2003)*, Ludvík Štěpán a Ladislav Soldán (edd.), Regiony, Brno 2004.

Dyrlich Benedikt, *Josef Suchý se cítil spojený s lužickosrbskou avantgardou*, [in:] Suchý Josef, *Tvář času / Wobličo časa*, Městská knihovna, Varnsdorf 2012, s. 1-3.

Harák Ivo, *Romantická rezidua v historické próze Josefa Suchého*, [in:] idem (ed.). *Máchův kraj v jazyce a literatuře*, Printia, Praha 2011, s. 135-146.

Harák Ivo, *Žijící klasik lužickosrbské literatury*, [in:] Dyrlich Benedikt, *Naléhavá poezie*, Městská knihovna, Varnsdorf 2013, s. 86-90.

Jazyk, jímž porozumíš větru, ed. Milan Hrabal, Protis, Praha 2007.

Hrabal Milan, *Srdcem básní proti kamení života*, [in:] Suchý Josef, *Tvář času / Wobličo časa*, Městská knihovna, Varnsdorf 2012, s. 6-12.

Hrdina Josef, *Na slovanském Olympu*, [in:] *Tajemství české minulosti*, 2013, č. 9, s. 18-20.

Kaleta Petr, *Češi o Lužických Srbech*, Masarykův ústav, Praha 2006.

Koch Jurij, *Sestup z hor snů*, Vyšehrad, Praha 1988.

Krawča Jurij, *Jazyk podobný, problémy obdobné*, „Severočeský regionální deník“, 30.10.1993, s. 18.

Křivánek Vladimír, *Vě stavu nepřetržitého obrození*, „Tvar“, r. 2009, č. 9, s. 9.

Lorenc Kito, *Nový letopis*, Práce, Praha 1972.

Lorenc Kito, *Za přecelom Serbow*, český překlad Milan Hrabal, „Rozhled“, r. 2003, č. 8, s. 319.

Lorenc Kito, *Za přecelom Serbow*, [in:] *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923-2003)*, Ludvík Štěpán a Ladislav Soldán (edd.), Regiony, Brno 2004, s. 124-126.

Mailello Giuseppe, Čermák Radek, *Nástin dějin a literatury Lužických Srbů*, Středoevropské centrum slovanských studií, Brno 2011.

Měšťan Antonín, *Děti doma lužickosrbsky nemluví*, „Denní Telegraf“, 23.09.1995, č. 54, s. 4.

Novák Antonín, *Vědomí středověku*, Mladá fronta, Praha 2007.

Nowak Józef, *Pěseň – družka swěrna. Wuběrk z basnjow, dramatiky a prozy*, vybral, přeložil a doslov napsal Josef Suchý, Sursum, Tišnov 1995.

Pospíšil Ivo, *Básník Josef Suchý a jeho překlady z lužickosrbské literatury*, „Lětopis Instituta za serbski ludospyt“, r. 1984, č. 1, s. 89-112.

Pospíšil Ivo, *Josef Suchý mezi idylou, elegií a kronikou*, [in:] *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923-2003)*, Ludvík Štěpán a Ladislav Soldán (edd.), Regiony, Brno 2004, s. 18-36.

Rudolfová Věra, *Člověk, který rozdával světlo*, [in:] *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923-2003)*, Ludvík Štěpán a Ladislav Soldán (edd.), Regiony, Brno 2004, s. 78-79.

Šindar Josef, *Básník Józef Nowak*, [in:] Nowak Józef, *Morava volá*, Josef Šindar (ed.), Josef Šindar, Žemůvka 2013, s. 2-4.

Šindar Josef, *Józef Nowak sedmdesátníkem*, [in:] *Listy Památníku Petra Bezruče*, „Nová řada“, r. 1964, č. 20, s. 3-5.

Šindar Josef, *Morava volá*, Josef Šindar, Žemůvka 2013.

Štěpán Ludvík, *Básník tichý a skromný srdcem*, [in:] *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923-2003)*, Ludvík Štěpán a Ladislav Soldán (edd.), Regiony, Brno 2004, s. 11-18.

Tioka Josef, *Krajem Josefa Suchého*, [in:] *Černá a bílá pravda. Josef Suchý (1923-2003)*, Ludvík Štěpán a Ladislav Soldán (edd.), Regiony, Brno 2004, s. 95-97.

Ulbrechtová Helena (ed.). *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišínského*, Slovanský ústav, Praha 2010, s. 67-96.

Ulbrechtová Helena, *Jakub Bart-Čišinski v českém prostředí: literárněhistorická recepcce a překlady*, [in:] Černý Miroslav a kol., *Pražské stopy Jakuba Barta-Čišinského*, Společnost přátel Lužice – Slovanský ústav AV ČR, Praha 2010, s. 5-6.

Ulbrechtová Helena, *Josef Suchý jako serbski basnik*, [in:] idem, *Praha a Lužičtí Srbové*, Karolinum, Praha 2005, s. 214-225.

Ulbrechtová Helena, *Lužickosrbská literatura: její vývoj a pozice mezi středoevropskými literaturami*, Karolinum, Praha 2009.

Ulbrechtová Helena, *Lužickosrbské inspirace moravského básníka Josefa Suchého*, „Slavia“, r. 2005, č. 4, s. 487-499.

Ulbrechtová Helena, *Lužickosrbské inspirace moravského básníka Josefa Suchého*, [in:] Suchý Josef, *Tvář času / Wobličo časa*, Městská knihovna, Varnsdorf 2012, s. 65-69.

Ulbrechtová Helena, *Obraz Lužice a její literatury v době socialistického Československa a po jeho rozpadu. Marginalizace slovanských vlivů v novém pluralitním modelu lužickosrbské literatury*, [in:] *Západoslovanské literatury v českém prostředí ve 20. století. Česko-západoslovanské pomezí. K recepci západoslovanských literatur a k tvorbě vybraných slovanských menšin v českém literárním procesu ve 20. století*, idem (ed.), Karolinum, Praha 2004, s. 311-382.

Ulbrechtová Helena, *Recepcce lužickosrbské literatury v první polovině 20. století*, [in:] *Západoslovanské literatury v českém prostředí ve 20. století. Česko-západoslovanské pomezí. K recepci západoslovanských literatur a k tvorbě vybraných slovanských menšin v českém literárním procesu ve 20. století*, idem (ed.), Karolinum, Praha 2004, s. 267-310.

Vlašín Štěpán, *Výběr z lužické poezie*, „Tvorba“, r. 1977, č. 17, s. 18.

Wjela-Radyserb Jurij, *Moudrost Lužických Srbů*, Janua, Praha 2007.

Západoslovanské literatury v českém prostředí ve 20. století. Česko-západoslovanské pomezí. K recepci západoslovanských literatur a k tvorbě vybraných slovanských menšin v českém literárním procesu ve 20. století, Helena Ulbrechtová (ed.), Karolinum, Praha 2004.

Zmeškal Vladimír, *Úvod ke sbírce Slezské písně v lužickosrbském překladu*, [in:] Nowak Józef, *Píseň – věrná družka*, Sursum, Tišnov 1995, s. 21.

Information about the Author:

Information about the Author in English:

PaeDr. **Ivo Harák**, Ph.D., a scholarly college tutor on Department of Bohemistics on Pedagogical Faculty UJEP (The University of J. E. Purkyně) in Ústí nad Labem since 1992, a head of the literary section of The Department of Bohemistics, a member of The Revisory Committee of The Corporation of Writers of The Czech Republic, a member of Czech centre of The International PEN-club. He is a literary critic and historian, poet, essayist and prosaist. He studied Czech literature and citizen education in Pedagogical Faculty at Masaryk University in Brno. In 1988 he received the title of doctor of education after his awarded studies and diplom work *Básník Jaroslav Seifert* [A poet Jaroslav Seifert] in Pedagogical Faculty at Masaryk University in Brno. In 2002 he received Ph.D. title for his doctoral thesis *Básník a jeho čas (Život a dílo Zdeňka Rotrekla)* [The poet and his time (Zdeňek Rotrekl's life and work)] on Department of the Czech Literature in Philosophic Faculty at Masaryk University in Brno. Currently he gives lectures on old Czech literature, current literature, literary critics and versology on The Department of Bohemistics of UJEP. He is an author of books of poetry *Lednový motýl* [A January butterfly] (released in Tišnov 1992), *Země Dým* [Smoke of Earth] (in Tišnov, 1993, bibliophilic), *Masna* [A butchery] (in Děčín 2000), *Měkké gummy* [Soft gums] (in Praha 2005), *Panel nebe* [The panel of the sky] (in Praha 2008), a novella *Meziřečí* [Lost in translation] (in Praha 2010), books of essays and literary critics *Nepopulární literatura* [Not popular literature] (in Ústí nad Labem 1999)

and *Býýýt odněkud* [To be from somewhere] (in Praha 2010), literary-historical monographs *Básník a jeho čas* [A poet and his time] (in Praha 2012) and *Básník Josef Suchý* [The poet Josef Suchý] (in Ústí nad Labem 2014). His e-mail address is harak[at]post.cz

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o autorze po polsku / Information about the Author in Polish:

Ivo Harák, PaedDr., Ph.D., od roku 1992 adiunkt w Katedrze Bohemistyki Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu J.E. Purkyně'ego (UJEP) w Ústí nad Łabą (od roku 2013 kierownik sekcji literaturoznawczej w Katedrze), członek Komisji Rewizyjnej w Gminie Pisarzy Republiki Czeskiej, członek Czeskiego Centrum Międzynarodowego PEN-Clubu. Jest krytykiem literackim i historykiem, poetą, eseistą oraz prozaikiem. Studiował na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Masaryka w Brnie literaturę czeską i wychowanie obywatelskie. Tytuł doktora pedagogiki uzyskał za studium z wyróżnieniem na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Masaryka w Brnie (ukończonym w 1988 r.) i pracą dyplomową pt. *Básník Jaroslav Seifert* [Poeta Jaroslav Seifert] (1988). Tytuł doktora filozofii uzyskał w roku 2002 w Katedrze Literatury Czeskiej na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Masaryka w Brnie w zakresie współczesnej literatury czeskiej na podstawie pracy *Básník a jeho čas (Život a dílo Zdeňka Rotrekl)* [Poeta i jego czas (Życie i dzieło Zdeňka Rotrekl)]. Obecnie wykłada w swoim miejscu pracy dawną literaturę czeską, literaturę współczesną, krytykę literacką i wersologię. Jest autorem zbiorów poetyckich *Lednový motýl* [Styczniowy motyl] (Tišnov [Tisznów] 1992), *Země Dým* [Dym Ziemi] (Tišnov [Tisznów] 1993, tom bibliofilski), *Masna* [Sklep mięsny; Masamia] (Děčín [Deczyn] 2000), *Měkké gumy* [Miękkie gumy] (Praga 2005), *Panel nebe* [Panel nieba] (Praga 2008), nowele *Meziřečí* [Między słowami] (Praga 2010), zbioru esejów i krytyk literackich *Nepopulární literatura* [Literatura niepopularna] (Ústí nad Łabą 1999) a *Býýýt odněkud* [Pochodźić skądś] (Praga 2010), historycznoliterackich monografi *Básník a jeho čas* [Poeta i jego czas] (Praga 2012) i *Básník Josef Suchý* [Poeta Józef Suchý] (Ústí nad Łabą 2014). Kontakt: harak[at]post.cz

[Polski przekład: Marek Mariusz Tytko]

Informace o autorovi v češtině / Information about the Author in Czech:

PaedDr. **Ivo Harák**, Ph.D., od roku 1992 odborný asistent na Katedře bohemistiky Pedagogické fakulty UJEP v Ústí nad Labem (od roku 2013 vedoucí literárního oddělení katedry), člen Revizní komise Obce spisovatelů ČR a člen Českého centra Mezinárodního PEN-klubu. Je literárním kritikem a historikem, básníkem, esejistou a prozaikem. Studoval na Pedagogické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně českou literaturu a občanskou výchovu. Titul PaedDr. získal za studium s vyznamenáním na Pedagogické Fakultě Masarykovy Univerzity v Brně (ukončeno 1988) a diplomovou práci *Básník Jaroslav Seifert* (1988). Titul Ph.D. získal v roce 2002 na Katedře české literatury na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity na oboru současná česká literatura. Titul Ph.D. získal v roce 2002 na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně na oboru současná česká literatura na základě práce *Básník a jeho čas (Život a dílo Zdeňka Rotrekl)*. V současnosti přednáší na svém domovském pracovišti starší českou literaturu, současnou literaturu, literární kritiku a versologii. Je autorem básnických sbírek *Lednový motýl* (Tišnov 1992), *Země Dým* (Tišnov 1993, bibliofilie), *Masna* (Děčín 2000), *Měkké gumy* (Praga 2005), *Panel nebe* (Praga 2008), novely *Meziřečí* (Praga 2010), souborů esejí a literárních kritik *Nepopulární literatura* (Ústí nad Labem 1999) a *Býýýt odněkud* (Praga 2010), literár-

něhistorických monografií *Básník a jeho čas* (Praha 2012) a *Básník Josef Suchý* (Ústí nad Labem 2014). Kontakt: harak[at]post.cz

Informácie o autorovi v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

PaedDr. **Ivo Harák**, Ph.D., od roku 1992 odborný asistent na Katedre bohemistiky Pedagogickej fakulty UJEP v Ústí nad Labem (od roku 2013 vedúci literárneho oddelenia katedry), člen Revíznej komisie Obce spisovateľov ČR a člen Českého centra Medzinárodného PEN-klubu. Je literárnym kritikom a historikom, básnikom, esejistom a prozaikom. Študoval na Pedagogickej fakulte Masarykovej Univerzity v Brne českú literatúru a občiansku výchovu. Titul PaedDr. získal za štúdium s vyznamenaním na Pedagogickej Fakulte Masarykovej Univerzity v Brne (ukončené v r. 1988) a diplomovú prácu *Básník Jaroslav Seifert* (1988). Titul Ph.D. získal v roku 2002 na Katedre českej literatúry na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v odbore súčasná česká literatúra. Titul Ph.D. získal v roku 2002 na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne v odbore súčasná česká literatúra na základe práce *Básník a jeho čas (Život a dílo Zdeňka Rotreкла)* [*Básník a jeho čas. Život a dílo Zdenka Rotreкла*]. V súčasnosti prednáša na domovskom pracovisku staršiu českú literatúru, súčasnú literatúru, literárnu kritiku a versológiu. Je autorom básnických zbierok *Lednový motýl (Januárový motýl*; Tišnov 1992), *Země Dým (Zem Dým)* (Tišnov 1993, bibliofilie), *Masna [Mäsna/Mäsiarstvo]* (Děčín 2000), *Měkké gumy [Mäkké gumy]* (Praha 2005), *Panel nebe [Panel neba]* (Praha 2008), novely *Meziřečí [Medzirečou]* (Praha 2010), súboru esejí a literárných kritik *Nepopulární literatura [Nepopulárna literatura]* (Ústí nad Labem 1999) a *Býýýt odněkud [Byyyt' odniekial]* (Praha 2010), literárnohistorických monografií *Básník a jeho čas [Básník a jeho čas]* (Praha 2012) a *Básník Josef Suchý [Básník Josef Suchý]* (Ústí nad Labem 2014). Kontakt: harak[at]post.cz

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе по-русски / Справка об авторе на русском языке/ Information about the Author in Russian:

Иво Гарák, доктор педагогики и доктор философии (PaedDr., Ph.D.), с 1992 г. адъюнкт на кафедре богемистики педагогического факультета Университета Яна Евангелиста Пуркине (UJEP) в Усти-над-Лабем (с 2013 г. – заведующий литературоведческой секцией на кафедре). Член ревизионной комиссии в Союзе писателей Чешской Республики, член чешского центра международного ПЕН-клуба. Литературный критик и историк литературы, поэт, эссеист и прозаик. Изучал чешскую литературу и педагогику на педагогическом факультете Университета Масарика в Брно (закончил в 1988 г.). Там же получил учёную степень доктора педагогики и диплом с отличием за дипломную работу *Básník Jaroslav Seifert* («Поэт Ярослав Сейферт», 1988). Степень доктора философии получил в 2002 г. на кафедре чешской литературы на философском факультете Университета Масарика в области современной чешской литературы на основании диссертации *Básník a jehočas (Život a dílo Zdeňka Rotreкла)* («Поэт и его время. Жизнь и творчество Зденека Ротрекла»). В настоящее время преподаёт курсы древней чешской литературы, современной литературы, литературной критики и стиховедения. Автор поэтических сборников *Lednový motýl* [«Январский мотыль»] (Tišnov [Тишнов], 1992), *Země Dým* [«Дым земли»] (Тишнов, 1993, библиофильское издание), *Masna* [«Мясная лавка»] (Děčín [Дечин], 2000), *Měkké gumy* [«Мягкие резинки»] (Прага, 2005), *Panel nebe* [«Панель неба»] (Прага, 2008), сборника рассказов *Mezi řečí* [«Между словами»] (Прага, 2010), сборников эссе и литературной критики *Nepopulární literatura* [«Непопулярная литература»] (Усти-над-Лабем, 1999) и *Býýýt odněkud* [«Происходить откуда-то»] (Прага, 2010), историко-литературных мо-

нографій *Básník a jeho čas* [«Поет и его время»] (Прага, 2012) и *Básník Josef Suchý* [«Поэт Йозеф Сухи»] (Усти-над-Лабем, 2014). E-mail: harak[at]post.cz

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про автора / Довідка про автора українською мовою / Information about the Author in Ukrainian:

Іво Гарак, доктор педагогіки і доктор філософії (PaedDr., Ph.D.), із 1992 р. ад'юнкт на кафедрі богемістики педагогічного факультету Університету Яна Євангеліста Пуркіне (UJEP) в Усті-над-Лабем (із 2013 р. очолює літературознавчу секцію на кафедрі). Член ревізійної комісії у Спілці письменників Чеської Республіки, член чеського центру міжнародного ПЕН-клубу. Літературний критик та історик літератури, поет, есеїст і прозаїк. Вивчав чеську літературу і педагогіку на педагогічному факультеті Університету Масарика у Брно (закінчив у 1988 р.). Там само отримав титул доктора педагогіки та диплом із відзнакою за дипломне дослідження *Básník Jaroslav Seifert* («Поет Ярослав Сейферт», 1988). Ступінь доктора філософії отримав у 2002 р. на кафедрі чеської літератури на філософському факультеті Університету Масарика в царині сучасної чеської літератури на підставі захисту дисертації *Básník a jeho čas (Život a dílo Zdeňka Rotreкла)* («Поет та його час. Життя і творчість Зденека Ротрекля»). Нині читає курси давньої чеської літератури, сучасної літератури, літературної критики та віршознавства. Автор поетичних збірок *Lednový motýl* [«Січневий мотиль»] (Tišnov [Тишнов], 1992), *Země Dým* [«Дим землі»] (Тишнов, 1993, бібліофільське видання), *Masna* [«Масарня»] (Děčín [Дечин], 2000), *Měkké gumy* [«М'які гумки»] (Прага, 2005), *Panel nebe* [«Панель неба»] (Прага, 2008), збірки оповідань *Mezi řečí* [«Між словами»] (Прага, 2010), книг есеїстики та літературної критики *Nepopulární literatura* [«Непопулярна література»] (Усті-над-Лабем, 1999) і *Býý ýtod někud* [«Походити звідкись»] (Прага, 2010), історико-літературних монографій *Básník a jeho čas* [«Поет та його час»] (Прага, 2012) і *Básník Josef Suchý* [«Поет Йозеф Сухи»] (Усті-над-Лабем, 2014). E-mail: harak[at]post.cz

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

TOMASZ ŻURAWLEW (Olsztyn, Poland)
E-mail: tomasz.zurawlew[at]uwm.edu.pl; zurawlew1[at]o2.pl

Językowy obraz kobiety i mężczyzny w aforyzmach Gertrudy von le Fort

1. Wstęp

Pluralistyczny świat, w jakim żyjemy, chyba jest już trochę zmęczony rzeczywistością zdominowaną przez szalone tempo życia, kolejne warianty jedynie słuszych ideologii, indywidualizm ambicji. Żyjemy w cywilizacji, w której uwagę zdaje się przyciągać to, co szokuje i bulwersuje. Obsesja sukcesu, ogarnęła już dawno media, sprzyjające potrzebie imponowania, by posłużyć się niedawnym werdyktem jednego z ważniejszych w Europie festiwali muzycznych, którego laureatem został wykonawca z męskim zarostem przebrany za kobietę. Kobiecość i męskość w jednym i tym samym ludzkim obrazie zmusza do refleksji nad źródłem tego rodzaju zjawisk. Obraz ten mocą swojej kreatywności niewątpliwie prowokuje do spojrzenia w głębię antropologii płci, tak by refleksja na temat męskości i kobiecości była pełna i przekonująca. Wobec diametralnie zmieniających się obecnie ról społecznych kobiet i mężczyzn warto na nowo spytać o tożsamość obojga i sposób życia między nową rzeczywistością społecznych uwarunkowań, a korzeniami tradycyjnego porządku.

Ze wspomnianą głębią mamy niewątpliwie do czynienia w aforystycznej twórczości Gertrudy von le Fort, znanej i docenianej głównie w okresie międzywojennym niemieckiej poetki. Pisarka, zainteresowana kulturą chrześcijańską, odsłania w swojej twórczości głębokie przekonanie dotyczące duchowego wymiaru ludzkiej egzystencji, dowartościowując takie przejawy życia kobiet i mężczyzn, które określonym współczesnym gremiom mogą wydawać się mało ważne, jednak ciągle stanowią oparcie w budowaniu trwałych relacji osobowych. Siłą twórczej refleksji i poetyckiego języka pozbawionego patosu ujawnia le Fort obraz mężczyzny, który rozumie własną męskość w relacji do kobiety oraz obraz kobiety realizującej swoje powołanie w relacji do mężczyzny. W takim obrazowaniu świata kreśli poetka społecznie ważny powrót do duchowego wymiaru człowieka, w którym osobowa godność kobiety i mężczyzny otrzymuje bardzo wysoki stopień nacechowania aksjologicznego. Wymiar ten wiąże się w aforystyce le Fort z kon-

ceptualizacją ludzkiego losu jako drogi do Boga, czemu towarzyszy emocjonalnie uwarunkowana afirmacja życia. W utworach pisarki przebija punkt widzenia człowieka wiary, dlatego, analizując językowy obraz kobiety i mężczyzny wpisany w aforystykę Gertrud von le Fort, zwrócić należy uwagę na dynamikę sensów o proveniencji sakralnej.

Niniejsza refleksja jest kontynuacją wcześniej podjętych przeze mnie rozważań z zakresu semantyki leksykalnej, które ze względu na treść omawianych przeze mnie tekstów kultury odnoszą do zagadnień szeroko pojętego językoznawstwa kulturowego, wchodzącego w dialog z teologią i aksjologią. Interesuje mnie etyka mowy le Fort wraz z wartościami semantycznymi, które konstytuują w wybranych aforyzmach obraz obu płci. Przyjrzałem się sposobom ich językowego kategoryzowania oraz wartościowania relacji, jaka między nimi zachodzi. Ze względu na wspomniany kod wiary wyraźnie współtworzący sferę wartości tej aforystyki, również zwróciłem uwagę na sposób conceptualizacji przeżywania duchowości przez kobietę i mężczyznę.

Podjęta tu analiza to również refleksja nad idiostylem, czyli osobowym (spersonalizowanym), indywidualnym językiem pisarza. Ujawnia się on wprawdzie na gruncie tego, co wspólne, jest jednak wyrazem indywidualnego poszukiwania najwłaściwszej formy, próbując przewyciężyć zastane standardy, dziś w swojej treści budzące nierzadko konfuzję i zdziwienie. Gertrud von le Fort za przekonującą formę obrazowania kobiecości i męskości uznała aforyzm – zwiększył utwór, mający w historii literatury długą tradycję, zapoczątkowaną już w starożytności, w którym horyzont sensu wytycza zwykle filozoficzny moral¹. Mocą aforyzmu i własnego stylu próbuje le Fort przekazać czytelnikom niezmiennie aktualną prawdę, że potrzeba sensu jest najbardziej elementarną potrzebą człowieka. Istota jej stylu polega na odcisnięciu w tworzywie językowym postawy wobec życia. Zanim przyjrzymy się bliżej, jaka to postawa i co się za nią kryje, skierujmy uwagę na rys biograficzny autorki *Hymnów do Kościoła* oraz refleksję badawczą dotyczącą zagadnień językowego obrazu świata.

2. Gertrud von le Fort (1876-1971)

Pisarka pochodziła z hugenockiego rodu Le Fort. Do czternastego roku życia pobierała prywatne nauki w posiadłości rodzinnej w Boek – malowniczej miejscowości leżącej na Pojezierzu Meklemburskim. Między innymi nauczał ją ojciec, który jako wykształcony oficer pruski wzbudzał w niej zainteresowania historią, korzystając z bogatego, rodzinnego archiwum. Po latach okaże się, że m.in.

---

¹ Vide: *Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft*, K. Weimar (red.), tom 1, Berlin/New York 1997, s. 104-106.

historia będzie stanowić jeden z głównych motywów jej lirycznej i prozatorskiej twórczości.

Mając trzydzieści dwa lata, rozpoczęła le Fort nieformalne studia uniwersyteckie, które z przerwami kontynuowała do czterdziestego pierwszego roku życia na uczelniach w Heidelbergu, Marburgu i Berlinie. Swój pobyt na uniwersytecie w Heidelbergu określiła, z perspektywy czasu, jako ważny i decydujący etap jej życia, ponieważ m.in. przyczynił się do wzrostu jej duchowej wrażliwości². Poetka od dzieciństwa należała do wyznania protestanckiego, jednak w opublikowanych w 1924 r. słynnych *Hymnach do Kościoła* (*Hymnen an die Kirche*) widać wyraźne odrywanie się od protestanckich korzeni. W poemacie, który stał się jedną z oznak duchowego odrodzenia Niemiec i uczynił autorkę znaną także we Francji, zawarła le Fort swój własny duchowy proces zbliżania się do katolicyzmu³. Konwersja nastąpiła w Rzymie w 1926 r. i była tylko formalnością, ponieważ, jak podkreśla Aleksandra Chylewska-Tölle, pisarka od dłuższego już czasu duchowo należała do Kościoła Rzymskokatolickiego. Niewątpliwie zbliżył ją do niego pierwszy pobyt w Rzymie w 1907 r. oraz następne wizyty w Wiecznym Mieście, w którym utrzymywała kontakty z siostrami zakonnymi z klasztoru Santa Maria Reparatrice. Ponadto w latach dwudziestych zatrzymywała się również w benedyktyńskim klasztorze Schäftlarn w Bawarii. Chylewska-Tölle utrzymuje, że korespondencja z tego okresu ukazuje proces duchowego rozeznawania drogi życiowej le Fort. Wynika z owych listów, że konwersja pisarki na katolicyzm była faktem dojrzałym, efektem wielu doświadczeń i poszukiwań i nie oznaczała zerwania z duchową tradycją protestantyzmu⁴. Na łamach „Münchener Merkur” poetka w rozmowie z Peterem-Wolfgangiem Engelmeierem wyznała:

„konwertyta nie jest człowiekiem, który podkreśla bolesne rozdzielanie konfesji, lecz wręcz przeciwnie - jest tym, który je przewyciężył. Doświadcza on jedności wiary, która go zewsząd otacza”⁵.

W obszernej monografii o twórczości Gertrud von le Fort autorstwa Aleksandry Chylewskiej Tölle czytamy o trzech ważnych okresach pisarstwa autorki *Chusty Weroniki*⁶.

---

² Vide: A. Chylewska-Tölle, *Literarische Entwürfe und Formen der Wandlung im Werk Gertrud von le Forts*, Frankfurt am Main 2007, s. 38. Także: *Metzler Autoren Lexikon. Deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, B. Lutz, B. Jeßing (red.), Stuttgart – Weimar 2004, s. 475.

³ Vide: A. Chylewska-Tölle, *Miedzy przestrzenią wiary a poetyką wyznania. Szkice o niemieckojęzycznej literaturze chrześcijańskiej*, Bydgoszcz 2010, s. 46.

⁴ Ibidem, s. 47.

⁵ Ibidem, s. 47.

⁶ Vide: A. Chylewska-Tölle, *Literarische Entwürfe...*, op. cit., s. 32-52.

Pierwsze nowele i pojedyncze wiersze z lat młodzieńczych publikuje le Fort w czasopiśmie „Velhagen & Klasings Monatshefte”, „Westermanns Deutsche Monatshefte”, „Die Gartenlaube”, „Jung Deutschland”, „Jung Elsass” i „Feierstunden”.

We wczesnym okresie twórczości, przypadającym na lata 1895-1924, pisarka zwraca się raczej do kobiecej części ogółu czytelniczego. Bohaterkami jej opowiadań są najczęściej kobiety i ich los, a motywami narracji, w której nie brak tonów narodowo-patriotycznych, stają się wino i pojednanie. Pisarka wchodzi w dialog z tradycją neoromantyczną, tworzy jednak własny horyzont symboliczny, skupiony wokół moralności chrześcijańskiej. Niewątpliwie, wspomniane już pouby autorki w Wiecznym Mieście były źródłem częstych obrazów tęsknoty za coraz wyraźniej przeczucą przestrzeni *sacrum*, poznaniem nadprzyrodzonym.

We wczesnej liryce, która w ujęciu le Fort jest funkcją ludzkiego ducha, autorka skupia czytelniczną uwagę m.in. na doświadczeniu piękna przyrody. W jej pierwszym tomie *Gedichte (Wiersze)* z 1900 r. granice między tym, co świeckie i tym, co wymyka się ludzkiemu doświadczeniu, są płynne. Obie rzeczywistości wydają się w poetyckich kreacjach komplementarne, uderza w nich ścisły związek między językiem a poznaniem. W drugim tomie z 1912 r. pt. *Lieder und Legenden (Pieśni i legendy)* nawiązania do metafizyczności świata wzbogaca le Fort m.in. o fenomenologiczny sposób interpretacji rzeczywistości, przy czym spojrzenie na nią ma charakter dialogiczny. Poetka konfrontuje swoje obrazy z ludzkim doświadczeniem lęku, zwątpienia, ale też doświadczeniem radości istnienia. W liryce z tego okresu tradycja chrześcijańska nadaje formę indywidualnej autentycznej religijności podmiotu.

Drugi okres twórczości przypadł, według Chylewskiej-Tölle, na lata 1924-1945 i rozpoczął się publikacją wspomnianych już *Hymnów do Kościoła*, dzięki którym poetka zyskała znaczący rozgłos jako piewczyni kultury duchowej. Tu trzeba jednak zastrzec, że w swoim wielkim dziele, okazała daleko posunięty dystans wobec rozważań o charakterze doktrynalnym, pozostając wierną chrześcijańsko zorientowanemu ekspresjonizmowi. Charakterystyczną cechą *Hymnów* jest ich obrazowość przejęta z poezji jej romantycznych poprzedników Josepha von Eichendorfa i Clemensa Brentano. W poemacie pyta le Fort o dialog Boga z człowiekiem oraz o sposób, w jaki człowiek w świetle Bożego Objawienia realizuje swoje powołanie. Horyzontem przekazu, jak podkreśla Chylewska-Tölle, jest znaleziona przez nią przystań duchowa, a szatę językową stanowi wyznanie wiary o charakterze aktu, obejmującego całego człowieka⁷.

W 1932 r. poetka opublikowała *Hymny do Niemiec (Hymnen an Deutschland)*, w których przez pryzmat duchowości ujawnia się w nowym świetle

---

⁷ A. Chylewska-Tölle, *Między przestrzenią...*, op. cit., s. 50.

patriotyzm, rozumiany jako zadanie dążenia przez Niemców do wewnętrznej wolności i odwrót od żądzy posiadania.

Reprezentantką niemieckiego katolicyzmu pozostała le Fort także w licznych utworach prozatorskich pochodzących z tego okresu. Oznaką chrześcijańskiej odnowy jest niewątpliwie metafizyczna interpretacja kobiecości w ważnej powieści *Chusta Weroniki* (*Das Schweiß Tuch der Veronika*) i w eseju *Wieczna kobieta* (*Die ewige Frau*). W dążeniu do obiektywności i prawdy pisarka posługuje się formą legendy, kroniki, listu (m.in. *Papież z Getta*, *Ostatnia na szafocie*, *Królestwo dziecka*) i wnosi duży wkład w odnowę hagiografii, przedstawiając liczne obrazy świętych Kościoła – papieży, mnichów, sióstr i braci zakonnych. W każdej noweli i powieści znajdują się różnorodne obrazy indywidualnej religijności jej bohaterów.

Le Fort w okresie III Rzeszy Niemieckiej chętnie sięgała do tematyki historycznej. Wśród dzieł o treściach antynarodowosocjalistycznych wyróżnić trzeba powieść pt. *Gody magdeburskie* (*Magdeburgische Hochzeit*) oraz wspomniane wyżej dzieła *Ostatnia na szafocie* (*Die Letzte am Schafott*) i *Papież z Getta* (*Der Papst aus dem Ghetto*) – powieść z 1938 roku piętnującą szerzący się w Niemczech antysemityzm, w której pisarka zobrazowała dramat prześladowań niemieckich Żydów, skazując siebie na „wewnętrzną emigrację”, a swoją twórczość na izolację – wiele gazet i czasopism zawiesiło z nią wtedy współpracę.

O ile drugi okres twórczości cechował wyraźny dialog z nauką Kościoła, to w dziełach późniejszych z lat 1945-1968 do głosu doszły jeszcze prawdy uniwersalne i motywy laickie. Tym samym poezja le Fort w trzecim okresie twórczości stała się głęboką afirmacją życia nie tylko w wymiarze duchowym, lecz również świeckim. Oczywiście pisarka nadal rozwijała w swoich utworach teologiczno-religijny personalizm, który od początku stanowił myśl przewodnią jej twórczego dzieła, jednak ze zdwojoną siłą akcentowała miłość Boga oraz obecność Jego łaski dla wszystkich, którzy w swoim życiu poszukują prawdy. Podstawą treści późniejszych opowiadań, m.in. *U bram Nieba* (*Am Tor des Himmels*), *Katedra* (*Der Dom*), jest chrześcijańska jedność wierzących w Chrystusa, przy czym le Fort wystrzegła swoje spojrzenie na niebezpieczeństwa, jakie niesie ze sobą ortodoksyjny formalizm, szkodzący – jej zdaniem – duchowemu rozwojowi człowieka. Bardziej, niż wyznaniowa dogmatyczność, interesowało ją poszukiwanie prawdy w zsekularyzowanym świecie.

Wiara w Boga nie odzwierciedla się, według ujęcia dojrzałej poetki, li tylko w pobożności, lecz jest dynamiką, znakiem aktywnego życia na ziemi. Nie chodzi przy tym o moralno-etyczny perfekcjonizm wierzących, lecz o świadome przyjęcie woli Boga w ich życiu. W dziełach powojennych le Fort była towarzyszką człowieka, poetką strzegącą tradycji, jednak nawiązującą do ekumenicznego pojednania chrześcijan. Poezja chrześcijańska powinna, jej zdaniem, uwolnić się od wpływów teologii moralnej i sympatyzować ze słabym człowiekiem. W tym kontekście, jak

słusznie zauważyła Chylewska-Tölle, Getrud von le Fort jest pisarką spoza konwencji, potrafiącą patrzeć na świat bez uprzedzeń⁸.

3. Językowy obraz świata a literatura

Anna Pajdzińska napisała:

„Aby dotrzeć do istoty kreacji artystycznej, w pełni zdać sprawę ze swoistości indywidualnego postrzegania świata, konieczną jest również relatywizacja dzieła do językowego obrazu świata”⁹.

Badaczka ma niewątpliwie rację, ponieważ słowa są podstawowymi nośnikami obrazu świata. Za Jolantą Kowalewską-Dąbrowską należy jednak dodać, że ze znaczeń potocznych odczytujemy potoczny, intersubiektywny obraz świata, natomiast z kreatywnych użyć języka (poezji) – indywidualny, swoisty¹⁰. Poetycki obraz świata różni się od potocznego, ponieważ poeta z natury rzeczy ma prawo do indywidualnego opisu rzeczywistości, odrębnego hierarchizowania, wartościowania i odmiennej kategoryzacji określonych zjawisk, jednakże nie należy wykluczać punktów stycznych między obrazowaniem potocznym a poetyckim. W tym kontekście warto ponownie przytoczyć Pajdzińską, która uważa, że utwory liryczne mogą być pomocne przy odtwarzaniu pełnej struktury znaczeniowej słowa i struktury pojęciowej, zawartej w języku. Według autorki, tekst poetycki, który jest domeną odejść od językowych konwencji, może – dzięki swojej kreatywności – sprzyjać uświadomieniu czytelnikowi istnienia w języku ogólnym danej struktury pojęciowej, ujawniać komponenty semantyczne, które w mowie potocznej są słabo widoczne lub zupełnie zagubione, czy wreszcie ukazać znaczeniową otwartość wyrażeń językowych, współgrającą z otwartością ludzkiego myślenia¹¹.

Podobnego zdania jest Dorota Filar, która twierdzi, że niektórych odcieni znaczeń słów nie da się odtworzyć tradycyjnymi metodami analizy leksykalno-semantycznej, uwzględniającej utrwalone połączenia wyrazowe, derywaty słowotwórcze, konotacje leksykalne. Filar uważa, że teksty artystyczne mogą uaktywnić taką sferę znaczeniową, która obejmuje cechy rozpoznawalne, identyfikowalne dla użytkowników języka, świadczące o jego bogactwie i subtelności¹². W kontekście rozważań o relacji językowego obrazu świata z obrazem świata

---

⁸ Vide: A. Chylewska-Tölle, *Literarische Entwürfe...*, op. cit., 49-51.

⁹ A. Pajdzińska, *Językoznawca w świecie literatury*, [w:] *Człowiek, Słowo, Świat*, J. Chojak et al. (red.), Warszawa 2010, s. 99.

¹⁰ J. Kowalewska-Dąbrowska, *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*, Gdańsk 2006, s. 45.

¹¹ Vide: A. Pajdzińska, *Językoznawca...*, op. cit., s. 98.

¹² D. Filar, *Językowy obraz świata a obraz świata w tekście poetyckim*, [w:] *Język a kultura*, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), tom 13, Wrocław 2000, s. 178.

w tekście poetyckim autorka konstatuje, że słowa w kontekstach poetyckich są elementami szczególnej ramy tekstowej, stąd ich zestawienia oraz obrazowanie pojęć bywają w określonym stopniu indywidualną interpretacją autorską. Z tego względu, zdaniem Filar, nie wszystkie założenia oczywiste dla języka ogólnego muszą być precyzyjnie realizowane w kreatywnych użyciach języka. Zawsze jednak punktem odniesienia dla nich musi być język ogólny¹³. Wszelako jego systemowe i kontekstowe właściwości wykorzystywane są do kreowania w utworach artystycznych świata przedstawionego. Innymi słowy, literatura kreuje rzeczywistość m.in. wynikającą z istoty języka. Wpływ pisarzy na język ogólny jest rzeczą oczywistą. Dochodzę do przekonania, że utwór literacki może zwrócić uwagę badacza na określony aspekt językowego obrazu świata. Należy zatem ustalić, co kryje się za tym pojęciem.

Otóż zagadnienie 'językowego obrazu świata' (w skrócie: JOS) było przedmiotem zainteresowania uczonych już w XIX w., kiedy to niemiecki językoznawca i filozof Wilhelm von Humboldt sformułował tezę o istnieniu tzw. wewnętrznej formy językowej, za sprawą której język jest strukturą aktywną. Humboldt uważał, że każdy naród tworzy swój język w odrębny, charakterystyczny dla siebie sposób. Twierdził, iż w każdym języku naturalnym zawarty jest tylko jemu właściwy ogląd świata:

„poprzez wzajemną zależność myśli i słowa jasne jest to, że języki nie są właściwie środkami przedstawiającymi już poznane prawdy, lecz są czymś daleko więcej, a mianowicie – środkami do odkrywania prawd dotychczas niepoznanych. Ich różnorodność nie jest li tylko różnorodnością dźwięków i znaków, lecz właściwie różnorodnością samych sposobów oglądu świata. One to stanowią przyczynę oraz ostateczny cel wszystkich badań językoznawczych”¹⁴.

Koncepcję Humboldta rozwijali następnie Leo Weisgerber i Helmut Gipper.

Na gruncie polskim natomiast definicję JOS sformułowali po raz pierwszy Jerzy Bartmiński i Ryszard Tokarski. Według nich JOS to

„pewien zespół sądów, mniej lub bardziej utrwalonych w języku, zawartych w znaczeniach wyrazów lub przez te znaczenia implikowanych, który orzeka o cechach i sposobach istnienia obiektów świata pozajęzykowego”¹⁵.

Później Bartmiński rozwinął tę definicję o ważne dla lingwistyki kulturowej zagadnienie interpretacji. Ostatecznie JOS jest, według niego,

---

¹³ Ibidem, s. 170.

¹⁴ Vide: J. Anusiewicz et al., *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, [w:] *Język a kultura*, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), tom 13, Wrocław 2000, s. 24.

¹⁵ J. Bartmiński, R. Tokarski, *Językowy obraz świata a spójność tekstu*, [w:] *Teoria tekstu. Zbiór studiów*, T. Dobrzyńska (red.), Wrocław 1986, s. 72.

„zawartą w języku, różnie zwerbalizowaną interpretacją rzeczywistości dającą się ująć w postaci zespołu sądów o świecie”¹⁶.

Badania nad JOS prowadzone są w obszarze językoznawstwa kulturowego. Myśliciele tego nurtu zajmują się opracowywaniem określonych zagadnień językowych głównie z zakresu semantyki pojmowanej szeroko, łącznie z pragmatyką. Wspominana już Jolanta Kowalewska-Dąbrowska podkreśla, że podstawowe twierdzenie lingwistyki kulturowej można sprowadzić do tezy, iż język jest składnikiem kultury i kultura jest zawarta w języku, więc daje się ona poznawać poprzez język. Z tego względu, jak słusznie zauważa autorka, badań nad językiem nie ogranicza się wyłącznie do badania go jako środka komunikacji i spełnianych przezeń funkcji. Równie ważnym celem refleksji językoznawczej jest, według Kowalewskiej-Dąbrowskiej, badanie zawartej w języku wiedzy i zbiorowych doświadczeń danej społeczności¹⁷.

Doświadczenia te wchodzą w zakres kultury, która jest formą tego, co ludzie przechowują w swoim umyśle, ich sposobów interpretowania świata. Przyjrzyjmy się więc, jak autorka *Papieża z getta* postrzega świat ludzkich relacji¹⁸.

4. Obrazy semantyczne kobiety i mężczyzny w idiolekcie le Fort

Czytając aforyzmy Gertrud von le Fort, ma się przeświadczenie, że są one wyrazem przekazu wartości. Widać, że szczególnie ważne jest dla niej słowo symboliczne, dzięki któremu potrafi pisać o tym, co niewyraźne, zapobiegając zacieraniu się znaczeń:

„Die Welt kann zwar durch die Kraft des Mannes bewegt werden,
gesegnet aber im eigentlichen Sinne des Wortes
wird sie immer nur im Zeichen der Frau”¹⁹.

[„Świat może być wprowadzony w ruch siłą mężczyzny,
jednak we właściwym tego słowa znaczeniu
błogosławiony jest zawsze w znaku kobiety”.]

---

¹⁶ J. Bartmiński, *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin 2012, s. 12.

¹⁷ J. Kowalewska-Dąbrowska, *Językowy obraz...*, op. cit., s. 33.

¹⁸ Wszystkie cytaty aforyzmów podawane są w niniejszej pracy za wydaniem tomu Gertrud von le Fort *Gedichte und Aphorismen*, München 1984. Bezpośrednio po każdym cytacie będzie następował polski przekład aforyzmu autorstwa studentów Koła Naukowego Młodych Germanistów, działającego w Katedrze Filologii Germańskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, nad którym autor niniejszej publikacji sprawuje opiekę. Obecnie w kole naukowym trwają przygotowania do polskiego wydania aforyzmów pisarki – jak dotąd nie były one tłumaczone na język polski.

¹⁹ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

Autorka eksponuje tu intelektualną refleksję nad odmiennością postaw oraz ról kobiety i mężczyzny, przypisując obojgu predykaty o odmiennej strukturze znaczeniowej i innym naładowaniu aksjologicznym. Mężczyzna to ten, który wprawia świat w ruch („bewegt die Welt durch seine Kraft”), kobieta natomiast kategoryzowana jest inaczej, jako ta, która świat wprawiony w ruch błogosławi („segnet”). W tej aforystycznej kreacji kobieta różni się od mężczyzny w dwóch wymiarach człowieczeństwa: fizycznym i duchowym.

Ciekawość budzi jednak fakt, że zastosowana retoryka przeciwieństw nie oznacza wcale, iż płeć męska jest dla kobiety płcią odmienną, lecz – komplementarną. Wszelako, aby świat mógł być przez kobietę błogosławiony, najpierw swoją siłą (niem. „die Kraft”), wprawia go w ruch mężczyzna. Kreatywnie wprowadzona semantyczna opozycyjność kieruje czytelnika na drogę poznania prawdy o obojgu. Oto w przestrzennej metaforze wprawiania świata w ruch ujawnia się obraz mężczyzny, który bierze większy ciężar na siebie, czemu błogosławi kobieta.

Romualda Piętkowa podkreśla, że metafory przestrzenne służą nie do tego, by coś zakomunikować o przestrzeni, ale do tego, by powiedzieć w kategoriach przestrzennych o czymś innym. W tym kontekście cytowana tu metafora, tworząc przestrzenny model myślenia, jest wykładnikiem męskiej odwagi i odpowiedzialności. Piętkowa stwierdza ponadto, że w potocznym użyciu metaforyczność wyrażen przestrzennych nie jest uświadamiana, wszak są one utrwalonymi metaforami językowymi²⁰.

Wracając do niemieckiego „segnen” oraz polskiego ekwiwalentu tego czasownika – „błogosławić”, stwierdzić trzeba, że opisy leksykograficzne obu jednostek wskazują w ich polu znaczeniowym na czynność wykonywania nad kimś lub czymś znaku krzyża, z czym wiąże się pragnienie życzenia dobra²¹. „Segnen”, przynależąc do języka wartości transcendentnych, ujawnia bardzo wysoki stopień pozytywnej waloryzacji, tym samym kreowany tu profil kobiety odsłania jej istotę skupioną wokół kultury duchowej.

O tym, że płeć męska nie jest dla kobiety przeciwną, lecz dopełniającą oraz że mężczyzna i kobieta są sobie równi, nie zatracając swojej odmienności, przekonuje le Fort w kolejnym aforyzmie, w którym – za pośrednictwem metaforyki sakralnej – uobecnia się szczególnie silne nacechowanie aksjologiczne:

„Das Heil, das die Frau trägt, deutet stets über sie hinaus,
seine eigentliche Erfüllung und Durchsetzung auf Erden
ist des Mannes Sendung”²².

---

²⁰ R. Piętkowa, *O aksjologizacji przestrzeni w języku i poezji*, [w:] *Język a kultura. Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*, J. Puzynina, J. Bartmiński (red.), tom 2, Wrocław 1991, s. 189.

²¹ Vide: *Deutsches Wörterbuch*, R. Wahrig-Burfeind (red.), Gütersloh – München 2001, s. 1140; *Uniwersalny słownik języka polskiego*, St. Dubisz (red.), Warszawa 2006, s. 286.

²² Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

[„Chwała, którą nosi w sobie kobieta, nieustannie ją określa, właściwe spełnienie i urzeczywistnienie tej chwały na ziemi jest powołaniem mężczyzny“.]

To, co tu charakteryzuje kobietę, kryje się w niemieckim „Heil”, którego znaczenie sytuuje się wokół wartości transcendentnych. W opisie leksykograficznym czytamy, że rzeczownik ten oznacza ‘szczęśliwość’, ‘zbawienie’, ‘chwałę’ a więc jakości poszukiwane w przestrzeni *sacrum*²³. Owe „Heil” w obrazowaniu le Fort nosi w sobie kobieta („...die Frau trägt”) i ono właśnie samookreśla kobietę („deutet stets über sie hinaus”), świadcząc o jej tożsamości. Taki sposób duchowego kategoryzowania uwypatnia językiem metafory osobową godność kobiety i tę godność promuje, jednak znów w relacji do mężczyzny. Wszelako powołaniem mężczyzny („des Mannes Sendung”) jest spełnienie i urzeczywistnienie na ziemi kobiecego „Heil” („Erfüllung und Durchsetzung auf Erden”) – jak napisała autorka. Mężczyzna jest zatem wezwany do tego, aby żyć dla kobiety i w tym odnaleźć samospełnienie.

Za sprawą symboliki o proveniencji biblijnej dowiedzieć się można więcej o mężczyźnie we fragmencie innego minitraktatu omawianej tu, niemieckiej autorki:

„[...] Der Mann ist der Fels, auf dem die Zeit ruht,
die Frau ist der Strom, der sie weiter trägt”²⁴.

[„Mężczyzna jest skałą, na której spoczywa czas,
kobieta jest rzeką, która nadaje czasowi dalszy bieg“.]

Idiolektałny obraz mężczyzny bazuje tu na utrwalonym w kulturze chrześcijańskiej wyobrażeniu skały traktowanej jako opoka, stanowiącej symbol siły i wierności, trwałej postawy wobec życia oraz niezmiennych przekonań²⁵.

Mężczyzna – napisała metaforycznie poetka –

„ist der Fels, auf dem die Zeit ruht”

[„jest skałą, na której spoczywa czas”].

Niepodobna nie odnieść semantycznej specyfiki tych słów do skonwencjonalizowanego za sprawą Biblii, zarówno w niemieckim, jak i polskim kulturowego profilu „skały”. Bazę kognitywną potrzebną do pełnego zrozumienia

---

²³ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 612.

²⁴ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

²⁵ *Wörterbuch der Symbolik*, M. Lurker (red.), Stuttgart 1991, s. 201 oraz 705-706.

cytowanego fragmentu znaleźć można skądinąd w Nowym Testamencie, m.in. w słowach Chrystusa wypowiedzianych do św. Piotra (grec. Kefasa, tj. Skąły):

„Ty jesteś Piotr [Skąły], i na tej Skale zbuduję Kościół mój a bramy piekielne go nie prze-
mogą”

(Mt 16, 18)²⁶.

Nie ulega wątpliwości, że intertekstualny dialog le Fort z Biblią intensyfikuje kulturowo pozytywną waloryzację konotacyjnych cech „skąły”²⁷. Między innymi jej trwałość wiele mówi o mężczyźnie. Poprzez taką językową symbolizację pisarka tworzy obraz tego, który obdarza kobietę niezachwianym poczuciem bezpieczeństwa. Więcej, mężczyzna kategoryzowany jest tu jako siła, o którą może się oprzeć wszystko, co trwa. Semantyczna wartość „trwania” kryje się w niemieckim „die Zeit”²⁸ (‘czas’), pojęciu z trudem poddającym się definiowaniu, o czym przekonują niezliczone próby definicji tegoż podejmowane na przestrzeni wieków przez filozofów. Jeśli jednak na mężczyźnie, jako skale, „spoczywa czas”, to w kontekście etyki mowy le Fort można stwierdzić, że znaczenie „czasu” ciąży tu ku czysto ludzkiej rzeczywistości w nim ograniczonej, związanej ze wspólnym życiem kobiety i mężczyzny. Opoką dla „wszystkiego, co trwa” jest – w aforystycznej wizji poetki – mężczyzna. Jednakże nie mniejsze znaczenie ma kobieta, charakteryzowana mocą metafory pojęciowej jako

„der Strom, der sie [die Zeit – T.Ż.] weiter trägt”

[„rzeka, która nadaje czasowi dalszy bieg” (dosł. „niesie czas dalej” – T. Ż.)].

---

²⁶ Na tę powszechnie znaną symbolizację wskazuje w swojej książce Donat de Chapeaurouge. Autor podkreśla jednak, że skała jest w pierwszym rzędzie symbolem Syna Bożego. Interpretacja skały w odniesieniu do Chrystusa wynika jego zdaniem z historii o przejściu Izraelitów przez pustynię (Wj 17,1-7 i Lb 20,1-13). Z opisu tych zdarzeń dowiadujemy się, że ludowi groziła śmierć z pragnienia aż do momentu, w którym Mojżeszowi z pomocą Bożą udało się sprawić, aby ze skały trysnęła woda. Na tej podstawie św. Paweł wnioskuje: „Pili bowiem z duchowej skały, która im towarzyszyła, a skałą tą był Chrystus” (1 Kor 10, 4). Vide: Donat de Chapeaurouge, *Symbole chrześcijańskie*, Kraków 2014, s. 116-119.

²⁷ Warto w tym kontekście podkreślić twierdzenie Ewy Sławkowej, bazującej zresztą na dokonaniach m. in. Jadwigi Puzyniny. Badaczka podkreśla, że odkrycie roli komponentów konotacyjnych tworzących fakultatywną warstwę znaczenia słów, która jest uzależniona od czynników kulturowych i kognitywnych, ma dla opisu języka artystycznego ogromne znaczenie. Vide: Ewa Sławkowa, *O różnych sposobach językoznawczej refleksji nad językiem artystycznym*, [w:] *Język pisarzy jako problem lingwistyczny*, T. Korpysz, A. Kozłowska (red.), Warszawa 2009, s. 32-33.

²⁸ *Deutsches...*, R. Wählig-Burfeind (red.), op. cit., s. 1419.

Strukturę metaforyczną otrzymuje tu za sprawą jednostki „die Frau” niemieckie „der Strom” – słowo o bogatej polifonii, które, określając w niemieckim m.in. „płynny ruch”²⁹, znacząco uobecnia tu silnie zaksjologizowany obraz kobiety aktywnie wpływającej na bieg zdarzeń, kierującej życie ku przyszłości. Z innej aforystycznej refleksji, o której mowa niżej, dowiemy się, że le Fort kategoryzuje przyszłość jako „Unendlichkeit” („wieczność”, „nieskończoność”).

Już na tym etapie rozważań można stwierdzić, że co najmniej trzy typy relacji łączą idiolekt poetki z wartościami. Jest on nosicielem wartości, źródłem informacji o nich oraz narzędziem aksjologizacji, przy czym semantyczną dominantę języka le Fort stanowi przeżycie relacji z *sacrum*. Zaobserwować można, że podstawą waloryzacji jest u le Fort założenie obiektywnego istnienia wartości absolutnych. Wszelako intertekstem dla twórczej kreacji męskości i kobiecości ponownie pozostaje w kolejnym aforyzmie Stary Testament, z którego poetka czerpie motyw stworzenia świata:

„Erst kommt die Schöpfung, das ist die Herrlichkeit Gottes;
danach kommt die Empfängnis, das ist die Demut des Weibes;
danach erst kommt die Tat, das ist die Gewalt des Mannes”³⁰.

[„Najpierw nastąpiło stworzenie – potęgą i wspaniałość Boga;
później było poczęcie – pokora kobiety;
dopiero potem przyszedł czyn – siła mężczyzny”.]

Pisarka sięga tu do początku dziejów ludzkości, konstytuując obraz kobiety i mężczyzny w odniesieniu do boskiego aktu stwarzania. Jej powrót do źródeł wskazuje czytelnikowi na fundamentalną w myśli judeochrześcijańskiej prawdę, iż oboje zostali powołani do życia na obraz i podobieństwo Boga, którego władzę presuponuje w cytacie rzeczownik „Herrlichkeit” („Istota Najwyższa”, „Wszechmocny”). W przywołanej tu historii początku świata szkicuje le Fort za pomocą retoryki temporalnej „erst”, „danach”, „danach erst” („najpierw”, „potem”, „dopiero potem”) koleję losu kobiety i mężczyzny. Najpierw, więc, było Boskie stwarzanie („Schöpfung”), potem poczęcie („Empfängnis”) – metaforycznie definiowane jako „pokora kobiety” („die Demut des Weibes”), a dopiero potem działanie mężczyzny („die Tat”), któremu autorka przypisuje predykat władzy ukryty w niemieckim „Gewalt”.

W ujęciu ontycznym tworzą się tu dwa komplementarne w stosunku do siebie obrazy: profil kobiety oddanej w pokorze macierzyństwu oraz profil mężczyzny w działaniu, wyposażonego w siłę zapewniającą kobiecie bezpieczeństwo. W strukturę semantyczną niemieckiego „Demut” wpisany jest systemowo

---

²⁹ Ibidem, s. 1216.

³⁰ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

i konotacyjnie wysoki, pozytywny znak nacechowania aksjologicznego, kierujący czytelniczą uwagę na bogactwo kobiecej wrażliwości, wszak „pokora” to m.in. brak sprzeciwu wobec utrudnień losu, zatem cecha świadcząca o duchowej sile kobiety. Również siła mężczyzny zawarta w strukturze semantycznej słowa „Gewalt” w zobrazowanej tu relacji mężczyzny do kobiety i Boga jest znakiem jego duchowości, w której kontekstowo ujawniają się takie cechy jak odwaga i odpowiedzialność.

Tym samym dochodzę do przekonania, że oprócz ontycznej konceptualizacji kobiety i mężczyzny, u której podstaw leży perspektywa bytowa, czytelnik aforyzmów ma tu również do czynienia z inną konceptualizacją – ujmującą obojga w perspektywie religijnej – o charakterze relacyjnym: człowiek w relacji z Bogiem.

Jak udało się już ustalić, w aforystyce Gertrud von le Fort to, co osobowo męskie i kobiece, ulega obrazowemu rozróżnieniu, ale po to, aby uwydatnić potrzebę wzajemności, która może być źródłem dającym życie niesione przez kobietę w nieskończoność. Czytamy bowiem:

„Wie die Frau als Gebärende das Leben in die Unendlichkeit weiterträgt,
so trägt sie als Pflegende und Behütende
ein unendliches Moment in die Zeit”³¹.

[„Kobieta, która rodzi życie, niesie je w nieskończoność.
Także wtedy, kiedy nad nim czuwa i je pielęgnuje,
wnosi w doczesność moment nieskończoności”].

W powyższym ujęciu le Fort idiolektały obraz kobiety można rozpatrywać z dwóch perspektyw: doczesnej i wiecznej. Z perspektywy doczesnej ukształtowany tu został profil egzystencjalny niewiasty (rodzicielki), czyli tej, która rodzi życie („Gebärende”), natomiast z perspektywy wiecznej ukonstytuował się profil kobiety-matki, która zrodzone życie niesie w nieskończoność („das Leben in die Unendlichkeit weiterträgt”). Nacechowanie aksjologiczne obu profili osiąga-
ne jest poprzez wykorzystanie konotacji leksykalnych, które – za Ryszardem Tokarskim – rozumiem w znaczeniu odbicia wyobrażeń kulturowych i tradycji związanych z danym wyrazem³².

Wspólnym elementem niemieckiego terminu „Gebärende” (‘rodząca’) oraz „Unendlichkeit” (nieskończoność) jest w przestrzeni asocjacji bardzo wysoka

---

³¹ Ibidem, s. 106.

³² Tokarski podkreśla istotność elementów konotacyjnych przy wyjaśnianiu wielu zjawisk zachodzących w języku. Bez konotacji nie można, jego zdaniem, wyjaśnić większości semantycznych związków między podstawą słowotwórczą a derywatem, niejasny byłby też status wielu derywatów semantycznych. Autor pisze również, że cechy konotacyjne są bardzo często jedynym elementem motywującym znaczenie związku frazeologicznego. Vide: R. Tokarski, *Konotacja jako składnik treści słowa*, [w:] *Konotacja*, J. Bartmiński (red.), Lublin 1988, s. 36-37.

waloryzacja, przy czym cecha 'bezskresności' (niem. „Unendlichkeit”) kieruje uwagę odbiorcy na cel życia człowieka, którego autorka dopatruje w perspektywie wiecznej. W jej idiolekcie, tak jak w potocznej niemczyźnie czy polszczyźnie, słowo „nieskończoność” należy rozpatrywać jako metonimię Boga oraz pozatemporalną przestrzeń Jego przebywania. Tym samym siłą językowej ewokacji ujawnia się perspektywa relacyjna, w której obraz kobiety rodzącej („Gebärende”) oraz tej, która pielęgnuje i strzeże („Pflegerde” i „Behütende”), obejmuje treści ukazujące ją jako 'niosącą życie ku nieskończoności' – do Boga.

Idiolektały obraz kobiety - matki byłby jednak w aforystyce le Fort niepełny bez obrazu mężczyzny zatroskanego o bezbronnych i słabych. Takie obrazowanie męskiej natury uobecnia się w kolejnej refleksji autorki:

„Es gibt nichts Unberührbareres als das Schutzlose
und nichts Heiligeres als das Unbeschränkte
und keine größere Ehre für einen Mann,
als das Schwache zu verteidigen”³³.

[„Nie ma nic bardziej nietykalnego,
nic bardziej świętego niż bezbronne życie
i nie ma dla mężczyzny większego honoru
niż obrona słabych”.]

Mężczyzna wchodzi tu w relację z tym, co bezbronne i słabe („das Schutzlose”, „das Schwache”). W twórczej kreacji pisarki jego tożsamość określa obrona słabych („das Schwache zu verteidigen”), przy czym obraz ten intensyfikuje wysoki pozytywny znak wartości predykatu „Ehre” („honor”), przywołujący systemowo i konotacyjnie cechę osobowej godności mężczyzny.

Jeśli więc:

„nie ma dla mężczyzny większego honoru
niż obrona słabych”,

jak pisze autorka, to wówczas, w tak ujętym profilu, zawierają się cechy męskiej wrażliwości i czułości, symbolizujące jego twórczą energię kierowaną ku światu.

Tym samym drogą semantycznych dociekań dochodzę do przekonania, że obraz męskiej natury opartej na odwadze i odpowiedzialności to dla le Fort obraz niepełny bez odniesienia do rzeczywistości uczuć i czulej troski, jaka może się zrodzić w sercu mężczyzny. Biorąc pod uwagę tło sieci znaczeń tu analizowanych, stwierdzić można, iż mężczyzna konceptualizowany jest jako ten, który potrafi walczyć i kochać.

---

³³ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 106.

Przestrzeń pozytywnych sposobów wartościowania kobiecości i męskości uzupełnia Gertrud von le Fort również o takie aksjologizacje, w których język staje się probierzem moralności za sprawą ocen negatywnych, skupionych wokół retoryki ostrzeżeń. Oto w innym aforyzmie obraz kobiety i mężczyzny zawiera cechy ich ułomności wpisane w metaforykę moralnego upadku, którego autorka nie wyklucza:

„Wenn der Mann fällt, so fällt der Mann,
aber wenn die Frau fällt, so fällt ein ganzes Volk”³⁴.

[„Kiedy upada mężczyzna, wówczas upada tylko on,
ale kiedy upada kobieta, wtedy upada cały naród”.]

Struktura semantyczna tych wersów skupia się wokół niem. ‘fallen’ („spaść”, „upadać”), czasownika o bogatej polifonii zarówno w niemieckim, jak i polszczyźnie³⁵. Rzeczywistość kontekstowa utworu sytuuje ten czasownik w centrum pola wartości negatywnych, ujawniających „pęknięcie” bytu, prowadzenie niemoralnego, nieuczciwego życia i następstwa takich wyborów. W aforystycznej kreacji le Fort skutki upadku mężczyzny znacząco różnią się jednak od skutków upadku kobiety, pozostając dotkliwymi dla niego, jednak bez większego wpływu na świat. Natomiast w słowach:

„wenn die Frau fällt, so fällt ein ganzes Volk”

[„kiedy upada kobieta, upada cały naród”]

ujawnia się egzystencjalny obraz tej, która, będąc zaangażowaną w różne dziedziny życia, poprzez możliwą utratę osobowej godności wpływa na zacieranie się godności społeczeństw.

Zauważyć należy, że negatywnie waloryzowane „fallen” współtworzące idiolektały obraz kobiety mogącej pozbawiać siebie atrybutów kobiecości, jednocześnie uruchamia tu kontekst o uwarunkowaniach kulturowych, w którym społecznie zaangażowana kobieta wnosi w dzieje ludzkości wkład nie mniejszy, niż mężczyźni, często w warunkach o wiele trudniejszych, jeśli przyjrzeć się aktualnej sytuacji kobiet z niektórych kultur pozaeuropejskich.

Parafrazując aforyzm Gertrud von le Fort, można powiedzieć na odwrót, że „gdy kobieta nie upada”, wówczas swoim rozumem i uczuciem tworzy w świecie bardziej ludzkie struktury społeczne. Może więc być źródłem uzdalniającym

---

³⁴ Ibidem, s. 105.

³⁵ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 454-455; *Uniwersalny słownik...*, St. Dubisz (red.), op. cit., s. 254.

ten świat – a zwłaszcza mężczyznę – do miłości, o czym czytelnik dowiaduje się z kolejnej aforystycznej refleksji:

„Was der heutigen Welt trotz alles äußeren Glanzes,
ihrer Erfindungen und Wirtschaftswunder fehlt,
ist jenes Mindestmaß an Güte, Mütterlichkeit,
Erbarmen, Takt und Zartgefühl,
welches der Welt des Mannes
durch die Frau zugeordnet ist”³⁶.

[„Dzisiejszemu światu, mimo zewnętrznego blasku
wynałazków i cudu gospodarczego,
brakuje owego minimum dobroci, matczynej troski,
litości, taktu i delikatności
– cech przyporządkowanych mężczyźnie przez kobietę.]

Tym razem niemieckie ‘fehlen’ („brakować”, „dolegać”) użyte w znaczeniu egzystencjalnym stanowi o „pęknięciu” bytu. Predykat ten o konotacyjnie ujemnych cechach posłużył autorce do zobrazowania opozycyjności między dobrami przemijającego świata a rzeczywistością ducha, charakteryzowaną tu poprzez formy nominalne, należące do semantycznego pola uczuć: „Güte” („dobroć”), „Mütterlichkeit” („matczyzna troska”), „Erbarmen” („litość”) oraz „Takt und Zartgefühl” („takt i delikatność”) – cechy, jak pisze le Fort,

„der Welt des Mannes durch die Frau zugeordnet”

[„przyporządkowane mężczyźnie przez kobietę”].

I tym razem ujawnia się perspektywa relacyjna, dzięki której powstaje obraz mężczyzny zdolnego do okazywania uczuć nadrzędnych, właściwych w konceptualizacji potocznej kobiecie. Więcej: idiolektały obrazu obu płci zostaje tu ubogacony o takie konotacje semantyczne, które, mimo iż słabo utrwalone w języku ogólnym, pozwalają stwierdzić, że mężczyzna staje się w pełni sobą dopiero wtedy, gdy uzna kobietę za równą sobie i kiedy pozwoli jej się inspirować.

Światu, jak pisze le Fort,

„trotz alles äußeren Glanzes, [...] Erfindungen und Wirtschaftswunder”

[„mimo jego zewnętrznego blasku, [...] wynalazków i cudu gospodarczego”]

brakuje (niem. „fehl”) przestrzeni uczuć, którą ma budować mężczyzna, wszak one właśnie zostały mu zadane przez kobietę. Tak bym rozumiał ukryty sens

---

³⁶ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 127.

imiesłowowej formy „zugeordnet” („przyporządkowane”), systemowo oznaczającej ustalenie relacji między danymi obiektami, uczynienie nadrzędnym jednego obiektu w stosunku do drugiego³⁷. Relacja ta w kontekstowym uwikłaniu etyki mowy le Fort ciąży ku zobrazowaniu tego, co mężczyzna powinien czynić – jego zadaniem jest kształtować świat uczuć.

W opisie istoty męskości autorka jednak zastrzega:

„Vor Gott gibt es keine großen Männer”³⁸.

[„Przed Bogiem nie ma wielkich mężczyzn”.]

W tej krótkiej, aforystycznej sentencji, odnoszącej się do dogmatycznej prawdy o wszechmocy Boga, przed którym „nie ma wielkich mężczyzn”, uruchamia Gertrud von le Fort przestrzeń konotacji ze sfery *sacrum*, przywołującej na myśl stan nierówności ontycznej między Stwórcą a człowiekiem, tu: mężczyzną. Fraza przymkowa „vor Gott” („przed Bogiem”), wydobywa aspekt istnienia rzeczywistości nadprzyrodzonej, jednocześnie jednak, łącząc się ze strukturą o treści zaprzeczającej wielkości człowieka w stosunku do Boga, nie tworzy bariery opozycyjności między nimi, lecz wskazuje na sens ujawniający ludzką ułomność.

Mężczyzna kategorizowany jest tu jako istota mniejsza od Boga, a więc w relacji do Niego niedoskonała. Co jednak ciekawe, poetka wskazując porównaniem na ten atrybut męczyzny, jednocześnie włączyła w żywioł swojej mowy aspekt milczenia o Bogu, które ma tu charakter znakowy, tzn. nie jest informacyjnie puste³⁹. Jeśli bowiem „przed Bogiem nie ma wielkich mężczyzn”, to tak sformułowana myśl odsyła czytelnika do składników kulturowych znaczenia słowa „Bóg”, które w religii judeochrześcijańskiej jest słowem kluczowym, leżącym u podstaw nauczania Jezusa o Bogu Ojcu. Tym samym można dojść do przekonania, że milczenie niemieckiej autorki o Bogu *de facto* jest mówieniem o Nim, a ściślej – komunikowaniem tego, co tkwi w języku Biblii. By jednak w pełni zrozumieć ów milczący akt mowy le Fort, warto odnieść się do eksplikacji biblijnego pojęcia Boga, sformułowanej przez Annę Wierzbicką. Badaczka, poddając semantycznej analizie treści wypowiedziane przez Jezusa o swoim Ojcu, napisała, że:

---

³⁷ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 1437.

³⁸ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 127.

³⁹ Jolanta Kowalewska-Dąbrowska pisze w swojej pracy o komunikacyjnym akcie milczenia i za Izydorą Dąbrowską rozumie to pojęcie jako „świadome powstrzymanie się od mówienia” w sześciu następujących aspektach: jako wyraz i środek komunikowania, środek taktyczny działania, symptom charakterologiczny oraz jako pewnego rodzaju kategorię moralną, estetyczną i mistyczną. Milczące akty mowy odnosi autorka do paradygmatu ciszy w poezji Jana Twardowskiego i dowodzi, że milczenie Boga, wiążąc się w tej liryce z pojęciem mówienia, jest bardzo ważnym elementem Jego obrazu w idiolektie poety. Vide: J. Kowalewska-Dąbrowska, *Językowy obraz...*, op. cit., s. 91-93.

1. Bóg to Ktoś (nie coś).
2. Ten Ktoś jest kimś dobrym.
3. Ten Ktoś nie jest Kimś takim, jak ludzie.
4. Nie ma nikogo innego, takiego, jak ten Ktoś.
5. Ten Ktoś zawsze istnieje.
6. Wszystkie rzeczy istnieją, bo ten Ktoś chce, żeby istniały.
7. Ludzie istnieją, bo ten Ktoś chce, żeby istnieli.
8. Ten Ktoś istnieje, bo ten Ktoś istnieje, nie z żadnego innego powodu.
9. Ten Ktoś żyje⁴⁰.

Na koniec należy przyjrzeć się jeszcze jednemu aforyzmowi Gertrudy von le Fort, w którym uzewnętrznia się obraz kobiety na tle jej relacji z Bogiem opartej na wierze, kategoryzowanej jako pewność, że Bóg żyje:

„Der einzige Trost, den die Frau der heutigen Menschheit zu spenden vermag, ist der Glaube an die unermeßliche Wirksamkeit auch der verborgenen Kräfte, die unerschütterliche Gewißheit, daß nicht nur ein sichtbarer, sondern auch ein unsichtbarer Pfeiler diese Welt trägt und hält“⁴¹.

[„Jedyną pociechą, jaką kobieta w dzisiejszych czasach może obdarzyć ludzkość, jest wiara w niezmierzoną skuteczność działania ukrytych sił, niezachwiana pewność, że nie tylko widoczny, lecz również niewidoczny filar ten świat podtrzymuje“.]

Wyjątkowość kobiety kryje się tu m.in. w znaczeniu predykatu „spenden” („ofiarować”), który systemowo wskazuje nam na czynność bezinteresownego obdarowania kogoś czymś, a konotacyjnie wydobywa aspekt przychylnych uczuć w stosunku do kogoś, gotowości poświęcenia się ważnej sprawie, idei⁴². Pozytywny znak wartości wpisany w strukturę semantyczną tego czasownika wiele mówi o wykonawcy czynności, którym w minitraktacie pisarki pozostaje kobieta, a czynnością tą jest –

„ofiarować dzisiejszej ludzkości wiarę w niezmierzoną skuteczność działania ukrytych sił”, ofiarować „niezachwianą pewność, że nie tylko widoczny, lecz również niewidoczny filar ten świat podtrzymuje”.

⁴⁰ A. Wierzbicka, *Co mówi Jezus? Objąśnienie przypowieści ewangelicznych w słowach prostych i uniwersalnych*, Warszawa 2002, s. 40.

⁴¹ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 108.

⁴² *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 1176.

Tak w retranslacji należałoby przetłumaczyć słowa autorki, w których zawarła myśl o wierze w Boga jako całkowitej pewności w Jego istnienie („uner-schütterliche Gewissheit”) oraz refleksję o niezmierzonej skuteczności Jego działania („unermeßliche Wirksamkeit”). Wartość semantyczną aforyzmu stanowi związek pewności z wiarą a nie wiedzą, co jest tożsame ze znaczeniem systemowym niem. „Glaube” („wiara”). Słowo to, użyte w odniesieniu do Boga, wskazuje na wewnętrzną pewność, nieweryfikowalne dowodowo całkowite przeświadczenie o Jego istnieniu⁴³.

Tę pewność może ofiarować światu kobieta („zu spenden vermag”). Tym samym jej idiolektałny obraz zostaje ubogacony o właściwości określające powołanie i posłannictwo kobiet w świecie. W cytowanych słowach Gertrud von le Fort cechy te stanowią miarę kobiecej godności.

4. Podsumowanie

Aforyzmy Gertrud von le Fort kojarzą ze sobą ramy pojęciowe ukorze-nione w konceptualizacji potocznej. U podstaw zbadanych tu profili mężczyzny i kobiety wyraźnie leży motywacja językowo-kulturowa. Zatem, nie są motywowa-ne tylko tekstowym, indywidualnym obrazowaniem. Istnieje nierozzerwalny związek aforyzmów le Fort z potocznymi wyobrażeniami kobiety i mężczyzny ukształtowanymi w tradycji chrześcijańskiej. Dlatego jej utwory są ważnym i uniwersalnym świadectwem, w którym *Ona* i *On* ciągle jeszcze mogą znaleźć oparcie dla siebie w poszukiwaniu własnej tożsamości. W tym kontekście należałoby stwierdzić, że aforyzmy pisarki odwołują się do antropocentryzmu – najistotniejszej kategorii organizującej obraz świata, która stanowi naturalną konsekwencję faktu, że język jest tworem ludzkim i przedstawia rzeczywistość widzianą przez człowieka. Autorka utrwała w swoim idiolekcie prawdy społecznie ważne, które, jak sądzę, budzą szacunek. Wracając do źródeł, próbuje dotrzeć do Tajemnicy bytu, pisze, jak było naprawdę. Orientację estetyczną swojego języka opiera o ideę wzajemności mężczyzny i kobiety i w ten sposób wywodzi sens pełny. Język słów ubogaconych godnością staje się tu obrazem życia, które może się udać.

Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

W niniejszej publikacji mowa jest o językowym obrazie kobiety i męż-czyzny w aforyzmach Gertrud von le Fort, niemieckiej pisarki żyjącej w latach 1876-1971, której twórczość określają inspiracje religijne. Podjęte tu rozważania

---

⁴³ Ibidem, s. 561.

wchodzą w zakres semantyki leksykalnej i korespondują z językoznawstwem aksjologicznym oraz nowszym nurtem badań językoznawczych, tzw. teolingwistyką. Autor poddaje semantycznej analizie sposób, w jaki Gertrud von le Fort kategoryzuje i wartościuje w swoich aforyzmach relację zachodzącą między kobietą i mężczyzną. Interesuje go etyka mowy poetki oraz wartości semantyczne tworzące w jej idiolekcie obraz obu płci. Ponieważ sferę aksjologiczną aforyzmów Gertrud von le Fort konstituuje język doświadczenia religijnego, autor zwraca również uwagę na sposób, w jaki przedstawiana jest w badanych aforyzmach duchowość kobiety i mężczyzny.

Refleksja metodologiczna oparta jest o studium wiedzy z zakresu badań nad językowym obrazem świata. Autor definiuje to zagadnienie, przedstawiając pierwotną koncepcję Wilhelma von Humboldta oraz współczesne koncepcje badawcze m.in. Jerzego Bartmińskiego i Ryszarda Tokarskiego, a następnie odnosi je do relacji, jaka zachodzi między językowym obrazem świata a literaturą.

Rozważania wzbogacone są o notę biograficzną Gertrud von le Fort, której poetycka i prozatorska twórczość stała się na początku XX wieku oznaką duchowego odrodzenia Niemiec. Przedstawione zostały najważniejsze fakty z życia poetki oraz rozwój jej pisarskiego kunsztu. Autor przypomina m.in. o *Hymnach do Kościoła* (*Hymnen an die Kirche*) – jednym z najważniejszych poematów niegdyś protestanckiej pisarki, w którym zawarła swój własny duchowy proces zbliżania się do katolicyzmu.

Praca stanowi oryginalny wkład autora do badań nad literacką spuścizną Gertrud von le Fort. Jak dotąd nie były prowadzone żadne analizy ujmujące jej aforystyczną twórczość z punktu widzenia językoznawstwa kulturowego, uwzględniającego aspekty aksjologiczne jej idiolektu. Refleksja dowodzi m.in., że orientacja estetyczna języka le Fort oparta jest o ideę wzajemności kobiety i mężczyzny, i że obraz obu płci zastany w aforyzmach pisarki jest spójny z ich potocznym wyobrażeniem zakorzenionym w tradycji chrześcijańskiej. Tym samym praca może być społecznie ważnym przyczynkiem do dalszych rozważań z zakresu wywiedzionej z literatury chrześcijańskiej antropologii płci.

Słowa kluczowe po polsku / Key words in Polish:

Gertrud von le Fort, aforyzm, relacja między kobietą a mężczyzną, semantyka leksykalna, językowy obraz świata.

Title in English:

Linguistic Images of Man and Woman in the Aphorisms of Gertrud von le Fort

Abstract (Summary) in English:

The following paper deals with a linguistic image of man and woman in the aphorisms of Gertrud von le Fort, a German writer whose dates are 1876-1971 and whose oeuvre is determined by religious inspirations. Reflections undertaken in this paper are related to the field of lexical semantics and correspond with axiological linguistics as well as the latest trend in linguistic studies, the so called theological linguistics. The semantic analysis carried out in the paper addresses the ways in which Gertrud von le Fort categorises and evaluates the relation between a man and a woman in her aphorisms. The author of the paper is interested in the ethics of the poet's utterance as well as semantic properties that create the images of both sexes in le Fort's idiolect. Since the axiological sphere of Gertrud von le Fort's aphorisms is constituted by the language of religious experience, the author of this paper also concentrates on the ways in which spirituality of a man and a woman is represented in the aphorisms under discussion.

Methodological reflection focuses on recent developments in the studies on the linguistic image of the world. The author defines this issue by referring to the original concept formulated by Wilhelm von Humboldt as well as recent research conceptions of Jerzy Bartmiński and Ryszard Tokarski, among others. He then relates them to interdependence between literature and the linguistic image of the world.

The reflections are enriched by a biographical note of Gertrude von le Fort, whose poetry and prose became a symbol of spiritual rebirth of Germany at the beginning of the 20th century. Major facts of the poet's life as well as her artistic skill in writing are presented in the paper. The author evokes *Hymns to the Church* (*Hymnen an die Kirche*) that belong to the most important texts of this formerly protestant writer – in which she presented her own spiritual process of moving closer to Catholicism.

The author of this paper provides an original input into the studies on the literary legacy of Gertrud von le Fort. So far no studies have been conducted on her aphoristic oeuvre from the angle of cultural linguistics that includes axiological aspects of her idiolect. The reflection proves that the esthetically-oriented language of le Fort is based on the idea of mutuality between man and woman and that the images of both sexes found in the writer's aphorisms are consistent with a popular perception rooted in Christian tradition. That is why this paper may become an important contribution to further considerations in the field of gender anthropology inferred from Christian literature.

Key words:

Gertrud von le Fort, aphorism, relation between a man and a woman, lexical semantics, linguistic image of the world.

Bibliography / Bibliografia:

Primary bibliographical sources / Źródła / Bibliografia podmiotowa:

Die Bibel. Die ganze heilige Schrift des alten und neuen Testaments, revidierter Text, Naumann & Göbel, 1964.

Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen*, Wydawnictwo Ehrenwith, München 1984, ss. 152.

Secondary bibliographical sources / Literatura sekundarna:

Anusiewicz J. et al., *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, [w:] *Język a kultura*, tom 13, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 11-44.

Bartmiński J., Tokarski R., *Językowy obraz świata a spójność tekstu*, [w:] *Teoria tekstu. Zbiór studiów*, T. Dobrzyńska (red.), Wydawnictwo PAN, Wrocław 1986, s. 65-82.

Bartmiński J., *Językowe podstawy obrazu świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2012, ss. 328.

Chylewska-Tölle A., *Między przestrzenią wiary a poetyką wyznania. Szkice o niemieckojęzycznej literaturze chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2010, ss. 238.

Chylewska-Tölle A., *Literarische Entwürfe und Formen der Wandlung im Werk Gertrud von le Forts*, Wydawnictwo Peter Lang, Frankfurt am Main 2007, ss. 340.

De Chapeaurouge D., *Symbole chrześcijańskie*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2014, ss. 240.

Deutsches Wörterbuch, Wahrig-Burfeind R. (red.), Wydawnictwo Bertelsmann, Gütersloh/München 2001, ss. 1451.

Filar D., *Językowy obraz świata a obraz świata w tekście poetyckim*, [w:] *Język a kultura*, tom 13, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 169-178.

Kowalewska-Dąbrowska J., *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006, ss. 201.

Kranz G., *Gertrud von le Fort. Leben und Werk in Daten, Bildern und Zeugnissen*, Wydawnictwo Insel, Frankfurt am Main 1976, ss. 233.

Metzler Autoren Lexikon. Deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis zur Gegenwart, Lutz B., Jeßing B., (red.), Wydawnictwo Metzler, Stuttgart/Weimar 2004, ss. 848.

Pajdzińska A., *Językoznawca w świecie literatury*, [w:] *Człowiek, Słowo, Świat*, J. Chojak et al. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, s. 95-102.

Pajdzińska A., Filar D., *Językowy obraz świata a teksty poetyckie*, [w:] *Język - teoria - dydaktyka. Materiały 21 konferencji zorganizowanej w Trzcinicy k. Jasła w dniach 27-29 maja 1998 roku*, B. Greszczuk (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 1999, s. 187-196.

Piętkowa R., *O aksjologizacji przestrzeni w języku i poezji*, [w:] *Język a kultura. Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*, tom 2, J. Puzynina, J. Bartmiński (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1991, s. 187-196.

Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft, Weimar K. (red.), tom 1, Walter de Gruyter, Berlin/New York 1997, ss. 754.

Tokarski R., *Konotacja jako składnik treści słowa*, [w:] *Konotacja*, J. Bartmiński (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 1988, s. 35-54.

Sławkowa E., *O różnych sposobach językoznawczej refleksji nad językiem artystycznym*, [w:] *Język pisarzy jako problem lingwistyczny*, T. Korpysz, A. Kozłowska (red.), Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2009, s. 32-33.

Uniwersalny słownik języka polskiego, Dubisz St. (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, ss. 1313.

Wierzbicka A., *Co mówi Jezus? Objasnienie przypowieści ewangelicznych w słowach prostych i uniwersalnych*, wydawnictwo PWN, Warszawa 2002, ss. 269.

Wörterbuch der Symbolik, Lurker M. (red.), Alfred Kröner Verlag, Stuttgart 1991, ss. 871.

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Tomasz Żurawlew, a German philologist, linguist, an organizer of cultural activities, with a Ph.D. in humanities (in the field of linguistics). He graduated from the Faculty of Humanities of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn in 2002, having written an M. A. thesis entitled *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* [Transformations in the translation of selected folk fairy tales of the Grimm Brothers into Polish]. On the basis of the dissertation entitled *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginale oraz na przekładach Karla Dedeciusa* [Poetics of irony in the work of Wisława Szymborska in the original and in the translations of Karl Dedecius] he received a Ph. D. degree from the Faculty of Philology and History at the University of Gdańsk in 2008. He is a specialist in the theory of artistic translation, axiological linguistics, theolinguistics and lexical linguistics. He was an assistant in German philology at Olecko College (2002-2007). Since 2008 he has been a lecturer in the Department of German Philology of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn. In 2008-2011 he worked as a lecturer in the Pomeranian Higher School of Humanities in Gdynia. He was a co-founder of and a teacher in the Holy Family Secondary School in Olsztyn (since 2011). He published, among others, *Sacrum-Przekład-Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II* [Sacrum – translation – reception. On the German translation of John Paul II's Roman Triptych], „Orbis Linguarum” (2014, no. 40).

[English translation by Teresa Bela]

Information about the Author in German /

Information über den Autor auf Deutsch /

Informacja o autorze po niemiecku:

Tomasz Żurawlew, Doktor der Geisteswissenschaften im Bereich der Sprachwissenschaft, Germanist und Linguist, Kulturanimateur. Das Germanistikstudium schloss er an der Fakultät für Geisteswissenschaften der Warmia- und Mazury- Universität in Olsztyn ab (Magisterarbeit: *Transformationen in der Übertragung ausgewählter Volksmärchen Grimms ins Polnische*. Er promovierte 2008 an der Universität Gdańsk anhand der Dissertation *Zur Poetik der Ironie*

im Schaffen von Wisława Szymborska: Original und Übersetzung von Karl Dedecius. Zu seinen aktuellen Forschungsgebieten gehören Literaturübersetzung, Sprachaxiologie, Theolinguistik und lexikalische Semantik. Bis 2008 war er Dozent an der Fakultät für Germanistik der Hochschule in Olecko (Wszelchnica Mazurska), in den Jahren 2008-2011 an der Pommerschen Hochschule für Humanistik in Gdynia. Seit 2008 arbeitet er als Dozent am Lehrstuhl für Germanistik an der Warmia- und Mazury- Universität in Olsztyn. Mitbegründer und Lehrer der Katholischen Oberschule St. Familie in Olsztyn (seit 2011). Letztens publizierte er u.a.: *Sacrum - Przekład - Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, „Orbis Linguarum” (2014, Nr 40) [*Sacrum - Übersetzung - Rezeption. Zur deutschsprachigen Übersetzung des “Römischen Triptichons” Johannes Paul des II.*, in: “Orbis Linguarum” (2014, Nr. 40)].

Informacja o autorze po polsku / Information about the Author in Polish:

Tomasz Żurawlew, dr, PhD, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, germanista, językoznawca, animator kultury. Studia filologii germańskiej ukończył na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – pracą magisterską pt. *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Märchen ins Polnische* [*Transformacje w przekładzie wybranych baśni ludowych braci Grimm na język polski*] (2002). Na podstawie rozprawy pt. *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* uzyskał stopień doktora na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego (2008). Specjalista w obszarze teorii przekładu artystycznego, lingwistyki aksjologicznej, teolingwistyki oraz semantyki leksykalnej. Był asystentem na kierunku filologii germańskiej we Wszelchnicy Mazurskiej w Olecku (2002-2007). Pracuje jako adiunkt w Katedrze Filologii Germańskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (od 2008). W latach 2008-2011 był zatrudniony jako wykładowca w Pomorskiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Gdyni. Współtwórca i nauczyciel Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego imienia Świętej Rodziny w Olsztynie (od 2011). Ostatnio opublikował między innymi *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, „Orbis Linguarum” (2014, nr 40).

Informace o autorovi v češtině / Information about the Author in Czech:

Tomasz Żurawlew, dr, PhD, doktor humanitních věd v oblasti jazykovědy, germanista, jazykovědec, animátor kultury. Vystudoval germanistiku na Fakultě humanitních věd, Varmińsko-mazurské univerzity v Olsztýnu – magisterská práce *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Märchen ins Polnische* („Transformace v překladu vybraných lidových pohádek bratří Grimmů do polštiny“, 2002). Na základě disertace *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* („Poetika ironie v tvorbě Wisławy Szymborské v originále a překladech Karla Dedeciuse“) obhájil doktorát na Filologicko-historické fakultě Gdaňské univerzity (2008). Specializuje se v oblasti teorie uměleckého překladu, axiologické lingvistiky, teologické lingvistiky a lexikální sémantiky. Byl asistentem oboru germánské filologie na Mazurské univerzitě v Olecku (2002-2007). Pracuje jako adjunkt na katedře germanistiky Varmińsko-mazurské univerzity (od r. 2008). V letech 2008-2011 působil jako přednášející na Pomořské vyšší humanitní škole v Gdyni. Spoluzakladatel a učitel Katolického všeobecně vzdělávacího lycea Svaté rodiny v Olsztýnu (od r. 2011). Vydal mimo jiné *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, („Sacrum – překlad – recepce. O překladu Římského triptychu Jana Pavla II. do němčiny“, *Orbis Linguarum*, 2014, č. 40).

[Český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autorovi v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

Tomasz Żurawlew, dr, PhD., doktor humanitných vied v oblasti jazykovedy, germanista, jazykovedec, animátor kultúry. Vyštudoval germanistiku na Fakulte humanitných vied, Varminsko-mazurskej univerzity v Oľštýne – magisterská práca *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* („Transformácia v preklade vybraných ľudových rozprávok bratov Grimmovcov do poľštiny“, 2002). Na základe disertácie *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginale oraz przekładach Karla Dedeciusa* („Poetika ironie v tvorbe Wisławy Szymborskej v originále a prekladoch Karla Dedeciuse“) obhájil doktorát na Filologicko-historickej fakulte Gdanskej univerzity (2008). Špecializuje sa na oblasť teórie umeleckého prekladu, axiologickej lingvistiky, teologickej lingvistiky a lexikálnej sémantiky. Bol asistentom v odbore germánskej filológie na Mazurskej univerzite v Olecku (2002 – 2007). Pracuje ako odborný asistent na katedre germanistiky Varminsko-mazurskej univerzity (od r. 2008). V rokoch 2008 – 2011 pôsobil ako prednášajúci na Pomorskej vyššej humanitnej škole v Gdani. Spoluzakladateľ a učiteľ Katolíckeho všeobecno-vzdelávacieho lýcea Svätej rodiny v Oľštýne (od r. 2011). Vydal okrem iného *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, („Sacrum – preklad – recepcia. O preklade Rímskeho triptychu Jána Pavla II. do nemčiny“, *Orbis Linguarum*, 2014, č. 40).

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе по-русски / Справка об авторе на русском языке/ Information about the Author in Russian:

Томаш Журавлев, доктор философии (PhD), доктор гуманитарных наук в сфере языкознания, германист. Языковед, аниматор культуры. Закончил изучение германистики на гуманитарном отделении Варминьско-Мазурского Университета в Ольштыне; магистерская диссертация *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* [«Трансформации в польском переводе избранных сказок братьев Гримм»] (2002). После защиты диссертации *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginale oraz przekładach Karla Dedeciusa* [«Поэтика иронии в оригинальном творчестве Виславы Шимборской и в переводах Карла Дедечиуса»] на историко-филологическом отделении Гданьского Университета получил докторскую степень (2008). Специалист в области теории художественного перевода, аксиологической лингвистики, теолингвистики и лексической семантики. Был ассистентом специализации «германская филология» во Вшехнице Мазурской в Олеcko (2002-2007). В данное время занимает должность адъюнкта на кафедре германской филологии Варминьско-Мазурского Университета (с 2008 г.). В 2008-2011 гг. преподавал в Поморской Высшей Гуманитарной Школе в Гдыне. Один из основателей и наставников Католического общеобразовательного лицея имени Святой Семьи в Ольштыне (с 2011). Опубликовал, среди прочего, *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II* [«Сакрум – перевод – рецепция. О переводах 'Римского триптиха' Иоанна Павла II на немецкий язык»] („*Orbis Linguarum*“, 2014, nr 40).

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Інформація про автора / Довідка про автора українською мовою / Information about the Author in Ukrainian:

Томаш Журавлев, доктор філософії (PhD), доктор гуманітарних наук у сфері мовознавства. Германіст-мовознавець, аніматор культури. Германістські філологічні студії завершив на гуманітарному відділенні Вармінсько-Мазурського Університету в Ольштині магістерською працею *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* [«Трансформації в польському перекладі вибраних казок братів Грімм»] (2002). На підставі захисту дисертації *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginale oraz przekładach Karla Dedeciusa* [«Поетика іронії в оригінальній творчості Віслави Шимборської та в перекладах Карла Дедечіуса»] на історико-філологічному відділенні Гданського Університету отримав докторський ступінь (2008). Спеціаліст у царині теорії художнього перекладу, аксіологічної лінгвістики, теолінгвістики та лексичної семантики. Був асистентом спеціалізації з германської філології у Вшехниці Мазурській в Олесько (2002-2007). Обіймає посаду ад'юнкта на кафедрі германської філології Вармінсько-Мазурського Університету (із 2008 р.). У 2008-2011 рр. викладав у Поморській Вищій Гуманітарній Школі в Гдині. Один із засновників та наставників Католицького загальноосвітнього ліцею імені Святої Родини в Ольштині (із 2011-го). Опублікував, між іншим, *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II* [«Сакрум – переклад – рецепція. Про німецькомовні переклади 'Римського триптиха' Яна Павла II»] („Orbis Linguarum”, 2014, nr 40).

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Ks. STEFAN RADZISZEWSKI (Kielce, Poland),

E-mail: stefanradziszewski[at]gmail.com

Dwa „sonety” ks. Grzegorza Stachury (*będziesz Hiobem, jak Marta*)

1. Wstęp.

Niniejszy tekst jest próbą literackiej interpretacji dwóch współczesnych utworów poetyckich o charakterze religijnym (metafizycznym) autorstwa ks. Grzegorza Stachury. Jak dotąd stan badań literaturoznawczych nad poezją ks. Grzegorza Stachury nie jest zbyt rozwinięty, dlatego autor artykułu, posługując się metodologią porównawczą i historycznoliteracką, podjął się zbadania tej problematyki.

Ks. Grzegorz Stachura, laureat nagrody poetyckiej im. Ks. Janusza Stanisława Pasierba (2013), to poeta, który nie wydaje zbiorów swoich wierszy zbyt często. Pierwszy – *plaskowyż cienia* – ukazał się w 1998 r., drugi pt. *błękit zzieleniał* w 2008, zaś tomik *niedożegnani (impresje biblijne 2009-2011)* w 2012 r.¹. Tym bardziej ów poeta milczenia zasługuje na uwagę: skoro więcej milczy niż mówi, można spodziewać się w tej lirycznej lakoniczności właściwej pokory i głębi myśli. Ks. Grzegorz Stachura przyszedł na świat w 1976 r. w Kielcach. Został ochrzczony i wychowany nad rzeką Nidą. Po ukończeniu szkoły średniej wstąpił do kieleckiego wyższego seminarium duchownego, gdzie ówczesnie pracował ks. Zygmunt Pilch, o którego „straszeniu piekłem w kazaniach” napisał swoją pracę magisterską z teologii. Ks. Grzegorz Stachura po święceniach kapłańskich został m.in. duszpasterzem młodzieży i środowisk artystycznych, stał się ojcem duchownym pieszej pielgrzymki na Jasną Górę. Znany jest także jako autor „Współczesnej Ambony” i kieleckiego pisma „Obecni”. Jego pasje to Bóg, ludzie, i coś jeszcze. Sens życia zawiera w słowach:

---

¹ G. Stachura, *plaskowyż cienia*, wstęp E. Wiatkowska, Kielce 1998; G. Stachura, *błękit zzieleniał*, posłowie M. Wójcikowska, Chicago 2008; G. Stachura, *niedożegnani (impresje biblijne 2009-2011)*, posłowie K. Wójtowicz, Kraków 2012.

„Przywiąże Pan swego osiołka w winnicy [...]. Ja i tylko Ja jestem twym pocieszycielem – mówi Pan” (Rdz 49,11; Iz 51,12)².

Wiersze Stachury można nazwać „sonetami”. Dlaczego „sonety” w odniesieniu do twórczości poety? Otóż, na czterdzieści dwa wiersze zamieszczone w *blękicie zzieleniałym*, dwanaście zostało zapisanych jako sonety. Dodać należy jeszcze dwa, które można nazwać quasi-sonetami, a otrzymamy informację, że dokładnie trzecia część całego tomu reprezentuje ów gatunek. Pierwsze sonety w ostatnim tomie ks. Stachury to wiersze noszące tytuły *swary 1* i *swary 2*.

Sonet, w których poeta spiera się, próbuje rozjaśnić to, co mroczne i tajemnicze, odczytać wyroki pisane nie ludzką ręką, dotknąć i odczuć. Sonet jest typowym gatunkiem poezji ks. Grzegorza Stachury. W niniejszym opracowaniu przedstawiono dwa jego wiersze, tj. *będziesz Hiobem* oraz *jak Marta*. Obydwa te utwory zinterpretowano w kontekście biblijnym (m.in. Psalm, *Pieśń nad pieśniami*, *Izajasz*, *Ewangelie*).

będziesz Hiobem

jak ziemia letniej burzy
wyczekuję Cię schną myśli
jak trzcina i sitowie
na pustkowiu

dom spotkania spłonął
a pragnienia mdleją
z tęsknoty za Słowem
żywym jak krople rosy

nie ma wody brakło wina
zmysły wszystkie zgasły
a msza przemilczane

kiedy przyjdiesz?
kiedy wrócisz?
głosu Twego pragnę!³

2. Psalm tęsknoty

Stachura rozpoczął swój psalm tęsknoty z wielką gwałtownością. Dramat tęsknoty („jak ziemia letniej burzy / wyczekuję Cię”) nie może jednak zostać wła-

---

² *Poezja w sutannie*, red. S. Radziszewski, Kielce 2011, s. 186.

³ G. Stachura, *będziesz Hiobem*, [w:] idem, *blękit zzieleniał*, posłowie M. Wójcikowska, Chicago 2008, s. 17.

ściwie odczytany, jeśli uwikłamy się w sieć „łatwych” aluzji. „Letnia burza” nie odsyła wszak do *Burzy* albo *Snu nocy letniej* Williama Szekspira. „Sonet” poety-kapłana wciąga nas w przestrzeń tęsknoty, którą zapisała *Księga Psalmów*. Psalmi śpiewają o pragnieniu, które w sercu człowieka ściga odległego (i bliskiego) Boga. Wiersz ks. Grzegorza Stachury stanowi wariację na temat Psalmu 63, którego inicjał może stanowić motto prezentowanego wiersza:

„Boże, Ty Boże mój, Ciebie szukam; / Ciebie pragnie moja dusza, / za Tobą tęskni moje ciało, / jak ziemia zeschła, spragniona, bez wody” (63,2).

Wiele w wierszu Stachury odnajdziemy aluzji do Psalmu 63 (zestawienie paralelne):

Psalm 63

Boże, mój Boże, Ciebie szukam,
Ciebie pragnie moja dusza

spragniona

tęskni moje ciało
jak ziemia

bez wody

będziesz Hiobem

wyczekuję Ciebie,

pragnienia mdleją,

zmysły wszystkie zgasły,

jak ziemia,

nie ma wody.

Przywołać należy także Psalm 42:

„Jak łania pragnie / wody ze strumieni, / tak dusza moja pragnie / Ciebie, Boże!”

oraz Psalm 143:

„moja dusza pragnie Ciebie jak zeschła ziemia. / Prędko wysłuchaj mnie, Panie, / albowiem duch mój omdlewa”.

Podmiot-bohater Stachury przyzywa Boga, który jest nieobecny. Odszedł? Ukrył się? Czy powróci? Człowiek bez obecności Obecnego staje się jak trzcina, o której Blaise Pascal napisał, że jest „trzcina myślącą”. Marna to jednak pociecha na pustyni. Opis samotności i pustki – z daleka od Boga – zawierają kolejne cztery strofy sonetu: „schną myśli – pragnienia mdleją – zmysły zgasły – pragnę”.

A jednak ów rozbity podmiot-psalmista woła i przyzywa Nieobecnego, do którego wznosi słowa quasi-modlitwy ze swojej pustyni: „kiedy” – „kiedy”? W pustynnej ciszy narasta pełne napięcia oczekiwanie. Przemów, Panie – „głosu Twego pragnę”.

Bóg jednak nie przychodzi, aby – jak w Kanie Galilejskiej – objawić swoją moc i chwałę. Cytat „Nie ma wody brakło wina” – nie jest nawiązaniem do *Ewangelii Janowej*, ale stanowi żalobną aluzję do *Pieśni nad pieśniami* i piątego rozdziału *Księgi Izajasza*. Tak należy odczytać sonet Stachury – jako wariację na temat psalmów, rodzaj pieśni biblijnej. Pragnienie spotkania Boga przenika żar, który Biblia ukazuje w tęsknocie Oblubienicy z *Pieśni nad pieśniami* (5,6). Nieobecność Boga potęguje bezosobowa forma, użyta w strofie trzeciej – „a msze przemilczane”. Kto milczy? Bóg, który nie chce się objawić? Czy to On nie pozwala się „dotknąć” (przemilczana aluzja do *noli me tangere* i Marii Magdaleny)? A może to pusty wewnątrz człowiek woła ze swojej pustyni bólu i samotności i odkrywa, że jest niemy? Niezdolny do prawdziwej modlitwy: „dom spotkania spłonął”.

Psalm tęsknoty w wersji Grzegorza Stachury kończy dramatyczne pytanie: „kiedy” – „kiedy”? Po nim następuje wyznanie (niczym słowa Jezusa z krzyża): „pragnę!”. Przemów, Boże, pragnę „głosu Twego”. Psalmista Stachury powtarza wyznanie Oblubienicy, która niczym echo wywołuje z pamięci „modlitwę” swojego Oblubieńca:

„daj mi usłyszeć swój głos, / bo słodki jest głos twój / i twarz pełna wdzięku”

(Pnp 2,14).

Wygłosowe *pragnę* potęguje jednak ciszę. Nikt nie odpowiada. Wydaje się, że końcowe *pragnę* domaga się jako dopełnienia słów, które otwierały wiersz – pragnę „jak ziemia letniej burzy. A zatem będziesz Hiobem” nie przynosi szczęśliwego finału. Człowiek pozostaje sam, na pustyni, bez echa mija jego modlitwa. Bóg milczy, a pragnienie nie przemija. Nieustannie powtarzana modlitwa tęsknoty nie przynosi uspokojenia. Nie ma łaski, która uwolni człowieka z jego bycia Hiobem. Wszystkie światła zgasły, a serca bezradność coraz gwałtowniej nazywa ciemnością. Bo już tylko ciemności mieszkają ze mną, Hiobem (por. Ps 88, 19).

3. Pieśń cierpienia

Ks. Grzegorz Stachura nie jest jednak poetą ciemności, tj. nie podąża drogą negacji, która wyrasta w nihilizmu antropologicznego⁽⁴⁾¹. Owszem, los człowieka jest dla niego losem Hioba, ale czyż księga Biblii nie ukazuje Hioba, który walczy i ostatecznie zwycięża? Jego

„mówić chcę z Wszechmogącym”

(Hi 13, 3)

⁽⁴⁾¹ K. Dybciak, *Poezja – pokolenia – światopoglądy. Miłosz i Herbert*, [w:] *Polska liryka religijna*, red. S. Sawicki, P. Nowaczyński, Lublin 1983, s. 548.

zostaje powtórzone przez podmiot liryczny: „głosu Twego pragnę” w prezentowanym wierszu. Hiob biblijny z bólem wyznaje swoje cierpienia:

„placz stał się pożywieniem, / jęki moje płyną jak woda”

(Hi 3, 24),

„szybsze me dni niżli biegacz / uciekają, nie zaznawszy szczęścia, / mkną jak łodzie z sitowia, / gonią jak orzeł ofiarę”

(Hi 9, 25-26),

„moje oko przyćmione od bólu”

(Hi 17, 7).

Szuka jednak światła i oczekuje na szczęście (Hi 30, 26), choć nieustannie doznaje mroku i zła. Powraca pamięcią do dni minionych, gdy Bóg osłaniał jego namiot (Hi 29, 4), a ziemia nie była jałowa (Hi 30, 3). I wierzy w ostateczną interwencję Boga. Taki jest ostatni krzyk Hioba:

„koniec słów Hioba [...] oto podpis: Wszechmocny odpowie”

(Hi 31, 35.40b).

Wiara pozwala mu przecierpieć swój los, zwyciężyć największe ciemności. Hiob modli się swoim cierpieniem.

Jak wobec powyższego rozumieć tytułowe sformułowanie sonetu Stachury: będziesz Hiobem? Co czytelnikowi obiecuje ten adres? Czy tytuł stanowi prośbę? Czy gorzką konstatację? Czy ostrzeżenie? Będziesz jak Hiob, tj. będziesz mężem cierpienia, będziesz człowiekiem pełnym niepokoju, udręki i nadziei⁽⁵⁾². Będziesz wołał i nikt nie odpowie. Wszystko utracisz. Warto tutaj sięgnąć głębiej w teologię cierpienia. Mąż boleści to Sługa Pański, którym jest Jezus. Być Hiobem oznacza przyjąć jak On łaskę cierpienia – łaskę życia, które jest cierpieniem. Stać się Hiobem to zdjąć maskę Syzyfa, który bezsensownie dźwiga kamień na szczyt góry. Zaufać Niewidzialnemu i zaprzestać walki o bezwartościowe świecidełka, do których nęci człowieka jego egoizm i próżność. Zrozumieć, że cierpienie staje się drogą do prawdziwego szczęścia – do spotkania z Bogiem-Zbawcą.

Ks. Grzegorz Stachura nie uprawia taniej teologii, nie podaje gotowej formułki, która pociesza i naucza prawd katechizmowych. Jego Hiob cierpi naprawdę

⁽⁵⁾² G Ravasi, *Hiob. Dramat Boga i człowieka*, cz. 2, tł. K. Stopa, Kraków 2005, s. 587.

– nie jest papierowym bohaterem, który „troszkę pocierpi”, aby później zejść ze sceny i odebrać należne mu brawa. Hiob Stachury nie wskazuje drogi ucieczki. Po prostu cierpi. Ale właśnie dlatego nadzieja, którą odnajdujemy (nie poza i nie ponad wierszem, ale w jego głębi) – jest realna. On naprawdę cierpi, a jednak potrafi wołać do Boga. Cała poetycka teologia sonetu *będziesz Hiobem* zawarta jest w pauzie, która zawisa nad nami po ostatnim wersie: „głosu Twego pragnę”. O ile prawidłowo rozumiem, Bóg odpowiada człowiekowi tymi samymi słowami – i On woła do nas, współczesnych Hiobów, z nieskończoną tęsknotą: człowieku, mieszkańcu pełnych lęku i samotności pustyń, głosu twego pragnę!

4. Powrót Króla

Skoro Bóg jest Hiobem, to nasze ludzkie cierpienie zyskuje inny sens. Człowiek, wołając: „kiedy wrócisz?”, zdumiony odkrywa, że powtarza wołanie Boga, które On pierwszy skierował do swojego marnotrawnego dziecka. Pragnienie człowieka (dodać należy: człowieka, który jest poetą) zostaje nasycone objawieniem Boga, o którym pisze Olivier Clément, relacjonując swoje nawrócenie:

„wszystko było milczeniem, słowami milczenia”⁽⁶⁾³.

Jednak ów wielki Milczący wybawia nas z pustki bezdomności, napelnia serce ludzkie nadzieją, bo człowiek nie jest już „niczyj”. Należy do Boga, zaś

„sam Bóg staje się Hiobem”⁽⁷⁾⁴.

Lekarstwo na rozpacz można odnaleźć w psalmie, w tym samym psalmie, który stał się inspiracją dla poety-kapłana – pieśń psalmisty kończy się słowami błogosławieństwa:

„A król niech się raduje w Bogu, / niech chlubi się każdy, który nań przysięga,/ tak niech się zamkną usta mówiących kłamliwie” (Ps 63, 12).

Król to zapewne Dawid – ulubieniec Pański. W wierszu Stachury podmiot-bohater w swoim królewskim milczeniu trwa wobec Boga z nadzieją. „Msze przemilczane” nie są spowite w całun rozpaczliwej ciszy, ale w poetycki żar, wobec którego wszelkie słowa są zawodne. Oblubieniec nadchodzi, poeta wybiega mu na spotkanie, niosąc w swych dłoniach lampę wiersza i milczy. Każdy gest powitania byłby przejawem pychy. Przyobleczony w szatę pokory poeta niesie Królowi swą duszę niczym Oblubienica swoje olejki. A Hiob? Wiersz-psalm jak balsam

---

⁽⁶⁾³ O. Clément, *Imię słońce. Duchowa autobiografia*, tł. M. Żurowska, Warszawa 1998, s. 110.

⁽⁷⁾⁴ Ibidem, s. 111.

dotyka jego cierpienia, aby w swym ostatnim westchnieniu cierpiący Hiob mógł wyznać:

„To zbyt cudowne. Ja nie rozumiem [...] kajam się w prochu i w popiele”

(Hi 42, 3.6).

Nie jestem tylko Hiobem – jestem Hiobem, którego miłuje Bóg.

Sonet jest typowym gatunkiem poezji ks. Grzegorza Stachury, przy czym chodzi o sonet o treści „swarliwej”, w którym poeta – jak już wspomniano – spiera się, próbuje rozjaśnić mroczne i tajemnicze, odczytać wyroki pisane nie ludzką ręką, dotknąć i odczuć. Poeci metafizyczni to społeczność przedziwna, która wadzi się z Bogiem. Dlaczego? Z wielkiej tęsknoty serca, „z tęsknoty za Słowem / żywym jak krople rosy”. Jednym z owych poetów metafizycznych, spierających się w wierszu z Bogiem, jest ks. Grzegorz Stachura.

jak Marta

„wybrałem najgorszą część
bieganie po kwiaty
i szuranie butami
przycinanie gałęzi
uschniętych snów
i ciche stukanie palcem
w szyby serca

i jeśli kiedyś skończy się
ten bieg
bez liczb i miar
padnę martwy
przed krzyżem Twym
szczęśliwy cały”^{(8) 5}

Dlaczego można używać terminu „sonet” w odniesieniu do wiersza *jak Marta*, który posiada tylko trzynaście wersów? Ponieważ tytuł pozwala „zbudować” z wiersza Stachury „prawdziwy” sonet (rozumiany jako utwór czteremastolinijkowy). Wówczas pierwszą część stanowią dwie strofy czteremastolinijkowe – 1. strofa:

„jak Marta / wybrałem najgorszą część / bieganie po kwiaty / i szuranie butami” oraz 2. strofa: „przycinanie gałęzi / uschniętych snów / i ciche stukanie palcem / w szyby serca”, zaś drugą część tworzą dwie strofy trzemastolinijkowe – 3. strofa: „i jeśli kiedyś skończy się / ten bieg / bez liczb i miar” oraz 4. strofa: „padnę martwy / przed krzyżem Twym / szczęśliwy cały”.

---

^{(8) 5} G. Stachura, *jak Marta*, [w:] idem, *blekit zzieleniały*, s. 29.

5. Psalm pokory

Ks. Stachura rozpoczyna swój psalm tęsknoty od porównania. Jego bohater to ktoś podobny do ewangelijnej Marty, siostry Marii i Łazarza, mieszkających w Betanii

(„jak Marta / wybrałem najgorszą część”).

Pierwsza strofa precyzuje, czym jest ta „najgorsza” część: to

„bieganie po kwiaty / i szuranie butami”.

W sumie, więc, nie jest wcale tak źle, w świetle przytoczonego cytatu. Można było otrzymać dużo gorsze zajęcie. Jednak przeczuwać można przyczynę rozgoryczenia tego (lub tej), który (lub która) jest jak Marta. Ponieważ nie wiadomo, dla kogo te kwiaty i dokąd prowadzi owo szuranie, stąd nieodparte wrażenie bezsensowności powyższych poczynañ, daremności pracy, która nie służy czemuś więcej. W Ewangelii Jezus poucza Martę, że nie należy aż tak wiele uwagi poświęcać zagadnieniom praktycznym, bowiem nie wystarczy nam siły i czasu na to, co naprawdę istotne – na kontemplację orędzia Bożego. Rzeczywiście, nie samym chlebem żyje człowiek – jednak możemy także odwrócić to pouczenie, by stwierdzić, że nie samym słowem żyje człowiek. Jest jednak poważna różnica między słowami Jezusa, skierowanymi do Marty, a punktem wyjścia w poezji ks. Grzegorza.

Ewangelia wzywa Martę, aby popatrzyła uważnie na swoje „teraz” – możesz odłożyć swe zajęcie, by słuchać Jezusa; to święty czas nawiedzenia, szare, codzienne obowiązki mogą poczekać. U Stachury jest zupełnie inaczej: „bieganie” i „szuranie” są nieomal nieodwołalne, ponieważ bohater liryczny z goryczą wyznaje – już „wybrałem”. Żałobna tonacja od razu wzbudza w czytelniku uczucie bezradności i niepokoju: kwiaty Stachury za chwilę zwiędną, a buty donikąd nie pobiegną. A zatem ksiądz-poeta nie przepisuje wprost historii pobytu Jezusa w gościnie u Łazarza i jego sióstr, ale tworzy własną opowieść. Wstępne porównanie (*jak Marta*) wprowadza w świat sensów ewangelijnych, na kanwie których podmiot-bohater konstruuje własny świat. Uważna lektura wiersza pozwala odnaleźć u Stachury jeszcze więcej aluzji do Ewangelii Łukasza, i to nie tylko do rozdziału dziesiątego. Można zaryzykować tezę, że wiersz pt. *jak Marta* utkany jest z trzech fragmentów Ewangelii według świętego Łukasza – autora, którego często określamy jako ewangelistę Bożego miłosierdzia:

jak Marta

Łk 10, 38-42; 23, 28-31; 7, 47

jak Marta

Marto, Marto, troszczysz się i niepokoisz o wiele, a potrzeba tylko jednego

wybrałem najgorszą część
bieganie po kwiaty
i szuranie butami

Maria obrała najlepszą część, której nie będzie pozbawiona

przycinanie gałęzi
uschniętych snów

córki jerozolimskie, nie płaczcie nade Mną, bo jeśli z zielonym drzewem to czynią, cóż się stanie z suchym?

przed krzyżem Twym
szczęśliwy cały

odpuszczone są jej liczne grzechy,
ponieważ bardzo umiłowała

Do tego rejestru tekstów, które mogą stanowić komentarz do wiersza ks. Stachury, warto dopisać jeszcze inne fragmenty z Ewangelii Łukasza: historię o nawróconej jawnogrześnicy, która łzami obmywa stopy Jezusa i namaszcza je olejkim (Łk 7, 36-50); pouczenie o tym, kogo zapraszać na ucztę (Łk 14, 12-14), opowieść o powrocie syna mamotrawnego (Łk 15, 11-32). Natomiast do ostatniej strofy – „przed krzyżem Twym / szczęśliwy cały” – można dołączyć cały poczet stojących na Golgocie pod krzyżem Jezusa. Rozdział 23 Ewangelii Łukasza wymienia setnika, Józefa z Arymatei, niewiasty. Nie sposób też pominąć dobrego łotra, która wisi obok Jezusa. Czy jednak możliwa jest taka intensyfikacja cytatów i aluzji biblijnych w analizowanym wierszu? Czy możliwy jest tak gęsty strumień asocjacji sakralnych w krótkim fragmencie poetyckim? Możliwy – jeśli człowiek jest jak Marta. Jeśli jest zanurzony w świecie Biblii, własne życie odmierzający miarą biblijną. Jeżeli czyta Księgę w duchu, w którym była pisana ⁽⁹⁾1. Jeśli lamentuje jak Jeremiasz, cierpi jak Hiob, troszczy się i niepokoi jak Marta. Ten niepokój z wiersza ks. Grzegorza Stachury to również bolesny dialog, który Jezus prowadzi z płaczącymi niewiastami, spotykanymi podczas drogi krzyżowej. Ich zawołanie i lament oznacza koniec pięknego snu – Ewangelii, królestwo dobroci i miłości stało się uschniętym drzewem, które nie przyniesie owocu. Jezus im odpowiedział:

„córki jerozolimskie, nie płaczcie nade Mną, [...] bo jeśli z zielonym drzewem to czynią, cóż się stanie z suchym?”

(Łk 23, 27.31).

U Stachury nie ma konsolacyjnej odpowiedzi, lament pozostaje głuchym płaczem, a pustka wydaje się zwycięska. „Ciche stukanie” nie jest wyrazem sub-

---

⁽⁹⁾1 Ch. Schönborn, *Skarby naszej wiary*, tł. A. Koszorz, W. Wesoly, Warszawa 1996, s. 17.

telnej intymności, wstydlivej niepewności, ale raczej kruchości ludzkich marzeń, nietrwałości naszych losów. Stukanie w szyby serca jest echem pracy z Kalwarii – stojąc „przed krzyżem”, patrzymy na miłość, która umiera za nasze winy. Palec uderzający „w szyby serca” nie jest palcem Opatrzności, ale raczej wskazuje na „bezrobotnego” spowiednika w pustym konfesjonale, przy którym nikt nie pragnie doświadczyć przebaczenia grzechów: stuk-puk, czy jest tam to? Daremne żale, próżny trud – życie przemija i chociaż człowiek troszczy się i niepokoi o wiele, to jednak nie potrafi odnaleźć tego, co najważniejsze.

6. Pieśń niepewności

Dla ks. Stachury los człowieka jest losem Marty, ale trzecia strofa otwiera się tajemniczym „i jeśli”:

„i jeśli kiedyś skończy się / ten bieg”.

Nie chodzi o jakąś kategorię sportową, bieg na sto metrów lub na sto tysięcy metrów przez płotki. Ten jedyny w swoim rodzaju maraton to życie człowieka. To metafora wzięta ze listu św. Pawła:

„W dobrych zawodach wystąpiłem, bieg ukończyłem, wiarę ustrzegłem”

(2 Tm 4,7).

Skąd, zatem, owa niepewność – „i jeśli”? Czy to zawieszenie głosu spowodowane jest lękiem przed nadciągającą uparcią, dzień za dniem, śmiercią? Czy może nijakie życie nie daje nawet pewności, że śmierć przyjdzie. Może nawet ona o nas zapomni, zrobi sobie wakacje. Nawet na śmierć trzeba zasłużyć: po dobrym życiu – dobra śmierć. Nie wiemy. Wiersz nie pozwala w żaden pewny sposób nazwać niepewności. Nie posiadamy żadnych „liczb i miar”, aby na nowo nazwać to, co utraciło swoje pierwotne imiona. Pozostaje, więc, postawa ewangelijnej Marty, trwającej przy swoim miejscu pracy. Postawa pełna zaufania na wzór Marty: współczesny chrześcijanin

„szuka Boga poprzez ten świat, w którym pracuje, i poprzez osoby, które go otaczają”^{(10) 2}.

Pozostaje, zatem, wiara pozwalająca przecierpieć swój los i zwyciężyć największe ciemności. I jak Hiob modli się swoim cierpieniem, tak Marta zwycięża przez swoją wytrwałość.

---

^{(10) 2} J. Laplace, *Modlitwa. Od pragnienia do spotkania*, tł. I. Józefowiczowa, Warszawa 1989, s. 85.

Tak – moim zdaniem – należy rozumieć tytułowe sformułowanie „sonetu” Stachury: „jak Marta”. Jak Marta żyje / pracuje, jak Marta (jak każdy człowiek) „padnę martwy”. Nie oczekując na owacje i brawa, po prostu żyje. „Bądź wierny, idź” – mógłby powtórzyć za Zbigniewem Herbertem podmiot-bohater wiersza ks. Grzegorza Stachury.

„Nie oczekuj niczego od człowieka, jeśli pracuje tylko na swoje życie, a nie dla wieczności” –

za autorem *Twierdzy* może powiedzieć bohaterka liryczna utworu ks. Stachury, podobna do ewangelijnej Marty^{(11) 3}. Czwarta strofa rozjaśnia jednak krainę niepewności, którą jest życie. Wobec nieskończonej ilości znaków zapytania, jedno jest pewne: „upadnę martwy”, tzn. umrę. Tyle przynajmniej wiadomo i wie to także bohater Stachury, że mój kres nie jest tylko śmiercią. To śmierć „wobec” Tego, który wisi na krzyżu. Przeszłość, w którą osuwa się cała nasza (nie-nasza) egzystencja („wybrałem”), zostaje zakwestionowana poprzez jeden gest – „padnę”. Więcej, „padnę-martwy-szczęśliwy”.

Stachura nie uprawia taniej teologii w kostiumie poezji. Nie kończy swojego rozważania starożytnym *non omnis moriar*. W jego poezji poezja nie zbawia. Zbawienie przynosi Krzyż. A wszystko, co należy do człowieka, to, aby ze swoim życiem, czyli swoim krzyżem, przybiegł pod Krzyż Chrystusa. Przypadnę do Twoich stóp – zdaje się modlić podmiot liryczny w wierszu Stachury – jak bohaterowie Ewangelii Łukasza: jak grzesznica, która łzami obmywa stopy Jezusa i namaszcza je olejkim, jak zaproszeni na ucztę, jak syn marnotrawny. „Przed krzyżem Twym” stanę jak setnik, jak Józef z Arymatei, jak niewiasty. Przypadnę do Twych nóg jak dobry łotr, który potrafi błagać o miłosierdzie. Cała poetycka teologia „sonetu” *jak Marta* zawarta jest w ciszy, która zapada po ostatnim wersie: „szczęśliwy cały”. O ile dobrze czytam, słyhać w tej ciszy milczenie, które następuje, gdy Szymon Piotr odpowiada Jezusowi na trzecie

„czy Mnie miłujesz?” – „Panie, Ty wszystko wiesz, Ty wiesz, że Cię kocham” (J 21, 17).

Jak Marta to wiersz przedziwny – może w świecie, w którym wielu pragnie żyć w sposób lekki, łatwy i przyjemny, właśnie taka poezja jest najbardziej potrzebna. Gdy jedni harują jak mrówki i nurzają się w materii, zapominając o świecie duchowym, drudzy zaś wszystko robią, aby nic nie robić – poezja wskazuje trzecią drogę. Stań się jak Marta, jak pokorny sługa, który mówi, że jest nieużyteczny i spełnił tylko swój obowiązek, aby pobiec dalej! Tam, na Golgocie, w cieniu krzyża, tam jest prawdziwe szczęście. Dlatego właśnie (powrócić należy

---

^{(11) 3} A. de Saint-Exupéry, *Twierdza*, tł. A. Olędzka-Frybesowa, Warszawa 1990, s. 34.

do pierwszego słowa wiersza), jako uczeń Dobrego Pasterza, „wybrałem najgorszą część”, aby inni otrzymali lepszą.

Poezja ks. Grzegorza Stachury (autora tomów *plaskowyż cienia, błękit zzieleniał* oraz *niedożegnani*) zatrzymuje i zmusza do refleksji. To wiersze dojrzałe, w których słychać rozpoznawalną dykcję księdza poety, ucznia ks. prof. Andrzeja Zuberbiera (1922-2000). Sprawy ludzkie łączą się w nich ze sprawami Bożymi, a świat Biblii zostaje przywołany nie tylko jako cytat lub aluzja, ale z całą siłą duchowej ekspresji, która potrafi odcisnąć w człowieku niezwykle piętno. Autor zyskał już grono sympatyków ceniących jego twórczość za błyskotliwą pokorę (ks. Kazimierz Wójtowicz) oraz umiejętnie prowadzony dialog ziemi (zieleń) z niebem (niebieskość), który zostawia miejsce na własną odpowiedź jako swoiste *verba aperta* (Maria Wójcikowska). Taki koloryt liryki ks. Stachury decyduje o jej magnetycznym charakterze. Jednych przyciąga, bo nacechowana jest oryginalną wrażliwością, wprowadza w misterium wiary i tajemnicę Boga. Innych odpycha, ponieważ lektura autora *niedożegnanych* nie należy do łatwych zadań. Moim zdaniem, wiersze ks. Grzegorza Stachury to odkrywczą podróż wehikułem poezji do królestwa Dawida, w którym wszystko mówiło do nas przez psalmy.

Abstrakt (Streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Ks. Grzegorz Stachura (ur. 1976), uhonorowany nagrodą poetycką im. Ks. Janusza Pasierba, należy do poetów, którzy dopracowali się własnej dykcji poetyckiej. Jednak poza antologią *Poezja w sutannie* ksiądz Stachura nie doczekał się uważnej lektury krytycznej. Tymczasem pokorna i mądra liryka Stachury zasługuje na prezentację szerszej publiczności i uważną lekturę. Jego wiersze-impresje odwołują się do Biblii, nie tylko poprzez cytat bądź aluzję, ale w strukturze głębokiej dzieła poetyckiego. W niniejszym opracowaniu przedstawiono dwa wiersze, które odczytano jako rodzaj modlitwy poetyckiej. Zarówno Hiob, jak i Marta, zmuszają czytelnika do odpowiedzi na najbardziej głębokie kwestie dotyczące życia i wiary. Można powiedzieć, że inspirowana duchem Biblii poezja Stachury jest rodzajem poetyckiej proklamacji orędzia zbawienia. Spośród wszystkich obrazów biblijnych liryczny bohater Stachury najbardziej przypomina tych, którym Chrystus w przypowieści nadaje imię „śłudzy nieużyteczni” (por. Łk 17,7-10).

Słowa klucze:

Grzegorz Stachura (1976-), sonet, psalm, pokora, Biblia, modlitwa, poezja

Title in English:

Two „Sonets” by fr Grzegorz Stachura (you will be Job, as Martha)

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

Father Grzegorz Stachura (b. 1976), who has been presented with the Father Janusz Pasierb award, is one of the poets who managed to refine their own poetic diction. But apart from some attention given to the anthology *Poetry in a priest's cassock*, Stachura has not received careful critical reading, although his humble and wise lyric poetry deserves a wider audience and careful critical attention. His poems (poetic impressions) refer to the Bible, not only through quotation or allusion, but in the deep structure of his poetic work. The present paper deals with two poems which have been read as a kind of poetic prayer. Both Job and Martha force the reader to answer the most profound questions about life and faith. It can be said that Stachura's poetry, inspired by the spirit of the Bible, is a kind of poetic proclamation of the message of salvation. Stachura's lyrical hero most resembles those Biblical characters whom Christ calls 'unworthy servants' in the parable (cf. Lk 17, 7-10).

Key words in English:

Grzegorz Stachura (1976-), sonet, psalm, humility, the Bible, prayer, poetry

Bibliografia / Bibliography:

Bibliografia podmiotowa/ Źródła / Primary bibliographical sources:

Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych, opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, [red. odpowiedzialny Kazimierz Dynarski ; red. nauk. Augustyn Jankowski, Lech Stachowiak (ST), Kazimierz Romaniuk (NT), tł. ksiąg Władysław Borowski [et al.], wyd. 3 popr. Pallotinum, Poznań – Warszawa 1982, ss. 1439 (Biblia Tysiąclecia) [dodruk: 1990].

Stachura Grzegorz, *błękit zzieleniały*, posłowie Maria Wójcikowska, DSP Publishing, Chicago 2008, ss. 50.

Stachura Grzegorz, *błękit zzieleniały (impresje biblijne 2000-2008)*, posłowie Maria Wójcikowska, Alleluja, Kraków 2012, ss. 59.

Stachura Grzegorz, *niedożegnani (impresje biblijne 2009-2011)*, posłowie Kazimierz Wójtowicz CR, Alleluja, Kraków 2012, ss. 49.

Stachura Grzegorz, *płaskowyż cienia*, wstęp Elżbieta Wiatkowska, Jedność, Kielce 1998, ss. 56.

Bibliografia przedmiotowa / Opracowania / Secondary bibliographical sources:

Clément Olivier, *Inne słońce. Duchowa autobiografia*, tł. Maria Żurowska, Wydawnictwo Księży Marianów, Warszawa 1998, ss. 141.

Dybciak Krzysztof, *Poezja – pokolenia – światopoglądy. Miłosz i Herbert*, [w:] *Polska liryka religijna*, red. Stefan Sawicki, Piotr Nowaczyński, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego KUL, Lublin 1983, ss. 541-568.

Laplace Jean, *Modlitwa. Od pragnienia do spotkania*, tł. Irena Józefowiczowa, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1989, ss. 95.

Poezja w sutannie, wybór – opracowanie – komentarz Stefan Radziszewski, Kielce 2011, ss. 271.

Ravasi Gianfranco, *Hiob. Dramat Boga i człowieka*, cz. 1, tł. Barbara Rzepka, Wydawnictwo Salwator, Kraków 2005, ss. 295.

Ravasi Gianfranco, *Hiob. Dramat Boga i człowieka*, cz. 2, tł. Krzysztof Stopa, Wydawnictwo Salwator, Kraków 2005, ss. 597.

Saint-Exupéry de Antoine, *Twierdza*, tł. Aleksandra Olędzka-Frybesowa, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 1990, ss. 683.

Schönborn Christoph, kard., *Skarby naszej wiary*, tł. Antoni Koszorz SDV, Waldemar Wesoły SDV, Verbinum Wydawnictwo Księży Werbiśtów, Warszawa 1996, ss. 109.

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Fr Stefan Radziszewski (born 1971), ThD, PhD, Doctor of Divinity (homiletics, KUL, 2005, doctoral thesis on *Przepowiadanie homilijne biskupa Mieczysława Jaworskiego jako odpowiedź na zasadnicze wyzwania czasów współczesnych* [Bishop Mieczysław Jaworski's sermon prophecies as an answer to the fundamental challenges of today]), Doctor of Humanities (Polish Philology, KUL, 2009, doctoral thesis on *Pomiędzy duchem a materią. Wokół zagadnień wczesnej poezji Anny Kamieńskiej* [Between the spirit and the matter. About the issues of Anna Kamieńska's early poems]), catechist of the Nazareth school (the Jadwiga of Poland's School of the Sisters of the Holy Family of Nazareth) in Kielce, chaplain of the Catholic Intellectuals' Club (KIK) in Kielce; author of books: *Kamieńska ostiumiczna* [2011] (*Ostiumic Kamieńska*, about Anna Kamieńska's poetry), *Katechizm sercem pisany* [2006] (Heart-written Catechism), about the sermons of Bishop Mieczysław Jaworski, *Kot czarny. Literatura dla odważnych* (Black cat. Literature for the brave) [2011] and *Kot biały. Literatura dla samotnych* (White cat. Literature for the sad and lonely) [2012], *Siedem twarzy Judasza* [2012] (Seven Faces of Judas), about the apostle-traitor in the literature of the 20th century, *Poezja w sutannie* [2011] (Poetry in cassock, an anthology) and *Rekolekcje dla młodzieży* [2012] (Retreat for the young), an audio-book; he has classes in literature at the Jan Kochanowski University in Kielce, at the Higher Theological Seminary in Kielce, and runs a seminar theatre. Contact: stefanradziszewski[at]gmail.com

Information about the Author in Polish / Informacja o Autorze po polsku:

Ks. Stefan Radziszewski (ur. w 1971), PhD, dr teologii (homiletyka, KUL, 2005, praca doktorska pt. *Przepowiadanie homilijne biskupa Mieczysława Jaworskiego jako odpowiedź na zasadnicze wyzwania czasów współczesnych*), dr nauk humanistycznych (filologia polska, KUL, 2009, praca doktorska pt. *Pomiędzy duchem a materią. Wokół zagadnień wczesnej poezji Anny Kamieńskiej*), prefekt kieleckiego Nazaretu, kapelan Klubu Inteligencji Katolickiej w Kielcach; autor książek: *Kamieńska ostiumiczna* [2011] (o poezji Anny Kamieńskiej), *Katechizm sercem pisany* [2006] (o kazaniach bpa Mieczysława Jaworskiego), *Kot czarny. Literatura dla odważnych* [2011] oraz *Kot biały. Literatura dla samotnych* [sic!] [2012], *Siedem twarzy Judasza* [2012] (apostoł zdrajca w literaturze XX wieku), *Poezja w sutannie* [2011] (antologia) oraz *Rekolekcji dla młodzieży* [2012] (audiobook); prowadzi zajęcia z literatury w Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wyższym Seminarium Duchownym w Kielcach oraz teatr seminaryjny. Kontakt: stefanradziszewski[at]gmail.com

Information about the Author in Czech

P. Stefan Radziszewski (nar. 1971), Ph.D., dr. teologie (homiletika, Katolická univerzita v Lublinu, 2005, doktorská práce *Homilie Mieczysława Jaworského jako odpověď na zásadní výzvy současnosti*), dr. humanitních věd (polonistika, KUL, 2009, doktorská práce *Mezi duchem a hmotou. K problematice rané poezie Anny Kamieńské*), prefekt kieleckého Nazaretu, kaplan Klubu katolické inteligence v Kielcích; autor knih *Kamieńska ostiumiczna* [„Kamieńská ostiumická“, 2011] (o poezii Anny Kamieńské), *Katechizm sercem pisany* [„Katechismus psaný srdcem“, 2006] (o kázáních biskupa Mieczysława Jaworského), *Kot czarny. Literatura dla odważnych* [„Černá kočka. Literatura pro odvážné“, 2011], *Kot biały. Literatura dla samotnych* [sic!] [„Bílá kočka. Literatura pro samotné“ [sic!]; 2012], *Siedem twarzy Judasza* [„Sedm tváří Jidáše“, 2012] (apoštol zrádce v literatuře 20. století), *Poezja w sutannie* [„Poezie v sutane“, 2011] (antologie) a *Rekolekcji dla młodzieży* [„Útočiště pro mládež“, 2012] (audiokniha); přednáší literaturu na Univerzitě Jana Kochanowského v Kielcích, na Vyšším duchovním semináři v Kielcích a vede seminární divadlo. Kontakt: stefanradziszewski[at]gmail.com

[Český překlad: Libor Martinek]

Information about the Author in Slovak:

P. Stefan Radziszewski (nar. 1971), Ph.D., dr. teológie (homiletika, Katolícka univerzita v Lubline, 2005, doktorská práca *Homilie Mieczysława Jaworského ako odpoveď na zásadné výzvy súčasnosti*), dr. humanitných vied (polonistika, KUL, 2009, doktorská práca *Medzi duchom a hmotou. K problematike ranej poézie Anny Kamieńskej*), prefekt kieleckého Nazaretu, kaplán Klubu katolíckej inteligencie v Kielciach; autor kníh *Kamieńska ostiumiczna* [„Kamieńská ostiumická“ 2011] (o poézii Anny Kamieńskej), *Katechizm sercem pisany* [„Katechizmus písaný srdcom“, 2006] (o kázňach biskupa Mieczysława Jaworského), *Kot czarny. Literatura dla odważnych* [„Čierna mačka. Literatura pre odvážnych“, 2011], *Kot biały. Literatura dla samotnych* [sic!] [„Biela mačka. Literatura pre smutných“ [sic!]; 2012], *Siedem twarzy Judasza* [„Sedm tváří Judáša“, 2012] (apoštol zradca v literatúre 20. storočia), *Poezja w sutannie* [„Poézia v sutane“, 2011] (antológia) a *Rekolekcji dla młodzieży* [„Útočište pre mládež“, 2012] (audiokniha); prednáša literatúru na Univerzite Jána Kochanowského v Kielciach, na Vyššom duchovnom seminári v Kielciach a vedie seminárne divadlo. Kontakt: stefanradziszewski[at]gmail.com

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Information about the Author in Russian

Ксёндз Стефан Радзиевский (г. р. 1971), PhD, доктор теологии (гомилетика, Католический университет в Люблине, 2005; докторская диссертация «Гомилетические предсказания епископа Мечислава Яворского как ответ на главные вызовы современности»), доктор гуманитарных наук (польская филология, Католический университет в Люблине, 2009; докторская диссертация «Между духом и материей. О проблематике ранней поэзии Анны Каменской»). Префект общеобразовательного лица «Назарет» (лицей сестёр-назаретянок имени Св. Королевы Ядвиги в Кельце), капеллан Клуба католической интеллигенции в Кельце. Автор книг: «Каменская остиумическая» / «Каменская на выходе» (2011, о поэзии Анны Каменской), «Катехизис, писанный сердцем» (2006, о проповедях епископа М. Яворского), «Чёрный кот. Литература для отважных» (2011), «Белый кот. Литература для одуноких» [sic!] (2012), «Семь обличий Иуды» (2012, об апостоле-предателе в литературе XX века), «Поэзия в сутане (антология)» (2011) и «Собрание для молодёжи» (2012, аудиокнига). Ведёт занятия по литературе в Университете имени Яна Кохановского в Кельце, на Высшем теологическом семинаре в Кельце и в семинарском театре. Kontakt: stefanradziszewski[at]gmail.com

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Information about the Author in Ukrainian:

Ксьондз Стефан Радзівський (р. н. 1971), PhD, доктор теології (гомілетика, Католицький університет у Любліні, 2005; докторська дисертація «Гомілетичні пророцтва єпископа Мечислава Яворського як відповідь на засадничі виклики сучасності»), доктор гуманітарних наук (польська філологія, Католицький університет у Любліні, 2009; докторська дисертація «Між духом і матерією. Про проблематику ранньої поезії Анни Каменської»). Префект загальноосвітнього ліцею «Назарет» (ліцей сестер-назаретянок імені Св. Королеви Ядвіги в Кельце), капелан Клубу католицької інтелігенції в Кельце. Автор книг: «Каменська остіумічна» / «Каменська на виході» (2011, про поезію Анни Каменської), «Катехізис, писаний серцем» (2006, про проповіді єпископа М. Яворського), «Чорний кіт. Література для відважних» (2011), «Білий кіт. Література для самотніх» [sic!] (2012), «Сім облич Іудии» (2012, про апостола-зрадника в літературі ХХ ст.), «Поезія в сутані (антологія)» (2011) та «Збірник для молоді» (2012, аудіо-книга). Веде заняття з літератури в Університеті імені Яна Кохановського в Кельце, на Вищому теологічному семінарі в Кельце та в семінарському театрі.

Kontakt: stefanradziszewski[at]gmail.com

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Звесткі пра аўтараў (па-беларуску) / Information about the Author (in Belarusian):

Кс. Стэфан Радзішэўскі (нар. у 1971), PhD, кандыдат тэалагічных навук (Гамілетыка, КЛТУ, 2005, кандыдацкая дысертация *Przepowiadanie homilijne biskupa Mieczysława Jaworskiego jako odpowiedź na zasadnicze wyzwania czasów współczesnych* [Гамілетычнае прадбачанне біскупа Мечыслава Яворскага ў якасці адказа на асноўныя заклікі сучаснасці]), кандыдат гуманістычных навук (польская філалогія, КЛТУ, 2009, кандыдацкая дысертация *Pomiędzy duchem a materią. Wokół zagadnień wczesnej poezji Anny Kamieńskiej*. [Паміж духам і матэрыяй. У кантэксце праблем ранняй паэзіі Ганны Каменьскай]), прэфект Назарэтанскай школы ў Кельцах, капелан каталіцкага інтэлектуальнага клуба (КІК) у Кельцах, аўтар кніг: *Kamieńska ostiumiczna* [2011], (*Ostium Каменьска*, пра паэзію Ганны Каменьскай), *Katechizm sercem pisaną*

[2006] [Катэхізіс, напісаны сэрцам] (пра казанні біскупа Мечыслава Яворскага), *Kot czarny. Literatura dla odważnych* [2011] [Чорны кот. Літаратура для смелых], а таксама *Kot biały. Literatura dla samotnych* [2012] [Белы кот. Літаратура для сумных і самотных], *Siedem twarzy Judasza* [2012] [Сем абліччаў Юды (апостал-зраднік у літаратуры XX стагоддзя)], *Poezja w sutannie* [2011] [Паэзія ў сутанне (анталогія)], а таксама *Rekolekcje dla młodzieży* [2012] [Рэкалекцыі для моладзі (аўдыёкніга)]; выкладае літаратуру ў Універсітэце Яна Каханойскага ў Кельцах, Вышэйшай духоўнай семінарыі ў Кельцах, а таксама кіруе семінарскім тэатрам.
Kontakt: stefanradziszewski[at]gmail.com

[Тлумачэнне на беларускую мову: Eugeniusz Pańkow, Helena Antoniewicz]

MICHAŁ JANKOWICZ (Vilnius, Lithuania)
E-mail: mjankowicz[at]gmail.com

Избранные вопросы перевода поэзии Марека Мариуша Тытко на русский язык (на материале сборника «Встреча с Иным»)

Предметом настоящей статьи является выявление и описание проблем перевода с польского на русский язык избранных стихотворений Марка Мариуша Тытко из сборника «Встреча с иным». Анализу подлежит перевод Александра Гордона в форме машинописи. Характеристика и анализ межъязыковых переводов поэзии является актуальным вопросом, который относительно редко исследуется. Акцент в статье делается на описание переводческих трансформаций, применённых в переводе А. Гордона на русский язык.

Сборник стихотворений «Встреча с другим» („Spotkanie innego”, Краков 1997), опубликованный на польском языке в 1997 году, переводился на чешский, украинский и русский языки. Первой была издана чешская версия сборника под названием „Setkání s Jiným” (Чехия, Опава, 2009) в переводе Либора Мартинека при сотрудничестве с Ежи Червинкой и Яном Витонем. В 2013 году сборник «Встреча с иным»¹ вышел в переводе Александра Гордона на украинский язык («Зустріч з іншим», Львов, 2013). Ещё не изданный перевод сборника на русский язык (машинопись) тоже принадлежит Александру Гордону.

Автор перевода Александр Гордон – экономист, поэт, прозаик, литературный критик, публицист, переводчик, популяризатор культуры Львова, преподаватель Университета *Львовская политехника*, член Национального союза писателей (с 2003 года заместитель главы Львовской организации Национального союза писателей Украины), главный редактор литературного журнала «Форма»². Его перу принадлежат стихотворения на украинском, польском и русском языках. Сборники собственной поэзии Александр Гордон публикует с 1990 года на украинском и польском языках. Во Львове

---

¹ Как вариант заглавия сборника переводчик, Александр Гордон, предлагает также «*Встречу с другим*».

² М. М. Тытко, *Встреча с иным*, перевод А. Гордона, Львов 2012, с. 124.

опубликовал 23 сборника поэзии, является редактором и автором поэтических антологий, редактором «Популярной энциклопедии Львова», «Львовских легенд» (том прозы издан на украинском и польском языках). Его стихотворения переводились на польский, английский и немецкий языки.

Александр Гордон перевёл с польского на украинский и русский языки сборники поэзии Богуслава Жураковского «Карловарские песни» (2003), Гражины Добренько «Никифор победитель» (2009), Эрика Островского «Фетиш» (2010), а также на украинский сборники Васлава Костжевы «Жажда», Гражины Добренько «Искусство жизни» (2006), Божены Бобы-Дыги «Писанный дождём» (2008, при сотрудничестве с Евгеном Бараном³). На украинский язык А. Гордон переводил произведения Виславы Шимборской («Встреча с ландшафтом», «Морена»). В украинских журналах, в т. ч. «Курьер Кривбаса», «Форма[р]т», «Сова», «Калмиус», «Золотая пектораль», были опубликованы его переводы произведений Яна Каспровича, Чеслава Милоша, Збигнева Герберта, Богуслава Жураковского, Юзефа Барана, Эвы Липской, Анэты Келан и многих других современных польских поэтов. А. Гордон переводил стихотворения других поэтов, например Адама Загаевского, Эвы Сонненбэрг, а также некоторые знаковые произведения В.Й. Гёте, Р.М. Рильке, П. Целана, П. Верлена, Г. Аполлинера, К. Кавафиса⁴.

1. Избранные проблемы перевода поэзии

Перевод поэзии является довольно сложной задачей для переводчика, а полученный результат переводческого труда в большой степени зависит от принятой им интерпретации стихотворения. Переводчик становится дополнительным звеном в процессе коммуникации между автором и читателем, и именно его интерпретация влияет на восприятие произведения реципиентом. В отличие от прозы, в стихотворении конструктивной единицей является частный мотив, выраженный, например, отдельным образом, а не полностью развитая мысль. Как замечает Иржи Левый, в стихотворении, кроме связи внутри предложения, наблюдаются еще другие членящие факторы, как граница стиха, рифмовка и другие формы параллелизма, что способствует усилению самостоятельной роли меньших отрывков и ослаблению функциональных связей внутри предложения⁵. Стихотворение отличается от прозы и своеобразием употребляемой лексики. В стихах чаще, чем в прозе, наблюдаются краткие слова и значительно реже длинные. Трудности перевода поэзии связаны также с тем, что «[...] одна и та же мысль требует

---

³ Ibidem, с. 124.

⁴ Ibidem, с. 124.

⁵ И. Левый, *Искусство перевода*, Издательство «Прогресс», Москва 1974, с. 239.

для выражения на разных языках всякий раз другого количества слогов. Различная семантическая насыщенность языка подлинника и перевода вынуждает переводчика к сокращениям или, наоборот, к «размыванию» – и то и другое не может влиять на общую трактовку стихотворения»⁶. Особую трудность для перевода представляет рифмованный стих. Стоит обратить внимание также на стиль стихотворения и его перевода. От переводчика требуется, чтобы они совпадали. Как констатирует Иржи Левый, «в современных стихотворных переводах обычно сохранены те черты подлинника, которые когда-то назывались внешними формальными признаками: строфическая композиция, порядок рифмовки и метрическая схема. [...] Ближе к оригинальной поэзии переводчика, чем к подлиннику, признаки внутренней формы, например, в области рифмовки – соотношение рифм грамматических и лексических, тенденции к смысловой отчётливости или неясности, к той или иной звуковой окраске [...]»⁷. Сравнение переводов из стилистически разных поэтов, выполненных одним лицом, позволяет установить, какие стилистические черты постоянны для переводчика, а какие меняются в зависимости от характера подлинника. В стихотворных произведениях выступает тесная связь между звуковой формой стиха и его содержанием. Однако фонетические средства сами по себе ничего не выражают и могут выразить только простые семантические контрасты. Иногда в процессе перевода теряется гармония формы и содержания из-за сдвига семантических возможностей какого-либо средства⁸.

Как замечает В.Н. Комиссаров, «различия в системах ИЯ и ПЯ и особенностях создания текстов на каждом из этих языков в разной степени могут ограничивать возможности полного сохранения в переводе содержания оригинала. Поэтому переводческая эквивалентность может основываться на сохранении (и соответственно утрате) разных элементов смысла, содержащихся в оригинале»⁹. Затем В.Н. Комиссаров выделяет три типа эквивалентности¹⁰: 1) эквивалентность, в которой сохраняется только часть содержания, составляющая цель коммуникации; 2) эквивалентность, в которой общая часть содержания оригинала и перевода передает одинаковую цель коммуникации и отражает одну и ту же внеязыковую ситуацию; 3) эквивалентность, в которой отсутствует параллелизм лексического состава и синтаксической структуры, невозможно связать структуры оригинала и перевода отношениями синтаксической трансформации, сохраняется цель

---

⁶ Ibidem, с. 247.

⁷ Ibidem, с. 251.

⁸ Ibidem, с. 254.

⁹ В.Н. Комиссаров, *Теория перевода*, Высшая школа, Москва, 1990, с. 51.

¹⁰ Ibidem, с. 52-68.

коммуникации и идентификации ситуации, сохраняются общие понятия, описывающие ситуацию в ИТ. Широко используется второй тип эквивалентности.

В переводе любого текста важную роль играет достижение коммуникативного эффекта, определённой реакции со стороны реципиента. Переводчик располагает рядом приёмов, представляющих собой инструменты для разъяснения тех фрагментов текста оригинала, которые могли бы быть не поняты читателем. Совокупность этих приёмов, изменений, внесённых переводчиком в ИТ, составляет прагматическую адаптацию перевода. В результате адаптации в ПТ могут появиться пропуски, дополнения, перестановки, перенесения акцентов и т. д. Среди способов адаптации ИТ можно выделить следующие: добавление, опущение, генерализацию, конкретизацию, комментарии¹¹. То, в каком масштабе переводчик будет использовать эти приёмы, в значительной степени зависит от адресата ПТ. Если реципиент будет принадлежать к культурной среде, сильно отличающейся от той, в которой был написан ИТ, адаптация окажет более значимое влияние на ПТ, чем в случае близких друг другу культур. Текст перевода сборника «Встреча с другим» рассчитан на адресата, близкого по культурно-этническим признакам к реципиенту ИТ, принадлежащего культурной сфере христианской Европы, – славянина. Итак, адаптация ИТ может сводиться к минимуму, так как нет необходимости её применения, из-за отсутствия больших различий между адресатами ИТ и ПТ. Однако, как в процессе перевода любого текста, некоторые компоненты стихотворений из сборника «Встреча с иным» подвергаются переводческим трансформациям, межъязыковым перефразированиям, проявляющимся в морфологических, стилистических, синтаксических, семантических, лексических и грамматических изменениях. Морфологические трансформации состоят из замен данной части речи другой или несколькими частями речи; стилистические подразумевают преобразование стилистической окраски текста; синтаксические заключаются в перестройке конструкции высказываний; суть семантических – в перекодировании информации на семантическом уровне; лексические (отклонения от прямых словарных соответствий) обоснованы чаще всего несовпадением объёма значений лексических единиц ИЯ и ПЯ; грамматические – нормы ПЯ вызывают необходимость перестройки структуры предложения в процессе перевода. В сборнике «Встреча с иным» встречаются также трансформации смешанного типа. В процессе перевода стихотворений из сборника «Встреча с иным» необходимость применения переводческих трансформаций возникает довольно часто, поскольку компоненты текста выступают в необычных,

---

¹¹ Акаш Бадр Абдуллах, *Прагматический аспект перевода*, [в:] *Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей*, отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов, МАКС Пресс, Москва 2009, Вып. 39, 136 с.

переносных значениях, применяются редкие грамматические конструкции, лексика является более изысканной, чем в прозе. Отсутствие знаков препинания в стихотворениях М. М. Тытко также осложняет процесс перевода, так как растёт количество возможных способов понимания, интерпретации ИТ, что может привести к потенциально разным вариантам перевода и, следуя этой цепи, различным интерпретациям отдельных вариантов ПТ.

На процесс перевода произведений М. М. Тытко оказывает влияние также особенность лексики его поэзии. В них наблюдаются философские термины, научная терминология, неологизмы, лексика, употребляемая достаточно редко. Далеко не каждый читатель обладает понятийным аппаратом, обеспечивающим полное понимание и интерпретацию рассматриваемых произведений, поэтому А. Гордон добавляет к переводу на русский язык (на украинский тоже) словарь (комментарии и объяснения), являющийся своеобразным 'путеводителем' при восприятии творчества М.М. Тытко, на которое оказали влияние различные философские течения, начиная с досократиков через философию Платона к неоплатонизму и к современной т. наз. философии диалога¹². Однако в указанном словаре объясняются лишь некоторые названия, термины, которые могут быть непонятны для реципиента. В словаре отсутствует, например, слово 'консценти́зм', требующие объяснения широкому читателю.

2. Перевод заглавия сборника

Стоит обратить внимание на два варианта заглавия сборника на русском языке, предлагаемые переводчиком – «Встреча с иным» и «Встреча с другим». В русском языке лексемы «иной» и «другой» являются близкими синонимами, однако отличаются друг от друга частотой употребления, стилистической окраской, количеством значений и семантических оттенков. Лексема «другой» в русском языке употребляется часто и в широких контекстах. В Толковом словаре русского языка Д. Н. Ушакова¹³ выделяется шесть значений слова «другой» и только три значения слова «иной»¹⁴. Семантический объём обоих слов отражается также в частоте их употребления. В базе Национального Корпуса Русского Языка (основной корпус) лексема «другой» во всех словоформах и значениях выступает примерно в 6 раз чаще

---

¹² М. М. Тытко, *Зустріч з ініим*, перевод А. Гордона, Львов 2013, с. 119.

¹³ *Толковый словарь русского языка*, под ред. Д. Н. Ушакова, Астрель, Москва 2000.

¹⁴ В значении слова «иной» акцентируется различие между двумя объектами, лексема «другой» может обозначать объект равный, почти тождественный с данным.

лексемы «иной»¹⁵. Лексема «иной» имеет более книжный характер и в живой речи употребляется реже, чем слово «другой». В корпусе устной речи НКРЯ, включающем в себя расшифровки магнитофонных записей публичной и частной устной речи, а также транскрипты кинофильмов, лексема «другой» появляется почти в 13 раз чаще, чем слово «иной»¹⁶. В поэтическом языке соотношение частот употребления лексем «другой» и «иной» намного меньше. В корпусе поэтических текстов, включающем стихотворные произведения, лексема «другой» выступает только в 2 раза чаще, чем «иной», что показывает книжный характер слова «иной»¹⁷.

Русское существительное «встреча» и польское «spotkanie» в рассматриваемом значении отличаются друг от друга управлением. В польском языке наблюдаются два варианта управления лексемы – ‘spotkanie + предлог «z» + существительное в творительном падеже’ и ‘spotkanie + существительное в родительном падеже’. Конструкция ‘spotkanie + сущ. в родительном падеже’ обладает смысловым оттенком случайности, неожиданности, некой таинственности встречи с более неопределённым индивидом и является в какой-то степени «туманной» по своей семантике. Конструкция ‘spotkanie + предлог «z» + сущ. в творительном падеже’ лишена такого оттенка и ассоциируется скорее всего со встречей запланированной, с определённым персонажем, она более конкретна, избавлена от недосказанности. Русское существительное «встреча» в рассматриваемом значении имеет лишь один вариант управления – с предлогом ‘с’ и существительным в творительном падеже. В этом случае переводчик был вынужден применить грамматическую замену, поскольку существительное «встреча» в ПЯ не обладает двумя вариантами управления, как в ИЯ. Соответственно, теряется часть смысла заглавия сборника, так как ПЯ в случае этой конструкции не в состоянии передать полностью смысловое богатство ИЯ. Заглавие в языке оригинала является своеобразным сигналом для читателя, говорящим о том, что в сборнике он столкнётся с некой тайной, или, как предполагает Рышард Магушевски, обозначает встречу с отличающимся от автора читателем¹⁸.

¹⁵ В основном корпусе лексему «иной» во всех словоформах и значениях найдено в 16 320 документах, 73 557 вхождений; лексему «другой» во всех словоформах и значениях найдено в 42 885 документах, 447 033 вхождения. Режим доступа: www.ruscorpota.ru (17.05.2014).

¹⁶ В корпусе устной речи НКРЯ лексему «иной» во всех словоформах и значениях – найдено в 617 документах, 1 398 вхождений; лексему «другой» во всех словоформах и значениях – найдено в 2 275 документах, 18 138 вхождений. Режим доступа: www.ruscorpota.ru (17.05.2014).

¹⁷ В корпусе поэтических текстов НКРЯ лексему «иной» во всех словоформах и значениях – найдено в 3 301 документах, 4 542 вхождений; лексему «другой» во всех словоформах и значениях – найдено в 6 119 документах, 9 529 вхождений. Режим доступа: www.ruscorpota.ru (17.05.2014).

¹⁸ М.М. Тытко, *Метафизические концерты* (Письмо Рышарда Мгушевского Тытко), Краков 2000, с. 87.

3. Переводческие трансформации в переводе сборника «Встреча с иным»

3.1. Лексико-семантические трансформации

Существенным вопросом при анализе перевода произведений сборника «Встреча с иным» являются лексико-семантические трансформации, поскольку специфика стихотворений и различия между лексическими системами польского и русского языков вызывают необходимость их применения. Часть изменений не вытекает непосредственно из структуры языка или особенностей поэзии автора, а является проявлением индивидуальных признаков стиля переводчика.

Во многих стихотворениях М.М. Тытко наблюдается концентрация редко употребляемой **научной лексики**. Стихотворение «Сотворение мира» изобилует научными терминами из области физики, например, названия элементарных частиц (лептоны, адроны). Во фрагменте „siły [...] runęły w próżnię od Boga [...]” --> «силы [...] рунули в Божественную бездну [...]» в ПТ переводчик заменяет лексему ‘próżnia’ (вакуум) лексемой ‘бездна’, более поэтической, но лишенной научного характера. В ИТ слово ‘próżnia’ (вакуум) более подходит к научный стилистической окраске стихотворения. Интересен перевод неологизмов в произведениях М.М. Тытко. Заглавие стихотворения „Wnicośćwstąpienie”, образованное по аналогии к лексеме ‘wniebowstąpienie’ (вознесение), переведено как «Шаг к небытию». Заглавие в ПЯ звучит удачно и не теряет смысла подлинника. В этом месте стоит обратить внимание на **различия в подборке лексики** между ИТ и ПТ. Автор стихотворений чаще употребляет слова в их наиболее распространенных значениях (первых), а переводчик – в относительно редких значениях, зафиксированных в толковых словарях как очередные. Во фрагменте стихотворения «Бесконечность» „[...] czy czujesz¹⁹ światło [...]” --> «[...] слышишь ли свет[...]» слово ‘слышишь’ в ПТ употребляется в значении ‘чувствуешь’ и слово ‘узнать’ в значении ‘испытать’ („[...] przyglądaj się || by uznać || blasku [...]” --> «[...] присматривайся чтобы узнать || блеск [...]»).

Очередной нюанс касается различий между лексическими системами польского и русского языков. В этом месте стоит обратить внимание на проблемы семантического сдвига, безэквивалентной лексики и семантической асимметрии эквивалентов.

---

¹⁹ Русский глагол ‘слышать’ переводится на родной язык переводчика, украинский, как глагол ‘чути’, во 2 лице ед. ч. наст. врем. – ‘чуєш’, созвучный с польским ‘czujesz’ (инфинитив – ‘czuć’).

Семантический сдвиг лексем ПЯ по отношению к лексемам ИЯ (и наоборот) вызывает возникновение слов – **ложных друзей** (созвучные или похожие слова, имеющие другое значение или другой семантический оттенок, чем в ИЯ), например, шайтан- szatan (сагана). В произведениях «Разбивание зеркал» и «Лицо Другого или „Жёлтый Христос Ван Гога”» слово ‘szatan’ (сагана) переводится как шайтан, похожее по звучанию, но относящееся к исламской мифологии и обозначающее злого духа, дьявола. Ссылка на исламскую мифологию в ПТ удивляет, поскольку эсхатологическая поэзия М.М. Тытко создаётся на почве христианской религии. В стихотворении «Портрет неизвестного голландского художника» („Obraz małego mistrza holenderskiego”) во фрагменте „[...] skruszały kościotrup który był niewiaścą [...]” в ПТ («[...] ветхий скелет бывшей невесты [...]») наблюдается употребление созвучных слов в ИЯ и ПЯ, имеющих другую семантику. В польском языке слово ‘niewiasta’ обозначает женщину и принадлежит высокому стилю. В русском языке существительное ‘невеста’ обозначает девушку, женщину, вступающую в брак или достигшую брачного возраста (неотъемлемым компонентом семантики является связь с браком). Сходство звуковой оболочки слов проявляется также в оригинале стихотворения «Письмо» („List”), в тексте которого повторяется слово ‘liść’ (лист), по звучанию близкое со словом ‘list’ (письмо). В русском языке эквиваленты этих лексем звучат по-разному (письмо - лист), что приводит к трудностям в переводе (невозможно в ПТ предать созвучие слов ИТ).

Безэквивалентная лексика, встречаемая в переводе А. Гордона, как правило, толкуется. В стихотворении „Ruiny na Kresach” («Руины на бывших восточных окраинах Польши») автор перевода применяет толкование названия Kresy [Wschodnie] – «бывшие восточные окраины Польши» несмотря на то, что в русском языке существует и употребляется название польского происхождения «Восточные Кресы». Формулировку, использованную переводчиком, можно понимать по-разному, так как в ней не говорится, какие именно территории имеются в виду. В этом случае можно бы применить оригинальное название в переводе (Восточные Кресы) и добавить краткое разъяснение в сносках или в словаре в конце сборника, поскольку русскоговорящий читатель может не обладать достаточным уровнем знаний в области истории Польши, чтобы без объяснений правильно воспринять текст.

Семантическая асимметрия эквивалентов в ПЯ вступает в права, когда совпадает только определённый компонент, часть значения или одно из значений. В рассматриваемых переводах тогда применяется **конкретизация** или **обобщение**. В стихотворении «Ожидание» („Oczekiwanie”) во фрагменте „[...] koncertuje ptak[...]" в ПТ («[...] распекает птица[...]"» проявляется конкретизация, поскольку прямой эквивалент слова ‘koncertować’ –

‘концертировать’ в ПЯ не употребляется в указанном контексте. В стихотворении «Дворец огня» („Pałac ognia”) во фрагменте „[...] w bal świetlistych upiórów w czerwone (красные) balety[...]” в ПТ («[...] в бал светящихся упырей в алые балеты[...]»), поскольку алый цвет является оттенком красного. В стихотворении «Путешествие любимца» („Podróż oblubieńca”) во фрагменте „[...] brzmiał koncert || ogrodów ciszy [...]” в ПТ («[...] звучали мелодии || садов тишины [...]») слово ‘koncert’ (концерт) заменяется существительным ‘мелодия’. Пример обобщения можно найти в стихотворении «Танец Саломеи» („Taniec Salome”) во фрагменте „[...] dziewiczą wonią przygasza w tańcu ogień[...]” в ПТ («[...] из-за девичьих благоуханий умолкает стихия танца [...]»), где слово ‘огонь’ обобщается в ПЯ как ‘стихия’. Кроме того в указанном фрагменте наблюдается лексическая трансформация (‘przygasza’ --> ‘умолкает’), так как слово ‘przygasza’ выступает в ИТ в переносном значении.

В рассматриваемых переводах стихотворений наблюдаются многочисленные лексико-семантические **замены**, не всегда вызванные различиями между лексическими системами ИЯ и ПЯ. В стихотворении «Руины на бывших восточных окраинах Польши» („Ruiny na Kresach”) во фрагменте „[...] lecz kim była ta || unosząca się ku komnatom || niewidzialne stopy [...]” в ПТ («[...] однако кем была эта || уносящаяся в комнаты || невидимые стопы[...]») замене подвергается предлог ‘k(u)’ (к(о)) --> ‘в’, что меняет семантику высказывания, поскольку предлог ‘k(u)’ (к(о)), обозначает направление в сторону чего-н., а предлог ‘в’ направление куда-н. В стихотворении «Источник света» лексической замене подвергается фрагмент в „[...] lawica konstelacji [...]” --> «[...] лавина созвездий[...]», поскольку слово лавина в ПЯ хорошо передаёт смысл оригинала и ассоциируется с движущей массой, нарастающим скапливанием чего-н. (образность). В стихотворении «Источник света» семантической замене подвергается фрагмент в „[...] jest entropią czy znakiem [...]” --> «[...] бывает энтропией или знаком [...]». Слово ‘бывает’ в ПЯ указывает на неоднократность, непостоянность состояния, в ИТ слово ‘jest’ лишено такой семантики.

Лексико-семантической трансформации подвергается также заглавие стихотворения „Światło spotkania” --> «Свет свидания», поскольку лексема ‘spotkanie’ (встреча) имеет более широкое значение, чем существительное ‘свидание’ обозначающее преимущественно условленную, заранее спланированную встречу. Во фрагменте того же произведения „[...] o światło twarzy innego [...]” (другого)--> «[...] о свет лица чужого [...]» удачность замены лексем сомнительна, поскольку существительное ‘чужой’ имеет в ПЯ отрицательную семантику и в указанном примере не должно появиться, так как сочетается со ‘светом лица’, вызывающим позитивные ассоциации.

В стихотворении «Танец Саломеи» („Taniec Salome”) во фрагменте „[...] wyuzdana lilia namiętności || zaraźliwie zepsuta[...]” в ПТ («[...] Высвобожд-

денная жемчужина страсти || затронутая порчей лилия \ болезненно испорченная[...]» обращает внимание слово ‘wyuzdana’, ассоциирующееся с распутством. Исползованная в ПТ лексема ‘высвобождённая’ лишена такого неодобрительного смыслового оттенка и накладывается на другую картину, другое представление. Слово можно было перевести как прямой словарный эквивалент – ‘разнузданная’. Перевод ‘затронутая порчей’ или ‘болезненно испорченная’ не передаёт сильного семантического оттенка опасности, связанной с тем, что её испорченность заразительна. В стихотворении «Портрет неизвестного голландского художника» („Obraz małego mistrza holenderskiego”) лексическая трансформация присутствует в заглавии, поскольку прилагательное ‘małego’ выступает здесь в переносном значении и в переводе не употребляется его прямой эквивалент. В стихотворении «Путешествие любимца» („Podróż oblubieńca”) во фрагменте „[...] modliłem się | przed lustrem || do naczynia jej arki [...]” в ПТ («[...] молился || перед зеркалом || к отражению его арки [...]»), использованное в переносном значении слово ‘naczynie’ заменяется в ПТ существительным ‘отражение’.

В некоторых фрагментах переводчик избегает прямых соответствий в ПЯ, хотя нет особых препятствий для их использования, например, „[...] milczysz w czeluściach wnętrza || zstąpiłaś do otchłani we mnie || do piekieł || podświadomości [...]” --> «[...] молчишь в челюстях утробы || приблизилась к моей пропасти || к пеклу подсознания [...]».

В результате замен в ПТ появляются слова с тождественной или близкой ИТ семантикой, но обычно употребляемые в других контекстах, например, в стихотворении «Психопомпийон» „[...] zanurzysz się w ostateczny żywioł [...]” --> «[...] окунешься в последний элемент [...]». Слово ‘элемент’ в рассматриваемом значении чаще всего используется в контекстах, связанных с древнегреческой философией.

Лексические замены могут также являться художественными особенностями произведений. Своеобразной добавленной стоимостью перевода в стихотворении «Проклятый остров» является замена слов ‘cisza bezwzględna’ (абсолютная) --> ‘тишина безысходная’. Прилагательное ‘безысходный’ ассоциируется с неудачей, отчаянием, чувствами, которые вписываются в замысел и настроение произведения.

В стихотворении «Сосуществование противоположностей» во фрагменте „[...] więc jaką miarą ze skończonego świata Cię pojąć? [...]” --> «[...] тогда какой же мерой уходящего мира Тебя понять? [...]» наблюдается лексико-синтаксическая трансформация, меняется синтаксическая структура текста и семантика слов (‘skończony’ – ‘уходящий’). В стихотворении «Разбивание зеркал» „[...] lecz ktoś przez ciemność tknął mnie pochwycił w czas odbił || bądź || dał światło – on przez wieki Milczące Lustro [...]” --> «[...] но кто-то сквозь темноту толкнул меня схватил позже освободил || будь || дал свет – Он сквозь

веки Молчащего Зеркала [...]» наблюдается замена глагола ‘odbił’ (отразил) словами ‘позже освободил’, пропуск слов ‘w czas’ (во время). В приведённом фрагменте ИТ название ‘Młczące Lustro’ (‘Молчащее Зеркало’) принадлежит Ему (подразумеваем ‘Богу’) и стоит в именительном падеже, в ПТ название ‘Молчащее Зеркало’ стоит в родительном падеже и относится либо к ‘векам’, либо к ‘свету’.

3.2. Стилистические трансформации

Стилистические трансформации в переводе поэзии М.М. Тытко происходят путём изменения нескольких компонентов текста. В результате ПТ приобретает другую стилистическую окраску. В стихотворении «Ожидание» („Oczekiwanie”) во фрагменте „[...] w porcie światło pali się latarni || poświęty wiją się w kanale || w wodzie migoczą || promienie refleksów omiatają ciemność [...]” в ПТ («[...] порт сверкает светом фонарей || отблески отражаются в канале || мерцают в воде || по всему радиусу разгоняют тьму[...]»). В этом фрагменте меняется стилистическая окраска текста, слово ‘сверкает’ более поэтическое и принадлежит высшему стилю, чем слово ‘pali się’ (горит), и эта стилистическая трансформация является своеобразным добавленным качеством перевода, которая компенсирует понижение стиля по отношению к оригиналу в следующей строке (замена глагола ‘выются’ глаголом ‘отражаются’. Последняя строка перевода стихотворения «по всему радиусу разгоняют тьму» сильно изменена, более сжата по сравнению с оригиналом, в ней пропущено слово ‘refleks’ (в значении ‘отблеск’). Вместо глагола ‘omiatają’ (обметают), выступающего в ИЯ в переносном значении (окружать, частично освещать), переводчик применил толкование ‘по всему радиусу разгоняют’. В ИТ не появляются устойчивые словосочетания, свойственные русскому языку, которые составляют своеобразное добавленное качество перевода, поскольку представляют богатство ПЯ, например в стихотворении «Путешествие в царство идей» „[...] przed nocą [...]” (перед ночью) → «[...] на ночь глядя [...]»).

В результате переводческих трансформаций иногда меняется **стилистическая окраска** текста. В стихотворении «Портрет неизвестного голландского художника» („Obraz małego mistrza holenderskiego”) во фрагменте „[...] podpalane brązy naczyń [...]” в ПТ («[...] обгоревшая бронзовая посуда [...]») лирический герой показывает образ более конкретный, не такой абстрактный и поэтический, как в ИЯ.

Переносное значение из ИТ может в ПТ выражаться прямо. В стихотворении «Танец Саломеи» („Taniec Salome”) во фрагменте „[...] król dla piękności zła [...]” в ПТ («[...] исполняя желание коварной женщины [...]») оригинальное переносное обозначение мотивации поступка заменяется прямым, но смысл

полностью сохраняется. В стихотворении «Путешествие любимца» („Podróż oblubieńca”) во фрагменте „[...] po tamtej stronie || istnienia [...]” в ПТ («[...] в потустороннем || мире [...]») поэтическая и переносная формулировка заменяется более прямой – ‘в потустороннем мире’, вследствие чего меняется стилистическая окраска строфы.

3.3. Морфологические и грамматические трансформации

Грамматические различия между польским и русским языками приводят к применению морфологических и грамматических трансформаций.

Множество разновидностей **причастий** в русском языке вызывает необходимость грамматических замен или даёт такую возможность. В стихотворении «Руины на бывших окраинах восточной Польши» („Ruiny na Kresach”) во фрагменте „[...] i schody trzeszcząc choć do cna spalone || ugiwały się pod ciężarem [...]” в ПТ («[...] и обгоревшая лестница скрипела || прогибаясь под тяжестью [...]») причастие trzeszcząc заменяется глаголом ‘скрипела’, глагол ‘ugiwały się’ причастием ‘прогибаясь’, а причастие ‘spalone’ действительном причастием прошедшего времени ‘обгоревшая’ (такая часть речи в польском языке отсутствует). В указанном фрагменте перевода стихотворения пропускается компонент ‘do cna [spalone]’, который можно бы перевести как ‘сгоревшие] дотла’. Во фрагменте того же стихотворения «[...] byłem tu ptakiem który gniazdo uwił || widziałem ją i wiatr o niej szeptał[...]]» в ПТ («[...] тогда я видел её как птица свившая гнездо || а ветер нашёптывал о ней [...]») опять встречается форма действительного причастия прошедшего времени ‘свившая’, отсутствующая в ИЯ. Кроме того, в ПТ используется конструкция ‘видел как птица’ (синтаксическая трансформация), и две соседние строки переводятся как целое (смещение глагола ‘видел’ между строками).

Для польского языка характерно относительно частое употребление **отглагольных существительных**, которые не свойственны русскому языку, что отражается в переводе, например, в произведении «Психопомпион» „[...] pełnię kwitnienia [...]” --> «[...] в полнолунии цветёт [...]» существительное заменяется глаголом.

Отсутствие звательного падежа в русском языке вызывает трудности при переводе из польского, поскольку иногда сложно выразить обращение с помощью именительного падежа, например, „[...] krucha muszlo z perła w środku [...]” --> «[...] хрупкая оболочка с жемчугом внутри [...]» («Психопомпион»).

Грамматические различия между ИЯ и ПЯ касаются также **порядка слов**, который в польском языке более свободный. Однако смысловой оттенок высказывания в польском языке меняется, когда вместо стандартного порядка прилагательное – существительное употребляем обратный, поскольку

во втором случае признак становится неотъемлемой частью объекта и является частью названия. Заглавие стихотворения „Wyspa przeklęta” переводится как «Проклятый остров», так как в русском языке порядок слов, примененный в ИТ, используется относительно редко, вследствие чего теряется некоторый смысловой оттенок, связанный с доминирующей ролью признака в названии.

Трансформации, связанные с различиями в управлении глаголов ИЯ и ПЯ, в рассматриваемых переводах применяются не в каждом случае. В стихотворении «Источник света» переводчик использует непривычную для русского языка конструкцию типа ‘есть + существительное в творительном падеже’ – «где начало причина || что есть сутью космоса[...]», вместо типичной – ‘есть + существительное в именительном падеже’. Используемая переводчиком конструкция является аналогичной по отношению к ИЯ: „gdzie początek przyczyna || co jest kosmosu istotą [...]”. Автор стихотворения не употребляет знаков препинания, что осложняет процесс перевода. Если бы первая фраза на ПЯ звучала «где начало причина || что есть суть космоса», читатель, скорее всего, воспринял бы её как две отдельных мысли и, таким образом, понял бы стихотворение иначе.

В морфологических трансформациях тот же смысл выражается в переводе с помощью других частей речи. В стихотворении «Дворец огня» („Pałac ognia”) во фрагменте „[...] teatr w pogorzelisko świata się zamienił[...]” в ПТ («[...] театр преобразился во вселенский костёр[...]») переводчик заменяет слово ‘pogorzelisko’ (пожарище) лексемой ‘костёр’ и вместо существительного в родительном падеже ‘świat’ (мир, свет) применяет прилагательное ‘вселенский’.

Во фрагменте стихотворения «Бесконечность» „[...] co nie do ujrzienia [...]” --> «[...] что не должно быть увиденным [...]» вследствие лексико-морфологической трансформации исчезает возможность свободы интерпретации (в ИЯ фрагмент можно понимать двояко, как ‘что невозможно увидеть’ и ‘что не должно быть увиденным’). Итак, переводчик в своей интерпретации выбирает второй вариант. В результате исчезает возможность двоякой интерпретации, как и во фрагменте стихотворения «Знамение отличного» „[...] żyj || w cierpieniu objawia się ludzka istota [...]” --> «[...] живи || в страдании рождается человек[...]», который в ИТ можно понимать по-разному: в ПТ и ‘в страдании проявляется человеческое существо’.

Когда в ИТ мысль, дающая возможность двоякой интерпретации, выражена с помощью многозначных слов, а в ПЯ невозможно подобрать многозначные эквиваленты, переводчик, согласно своей интерпретации, подбирает эквивалент для одного значения. Во фрагменте стихотворения «Психопомпийон» „[...] pełnię kwitnienia czas strącania pyłku w kielich [...]” --> «[...] в полнолунии цветёт время стряхивает пыльцу в бокал [...]». В ИТ слово

‘pełnia’ может обозначать, как понял это переводчик, ‘полнолуние’ и ‘полноту’ [цветения], в ПТ второй вариант отсутствует.

Во фрагменте стихотворения «Сосуществование противоположностей» „nicość [...] z Boga ma nieistnienie [...]” --> «ничтожность [...] благодаря Богу существует [...]», хотя на первый взгляд семантика меняется, смысл является тождественным с ИТ, поскольку одна и та же ситуация описывается с другой стороны. Однако в ПТ можно заметить внутренний парадокс (ничтожность существует), который отсутствует в ИТ. Использование другого предлога в ПТ также оказывает влияние на смысл фрагмента, так как предлог ‘благодаря’ ассоциируется с положительной причиной, а предлог ‘z’ не обязательно. Иначе дело обстоит во фрагменте стихотворения «Свет свидания» „[...] sławić wolność i oddech || gór o brzasku wydobyte z cienia [...]” --> «[...] славить свободу и дыхание || гор с грохотом добытым из тени [...]», где переводчик заменяет компонент (во время рассвета) компонентом ‘с грохотом’, семантически не сходном с первичным (меняется смысл). В стихотворении «Бесконечность» во фрагменте „[...] czy też stamtąd nie przeblyskuje nic [...]” --> «[...] или оттуда ни проблеска [...]» наблюдается замена части речи в ПТ (глагол – существительное) при сохранении смысла.

3.4. Влияние трансформации на текст перевода

Переводческие трансформации в значительной степени влияют на ПТ. В их результате наблюдается, помимо других: другой порядок строк, другое количество строк, приобретение противоположного смысла, добавления и пропуски.

Другой порядок строк и слов в ПТ наблюдается, например, в первой строфе стихотворения «Портрет неизвестного голландского художника» („Portret małego mistrza holenderskiego”): „malarz || z farb materii || które w nicości gdzieś znalazł || stworzył obraz [...]” в ПТ («художник || где-то в небытии || нашёл природные краски || и написал ими портрет [...]»). Здесь сохраняется смысл строфы как единого целого. В переводе этой строфы применяется также конкретизация слова ‘obraz’ (картина) --> ‘портрет’.

Другое количество строк в ПТ может появиться вследствие меньшего количества переносов, например, во фрагменте стихотворения «Бесконечность» „[...] przyglądaj się || by uznać || blasku [...]” --> «[...] присматривайся чтобы узнать || блеск [...]» в ИТ на одну строку больше (перенос).

Некоторые фрагменты ПТ приобретают смысл, противоположный ИТ, например, в стихотворении «Разбивание зеркал» „[...] istnieje, co da się pomyśleć [...]” --> «[...] существует, что невозможно себе представить [...]», а в произведении «Путешествие в царство идей» „[...] mimo zdwojenia sił ||

na morzu || w ciszy || nie sposób płynąć [...]” --> «[...] несмотря на удвоение сил || на море || в тишине || не тяжело плыть [...]».

Добавления и пропуски, как правило, положительно влияют на стилистическую окраску ПТ. В стихотворении «Дворец огня» („Pałac ognia”) во фрагменте „[...] tańczące płomienie światła piruety [...]” в ПТ («[...] танцующие языки пламени пируэты света [...]») переводчик добавляет слово ‘языки’, что вызывает эффект конкретизации. В стихотворении «Танец Саломеи» („Taniec Salome”) во фрагменте „[...] aż opadł z niej welon || szklisty kwiat różanej karnacji[...])” в ПТ («[...] что упала фара || а под ней – стеклянный цветок пунцового лица[...])» добавляются слова ‘а под ней’, являющиеся своеобразным разъяснением. Иногда в одной строке наблюдается сразу и добавление, и пропуск, как в случае стихотворения «Портрет неизвестного голландского художника» („Obraz małego mistrza holenderskiego”) „[...] światła biel mrozi okna i wszystko zakrywa [...]” в ПТ «[...] морозная белизна оседает на окна скрывая весь мир за рисунком [...]». В переводе пропускается слово ‘światło’ (свет) и добавляется своеобразное разъяснение ‘за рисунком’. Однако пропуск и добавление появляются здесь вследствие комбинированной трансформации, поскольку та же мысль выражается с помощью других частей речи, лексики, грамматической конструкции и синтаксических связей.

Текст перевода стихотворения, в некоторой степени, включает в себе интерпретацию подлинника. На основе различных интерпретаций оригинала переводчиком могут возникнуть варианты ПТ, как это наблюдается в сборнике «Встреча с иным». Для первой части сборника, „Światło zbawienia”, Александр Гордон предлагает перевод «Свет Спасения» и как варианты «Свет Избавления», «Спасительный Свет», «Избавляющий Свет». Первая версия перевода является самой точной с семантической точки зрения и хорошо отображает идею польского названия, в котором скорее свет «принадлежит» спасению, а не спасает «сам по себе», как можно бы это понимать в случае использования лексем «избавляющий» и «спасательный». Предлагаются также два варианта перевода заглавия третьей части сборника «Время Окончания» или «Конец Света» („Czas ostateczny”). В стихотворении «Дворец огня» („Pałac ognia”) во фрагменте „[...] lecz spłonął pałac ognia dreszcz stał się popiołem[...])” в ПТ («[...] когда сгорел дворец огня дрожь превратила его в пепел \ дрожь стала пеплом [...]») переводчик предлагает два варианта перевода, отличающихся смыслом.

4. Выводы

Перевод сборника «Встреча с иным» Александром Гордоном отличается художественным мастерством и составляет неоценимый вклад в популяризацию эсхатологической поэзии среди русскоговорящих читателей.

Переводчик, будучи одновременно поэтом, сохраняет в ПТ смысл и идеи стихотворений М.М. Тытко и в полной мере использует возможности русского языка для их передачи. Применяемые А. Гордоном переводческие трансформации переносят поэзию М.М. Тытко на почву русского языка и лишь в небольшой степени влияют на изменения её интерпретации читателем. Различные трансформации, применяемые переводчиком, влияют на восприятие переводов стихотворений, однако необходимость их употребления вытекает из различий между системами ИЯ и ПЯ. Изменениям в процессе перевода подвергаются: стилистическая окраска, семантика, грамматические признаки, лексика, синтаксические структуры текста. Со стилистической точки зрения в переводе в большой степени сохранен стиль автора. Встречаемые в ИТ переносные высказывания в некоторых случаях в ПТ лишаются переносного смысла, приобретая прямой, что влияет на своеобразную потерю поэтического стиля отдельных отрывков стихотворений. Однако переводчик компенсирует потерю стиля отдельного отрывка при переводе других, соседних фрагментов (повышает стиль по отношению к оригиналу, прямое значение заменяет переносным). Итак, ПТ и ИТ стилистически равноценны, несмотря на различия в отдельных фрагментах. Переводчик обогащает ПТ также своим стилем (другой способ описания, выражение то же смысла с помощью других частей речи, применение своих метафор и т.п.), что составляет добавленное качество текста.

Ключевые слова:

эсхатологическая поэзия, русский язык, перевод поэзии, переводческие трансформации, Марек Мариуш Тытко (1967-), Олександр Гордон (1961-)

English title:

Selected Problems of the Translation of Marek Mariusz Tytko's Poetry into the Russian Language on the Basis of the Texts from the Volume of Poems "Meeting with the Other" ("Spotkanie Innego")

Abstract (Summary):

The aim of this article is to identify and describe the problems of translation from Polish into Russian of Marek Mariusz Tytko's selected poems from the volume of poetry "Spotkanie innego" [The Meeting with the Other] Olexander Gor-

don's translation, not yet published, is analyzed here. Description and analysis of cross-language translation of poetry are an interesting issue, which is relatively rarely researched.

The article focuses on the description of the transformation applied in Oleksander Gordon's translation into the Russian language. Olexandr Gordon's translation of the volume of poems "*Spotkanie innego*" has considerable artistic value and contributes to the popularization of eschatological poetry among Russian-speaking readers. The translator, who is also a poet, conveys the meaning and ideas of Marek Mariusz Tytko's poems very well and makes use of the advantages presented by the Russian language to successfully transfer the content and style of this poetry into Russian and, eventually, the translated text does not introduce many changes in the range of interpretative possibilities of the original poems. Various transformations applied by translators influence the perception of the poems. The need to use the transformations is related to the differences between the systems of the Polish and Russian languages. The changes that take place during the translation process refer to the following aspects of the poetic text: stylistic colouring, semantics, grammatical features, vocabulary, syntactic structure of the text. The translation under discussion has preserved the author's style to a considerable degree. Metaphorical statements in some cases in the course of the translation process lose some of their metaphorical meaning, acquiring a directness that is conducive to the loss of style of some fragments of the poems. However, the translator compensates the loss of style in the fragments of the translation by providing other, neighboring fragments with metaphorical meaning. So the original version and translation have identical stylistic tinge, despite the differences in particular fragments. Moreover, the translator enriches the poems stylistically (choosing another way of describing things, expressing the same meaning by other parts of speech, using his own metaphors, etc.) that becomes an added value in the translated text.

Key words:

eschatological poetry, Russian language, poetry translation, translation transformation, Marek Mariusz Tytko (1967-), Oleksandr Gordon (1961-)

Tytuł polski / Polish title:

Wybrane problemy przekładu poezji Marka Mariusza Tytko na język rosyjski na podstawie materiału z tomiku „Spotkanie Innego”

Abstract (Streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Niniejszy artykuł stanowi próbę zidentyfikowania i opisanie problemów przekładu na język rosyjski wybranych wierszy Marka Mariusza Tytko z tomiku poezji pt. „*Spotkanie Innego*” (1997). W artykule opisane zostało jeszcze nieopublikowane tłumaczenie Oleksandra Gordona (maszynopis). Analiza i charakterystyka międzyjęzykowych przekładów poezji stanowi stosunkowo rzadko badane zagadnienie. W artykule zwraca się szczególną uwagę na opis tłumaczeniowych transformacji zastosowanych w przekładzie Oleksandra Gordona na język rosyjski.

Tłumaczenie tomiku wierszy „Spotkanie innego” w wykonaniu Oleksandra Gordona cechuje się znacznymi walorami artystycznymi i stanowi nieoceniony wkład w popularyzację poezji eschatologicznej wśród rosyjskojęzycznych czytelników. Tłumacz, będąc jednocześnie poetą, zachowuje sens i idee wierszy Marka Mariusza Tytko i właściwie wykorzystuje dla ich przekazania możliwości, jakie stwarza język rosyjski. Zastosowane przez Oleksandra Gordona tłumaczeniowe transformacje przenoszą poezję Marka Mariusza Tytko na grunt języka rosyjskiego i tylko w niewielkim stopniu wpływają na zmiany w możliwościach jej interpretacji przez czytelnika. Różnorakie transformacje, stosowane przez tłumacza, wpływają na odbiór przekładów, jednak konieczność ich użycia wynika z różnic między systemami języków oryginału i tłumaczenia. W procesie przekładu ulegają zmianom: zabarwienie stylistyczne, semantyka, cechy gramatyczne, leksyka, struktura syntaktyczna tekstu. W przekładzie w dużym stopniu został zachowany styl autora wierszy. Spotykane w oryginalnych wierszach wyrażenia przenośne w pewnych wypadkach w przekładzie tracą przenośny sens i przyjmują dosłowny, co wpływa na swoistą utratę poetycznego stylu pojedynczych fragmentów wierszy. Jednakże tłumacz kompensuje utratę stylu fragmentów wierszy podniesieniem stylu w innych, sąsiednich miejscach (znaczenie dosłowne zostaje zamienione przenośnym). W efekcie tłumaczenie staje się stylistycznie równocenne w stosunku do oryginału, pomimo różnic w stylistyce poszczególnych fragmentów. Tłumacz wzbogaca przekład wierszy również swoim stylem (innym sposobem opisu, wyrażeniem tego samego sensu za pomocą innych części mowy, zastosowaniem autorskich metafor itp.), co składa się na wartość dodaną tekstu.

Słowa klucze:

tłumaczenie poezji, język rosyjski, poezja eschatologiczna, transformacje tłumaczeniowe, Marek Mariusz Tytko (1967-), Oleksandr Gordon (1961-),

Литература / Bibliography in the Cyrillic Alphabet/ Bibliografia w cyrylicy:

Primary bibliographical sources / Bibliografia podmiotowa:

Тытко М.М., *Встреча с иным*, перевод А. Гордона, Львов 2012, сс.132 [машинопись].

Тытко М.М., *Зустріч з іншим*, перевод А. Гордона, Львов 2013, сс.124.

Тытко М.М., *Метафизические концерты*, Краков 2000, сс. 96.

Secondary bibliographical sources / Bibliografia przedmiotowa:

Акаш Бадр Абдуллах, *Прагматический аспект перевода*, [в:] *Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей*, М. отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов, МАКС Пресс, Москва 2009, Вып. 39, сс. 136.

Брандес М.П., *Стиль и перевод*, «Высшая школа», Москва 1988, сс. 127.

Комиссаров В.Н., *Теория перевода*, «Высшая школа», Москва, 1990, сс. 253.

Левый И., *Искусство перевода*, Издательство «Прогресс», Москва 1974, сс. 397.

Нелюбин Л.Л., *Толковый переводоведческий словарь*, Издательство «Флинта» «Наука», Москва 2009, сс. 318.

Толковый словарь русского языка по ред. Д. Н. Ушакова, «Астрель», Москва 2000.

Электронные источники / The Internet Website / Strona internetowa:

www.ruscorpor.ru [Access: 01.06.2014]

Bibliography in Latin Alphabet / Bibliografia w alfabecie łacińskim:

Tytko M.M., *Koncerty metafizyczne*, Kraków 2000, ss. 96.

Bibliography transliterated from the Cyrillic Alphabet into the Latin / Bibliografia transliterowana z cyrylicy do alfabetu łacińskiego:

Transliterated primary bibliographical sources / Transliterowana bibliografia podmiotowa:

Tytko M.M., *Vstreča s inym*, perevod A. Gordona, L'vov 2012, ss. 132 [mašinopis'].

Tytko M.M., *Zustrič z inšim*, perevod A. Gordona, L'vov 2013, ss. 124.

Tytko M.M., *Metafizičeskie koncerty*, Krakov 2000, 96 s.

Transliterated secondary bibliographical sources / Transliterowana bibliografia przedmiotowa:

Akaš Badr Abdullah, *Pragmatičeskij aspekt perevoda*, [v:] *Ázyk, soznanie, kommunikaciâ: Sb. statej*, M. otv. red. V. V. Krasnyh, A. I. Izotov, MAKS Press, Moskva 2009, Vyp. 39, ss. 136.

Brandes M.P., *Stil' i perevod*, «Vysšaâ škola», Moskva 1988, ss. 127.
Komissarov V.N., *Teoriâ perevoda*, «Vysšaâ škola», Moskva, 1990, ss. 253.
Levyj L., *Iskusstvo perevoda*, Izdatel'stvo «Progress», Moskva 1974, ss. 397.
Nelûbin L.L., *Tolkovyj perevodovedčeskij slovar'*, Izdatel'stvo «Flinta» «Nauka», Moskva 2009, ss. 318.
Tolkovyj slovar' russkogo âzyka, po red. D.N. Ušakova, «Astrel'», Moskva 2000.

Использованные аббревиатуры:

ИЯ – исходный язык
ПЯ – переводящий язык

ИТ – исходный текст
ПТ – текст перевода

НКРЯ – Национальный Корпус Русского Языка

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Michał Jankowicz has got a Master's degree in Economics and a B. A. in Russian Philology. He graduated in Spatial Economics from Cracow University of Economics (Cracow, Poland) in 2014 and in Russian Philology from the Pedagogical University in Cracow in 2013. At present he is studying for Master's degree in Russian Philology at the Lithuanian University of Educational Sciences (Vilnius, Lithuania). Scholarly interests: linguistics, technical aids in teaching process, Polish-Russian and Russian-Polish translation, Business Russian. E-mail: mjankowicz[at]gmail.com

Information about the Author in Polish:

Michał Jankowicz jest magistrem ekonomii oraz licencjuszem (bakalarzem) filologii rosyjskiej. Ukończył gospodarkę przestrzenną w Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie (Polska) w 2014 roku i filologię rosyjską w Uniwersytecie Pedagogicznym imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (2013). Obecnie studiuje filologię rosyjską (studia magisterskie, na stopień magistra) w Lietuvos edukologijos universitetas [Litewskim Uniwersytecie Pedagogicznym] (Wilno, Litwa, 2014). Zainteresowania naukowe: językoznawstwo, środki techniczne [wsparcie techniczne] w procesie nauczania, polsko-rosyjskie i rosyjsko-polskie przekłady, język rosyjski w biznesie. E-mail: mjankowicz[at]gmail.com

Information about the Author in Czech:

Michał Jankowicz je magistrem ekonomie a bakalářem ruské filologie. V r. 2014 vystudoval prostorovou ekonomii na Ekonomické univerzitě v Krakově v Polsku a v r. 2013 ruskou filologii na Pedago-

gickém ústavu Národní vzdělávací komise v Krakově. V současnosti (od r. 2014) studuje ruskou filologii v magisterském studiu na Litevském pedagogickém ústavu (Lietuvos edukologijos universitetas) ve Vilniusu na Litvě. K jeho odborným zájmům patří jazykověda, didaktické pomůcky ve výuce, polsko-ruské a rusko-polské překlady, ruský jazyk v obchodě. E-mail: mjankowicz[at]gmail.com

[Český překlad: Libor Martinek]

Information about the Author in Slovak:

Michal Jankowicz je magistrom ekonómie a bakalárom ruskej filológie. V r. 2014 vyštudoval priestorovú ekonómiu na Ekonomickej univerzite v Krakove v Poľsku a v r. 2013 ruskú filológiu v Pedagogickom ústave Národnej vzdelávacej komisie v Krakove. V súčasnosti (od r. 2014) študuje ruskú filológiu v magisterskom štúdiu v Litevskom pedagogickom ústave (Lietuvos edukologijos universitetas) vo Vilniuse v Litve. K jeho odborným záujmom patrí jazykoveda, didaktické pomôcky vo vyučovaní, poľsko-ruské a rusko-poľské preklady, ruský jazyk v obchode. E-mail: mjan-kowicz[at]gmail.com

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Information about the Author in Russian:

Михал Янкович – магистр экономики, а также лицензиат (бакалавр) русской филологии. Закончил курс международной экономики в Экономическом Университете (Краков, Польша) в 2014 году и курс русской филологии в Педагогическом Университете имени Комиссии Народного Образования в Кракове (2013). В настоящее время изучает русскую филологию (магистерская программа) в Литовском Педагогическом Университете (Вильнюс, Литва, 2014). Научные интересы: языкознание, технические средства в процессе обучения, польско-русские и русско-польские переводы, русский язык в бизнесе. E-mail: mjankowicz[at]gmail.com

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

Information about the Author in Ukrainian:

Міхал Янкович – магістр економіки та ліценціат (бакалавр) російської філології. Закінчив студії міжнародної економіки у Краківському Економічному Університеті (Польща) у 2014 році та курс російської філології у Педагогічному Університеті імені Комісії Народної Освіти у Кракові (2013). Наразі вивчає російську філологію в магістратурі Литовського Педагогічного Університету (Вільнюс, Литва, 2014). Наукові зацікавлення: мовознавство, технічні засоби у процесі навчання, польсько-російські та російсько-польські переклади, російська мова в бізнесі. E-mail: mjankowicz[at]gmail.com

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

II. Book Reviews

(II. Recenzje książek)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

[Rev.] Ks. Stefan Radziszewski, *Kamińska ostiumiczna*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011, ss. 272, bibliogr., indeks.

Książka *Kamińska ostiumiczna* (Kielce 2011) autorstwa teologa i literaturoznawcy w jednej osobie (a więc teologa literatury) ks. Stefana Radziszewskiego dotyczy opisu i analizy poezji polskiej poetki chrześcijańskiej Anny Kamieńskiej (1920-1986), żony poety Jana Śpiewaka. Monografista objął badaniem *de facto* całą twórczość poetycką tej autorki (wszystkie tomiki wierszy), choć skupił się w większej części na jej wcześniejszym dorobku wierszowanym.

Ks. Stefan Radziszewski w swojej książce wydanej w ramach serii Biblioteki Studiów Teologicznych jako tom 1, której to serii patronuje kolegium redakcyjne w osobach księży: Jarosława Czerkawskiego, Andrzeja Kwaśniewskiego i Tomasza Siemieńca, prezentuje własne analizy oraz przekrojowe interpretacje twórczości poetki.

Jak zaznaczono w kolofonie monografii *Kamińska ostiumiczna*, „Podstawę niniejszej publikacji stanowi praca doktorska *Pomiędzy duchem a materią. Wokół zagadnień wczesnej poezji Anny Kamieńskiej (1945-1970)*, napisana w ramach seminarium z literatury współczesnej pod kierunkiem Prof. Mirosławy Ołdakowskiej-Kuflowej” (s. [4]).

Recenzentami książki ks. Stefana Radziszewskiego byli: prof. Józef Fert (Katolicki Uniwersytet Lubelski) i prof. Kazimierz Nowosielski (Uniwersytet Gdański). Ten drugi znany jest również jako poeta.

Ks. Radziszewski jest polskim, duchownym teologiem literatury średniego pokolenia. Znacznie starszymi od niego (o całą generację) są inni, znani duchowni polscy – teolodzy literatury, tacy jak np. o. dr Kazimierz Wójtowicz CR czy ks. prof. Bonifacy Miązek. Podwójny doktorat (z literatury oraz z teologii) ks. Radziszewskiego upoważnia go do pisania interdyscyplinarnych prac naukowych, co zresztą z powodzeniem czyni. Teologia literatury jest dziedziną (subdyscypliną, działem, obszarem badań, nurtem badawczym – niepotrzebne skreślić), którą uprawiają stosunkowo nieliczni, wąsko wyspecjalizowani uczeni. Tym bardziej z uznaniem należy przyjąć monografię poezji Anny Kamieńskiej.

Wczesna poezja u tej twórczyni oznacza, w ujęciu ks. Radziszewskiego, okres 1945-1970. Autor celowo zajął się jej wczesną twórczością, z uwagi na jej „poszukujący” charakter. Poszukiwanie odpowiedzi na ważne pytania egzystencjalne niejako jest wpisane w istotę każdej dobrej poezji. Proces nawrócenia Kamieńskiej w jakiś sposób jest odzwierciedlony w jej utworach poetyckich. Wszak nie od razu stała się sztandarową poetką katolicką, lecz dojrzewała powoli, szukając Boga. Dlatego spojrzenie literaturoznawcy oraz teologa w jednej osobie jest tu w przypadku autora tej monografii dość szczęśliwym zbiegiem okoliczności, moim zdaniem. Merytorycznie uzasadnione ujęcie zawarte w monografii nosi w sobie piętno metodologiczne autora książki: aspekt literaturoznawczy oraz teologiczny przenikają się wzajemnie, uzupełniają. Autor nie stroni także od ujęć antropologii literatury (poświęca ‘człowiekowi’ osobny rozdział, wyróżnia podmiot od podmiotowości itd.). Pytanie: „Kim jest człowiek?” – jest wszak powiązane z pytaniem: „Kim jest Bóg?”.

Poniżej omówiono krótko strukturę owej cennej monografii, jej zawartość (treść) i wybrane konkluzje twórcy dzieła. Publikacja, pomijając *Wstęp* (s. 7-16), traktujący m.in. o stanie badań i metodologii, składa się z następujących trzech części:

Część pierwsza: *W obliczu Obiecanego* (wymiar apofatyczny) (s. 17-84),
Część druga: *W poszukiwaniu tożsamości* (wymiar eschatologiczny) (s. 85-160),
Część trzecia: *W świecie przemian* (wymiar ostiumiczny) (s. 161-236).

Ponadto w książce znajduje się *Zakończenie* (s. 237-240), *Bibliografia podmiotowa* (s. 241-244), *Bibliografia przedmiotowa* (s. 245-257), *Indeks osobowy* (s. 258-269).

Logiczny układ książki został podyktowany w zasadzie rzeczowo-chronologiczną problematyką twórczości poetyckiej Anny Kamieńskiej: 1) poezja apofatyczna, negatywna, 2) poezja eschatologiczna (poezja kwestii ostatecznych), 3) poezja przemiany, poezja wejścia w Tajemnicę, czyli poezja „u drzwi” (łac. *ostium*) Tajemnicy istnienia.

Poszczególne części autor podzielił na rozdziały, a te z kolei na podrozdziały.

Struktura pierwszej części książki pt. *W obliczu Obiecanego* (wymiar apofatyczny) jest następująca (wg rozdziałów): rozdział 1. *Pusty Kościół* (podrozdziały: 1. *Czas apokalipsy*. 2. *Dzieciństwo*. 3. *Zły bóg*. 4. *Sola materia* [tj. z łac. ‘samotna materia’]), rozdział 2. *W stronę panteizmu* (podrozdziały: 1. *Sakralizacja świata*. 2. *Różne świętości*. 3. *Demiurg*. 4. *Panteon świętków*), rozdział 3. *Powrót do wiary* (podrozdziały: 1. *In articulo mortis* (tj. W obliczu śmierci). 2. *Anielski orszak*. 3. *Ocalenie*. 4. *Światło wiary*. 5. *Teologia prywatna*), rozdział 4. *W cieniu mistyki* (1. *Mare tenebrarum* (tj, Morze ciemności, noc ciemna). 2. *Widzialne/niewidzialne*. 3. *Próba ogaraniecia*. 4. *Nazywanie*).

Struktura drugiej części książki pt. *W poszukiwaniu tożsamości* (wymiar eschatologiczny) jest następująca: rozdział 1. *Człowiek – próba definicji*; rozdział

2. *Uwięzieni w czasie* (podrozdziały: 1. *Nadzieja nowej ludzkości (homo faber)*. 2. *Czas rozumu (homo sapiens)*. 3. *Droga bez celu (homo viator)*); rozdział 3. *Je-steśmy śmiertelni* (podrozdziały: 1. *Przemijanie*. 2. *Somatyzm*. 3. *Cierpienie (homo patiens)*); rozdział 4. (błędnie numerowany w książce i w spisie treści ponownie jako podrozdział 3-ci, tj. o tym samym numerze) *Tęsknota do wieczności* (podrozdziały: 1. *Miłość (ars vivendi)*. 2. *Człowiek istotą duchową*. 3. *Poeta i jego powołanie*).

Struktura trzeciej części książki pt. *W świecie przemian* (wymiar *ostiumiczny*) jest następująca: rozdział 1. *Na początku było „ja”*; rozdział 2. *Quasi-sacrum* (podrozdziały: 1. *Ja ciekawe świata*. 2. *Ja w świecie rzeczy*. 3. *Ja-święte i ja śmiertelne*. 4. *Ja pamięci*); rozdział 3. *Negacja kresu* (podrozdziały: 1. *Pośród żywiołów życia i śmierci*. 2. *Negacja vs afirmacja*. 3. *Człowiek zbuntowany*. 4. *Gorzkie zwycięstwo*. 5. *Ja symboliczne*); rozdział 4. *Tajemnica jedności* (podrozdziały: 1. *Przez bramę miłości*. 2. *Furtka zbawienia*. 3. *W świecie świętych*); rozdział 5. *W świecie dialogu* (podrozdziały: 1. *Kategoria metaxu*. 2. *Hiatus poezji*. 3. *Świadectwo słowa*).

Liczne odesłania źródłowe oraz przytaczane konteksty kulturowe pozwalają na systematyzację problematyki poezji Anny Kamieńskiej wokół pewnego rzeczowego układu. Układ ten ks. S. Radziszewski stara się logicznie wyprowadzić z cytowanych fragmentów i ujęć ogólniejszych (filozoficznych, teologicznych).

Ks. Stefan Radziszewski w podsumowaniu swojej książki monograficznej pt. *Kamińska ostiumiczna* ('Kamieńska w odrzwiach') wprowadził kategorię 'ostiumiczności', którą rozumie czworako (definiuje to na s. 238): 1) dziedzictwo poetyki quasi-sacrum, 2) negacja negacji (interpretacja symboliczna), 3) swoiste odczytanie *apokastasis panton* [odnowienia całego bytu], 4) realizacja idei paschalnej.

Warto sięgnąć do monografii teologiczno-literaturoznawczej czy też literaturoznawczo-teologicznej ks. Stefana Radziszewskiego na temat jednej z ważniejszych polskich poetek religijnych, metafizycznych, uduchowionych (katolickich) XX wieku w Polsce.

Abstrakt / Streszczenie polskie / Abstract / Summary in Polish:

W recenzji książki monograficznej ks. Stefana Radziszewskiego pt. *Kamińska ostiumiczna* ('Kamieńska w odrzwiach') omówiono krótko jej strukturę, zawartość (treść) i konkluzje twórcy dzieła. Książka dotyczy opisu i analizy poezji polskiej poetki chrześcijańskiej Anny Kamieńskiej (1920-1986). Autor monografii objął badaniem całą twórczość poetycką tej poetki (wszystkie tomiki wierszy). Ks. Radziszewski wprowadził kategorię 'ostiumiczności', którą rozumie czworako (definiuje to na s. 238): 1. dziedzictwo poetyki quasi sacrum, 2. negacja negacji (inter-

pretacja symboliczna), 3. swoiste odczytanie *apokastasis panton* [odnowienia całego bytu], 4. realizacja idei paschalnej.

Słowa-klucze / Key-words in Polish:

Anna Kamińska (1920-1986), poezja polska XX wieku, poezja religijna, liryka metafizyczna, literatura polska,

Title in English:

[Rev:] Father Stefan Radziszewski, *Ostiumic Kamienska*, Publishing Jednosc, Kielce 2011.

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

In his review of the monographic book by father Stefan Radziszewski *Ostiumic Kamienska* ('Kamienska in the door') the author briefly discussed the structure, content and conclusions of this work. The book is concerned with the description and analysis of the poetry of Anna Kamienska (1920-1986) a Polish Christian poet. In his monograph Stefan Radziszewski dealt with all of Kamienska's poetic works. He introduced the category 'ostiumicsness' that he understood in four ways (he defined it on p. 238): 1. heritage of the 'quasi sacred' poetics, 2. the negation of negation (a symbolic interpretation), 3. specific re-reading of *apokatastasis panton* [renewal of all the being], 4. realization of the paschal idea.

Key-words in English:

Anna Kamienska (1920-1986), Polish poetry of the 20th century, religious poetry, metaphysical lyrics, Polish literature,

Bibliography / Bibliografia:

Ks. Stefan Radziszewski, *Kamińska ostiumiczna*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011, ss. 272, bibliogr., indeks. Seria: Biblioteka Kieleckich Studiów Teologicznych, tom 1.

III. Reports

(III. Sprawozdania)

MAREK MARIUSZ TYTKO

E-mail: marek.amriusz.tytko[at]uj.edu.pl

Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” **[Tekst jednolity z dnia 8 lutego 2013 roku]**

Rozdział I Postanowienia ogólne

§ 1

1. Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton”, zwana dalej Fundacją, ustanowiona jest przez Marka Mariusza Tytko, zwanego dalej Fundatorem.

§ 2

1. Fundacja została ustanowiona przez Fundatora w dniu 25 marca 1997 roku aktem notarialnym Repertorium A numer 2954/97 u notariusza mgr Marii Kwiecińskiej-Stybel w Krakowie.
2. Zmiany aktu ustanowienia Fundacji dokonał Fundator w Repertorium A numer 4394/99 w dniu 26 marca 1999 roku, a następnie w Repertorium A numer 1191/2013 w dniu 5 II 2013 roku.
3. Fundacja działa na podstawie przepisów prawa oraz niniejszego Statutu.

§ 3

1. Fundacja posiada osobowość prawną.
2. Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą, decyzję w tym zakresie podejmuje Zarząd.

§ 4

1. Fundacja działa na terytorium całej Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Fundacja może prowadzić działalność za granicą.
3. Siedzibą Fundacji jest Kraków.
4. Czas trwania Fundacji jest nieokreślony.

§ 5

1. Fundacja może posiadać Asystenta Kościelnego działającego zgodnie z prawem kanonicznym.
2. Asystenta Kościelnego dla Fundacji powołuje i odwołuje Metropolita Krakowski.
3. Asystent Kościelny pełni funkcje doradcze i formacyjne w sprawach wiary i moralności osób z Zarządu Fundacji (prezesa i wiceprezesa) oraz osób z Rady Fundacji (przewodniczącego i członków), przy czym spotkania formacyjne odbywa on z osobami z Fundacji co najmniej jeden raz w roku.
4. Asystent Kościelny może zrezygnować z pełnienia swej funkcji, zgłaszając to Zarządowi i Metropolicie.

§ 6

Fundacja może współpracować z innymi organizacjami dla urzeczywistnienia celów statutowych.

§ 7

Fundacja może być członkiem regionalnych, krajowych i międzynarodowych organizacji.

§ 8

1. Fundacja ma prawo używać pieczęci, logo, herbu, chorągwi, flagi, strojów, hymnu oraz nadawać godności honorowe. Pieczęć, logo, herb, chorągiew, flaga, stroje, hymn, godności mają zastosowanie do Fundacji.

Rozdział II Cele i sposoby działania Fundacji

§ 9

1. Celem Fundacji jest działalność społecznie użyteczna, a w szczególności rozwój:
  - sztuki chrześcijańskiej,
  - nauk humanistycznych mających związek z chrześcijaństwem (poprzez metodę lub przedmiot badania),
  - chrześcijańskiej kultury,
  - chrześcijańskiej edukacji,
  - chrześcijańskiej komunikacji społecznej podnoszącej świadomość artystyczną w Narodzie,

- chrześcijańskiej ekologii,
- a także:
- budowanie domów pracy twórczej dla artystów katolickich.

§ 10

1. Celem Fundacji jest również prowadzenie działalności społecznie użytecznej, a w szczególności rozwój publikacji książkowych serii Biblioteki „Eschatonu”.
2. Celem Fundacji jest wydawanie czasopism naukowych, w tym przede wszystkim „Religious and Sacred Poetry” i „Eschaton”.
3. Publikacje książkowe powinny mieć, stosownie do charakteru, *imprimatur* odpowiednich władz kościelnych w Krakowie.
4. Publikacje o charakterze naukowym z serii Biblioteki „Eschatonu” i czasopisma naukowe powinny mieć pozytywne recenzje naukowe przed ich wydaniem. Recenzje naukowe są integralną częścią statutowych celów Fundacji.
5. Publikacje są rozprowadzane do bibliotek w charakterze daru oraz jako bezpłatne egzemplarze autorskie lub eksponowane bezpłatnie w formie elektronicznej w stronach internetowych, opłacanych przez Fundację. Prowadzenie stron internetowych jest integralną częścią statutowych celów Fundacji.

§ 11

Fundacja realizuje swoje cele poprzez:

- a) przyznawanie dotacji na cele naukowe i wysokoartystyczne w zakresie kultury chrześcijańskiej dla wydawania serii książkowej w ramach Biblioteki „Eschatonu” (non profit) oraz na cele wydawania czasopism naukowych „Religious and Sacred Poetry” i „Eschaton” (non profit),
- b) przyznawanie dotacji na tłumaczenia na inne języki książek wydanych w ramach serii Biblioteki „Eschatonu” oraz dotowania tłumaczeń z innych języków na język polski specjalistycznych, naukowych lub wysokoartystycznych książek chrześcijańskich wydawanych w ramach serii Biblioteki „Eschatonu” (non-profit),
- c) przyznawanie dotacji na tłumaczenia na inne języki tekstów w czasopismach naukowych: „Religious and Sacred Poetry” oraz „Eschaton”.
- d) przyznawanie dotacji i prowadzenie budowy domów pracy twórczej „Eschaton” (non-profit).
- e) przyznawanie dotacji do stypendiów i nagród przyznawanych przez Fundację (non-profit),
- f) udzielanie (non-profit) porad i formowanie artystów i naukowców w duchu kultury chrześcijańskiej,
- g) organizowanie działalności (non-profit): odczytów, prelekcji, pokazów, wykładów, naukowych konferencji, sympoziów, seminariów, konwersatoriów, dyskusji

panelowych, artystycznych wystaw, plenerów, spotkań autorskich, koncertów, spektakli teatralnych, happeningów, instalacji, environment, e-mailingu, przeglądów twórczości, konkursów, kursów, szkoleń, warsztatów, festiwali, rekolekcji artystycznych, kampanii inkulturacyjnych, ewangelizacyjnych, imprez naukowych, imprez artystycznych oraz innych form rozwijających naukę i kulturę chrześcijańską,

h) współpracę z chrześcijańskimi środowiskami twórczymi Polski i zagranicą,

i) prowadzenie działalności (non-profit): wydawniczej, fonograficznej, dokumentacyjnej, archiwizacyjnej, muzealniczej, konserwatorskiej, wystawienniczej, informacyjnej, filmowej, fotograficznej, teatralnej, plastycznej, muzycznej, radiowej, telewizyjnej, studyjno-nagraniowej w dziedzinie kultury i cywilizacji chrześcijańskiej,

j) prowadzenie ośrodka informacji naukowej o kulturze chrześcijańskiej „Eschaton” (non-profit) z biblioteką, fonoteką, fototeką, wideoteką, CD-teką, taśmoteką, płytoteką, stronami informacyjnymi w internecie i komputerowymi bazami danych o sztuce chrześcijańskiej, artystach (twórcach) katolickich (chrześcijańskich), w tym w szczególności o współczesnych chrześcijańskich twórcach krakowskich, małopolskich, polskich i zagranicznych (szczególnie – emigracyjnych),

k) tworzenie i realizacja naukowych i kulturalnych, elektronicznych programów komputerowych (non-profit), użytecznych dla społeczności chrześcijańskiej,

l) prowadzenie działalności naukowej i artystycznej oraz dydaktycznej w zakładanych przez Fundację szkołach kultury chrześcijańskiej (non-profit),

ł) wspieranie wprowadzania wartości chrześcijańskich – transcendentaliów, tj. Piękna, Prawdy, Dobra, do masowej kultury współczesnej z pomocą technik audio, video, telewizyjnych, komputerowych, elektronicznych lub innych (non-profit).

§ 12

Szczegółowe zadania i kryteria pomocy nauce i kulturze chrześcijańskiej określa Zarząd Fundacji w szczegółowych Regulaminach, corocznych planach i programach Fundacji. Wszelkie formy wspierania nauki i kultury chrześcijańskiej są realizowane w miarę posiadanych środków według suwerennej decyzji Zarządu Fundacji. Wszelkie zadania statutowe mogą być realizowane przez Fundację we współpracy z innymi podmiotami.

Rozdział III Majątek Fundacji

§ 13

1. Fundusz założycielski Fundacji stanowi kwota 2000 zł wniesiona w całości przez Fundatora.

2. Fundator postanawia, że kwota 1000 zł przeznaczona będzie na działalność gospodarczą Fundacji służącą realizacji jej celów statutowych.
3. Fundator postanawia, że pozostałe 1000 zł zostanie przeznaczone na pozostałe cele statutowe.

§ 14

1. Na działalność statutową Fundacji przeznaczone mogą być – nabywane lub powstające w toku działalności Fundacji aktywa lub pasywa Fundacji.
2. Fundacja może nabywać środki finansowe, ruchomości i nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne dla celów gospodarczych i statutowych.
3. Na cele prowadzonej działalności statutowej Fundacja przyjmuje darowizny instytucji i przedsiębiorstw działających w Polsce, darowizny obywateli polskich i zagranicznych, osób prawnych polskich i zagranicznych, dotacje i subwencje z budżetów gmin, samorządów, Kościoła, Państwa Polskiego, innych Fundacji, funduszy, stowarzyszeń i organizacji, wspólnot międzynarodowych.
4. Na cele prowadzonej działalności statutowej Fundacja organizuje zbiórki publiczne w Polsce i za granicą.
5. Na cele prowadzonej działalności statutowej Fundacja przyjmuje także zapisy, wpłaty oraz inne niewymienione przysporzenia majątkowe, poczynione na cele statutowe.
6. Na cele prowadzonej działalności statutowej Fundacja może przeznaczać wszelkie dochody i pożytki wymienione i niewymienione powyżej, niesprzeczne z prawem świeckim i kościelnym.

§ 15

1. Fundacja odpowiada za swoje zobowiązania całym swoim majątkiem.
2. Od momentu ustanowienia Zarządu Fundacji kieruje on sprawami majątkowymi Fundacji.

Rozdział IV Organy Fundacji

§ 16

1. Organem uchwałodawczym i wykonawczym Fundacji jest Zarząd.
2. Organem opiniodawczym Fundacji jest Asystent Kościelny.
3. Organem kontrolnym Fundacji jest Rada Fundacji.

Rozdział V Zarząd Fundacji

§ 17

1. Zarząd składa się z 2 osób (Prezesa i Wiceprezesa). Wiceprezesa Zarządu Fundacji powołuje i odwołuje Fundator, dożywotnio pełniący funkcję Prezesa Fundacji. W razie śmierci Fundatora – członków Zarządu Fundacji powołuje lub odwołuje osoba wyznaczona w formie pisemnej przez Fundatora na nowego dożywotniego Prezesa Zarządu.

2. Każdorazowy Prezes Zarządu niezwłocznie po objęciu funkcji wyznacza w formie pisemnej osobę, która obejmie funkcję następnego dożywotniego Prezesa Zarządu. Oświadczenie z podpisem wyznaczonej osoby Prezes Zarządu składa do akt rejestrowych Fundacji. Prezes Zarządu może w każdym czasie zmienić powyższe oświadczenie.

§ 18

W skład Zarządu wchodzi:

- 1) Marek Mariusz Tytko, jako dożywotni Prezes Zarządu Fundacji.
- 2) Wiceprezes Zarządu (wybierany przez Prezesa na czas nieokreślony z możliwością wcześniejszej rezygnacji).

§ 19

1. Następcą Prezesa Zarządu wchodzi w skład Zarządu najazutrz po śmierci lub rezygnacji poprzednika, na miejsce którego został wyznaczony z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W razie gdyby następca wyznaczony do objęcia funkcji w Zarządzie – wcześniej działał na szkodę Fundacji lub Fundatora oraz jego rodziny – funkcji tej nie może objąć – okoliczność tę stwierdza w formie pisemnej Asystent Kościelny, po zasięgnięciu opinii Rady Fundacji, w terminie do jednego tygodnia od śmierci lub rezygnacji dotychczasowego Prezesa Zarządu. W razie braku Asystenta Kościelnego – okoliczność tę stwierdzają w formie pisemnej zstępni Fundatora.

3. W skład Zarządu Fundacji może wchodzić wyłącznie osoba pełnoletnia, narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, ciesząca się nieposzlakowaną opinią jako katolik (katoliczka), w pełni zdolna do czynności prawnych.

4. Członkostwa w Zarządzie nie może sprawować osoba skazana za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe – w takim wypadku mandat członka Zarządu wygasa z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia skazującego.

§ 20

W razie braku możliwości pełnienia funkcji Prezesa Zarządu przez osobę wyznaczoną w myśl powyższych postanowień – Prezesa Zarządu powołuje Asystent Kościelny spośród rodziny lub przyjaciół Fundatora. W razie braku Asystenta Kościelnego – Prezesa Zarządu powołują zstępni Fundatora spośród rodziny lub przyjaciół Fundatora.

§ 21

1. Członkowie Zarządu wykonują swe funkcje bezpłatnie.
2. Nie uważa się za wynagrodzenie udokumentowanego lub ryczałtowo ustalonego zwrotu kosztów, jakie Fundacja może przyznać członkom Zarządu.

§ 22

Wydatki związane z działalnością Fundacji pokrywane są ze środków Fundacji.

§ 23

Zarząd zbiera się nie rzadziej niż raz w roku, jednak nie później niż do 15 lutego każdego roku i w każdym czasie na wniosek członków Zarządu.

§ 24

Uchwały Zarządu zapadają zwykłą większością głosów obecnych, chyba, że niniejszy statut stanowi inaczej, w razie równego rozkładu głosów decyduje głos Prezesa Zarządu. Uchwały są protokołowane i podpisywane przez członków Zarządu.

§ 25

1. Do kompetencji Zarządu należą w szczególności: działalność bieżąca, reprezentowanie Fundacji, podejmowanie uchwał w sprawie zmiany statutu, opracowanie okresowych planów działania i planów finansowych, sprawozdań finansowych oraz corocznych sprawozdań z działalności statutowej i gospodarczej (w tym ostatnim przypadku tylko wtedy, jeśli działalność gospodarcza jest prowadzona).
2. Zarząd jest zobowiązany, co roku, do 31 marca składać sprawozdania ze swojej działalności w roku poprzednim w myśl obowiązujących przepisów. Ponadto Prezes Fundacji jest zobowiązany składać comiesięczne sprawozdanie finansowe dla właściwych urzędów.

§ 26

1. Decyzje o zmianie statutu Fundacji wymagają jednomyślności całego Zarządu – zmiana statutu może również dotyczyć celów Fundacji. Decyzje o zatwierdzeniu

sprawozdania z działalności i sprawozdania finansowego podejmuje Zarząd w pełnym składzie jednomyślnie.

2. W razie braku jednomyślności – możliwe jest votum separatum członka Zarządu, co jest jednoznaczne z podaniem się do dymisji, czyli rezygnacją z funkcji w Zarządzie Fundacji. W takim wypadku Prezes Zarządu przyjmuje rezygnację i powołuje nowego członka Zarządu. Zatwierdzenie sprawozdań następuje wtedy większością głosów obecnych.

3. Do składania oświadczeń woli w imieniu Fundacji uprawnieni są dwaj członkowie Zarządu działający łącznie lub Prezes Zarządu z pełnomocnikiem wyznaczonym do danej sprawy.

4. Członkowie Zarządu działający rażąco sprzecznie z prawem, wbrew statutowi Fundacji lub naruszający rażąco moralność i dobre obyczaje – mogą być odwołani przez Prezesa po konsultacji z Asystentem Kościelnym i Radą Fundacji.

Rozdział V Rada Fundacji

§ 27

1. Członkowie pierwszej Rady Fundacji powoływani są przez Fundatora, który wybiera jednocześnie Przewodniczącego.

2. Rada Fundacji składa się z 3 do 7 członków w tym Przewodniczącego. Kadencja członków Rady Fundacji trwa pięć lat. Ilość sprawowanych mandatów, tj. liczbę członków mogących zasiadać w Radzie Fundacji w każdej pięcioletniej kadencji wyznacza Fundator lub jego następcą.

3. Członkowie Rady Fundacji powoływani są i odwoływani na podstawie uchwały Rady Fundacji, przy czym jeżeli skład Rady Fundacji spadnie poniżej trzech członków, uchwałę o powołaniu nowych członków podejmują pozostali członkowie Rady Fundacji łącznie z Asystentem Kościelnym, a w razie braku członków Rady Fundacji – Asystent Fundacji jednoosobowo do momentu powołania co najmniej jednego członka Rady Fundacji. W razie braku Asystenta Kościelnego Fundacji i jednocześnie w razie braku członków Rady Fundacji – uchwałę o powołaniu nowych członków Rady Fundacji powołują zstępní Fundatora.

4. Pracami Rady Fundacji kieruje Przewodniczący powoływany uchwałą Rady Fundacji, z zastrzeżeniem ust. 1.

5. Z funkcji i członkostwa w Radzie Fundacji członek Rady Fundacji może zrezygnować, składając pisemne oświadczenie na ręce Przewodniczącego a w razie jego braku, wobec Asystenta Kościelnego, natomiast w razie jednoczesnego braku Przewodniczącego Rady Fundacji i Asystenta Kościelnego – pisemne oświadczenie o rezygnacji z funkcji i członkostwa może złożyć wobec zstępných Fundatora.

6. Członkostwa w Radzie Fundacji nie może sprawować osoba skazana za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skar-

bowe – w takim wypadku mandat członka Rady Fundacji wygasa z chwilą uprawnienia się orzeczenia skazującego.

7. Nie można łączyć członkostwa w Radzie Fundacji z członkostwem w Zarządzie. Nie mogą być również członkami Rady Fundacji osoby pozostające z członkami Zarządu w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu, w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości służbowej.

8. Nie może pełnić funkcji członka (lub Przewodniczącego) Rady Fundacji osoba, która działała na szkodę Fundacji lub Fundatora oraz jego rodziny – okoliczność tę stwierdza w formie pisemnej Asystent Kościelny, po zasięgnięciu opinii Rady Fundacji. W razie braku Asystenta Kościelnego – okoliczność tę stwierdzają w formie pisemnej zstępni Fundatora.

9. W skład Rady Fundacji może wchodzić wyłącznie osoba pełnoletnia, narodowości polskiej, wyznania rzymskokatolickiego, ciesząca się nieposzlakowaną opinią jako katolik (katoliczka), w pełni zdolna do czynności prawnych.

10. Członkowie Rady Fundacji mogą otrzymywać z tytułu pełnienia funkcji w takim organie zwrot uzasadnionych kosztów w wysokości nie wyższej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.

11. Członkowie Rady Fundacji wykonują swe funkcje bezpłatnie, bez wynagrodzenia.

12. Nie uważa się za wynagrodzenie udokumentowanego lub ryczałtowo ustalonego zwrotu kosztów, jakie na rzecz Fundacji ponoszą członkowie Rady Fundacji.

§ 28

1. Rada Fundacji pełni funkcję kontrolną wobec Zarządu.

2. Do kompetencji Rady należy:

- a) kontrola realizacji przez Fundację wytyczonych celów,
- b) kontrola finansów Fundacji.

3. Dla realizacji swoich kompetencji członkowie Rady Fundacji posiadają dostęp do całości dokumentacji Fundacji.

4. Na podstawie przedstawionego Radzie Fundacji przez Zarząd corocznego sprawozdania z działalności oraz sprawozdania finansowego, Rada Fundacji podejmuje uchwałę o udzieleniu bądź nieudzieleniu absolutorium Zarządowi.

5. Rada Fundacji działa na podstawie uchwał podejmowanych zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej połowy członków Rady Fundacji, chyba, że statut stanowi inaczej. W razie równej ilości głosów decyduje głos Przewodniczącego.

6. Rada Fundacji zbiera się na posiedzeniach nie rzadziej niż raz w roku. Posiedzenia zwołuje Przewodniczący.

Rozdział VI Likwidacja Fundacji i postanowienia końcowe

§ 29

1. Fundacja może ulec likwidacji w razie osiągnięcia celu, do którego była ustanowiona lub w razie wyczerpania środków majątkowych. O zrealizowaniu celów orzeka Zarząd Fundacji w uchwale jednomyślnej.
2. Majątek pozostały po likwidacji Fundacji podlega przekazaniu na rzecz Ojców Pijarów w Krakowie.
4. Likwidatorem Fundacji jest ostatni Zarząd Fundacji.
5. O likwidacji Fundacji zawiadamia się właściwego Ministra oraz Metropolitę Krakowskiego.
6. Asystent Kościelny zostaje odwołany z chwilą potwierdzenia przez Metropolitę Krakowskiego faktu likwidacji Fundacji.

Statut podpisano w dniu 8 lutego 2013 r.

Abstrakt / Streszczenie po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” (tekst jednolity z dnia 8 lutego 2013 roku) jest podstawowym aktem prawnym dla działalności tej organizacji pozarządowej. Tekst zawiera podstawowe reguły jej działania.

Słowa-klucze / Key words in Polish:

Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton”, statut fundacji, organizacja pozarządowa, organizacja kościelna, fundacje w Polsce, 20. wiek, 21. wiek, Kraków, Kościół Rzymskokatolicki, prawo, Polska

Title in English:

The Statute of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” [The Consolidated text of 8 February 2013]

Abstract (Summary) in English:

The Statute of the Scholarly Foundation of Catholics „Eschaton” [The consolidated text of 8 February 2013] is the background law document for activity of this non-governmental organization. The text contains the based rules of its activity.

Key words in English:

Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton”, statute of the Foundation, non-governmental organization, Church organization, foundations in Poland, 20. Century, 21. Century, Cracow, Roman Catholic Church, law, Poland

Bibliografia / Bibliography /

Źródło archiwalne / Archival sources:

Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” [Tekst jednolity z dnia 8 lutego 2013 roku], maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

MAREK MARIUSZ TYTKO (Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton” w Krakowie: sprawozdanie z działalności w latach 1997-2013

Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton” została założona i zarejestrowana notarialnie dnia 25 marca 1997 roku w Krakowie pod nazwą Katolicka Fundacja „Eschaton”. W rok później, dnia 26 marca 1999 r. w Krakowie fundacja notarialnie zmieniła nazwę na Fundacja Katolików „Eschaton”. W dniu 5 lutego 2013 r. notarialnie zmieniono nazwę na obecną – Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton”. W Środę Popielcową dnia 13 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia (Wydział XI Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego) wpisał Fundację Naukową Katolików „Eschaton” do Rejestru Stowarzyszeń, Innych Organizacji Społecznych i Zawodowych, Fundacji Oraz Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej (Numer Krajowego Rejestru sądowego – KRS 0000451001).

Od 2000 r. prezesem fundacji jest dr Marek Mariusz Tytko, a wiceprezesem dr inż. Bogdan Marian Jankowicz, dwaj krakowscy nauczyciele akademicki.

Działalność wydawnicza (1997-2000): Fundacja, działając społecznie, dzięki współpracy z innymi podmiotami rozpoczęła wydawanie książek w ramach serii Biblioteki „Eschatonu”. W latach 1997-2000 wydano pięć następujących książek w tej serii:

- 1) Marek Mariusz Tytko, *Spotkanie Innego*, Księgarnia Akademicka, Kraków 1997, ss. 128, seria: *Biblioteka Eschatonu*, nr 1 [poezje].
- 2) Marek Mariusz Tytko, *Znak Światła*, Kraków 1998, seria: *Biblioteka Eschatonu*, nr 2 [poezje].
- 3) Marek Mariusz Tytko, *Eschatologizm*, Kraków 1998, seria: *Biblioteka Eschatonu*, nr 3 [eseje].
- 4) Marek Mariusz Tytko, *Koncerty metafizyczne*, Kraków 2000, seria: *Biblioteka Eschatonu*, nr 4 [poezje].
- 5) *Nowa metafizyczność? Eschatologizm? Studia i szkice o twórczości Marka Mariusza Tytko. Praca zbiorowa*, pod red. Jerzego Piątkowskiego, *Aneks: Sztuka około 2000; Homo eschatos*, Kraków 2000, seria: *Biblioteka Eschatonu*, nr 5 [eseje].

W dniu 3 maja 2012 r. została powołane czasopismo pod nazwą „Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education”.

Początkowo podtytuł był nieco inny: „Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly¹ Periodical. Poezja Religijna i Sakralna, Religia, Kultura i Wychowanie. Międzynarodowe Czasopismo Naukowe”. Historyczny akt założycielski publikujemy poniżej jako osobny tekst.

W dniu 3 maja 2012 r. została powołana redakcja oraz międzynarodowa rada naukowa. Czasopismo rozpoczęło swoją działalność, nawiązano kontakty z autorami, recenzentami.

Z początkiem 2013 r. czasopismo zmieniło podtytuł i zostało zarejestrowane w Krajowym Biurze ISSN w Bibliotece Narodowej w Warszawie w dniu 18 lutego 2013 r., jako „Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education” z idealnie symetrycznym, harmonijnym numerem ISSN 2299-9922. Za rok 2013 wydano cztery numery tego czasopisma (dostępne także w całości w sieci poprzez uruchomioną w 2013 r. stronę internetową pod adresem www.religious-and-sacred-poetry.info).

W dniu 8 lutego 2013 r. Fundator nadał *Statut* jednolity Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton”. W dniu 11 lutego złożył wniosek o rejestrację sądową Fundacji. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Śródmieścia w dniu 13 lutego 2013 r. zarejestrował Fundację Naukową Katolików „Eschaton” w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS 0000451001). W dniu 20 marca 2013 r. Urząd Skarbowy dla Krakowa-Podgórze nadał Fundacji numer identyfikacyjny podatnika (NIP 6793090655). W dniu 5 kwietnia 2013 r. Fundacja otrzymała z Głównego Urzędu Statystycznego zaświadczenie o nadaniu numeru statystycznego (REGON 122802966).

W maju 2013 r., na prośbę Zarządu Fundacji, Metropolita Krakowski Jego Eminencja Ksiądz Kardynał dr Stanisław Dziwisz powołał (mianował) dwóch asystentów kościelnych dla Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton”, którymi zostali, za swą zgodą, dwaj kapłani Archidiecezji Krakowskiej, mający doświadczenie bądź to naukowe bądź medialne: 1) ks. dr hab. prof. UJPiP Roman Bogacz, bibliista, prodziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II oraz 2) ks. mgr Ireneusz Okarmus, kanonik Krakowskiej Kapituły Katedralnej (członek Biskupiej Rady Kapłańskiej), dziekan Dekanatu Prokocimskiego, proboszcz Parafii pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej w Krakowie-Piaskach Nowych, redaktor opiniotwórczego, ogólnopolskiego tygodnika katolickiego „Gość Niedzielny” (Oddział Krakowski), poeta.

Od początku w 2013 naukowy patronat nad wydawanym czasopismem „Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education” objęło Polskie Towarzystwo Teologiczne w Krakowie.

Działalność artystyczna wspomnianej fundacji w zakresie animacji kultury za okres II 2012 – IX 2014 została opisana niżej w odrębnym sprawozdaniu dotyczącym Podziemnego Salonu Artystyczno-Literacko-Muzycznego (PSALM-u).

---

¹ W oryginale: „Scientific” zamiast „Scholarly”.

Sprawozdanie niniejsze jest tylko przeglądem ważniejszych spraw dotyczących działalności fundacji. Nie wyczerpuje zagadnienia.

Title in English:

The Scholarly Foundation of Catholics "Eschaton" in Cracow: the Report on the Activity in 1997-2013

Abstrakt (Streszczenie) po polsku / Abstract (Summary) in Polish:

Sprawozdanie Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” dotyczy okresu 1997-2013). Tekst zawiera opis podstawowych faktów (wydarzeń) ważnych dla działalności tej organizacji pozarządowej. Tekst zawiera podstawowe informacje o jej działaniu.

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (streszczenie) po angielsku:

The report of the Scholarly Foundation of Catholics „Eschaton” concerns the period of 1997-2013. The text contains the description of the background facts (events) that have been important for the activity of this non-governmental organization. The text contains the basic information about its activity.

Słowa-klucze:

Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton”, sprawozdanie fundacji, organizacja pozarządowa, organizacja kościelna, fundacje w Polsce, 20 wiek, 21 wiek, Kraków, Kościół Rzymskokatolicki, prawo, kultura, nauka, Polska, czasopismo naukowe, Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education,

Key words:

Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton”, report of the Foundation, non-governmental organization, Church organization, foundations in Poland, 20th century, 21st century, Cracow, Roman Catholic Church, law, culture, science, Poland, scholarly periodical, Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education,

Bibliografia / Bibliography:

Źródła archiwalne / Archival sources:

Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” [Tekst jednolity z dnia 8 lutego 2013 roku], maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

Sprawozdanie Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” za rok 2013, maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

MAREK MARIUSZ TYTKO (Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Cracow, 3rd May 2012

**Religious and Sacred Poetry,
Religion, Culture and Education.
The International Scholarly¹ Periodical**

The Editorial Office / Redakcja:
ul. Włoska 17/27, 30-638 Kraków, Poland
E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Lp. A 1/2012

Akt założycielski

**„Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education.
The International Scholarly Periodical. Poezja Religijna i Sa-
kralna: Religia, Kultura i Wychowanie. Międzynarodowe Cza-
sopismo Naukowe”**

Akt założycielski przyjęty dnia 3 maja A. D. 2012 przez doktora Marka Mariusza Tytko, nauczyciela akademickiego w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, zwanego dalej Założycielem-Redaktorem Naczelnym.

§ 1

1. Akt założycielski dotyczy redagowania w języku polskim i angielskim Czasopisma naukowego pt. „Religious and Sacred Poetry, Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical” („Poezja

---

¹ W oryginalnym zapisie jest wszędzie: „Scientific” zamiast „Scholarly”.

Religijna i Sakralna, Religia, Kultura i Wychowanie. Międzynarodowe Czasopismo Naukowe”), zwanego dalej ‘Czasopismem’.

2. Ustala się czwarty kwartał 2012 r. jako datę ukazania się zerowego (prób-
nego, sygnałnego) numeru Czasopisma. W razie opóźnień organizacyj-
nych, wynikłych z przyczyn obiektywnych, niezależnych od Założycie-
la-Redaktora Naczelnego, termin ten może być przesunięty, nie dalej jed-
nak niż do 31 marca 2013 r. W takim przypadku odpowiednio ulegają
przesunięciu o jeden kwartał wszystkie inne terminy ustalone w Akcie za-
łożycielskim.
3. Ustala się pierwszy kwartał 2013 r., jako datę ukazania się pierwszego nu-
meru Czasopisma. W razie opóźnień organizacyjnych, wynikłych z przy-
czyn obiektywnych, niezależnych od Założyciela-Redaktora Naczelnego,
termin ten może być przesunięty, nie dalej jednak niż do 30 czerwca 2013 r.
W takim przypadku odpowiednio ulegają przesunięciu o jeden kwartał
wszystkie inne terminy ustalone w Akcie założycielskim.
4. Czasopismo ukazywać się będzie, z założenia, jako kwartalnik. Decyzję
o zmianach częstotliwości ukazywania się Czasopisma `podejmuje Zało-
życiel-Redaktor Naczelny.
5. Czasopismo publikowane będzie od pierwszego kwartału 2013 r. w pier-
wotnej, polskojęzycznej wersji elektronicznej.
6. Czasopismo publikowane będzie w pierwotnej wersji elektronicznej
na stronie www, przy czym numery polskojęzyczne Czasopisma będą pu-
blikowane w formie plików pdf do pobrania (wersja elektroniczna tego
samego numeru Czasopisma ukazuje się jednocześnie z wersją papierową
danego numeru Czasopisma):
  - a) numery polskojęzyczne będą publikowane w wersji elektronicznej
w systemie ciągłym na osobnej stronie internetowej Czasopisma, za-
łożonej przez Założyciela-Redaktora Naczelnego, dostępnej publicznie
i bezpłatnie dla każdego (z plikami pdf kolejnych numerów Czasopi-
sma do pobrania przez użytkowników internetu)
  - b) ponadto polskojęzyczne numery Czasopisma mogą być również
utrwalane i dodatkowo rozpowszechniane we wtórnej formie elektro-
nicznej pod postacią płyt kompaktowych (CD, DVD itd.).
7. Czasopismo publikowane będzie, począwszy od 2014 roku w pierwotnej
wersji elektronicznej anglojęzycznej na stronie www, przy czym numery
anglojęzyczne Czasopisma będą publikowane w formie plików pdf do po-
brania jednocześnie z anglojęzyczną wersją papierową poszczególnych
numerów:
  - a) w ten sposób, że numery anglojęzyczne będą publikowane w pier-
wotnej wersji elektronicznej w systemie ciągłym na osobnej stronie
internetowej Czasopisma założonej przez Założyciela-Redaktora Na-

- czelny i dostępnej publicznie i bezpłatnie dla każdego (z plikami pdf kolejnych anglojęzycznych numerów Czasopisma do pobrania przez użytkowników internetu) oraz
- b) w wersji elektronicznej anglojęzyczne Czasopismo może być również utrwalane i dodatkowo rozpowszechniane we wtórnej formie elektronicznej pod postacią płyt kompaktowych (CD, DVD itd.).
8. Pierwotną wersją Czasopisma jest forma elektroniczna na stronie internetowej www publikowana w systemie ciągłym. Wtórą wersją Czasopisma jest forma papierowa oraz również forma elektroniczna na nośnikach kompaktowych (płytach CD, DVD). Informacja o pierwotnej wersji Czasopisma umieszczana będzie w każdym numerze Czasopisma w każdej wersji (elektronicznej, papierowej) oraz na głównej stronie www Czasopisma.
9. Od czwartego kwartału 2012 r. Założyciel-Redaktor Naczelny publikował będzie Czasopismo w wersji papierowej. Od czwartego kwartału 2012 r. wersja papierowa będzie wydawana w jednorazowym nakładzie ustalonym przez Założyciela-Redaktora Naczelnego, tj. w nakładzie przeznaczonym:
- a) jako tzw. egzemplarz obowiązkowy dla bibliotek
  - b) dla autorów publikacji w Czasopiśmie, jako tzw. egzemplarz autorski
  - c) dla recenzentów Czasopisma, jako tzw. egzemplarz recenzencki.
10. Czasopismo w wersji wtórnej, papierowej wydawane będzie techniką druku cyfrowego w formacie B5 (17 cm x 24 cm, w okładce miękkiej, czarno-białej lub kolorowej, klejonej) wewnątrz zawartość w formie czarno-białej, w ilości ok. 200 stron w każdym egzemplarzu danego numeru z cionką 11-punktową dla tekstu głównego i 9-punktową dla tekstu przypisów.
11. Egzemplarz obowiązkowy każdego numeru Czasopisma Założyciel-Redaktor Naczelny jest zobowiązany wysłać w formie papierowej i elektronicznej (pdf) do następujących bibliotek polskich:
- a) Biblioteka Narodowa w Warszawie – 2 egz. papierowe, 1 egz. elektroniczny (pdf), 1 egz. elektroniczny płyty kompaktowej (CD lub DVD)
  - b) Biblioteka Jagiellońska w Krakowie – 2 egz. papierowe i 1 egz. elektroniczny (pdf), 1 egz. elektroniczny płyty kompaktowej (CD lub DVD)
  - c) Biblioteka Miasta Stołecznego Warszawy – 1 egz. papierowy
  - d) Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego – 1 egz. papierowy
  - e) Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie – 1 egz. papierowy
  - f) Biblioteka Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie – 1 egz. papierowy

- g) Książnica Podlaska w Białymstoku – 1 egz. papierowy
- h) Biblioteka Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu – 1 egz. papierowy
- i) Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego w Łodzi – 1 egz. papierowy
- j) Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – 1 egz. papierowy
- k) Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego z siedzibą w Sopocie – 1 egz. papierowy
- l) Książnica Pomorska w Szczecinie – 1 egz. papierowy
- ł) Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego we Wrocławiu – 1 egz. papierowy
- m) Biblioteka Uniwersytetu Opolskiego w Opolu – 1 egz. papierowy
- n) Biblioteka Śląska w Katowicach – 1 egz. papierowy.

Ponadto do następujących innych bibliotek:

- o) Library of Congress w Waszyngtonie (USA) – 1 egz. papierowy
- p) Instytut Badań Literackich w Warszawie – 1 egz. papierowy
- q) Biblioteka Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – 1 egz. papierowy.

12. Założyciel-Redaktor Naczelny zobowiązuje się, poczynwszy od numeru zerowego (w 2012 r.) Czasopisma, do systematycznego przekazywania w formie papierowej tzw. egzemplarzy obowiązkowych Czasopisma właściwym bibliotekom oraz tzw. egzemplarzy autorskich Czasopisma – właściwym autorom, publikującym swój tekst w danym numerze Czasopisma, ponadto tzw. egzemplarzy recenzenckich dla recenzentów recenzujących dany numer Czasopisma.
13. Założyciel-Redaktor Naczelny działa społecznie, honorowo dla dobra Czasopisma we wszystkich sprawach dotyczących Czasopisma, powołuje społecznie działającą Redakcję Czasopisma (Zespół Redakcyjny) oraz społecznie działającą Międzynarodową Radę Naukową Czasopisma.
14. Założyciel-Redaktor Naczelny ma prawo powoływać i odwoływać samodzielnie:
  - a) członków Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma,
  - b) członków Redakcji (członków Zespołu Redakcyjnego Czasopisma)
  - c) recenzentów Czasopisma (osoby sporządzające recenzje naukowe dla tekstów artykułów mających być publikowanymi w Czasopiśmie).
  - d) współpracowników Czasopisma, tj. osoby zaproszone i współpracujące w powstawaniu kolejnych numerów Czasopisma poprzez dostarczanie własnych, oryginalnych tekstów, przy czym współpracownicy (autorzy tekstów) mogą być członkami Międzynarodowej Rady Naukowej, członkami Redakcji (Zespołu Redakcyjnego), lecz nie mogą być zewnętrznymi recenzentami Czasopisma. Zewnętrzny recenzent Czasopisma nie może być autorem publikującym w Czasopiśmie.
15. Założyciel-Redaktor Naczelny powołuje w 2012 r.:
  - a) pierwszy skład Redakcji (Zespołu Redakcyjnego) Czasopisma
  - b) pierwszy skład Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma

- c) pierwszych recenzentów Czasopisma
  - d) pierwszych współpracowników Czasopisma.
16. O wszystkich ww. powołaniach lub odwołaniach Założyciel-Redaktor Naczelny informuje publicznie na stronie internetowej Czasopisma.
  17. Założyciel-Redaktor Naczelny pełni jednocześnie stałą funkcję Sekretarza Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma.
  18. Założyciel-Redaktor Naczelny:
    - a) powołuje i odwołuje Przewodniczącego Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma
    - b) zatwierdza regulamin działania Międzynarodowej Rady Naukowej
    - c) zatwierdza program Czasopisma
    - d) zatwierdza wszelkie procedury (instrukcje) wewnętrzne obowiązujące w Czasopiśmie
    - e) zatwierdza wszystkie dokumenty dotyczące Czasopisma.
  19. Wszystkie regulaminy, programy, procedury wewnętrzne, instrukcje, wzory oświadczeń lub umów oraz inne dokumenty dotyczące Czasopisma powinny, w miarę możliwości, uwzględniać zalecenia polskiego ministerstwa właściwego dla spraw nauki i szkolnictwa wyższego odnośnie do czasopism naukowych, zalecenia instytucji międzynarodowych, ponadto powinny zawsze być zgodne z prawem obowiązującym w Polsce oraz zgodne z nauczaniem Kościoła Katolickiego.
  20. W razie braku zgody Założyciela-Redaktora Naczelnego w danej sprawie (czynności) dana czynność (sprawa) nie dochodzi do skutku.
  21. Założyciel-Redaktor Naczelny wydaje stosowne, obowiązujące zalecenia (sugestie) dla Międzynarodowej Rady Naukowej, Redakcji (Zespołu Redakcyjnego), sugestie dla recenzentów, współpracowników, autorów.
  22. Założyciel-Redaktor Naczelny wspólnie z Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej razem i zgodnie odpowiednio zapraszają do współpracy (lub dziękują za współpracę):
    - a) członków (członkom) Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma
    - b) recenzentów (recenzentom) tekstów artykułów złożonych do redakcji celem publikacji w Czasopiśmie
    - c) członków (członkom) Redakcji (Zespołu Redakcyjnego) Czasopisma
    - d) współpracowników-autorów (współpracownikom-autorom) Czasopisma.
  23. Wspólne zapraszanie do współpracy lub wspólne dziękowanie za współpracę dokonywane przez Założyciela-Redaktora Naczelnego i Przewodniczącego Międzynarodowej Rady Naukowej a dotyczące: członków Międzynarodowej Rady Naukowej, recenzentów, członków Redakcji (Zespołu Redakcyjnego), Współpracowników – nie wyklucza samodzielnego powoływania lub odwoływania członków Międzynarodowej Rady

Naukowej, recenzentów, członków Redakcji (Zespołu Redakcyjnego) i współpracowników, dokonywanego przez Założyciela-Redaktora Naczelnego.

24. Założyciel-Redaktor Naczelny i wszyscy powołani członkowie Międzynarodowej Rady Naukowej, recenzenci, członkowie Redakcji (Zespołu Redakcyjnego), współpracownicy wykonują swoje czynności społecznie, tj. bezpłatnie, honorowo mając w zamian przywilej pierwszeństwa publikacji swoich tekstów w kolejnych numerach Czasopisma, według ustalonej procedury.
25. Imiona i nazwiska (wraz z afiliacją) oraz stopnie, tytuły naukowe członków Międzynarodowej Rady Naukowej, członków Redakcji (Zespołu Redakcyjnego), współpracowników (autorów tekstów) i recenzentów Czasopisma są publikowane w każdym numerze Czasopisma (w każdej wersji: elektronicznej i papierowej), przy czym w szczególności dane dot. recenzentów są publikowane post factum, tj. po opublikowaniu danego numeru Czasopisma, który był recenzowany anonimowo (double-blind review process) przez recenzentów.
26. Założyciel-Redaktor Naczelny, przez cały okres wydawania Czasopisma ma prawo posługiwania się logo Czasopisma.
27. Obowiązujący adres Redakcji Czasopisma, tj. siedziby Zespołu Redakcyjnego Czasopisma (adres do korespondencji) podaje się do wiadomości publicznej, począwszy od numeru zerowego w 2012 r.
28. Założyciel-Redaktor Naczelny ma prawo posługiwania się stosownymi pieczętami lub nadrukami w języku polskim i angielskim - imienną pieczęcią Redaktora Naczelnego Czasopisma (o treści „Redaktor Naczelny dr Marek Mariusz Tytko” oraz „Editor-in-Chief: Marek Mariusz Tytko, Ph.D.”) oraz pieczętami Redakcji Czasopisma (o treści: „Poezja Religijna i Sakralna, Religia, Kultura i Wychowanie. Międzynarodowe Czasopismo Naukowe - Redakcja” oraz „Religious and Sacred Poetry, Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical – Editorial Office” wraz z adresem Redakcji Czasopisma. Założyciel-Redaktor Naczelny ma wyłączne prawo posługiwania się również stosownymi pieczętami i nadrukami o treści „The Scholarly International Board” „Editorial Board”, „Międzynarodowa Rada Naukowa” i „Zespół Redakcyjny” odnoszącymi się do Czasopisma. W razie zaistnienia zmian formalnych (np. zmiany stopnia lub tytułu naukowego Założyciela-Redaktora Naczelnego, zmiany adresu siedziby Redakcji, zmiany tytułu lub podtytułu Czasopisma, zmiany Redaktora Naczelnego), ulegają odpowiedniej zmianie treści stosownych pieczętek lub nadruków.
29. Założyciel-Redaktor Naczelny ma prawo do dokonywania w tekście (treści) przygotowywanego do publikacji każdego kolejnego numeru Cza-

pisma koniecznych zmian, wynikających z opracowania wydawniczo-redakcyjnego. Wszelkie merytoryczne i formalne zmiany redakcyjne treści tekstu są dokonywane tylko za zgodą Założyciela-Redaktora Naczelnego. Merytoryczne i formalne zmiany redakcyjne w tekstach mogą dokonywać: redaktorzy językowi, redaktorzy tematyczni i redaktor statystyczny. Wstępnej kwalifikacji (bezwarunkowym lub warunkowym przyjęciu lub odrzuceniu) nadesłanego do czasopisma tekstu dokonuje odpowiedni redaktor tematyczny, właściwy ze względu na tematykę tekstu.

30. Założyciel-Redaktor Naczelny posiada wyłączne prawa na wydrukowanie i wydanie (publikację) Czasopisma w języku polskim i angielskim, a także w każdym innym obcym języku, zarówno w wersji (formie) elektronicznej (pdf i www), jak i papierowej.
31. Założyciel-Redaktor Naczelny gwarantuje, że Czasopismo nie narusza żadnych praw licencyjnych i autorskich osób trzecich, tj. praw obowiązujących dla całości lub części tekstu Czasopisma, oraz że Czasopismo nie zawiera materiału niezgodnego z treścią nauczania Kościoła Katolickiego. W razie gdyby w treści Czasopisma pojawił się materiał niezgodny z treścią nauczania Kościoła Rzymskokatolickiego, dany redaktor tematyczny ma obowiązek zwrócić na ten fakt uwagę Założycielowi-Redaktorowi Naczelnemu, a ten ma obowiązek doprowadzić do usunięcia niezgodności lub obowiązek całkowitego usunięcia tekstu przygotowywanego do publikacji w danym numerze Czasopisma, gdyby owej niezgodności nie dało się usunąć poprzez poprawkę lub przeredagowanie części tekstu, o czym Założyciel-Redaktor Naczelny ma obowiązek poinformować autora danego tekstu.
32. Założyciel-Redaktor Naczelny, w celu przeciwdziałania praktykom ghostwritingu, praktykom plagiatu, naruszania cudzych praw autorskich i licencyjnych wśród autorów tekstów zamieszczanych w Czasopiśmie, wprowadza stosowne procedury antyghostwriterskie oraz antyplagiatowe. Gromadzi w tym celu stosowną dokumentację – oświadczenia poszczególnych autorów tekstów: rozpraw, artykułów, komunikatów, sprawozdań z badań, recenzji, wstępów (wprowadzeń), zestawień bibliograficznych, materiałów źródłowych oraz innych materiałów złożonych do publikacji w Czasopiśmie.
33. Założyciel-Redaktor Naczelny wprowadza procedury naukowego recenzowania zewnętrznego (double-blind review process, procesu 'podwójnie ślepego' recenzowania) stosownych tekstów naukowych dla uzyskania anonimowej, obiektywnej, krytycznej oceny danego tekstu złożonego do rozpatrzenia w Czasopiśmie celem publikacji. Gromadzi z tego powodu stosowną dokumentację (teksty składane do publikacji, recenzje naukowe tekstów złożonych do publikacji).

34. Procesowi 'podwójnie ślepego', anonimowego recenzowania zewnętrznego podlegają złożone do publikacji w Czasopiśmie:
- a) rozprawy naukowe
  - b) artykuły naukowe
  - c) komunikaty naukowe
  - d) sprawozdania z badań naukowych.
35. Przez 'rozprawę naukową' rozumie się tekst naukowy nie krótszy, niż 1 arkusz wydawniczy, a nie dłuższy jednak, niż 6 arkuszy wydawniczych.
36. Przez 'artykuł' naukowy rozumie się tekst naukowy nie krótszy, niż pół arkusza wydawniczego, a nie dłuższy jednak, niż 1 arkusz wydawniczy.
37. Przez 'komunikat naukowy' rozumie się tekst naukowy nie krótszy, niż ćwierć arkusza wydawniczego, a nie dłuższy jednak, niż pół arkusza wydawniczego.
38. Przez 'sprawozdanie z badań naukowych' rozumie się tekst naukowy krótszy, niż ćwierć arkusza wydawniczego, niemający jednak charakteru recenzji z książki, ani zestawienia bibliograficznego, ani materiału źródłowego lub wstępu (wprowadzenia).
39. Procesowi recenzowania zewnętrznego **nie** podlegają złożone do publikacji w Czasopiśmie:
- a) wstępy (wprowadzenia)
  - b) recenzje z książek lub innych dzieł
  - c) zestawienia bibliograficzne
  - d) materiały źródłowe
  - e) inne materiały.
40. Przez 'wstęp' ('wprowadzenie') rozumie się tekst naukowy nie dłuższy, niż ćwierć arkusza wydawniczego, umieszczany na początku każdego kolejnego numeru Czasopisma w odpowiednim miejscu, zapoznający czytelnika np. z założeniami programowymi, tematycznymi, metodologicznymi Czasopisma, z zawartością danego numeru Czasopisma.
41. Przez 'recenzję z książki' (lub 'recenzję z innego dzieła') rozumie się tekst naukowy poświęcony omówieniu jednej książki (lub omówieniu jednego dzieła, innego niż książka, np. omówieniu płyty audio CD, płyty video DVD), zwykle nie dłuższy, niż ćwierć arkusza wydawniczego, niemający jednak charakteru wstępu (wprowadzenia), zestawienia bibliograficznego, ani materiału źródłowego lub 'innego materiału'.
42. Przez 'zestawienie bibliograficzne' rozumie się tekst naukowy, wyliczający enumeratywnie w pewnym porządku, np. 1. alfabetycznym – według nazwisk autorów i nazw tytułów, 2. rzeczowym – według podziału rzeczowo-chronologicznego, publikacje (wydawnictwa zwarte lub ciągłe albo jakiegokolwiek inne dzieła w formie papierowej, elektronicznej, np. linki do adresów www), niemający jednak charakteru rozprawy, artykułu, ko-

- munikatu, sprawozdania z badań, wstępu (wprowadzenia), recenzji, ani materiału źródłowego.
43. Przez 'materiał źródłowy' rozumie się tekst, niemający jednak charakteru zestawienia bibliograficznego, rozprawy, artykułu, komunikatu, sprawozdania z badań, wstępu (wprowadzenia), recenzji, ani innego materiału, ukazujący np. dokumenty historyczne, historycznoliterackie w ich dosłownym brzmieniu, według przyjętych zasad edycji źródeł historycznych (np. utwory literackie, listy, dokumenty wytwarzane przez instytucje publiczne i społeczne lub twórców-osoby prywatne).
44. Przez 'inny materiał' rozumie się tekst niemający jednak charakteru naukowej rozprawy, naukowego artykułu, naukowego komunikatu, sprawozdania z badań naukowych, wstępu (wprowadzenia), naukowej recenzji z książki lub innego dzieła, naukowego zestawienia bibliograficznego, historycznego materiału źródłowego (np. zapis dyskusji redakcyjnej, materiał metodyczny, informacja o konkursie, informacja o zasadach współpracy z Czasopismem, formalne instrukcje dla autorów tekstów, wykazy autorów tekstów opublikowanych w danym numerze Czasopisma).
45. Wstępy (wprowadzenia), recenzje z książek lub innych dzieł, zestawienia bibliograficzne, materiały źródłowe, inne materiały (np. zapisy dyskusji redakcyjnej, materiały metodyczne, informacje o konkursie, informacje o zasadach współpracy z Czasopismem, formalne instrukcje dla autorów tekstów) podlegają jednak procesowi recenzowania (opiniowania) wewnętrznego (wewnątrzredakcyjnemu procesowi oceny) przez odpowiedniego redaktora tematycznego oraz językowego.
46. Założyciel-Redaktor Naczelny powołuje lub odwołuje:
- a) redaktorów tematycznych Czasopisma (specjalistów z zakresu pedagogiki, kulturoznawstwa, literaturoznawstwa, teologii, filozofii lub innych nauk humanistycznych)
  - b) redaktorów językowych Czasopisma (specjalistów z zakresu języka polskiego o specjalności językoznawstwo oraz z zakresu języka angielskiego)
  - c) redaktorów językowych Czasopisma (specjalistów z zakresu języków kongresowych, innych niż angielski, tj. francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego)
  - d) redaktorów językowych (native speakerów) z danego języka kongresowego (angielskiego, francuskiego, niemieckiego, hiszpańskiego, rosyjskiego) dla Czasopisma
  - e) redaktora statystycznego dla Czasopisma, specjalistę z zakresu nauk ścisłych, mającego doświadczenie w matematycznych obliczeniach statystycznych

- f) redaktorów bibliograficznych dla Czasopisma, specjalistów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej
- g) zastępcę (zastępców) Redaktora Naczelnego Czasopisma dla poszczególnych obszarów zadań Czasopisma
- h) redaktora technicznego Czasopisma, informatyka, specjalistę w zakresie techniki komputerowej, tworzenia stron internetowych i administrowania nimi.

47. Wszyscy redaktorzy Czasopisma (Założyciel-Redaktor Naczelny, redaktorzy tematyczni, językowi, native speakerzy, bibliograficzni, zastępcy redaktora naczelnego, redaktor statystyczny i redaktor techniczny) wykonują swoje zadania naukowe i organizacyjne – społecznie, tj. bezpłatnie, bez honorarium, ad maiorem Dei Gloriam, pro publico bono, gratis. W zamian mają przywilej pierwszeństwa w zamieszczaniu publikacji w Czasopiśmie.
48. Założyciel-Redaktor Naczelny gromadzi, opracowuje i udostępnia do wglądu stosownym, uprawnionym instytucjom (organom) kontrolnym (w tym - przedstawicielom polskiego ministerstwa właściwego dla spraw nauki i szkolnictwa wyższego) pełną (kompletną) dokumentację archiwalną (naukową, organizacyjną) dotyczącą Czasopisma. Dokumentacja ta jest przechowywana w formie papierowej i elektronicznej we wskazanej siedzibie Redakcji.
49. Założyciel-Redaktor Naczelny oświadcza na piśmie, że wysłane do drukarni Czasopismo (każdy kolejny numer Czasopisma) celem publikacji, jest przez niego sprawdzone i ostatecznie zaakceptowane. Oświadczenia te są gromadzone, jako dokumentacja, w siedzibie Redakcji.
50. Założyciel-Redaktor Naczelny wysyła – sprawdzony i zaakceptowany przez siebie - tekst kolejnego numeru Czasopisma do drukarni drogą e-mailową, a drukarnia jest zobowiązana wydać ów numer Czasopisma w formie papierowej w oznaczonym terminie od daty złożenia przez Założyciela-Redaktora Naczelnego ostatecznie zaakceptowanego i sprawdzonego tekstu Czasopisma.
51. Założyciel-Redaktor Naczelny ma obowiązek przygotowania okładki oraz zrobienia składu i łamania całego tekstu każdego kolejnego numeru Czasopisma (w wersji elektronicznej pdf i papierowej).
52. W Czasopiśmie może być zamieszczona informacja imienna o mecenasie Czasopisma, wraz z logiem mecenasa Czasopisma pod kolofonem i na czwartej stronie okładki. Dopuszcza się podanie logo i adresu mecenasa oraz fotografii, wizerunku osoby mecenasa Czasopisma (w formie elektronicznej i papierowej).
53. Logo Czasopisma jest zamieszczane w każdym kolejnym numerze Czasopisma na pierwszej stronie okładki i w stopce redakcyjnej (kolofonie),

zarówno w wydaniu w formie (wersji) elektronicznej (na stronie www Czasopisma oraz w plikach pdf), jak i w wydaniu w formie (wersji) papierowej.

54. Numery ISSN Czasopisma są umieszczane w każdym kolejnym numerze Czasopisma w wersji papierowej w stopce redakcyjnej (kolofonie) i na ostatniej (czwartej) stronie okładki, czcionką 12- punktową.
55. Numery eISSN Czasopisma w wersji elektronicznej (anglojęzycznej) są umieszczone na głównej stronie www. Czasopisma.
56. Logo Czasopisma jest integralną częścią Czasopisma.
57. Założyciel-Redaktor Naczelny ma obowiązek zamieszczania, w każdym kolejnym numerze Czasopisma, co najmniej dziesięciu recenzji z różnych książek (lub innych dzieł) poświęconych poezji religijnej, religii, kulturze i wychowaniu.
58. Założyciel-Redaktor Naczelny może zamieszczać w każdym kolejnym numerze Czasopisma nie więcej, niż jedną informację o konkursie poświęconym poezji religijnej, prozie religijnej, nad którym patronat objęło Czasopismo. Objętość tekstu informującego o konkursie nie powinna przekraczać 1/8 arkusza wydawniczego.
59. Za wszelkie teksty opublikowane w Czasopiśmie ich autorzy nie otrzymują honorariów autorskich, a jedynie egzemplarz autorski. Założyciel-Redaktor Naczelny, redaktorzy oraz inni autorzy publikujący swoje teksty w Czasopiśmie nie płacą za publikację owych tekstów.
60. Założyciel-Redaktor Naczelny zobowiązuje się do bezpłatnego przekazania (przesłania) jednego tzw. egzemplarza autorskiego w wersji (formie) papierowej i elektronicznej (pdf) każdemu autorowi publikującemu swój tekst w Czasopiśmie. Tylko jeden egzemplarz autorski danego numeru Czasopisma przysługuje danemu autorowi niezależnie od ilości tekstów tegoż autora opublikowanych w danym numerze Czasopisma.
61. Każdy zewnętrzny recenzent naukowy danego numeru Czasopisma otrzymuje od Założyciela-Redaktora Naczelnego bezpłatnie jeden 'egzemplarz recenzencki' w formie (wersji) elektronicznej i papierowej danego numeru Czasopisma, do którego to numeru recenzował teksty.
62. Dla zrecenzowania tekstów naukowych danego jednego numeru powołuje się w sumie nie więcej, niż czterech naukowych recenzentów zewnętrznych: odpowiednio po jednym z zakresu pedagogiki (edukacji), kulturoznawstwa, literaturoznawstwa (filologii) oraz teologii (religii). Zawsze dwaj z czterech (50%) recenzentów zewnętrznych powinni być recenzentami zagranicznymi.
63. Przewodniczący Międzynarodowej Rady Naukowej i członkowie Międzynarodowej Rady Naukowej oraz członkowie Redakcji (członkowie Zespołu Redakcyjnego) Czasopisma otrzymują każdy po jednym egzem-

plarzu autorskim danego numeru Czasopisma tylko wtedy, jeśli opublikują swój tekst autorski w danym numerze Czasopisma.

64. Założyciel-Redaktor Naczelny zatrzymuje w formie papierowej i w formie elektronicznej (pdf i na płytach CD/DVD) tylko jeden egzemplarz każdego numeru Czasopisma celem archiwizacji (dokumentowania) dla potrzeb redakcyjnych. Egzemplarz ten ma obowiązek przechowywać w archiwum redakcyjnym w siedzibie Redakcji dla potrzeb kontrolnych.
65. Prawa autorskie do strony www Czasopisma i domeny Czasopisma należą do Założyciela-Redaktora Naczelnego lub do wskazanego przez Niego następcy.
66. Założyciel-Redaktor Naczelny nie jest winien osobom trzecim niczego z tytułu publikowania Czasopisma, z tytułu praw autorskich ani z jakichkolwiek innych tytułów, ponieważ Czasopismo działa na zasadach społecznych.

§ 2

Założyciel-Redaktor Naczelny oświadcza, że jego prawa do Czasopisma wymienionego w § 1 nie są w czymkolwiek ograniczone i ma wyłączne prawo opublikowania Czasopisma oraz tekstów autorów zawartych w kolejnych numerach Czasopisma publikowanego pod redakcją naukową Założyciela-Redaktora Naczelnego, w języku polskim, angielskim a także w każdym innym obcym języku, na zasadach określonych w niniejszym Akcie założycielskim.

1. W szczególności Założyciel-Redaktor Naczelny posiada wyłączną licencję na:
  - d) utrwalanie Czasopisma w formie elektronicznej i papierowej,
  - e) wprowadzenie Czasopisma do pamięci komputera, płyt CD/DVD z elektronicznym zapisem, rozpowszechniania Czasopisma w sieci komputerowej, poprzez e-mailing, na stronie internetowej Czasopisma oraz w formie (wersji) papierowej.
  - f) korzystanie nieodpłatne z całości lub części Czasopisma (w tym z logo Czasopisma) w celach informacyjnych na ulotkach, plakatach, w książkach, innych Czasopismach, płytach CD/DVD, e-bookach, audiobookach.
2. Korzystanie przez Założyciela-Redaktora Naczelnego z Czasopisma na wyżej wymienionych polach nie jest ograniczone czasowo, ilościowo i terytorialnie.
3. Założyciel-Redaktor Naczelny ustala formułę copyrightu: Copyright © by Marek Mariusz Tytko, Kraków and authors.

4. Wymieniona wyżej formuła copyright © obowiązuje Założyciela-Redaktora Naczelnego i przechodzi na następcę, tj. osobę przez niego wskazaną, celem kontynuacji wydawania i ciągłości Czasopisma.
5. Założyciel-Redaktor Naczelnny może udostępniać teksty Czasopisma, w części bądź w całości, osobom trzecim do przedruku tylko za zgodą autorów tekstów.
6. Autorzy poszczególnych tekstów mogą swoje poszczególne teksty nieodpłatnie przedrukowywać pojedynczo u innych wydawców (np. w pracach zebranych lub w innych czasopismach naukowych) tylko i wyłącznie po poinformowaniu Założyciela-Redaktora Naczelnego i po odnotowaniu w tekście przedruku – pełnego bibliograficznego adresu odnoszącego się do pierwotnego źródła tegoż tekstu (z podaniem pełnej nazwy Czasopisma, roku, numeru i stron).
7. Założyciel-Redaktor Naczelnny nie udostępnia osobom trzecim, w części bądź w całości, tekstu Czasopisma do następnych wydań poszczególnych numerów Czasopisma, w formie (wersji) elektronicznej lub papierowej.
8. Koszty wydania (publikacji) i kolportażu Czasopisma w formie (wersji) elektronicznej (e-mailing pdf-ów, płyty CD/DVD i prowadzenia strony www) oraz w formie (wersji) papierowej) pokrywa w całości Założyciel-Redaktor Naczelnny.
9. Założyciel-Redaktor Naczelnny do dnia 31 stycznia 2013 r. utworzy w internecie własną stronę www Czasopisma pod adresem (w domenie lub domenach) przez siebie ustalonym (ustalonych).
10. Założyciel-Redaktor Naczelnny do dnia 31 marca 2013 r. umieści pierwszy numer Czasopisma w internecie na własnej stronie www Czasopisma pod adresem (w domenie lub domenach) ustalonym.
11. Założyciel-Redaktor Naczelnny kolejne numery Czasopisma będzie umieszczał sukcesywnie w internecie na własnej stronie www Czasopisma oraz drukował techniką druku cyfrowego na papierze (w ustalonych umową parametrach) - w przypadku kwartalnej częstotliwości wydawania Czasopisma - każdorazowo odpowiednio do końca kwartału:
  - a) numer pierwszy Czasopisma w danym roku: do dnia 31 marca danego roku
  - b) numer drugi Czasopisma w danym roku: do dnia 30 czerwca danego roku
  - c) numer trzeci Czasopisma w danym roku: do dnia 30 września danego roku
  - d) numer czwarty Czasopisma w danym roku: do dnia 31 grudnia danego roku.
12. Założyciel-Redaktor Naczelnny kolejne numery Czasopisma będzie umieszczał sukcesywnie w internecie na własnej stronie www Czasopi-

sma oraz drukował techniką druku cyfrowego na papierze (w ustalonych parametrach) – w przypadku półrocznej częstotliwości wydawania Czasopisma – każdorazowo odpowiednio do końca półrocza:

a) numer pierwszy Czasopisma w danym roku: do dnia 30 czerwca danego roku

b) numer drugi Czasopisma w danym roku: do dnia 31 grudnia danego roku.

13. Założyciel-Redaktor Naczelny kolejne numery Czasopisma będzie umieszczał sukcesywnie w internecie na własnej stronie www Czasopisma oraz drukował techniką druku cyfrowego na papierze (w ustalonych umową parametrach) – w przypadku rocznej częstotliwości wydawania Czasopisma - każdorazowo odpowiednio:

a) numer pierwszy Czasopisma w danym roku (dany rocznik Czasopisma): do dnia 31 grudnia danego roku.

14. Oprócz wydawania w zasadzie polskojęzycznej wersji Czasopisma (z częstotliwością kwartalnika lub – w razie potrzeby – półrocznika lub rocznika), Założyciel-Redaktor Naczelny publikował będzie, z częstotliwością jeden raz w roku, specjalny numer Czasopisma w całości anglojęzyczny, złożony z tekstów wyłącznie w języku angielskim (w wersji anglojęzycznej wydawanej jeden raz do roku) zawierający m.in. artykuły i abstrakty po angielsku), przygotowany przez Redakcję Czasopisma, o objętości do ok. 150 stron. Numer anglojęzyczny będzie publikowany każdego roku (za dany rok) do dnia 31 grudnia danego roku w wersji elektronicznej (pdf, płyty CD/DVD) oraz papierowej i rozsyłany przez Założyciela-Redaktora Naczelnego do wytypowanych bibliotek w Polsce i za granicą, do autorów artykułów, jak również do recenzentów, w ustalonym przez siebie nakładzie egzemplarzy w wersji papierowej.
15. Wszystkie koszty istnienia domeny lub domen (strony www) Czasopisma pokrywa Założyciel-Redaktor Naczelny.
16. Założyciel-Redaktor Naczelny ma prawo do nieodpłatnego umieszczenia na własnej stronie internetowej informacji o publikacji Czasopisma: w tym jego okładki, loga, fragmentów publikacji, podstawowych informacji merytorycznych.
17. Założyciel-Redaktor Naczelny nie ma prawa prowadzenia sprzedaży Czasopisma, ani żadnego jego poszczególnych numerów w postaci papierowej i elektronicznej (pdf i www), ponieważ Czasopismo jest z założenia dostępne bezpłatnie, non profit.
18. Założyciel-Redaktor Naczelny nie prowadzi działalności gospodarczej, nie prowadzi sprzedaży Czasopisma, nie rozlicza się z tego tytułu z Urzędem Skarbowym z powodu naukowego redagowania (naukowego prowadzenia) Czasopisma dostępnego bezpłatnie.

19. Założyciel-Redaktor Naczelny podejmuje się naukowego prowadzenia (naukowego redagowania) Czasopisma bezpłatnie (bez honorariów, honorowo, ad maiorem Dei Gloriam, pro publico bono, gratis), w ramach dodatkowej czynności (aktywności) naukowej wykonywanej poza macierzystą uczelnią, tj. poza Uniwersytetem Jagiellońskim.
20. Bezpłatne prowadzenie (naukowe redagowanie) Czasopisma przez Założyciela-Redaktora Naczelnego nie wymaga zgody Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego na dodatkowe zatrudnienie, w myśl obowiązującego prawa o szkolnictwie wyższym, ponieważ Założyciel-Redaktor Naczelny nie jest zatrudniony w Czasopiśmie (nie pozostaje w stosunku pracy lub w stosunku mianowania).
21. Bezpłatne prowadzenie (redagowanie naukowe) Czasopisma przez Założyciela-Redaktora Naczelnego nie podlega prawu o wolontariacie, dlatego Założyciel-Redaktor Naczelny nie jest zobligowany do odprowadzania składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych czy Narodowego Funduszu Zdrowia, odpowiedniego funduszu gwarantowanych świadczeń dla wolontariuszy z tytułu prowadzenia Czasopisma lub do jakiegokolwiek innego funduszu.
22. Bezpłatne, naukowe prowadzenie (redagowanie naukowe) Czasopisma przez Założyciela-Redaktora Naczelnego, jako dodatkowa czynność naukowa (aktywność społeczna gratis pro publico bono ad maiorem Dei Gloriam non profit), nie podlega prawu pracy, dlatego Założyciel-Redaktor Naczelny nie jest zobligowany do odprowadzania jakichkolwiek składek, które wynikałyby z tytułu umowy o dzieło lub umowy-zlecenia w rozumieniu przepisów prawa.
23. Niniejszy Akt założycielski ma charakter społecznej inicjatywy naukowej, w celu bezpłatnego redagowania i publikowania naukowego Czasopisma przez Założyciela-Redaktora Naczelnego bezpłatnego Czasopisma naukowego (non profit, pro publico bono ad maiorem Dei Gloriam) w formie (wersji) elektronicznej oraz papierowej.
24. W każdym kolejnym numerze Czasopisma na stronie tytułowej zaznacza się odpowiednio imiennie w języku polskim i angielskim, że Czasopismo jest wydane „pod redakcją naukową dra Marka Mariusza Tytko” („sci. ed. Marek Mariusz Tytko, Ph.D” lub „edited by Marek Mariusz Tytko, Ph.D”). W każdym kolejnym numerze Czasopisma Założyciel-Redaktor Naczelny ma prawo do sporządzania tekstu wyłącznego opisu w stopce redakcyjnej (kolofonie): składu Redakcji (składu Zespołu Redakcyjnego), składu Międzynarodowej Rady Naukowej i wykazu recenzentów, oraz wykazu osób współpracujących dla powstania danego numeru, jak również opisu mecenasa.

25. Założyciel-Redaktor Naczelny samodzielnie określa minimalną i maksymalną ilość członków Redakcji (Zespołu Redakcyjnego), ilość członków Międzynarodowej Rady Naukowej, ilość recenzentów, ilość autorów Czasopisma, ponadto ilość rozpraw, artykułów, komunikatów, sprawozdań z badań, recenzji, zestawień bibliograficznych, materiałów źródłowych oraz innych materiałów publikowanych w każdym kolejnym numerze Czasopisma.
26. Założyciel-Redaktor Naczelny, kierując się wytycznymi polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie czasopism naukowych, samodzielnie określa wszelkie wewnętrzne procedury, instrukcje, zalecenia (dla redaktorów, dla recenzentów, dla autorów tekstów), wzory oświadczeń autorskich (antyghostwriterskich) i recenzenckich, wzory umów z recenzentami Czasopisma, wzory formularza recenzyjnego oraz inne formularze, nadto obieg tekstów (dokumentów) wewnątrz redakcji i w odniesieniu do recenzentów zewnętrznych, obowiązujące w Czasopiśmie. Może przy tym korzystać z opinii członków Redakcji (Zespołu Redakcyjnego) i członków Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma.
27. Założyciel-Redaktor Naczelny, kierując się wytycznymi polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie czasopism naukowych, samodzielnie określa działy Czasopisma oraz strukturę wewnętrzną (układ treści, układ tekstów), objętość każdego numeru Czasopisma (ilość stron).
28. Założyciel-Redaktor Naczelny, kierując się wytycznymi polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie czasopism naukowych, samodzielnie określa profil naukowy, program naukowy (tematyczny) Czasopisma (dyscypliny i zagadnienia), akceptowaną w Czasopiśmie metodologię naukową, przy czym korzystać może z opinii członków Redakcji (Zespołu Redakcyjnego) i członków Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma.
29. Założyciel-Redaktor Naczelny, kierując się wytycznymi polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Czasopism naukowych, określa: zadania Międzynarodowej Rady Naukowej w Czasopiśmie, zadania Redakcji (Zespołu Redakcyjnego) w Czasopiśmie, zadania redaktora naczelnego Czasopisma, zadania zastępcy (zastępców) redaktora naczelnego w Czasopiśmie, zadania redaktora technicznego w Czasopiśmie, zadania redaktorów tematycznych Czasopisma, zadania redaktorów językowych Czasopisma (w tym native speakerów), zadania redaktora statystycznego w Czasopiśmie, zadania redaktorów bibliograficznych Czasopisma, zadania recenzentów Czasopisma, zadania współpracowników Czasopisma, przy czym korzystać może z opinii członków Redakcji

(Zespołu Redakcyjnego) i członków Międzynarodowej Rady Naukowej Czasopisma.

30. Założyciel-Redaktor Naczelny występuje, jako wyłączny przedstawiciel Czasopisma (wyłączny przedstawiciel Redakcji Czasopisma), upoważniony w imieniu Redakcji do kontaktów naukowych z wszelkimi instytucjami naukowymi, w tym również m.in. w celu rejestracji (i dokonywania zmian w zapisie rejestracji) Czasopisma. Założyciel-Redaktor Naczelny w imieniu Redakcji Czasopisma, jako uprawniony przedstawiciel Redakcji:

a) zwraca się do Biura ISSN w Bibliotece Narodowej (w celu uzyskania ISSN (eISSN), dla Czasopisma) i wszystkich sprawach dotyczących ISSN (eISSN).

b) zwraca się do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (w celu rejestracji i zmian w rejestracji Czasopisma w Polskiej Bibliografii Naukowej, PBN)

c) zwraca się do instytucji naukowych i kościelnych w celu objęcia Czasopisma patronatem przez stosowne instytucje

d) zwraca się do Biblioteki Kongresu USA (Library of Congress) w celu rejestracji Czasopisma (nadania mu numeru identyfikacyjnego LC)

e) zwraca się do dysponentów międzynarodowych, naukowych baz danych (np. CEEOL, CEJSH, Art and Humanities, Jstor, JCR itd.) dla rejestracji oraz indeksowania Czasopisma w tych bazach

f) zwraca się do Instytutu Badań Literackich i Biblioteki Narodowej w celu wprowadzenia Czasopisma do indeksowania przez Bibliografię Zawartości Czasopism (BZCz) i Polską Bibliografię Literacką (PBL) lub indeksowania Czasopisma w jakichkolwiek innych polskich bazach i bibliografiach.

g) jest wyłącznie upoważniony do kontaktowania się z właściwymi instytucjami międzynarodowymi zajmującymi się obsługą czasopism naukowych, np. ich ewaluacją (punktowaniem, np. w ramach ERIH – European Reference Index for the Humanities), obliczaniem Impact Factor dla Czasopisma, nadawaniem DOI (digital object identifier), tj. cyfrowego identyfikatora dokumentu elektronicznego, który jest przypisany na stałe każdemu tekstowi przez bazę danych crossref.org w celu odnalezienia dokumentu elektronicznego.

h) może zwracać się do wszystkich instytucji (polskich, zagranicznych, międzynarodowych) obsługujących czasopisma naukowe w celu rejestracji, zmiany danych, tj. we wszystkich sprawach dotyczących rejestracji w kraju i za granicą.

i) może zwracać się, jako wyłączny przedstawiciel Czasopisma, do każdej instytucji polskiej, zagranicznej, międzynarodowej w celu uzyskania po-

trzebnej informacji, objęcia patronatem naukowym Czasopisma, przygotowania i podpisania umowy (porozumienia) o współpracy z daną (polską lub międzynarodową, zagraniczną) instytucją naukową, kościelną lub współpracy z innym czasopismem naukowym (polskim, międzynarodowym, zagranicznym).

Założyciel-Redaktor Naczelny ma obowiązek uwzględnienia wszelkich warunków (zwłaszcza formalnych) wpływających dla Czasopisma z przyjętych porozumień czy zobowiązań. W kontaktach międzynarodowych Założyciel-Redaktor Naczelny może korzystać z pomocy właściwego redaktora tematycznego lub językowego, którego zakresu dotyczy dana sprawa.

§ 3

1. Akt założycielski Czasopisma wygasa, gdy Założyciel-Redaktor Naczelny nie zdoła dotrzymać istotnego warunku, tzn., jeśli nie uruchomi Czasopisma w podanym terminie oraz jeśli zlikwiduje istniejące Czasopismo.
2. Akt założycielski w razie śmierci Założyciela-Redaktora Naczelnego przechodzi na wskazanego przez niego następcę. W razie braku następcy, Akt założycielski Czasopisma zostaje wygaszony.
3. W przypadku śmierci Założyciela-Redaktora Naczelnego – Redaktorem Naczelnym zostaje osoba przez niego wskazana w formie pisemnej i ona kontynuuje prowadzenie (naukowe redagowanie) Czasopisma na zasadach odpowiednio wskazanych przez Akt założycielski Czasopisma.
4. W razie całkowitego zaprzestania publikowania (likwidacji) Czasopisma wszelkie materiały pozostałe po Redakcji i Założycielu-Redaktorze Naczelnym należy przekazać, jako spuściznę, do Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie.
5. Zmiany warunków i uzupełnienie Aktu założycielskiego pod rygorem nieważności wymagają formy pisemnej i zgody wyrażonej przez Założyciela-Redaktora Naczelnego, w odpowiednio podpisywanych w tym samym trybie aneksie (aneksach) do niniejszego Aktu założycielskiego.
6. Akt założycielski sporządza się w 2 (dwóch) jednobrzmiących, oryginalnych egzemplarzach przeznaczonych odpowiednio jeden dla Założyciela-Redaktora Naczelnego, jeden dla Biblioteki Jagiellońskiej.
7. O ważności Aktu założycielskiego decyduje czytelny podpis złożony przez Założyciela-Redaktora Naczelnego.
8. Założyciel-Redaktor Naczelny zobowiązany jest do zatwierdzenia całości Aktu założycielskiego pieczętą osobistą, odcisniętą na obydwu oryginalnych egzemplarzach Aktu założycielskiego.

9. Każda karta (*recte, verso*) Aktu założycielskiego powinna być osobno parafowana przez Założyciela-Redaktora Naczelnego, pod rygorem nieważności całości, na znak, że tekst Aktu założycielskiego Czasopisma nie będzie przez osoby trzecie zmieniany (podmieniany), Czytelne, skrócone parafki swojego nazwiska Założyciel-Redaktor Naczelny składa w każdym prawym, dolnym rogu na każdej stronie tekstu Aktu założycielskiego.
10. Akt założycielski sporządzono w języku polskim, który to język jest dla wszelkich dalszych dokumentów dotyczących Czasopisma (aneksów do Aktu założycielskiego) językiem pierwotnym.
11. Akt założycielski sporządzono na czas nieokreślony.
12. Akt założycielski obowiązuje od dnia podpisania.
13. Akt założycielski nie ma ograniczeń terytorialnych, czasowych, rzeczowych.
14. Przed podpisaniem Aktu założycielskiego Założyciel-Redaktor Naczelny sprawdził jego treść pod względem merytorycznym i prawnym.
15. Założyciel-Redaktor Naczelny zobowiązuje się do przestrzegania zasad zawartych w Akcie założycielskim, działając dla dobra Czasopisma.
16. Akt założycielski nie narusza praw osób trzecich.
17. Akt założycielski nie narusza prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej.
18. Akt założycielski po podpisaniu przez Założyciela-Redaktora Naczelnego zostaje następnie podpisany na końcu i parafowany na każdej stronie przez świadka, tj. powołanego (przez Założyciela-Redaktora Naczelnego) Przewodniczącego Międzynarodowej Rady Naukowej.
19. Akt założycielski podpisano i opieczetowano. Obydwa oryginalne egzemplarze Aktu założycielskiego podpisane i opieczetowane w tym samym dniu, zostają przekazane odpowiednio po jednym egzemplarzu dla Biblioteki Jagiellońskiej i dla Założyciela-Redaktora Naczelnego do archiwum redakcyjnego Czasopisma.
20. Kopię oryginalnego aktu założycielskiego otrzymuje po swoim powołaniu Przewodniczący Międzynarodowej Rady Naukowej.

Dano w Krakowie dnia 3 Maja, Anno Domini 2012.

Czytelny podpis (pełne imiona i nazwisko) oraz pieczęć:

[Marek Mariusz Tytko]

Założyciel-Redaktor Naczelny

KONIEC AKTU ZAŁOŻYCIELSKIEGO

Title in English:

The Founding Act of Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Akt założycielski czasopisma naukowego „Religious and Sacred Poetry” jest dokumentem archiwalnym. Tekst zawiera opis podstawowych faktów i zasad ważnych dla działalności „Religious and Sacred Poetry”. Tekst zawiera podstawowe informacje o jego działaniu.

Słowa-klucze / Key words in Polish:

Fundacja Naukowa Katolików „Eschaton”, organizacja pozarządowa, organizacja kościelna, fundacje w Polsce, 20 wiek, 21 wiek, Kraków, Kościół Rzymskokatolicki, prawo, kultura, nauka, Polska, czasopismo naukowe, Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education, akt założycielski,

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

The founding act of the scholarly periodical „Religious and Sacred Poetry” is an archival document. The text contains the description of the background facts and rules, which are important for the activity of „Religious and Sacred Poetry”. The text contains basic information about of its activity.

Key words:

Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton”, report of the Foundation, non-governmental organization, Church organization, foundations in Poland, 20. century, 21. century, Cracow, Roman Catholic Church, law, culture, science, Poland, scholarly periodical, Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education, the founding act,

Bibliografia / Bibliography:

Źródła archiwalne / Archival sources:

Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” [Tekst jednolity z dnia 8 lutego 2013 roku], maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

Sprawozdanie Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” za rok 2013, maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

Akt założycielski Religious and Sacred Poetry: Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical, maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

MAREK MARIUSZ TYTKO (Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA (Poland)

Umowa (o udzielenie nieodpłatnej licencji do utworów z zobowiązaniem do udzielania sublicencji CC-BY-SA) zawarta w Krakowie, dnia 11 X 2012 r., pomiędzy: drem Markiem Mariuszem Tytko, redaktorem naczelnym czasopisma: „Religious and Sacred Poetry. Religion, Culture and Education. The International Scholarly¹ Periodical” zwanym dalej „Twórcą” oraz Jagiellońską Biblioteką Cyfrową zwaną dalej „Nabywcą”

§ 1. Przedmiot Umowy.

Nabywca zamawia, a Twórca zobowiązuje się nieodpłatnie wprowadzić do Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej publikacje pt.: „Religious and Sacred Poetry. Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical” (tytuł pierwotny, druk ciągły, czasopismo, wszystkie numery, począwszy od nr pierwszego [zerowego] w 2013 r., aż do ostatniego numeru czasopisma (nieokreślonego czasowo i liczbowo); ponadto osobne ‘nadbitki’ elektroniczne wszystkich bez wyjątku tekstów publikowanych w czasopiśmie „Religious and Sacred Poetry. Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical” począwszy od nru pierwszego [zerowego] w 2013 r. do ostatniego numeru, nieokreślonego czasowo i liczbowo)

1.1. zwane dalej „Utworami”.

1.2. Z chwilą dostarczenia Utworów potwierdzonego protokołem, Twórca udziela Nabywcy niewyłącznej i nieodpłatnej licencji na korzystanie z Utworów przez czas nieokreślony na terytorium całego świata na następujących polach eksploatacji:

- a) zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową kopii cyfrowych Utworów;
- b) wprowadzanie Utworów do Internetu bez ograniczeń przestrzenno-czasowych;

---

¹ W oryginale tytułu dokumentu widnieje błędne tłumaczenie: ‘Scientific’ zamiast ‘Scholarly’. Dokument zachowuje swoją ważność, mimo zmiany tytułu czasopisma.

c) publiczne wykonanie, wystawienie, wyświetlenie, odtworzenie oraz nadawanie i reemitowanie, a także publiczne udostępnianie Utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym.

1.3. Ponadto, Twórca nieodpłatnie zezwala Nabywcy na korzystanie i rozporządzanie opracowaniami Utworów.

1.4. Twórca zrzeka się pośrednictwa organizacji zbiorowego zarządzania przy zawarciu i wykonaniu niniejszej Umowy.

1.5. Nabywca może udzielać sublicencji.

§ 2. Zobowiązania Nabywcy.

2.1. Nabywca jest zobowiązany do udzielania osobom trzecim do Utworów oraz do innych materiałów zawierających lub powstałych w oparciu o Utwory sublicencji o postanowieniach tożsamyh z wzorcem licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0 (znanej również jako CC-BY-SA), dostępnej pod adresem <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> lub innej wersji językowej tej licencji lub którejkolwiek późniejszej wersji tej licencji, opublikowanej przez organizację Creative Commons.

2.2. Nabywca jest zobowiązany udostępniać Utwory w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i w czasie przez siebie wybranym bez żadnych ograniczeń (w tym bez ograniczeń technicznych lub zabezpieczeń technicznych). W szczególności, dostęp taki powinien uwzględniać aktualne Web Content Accessibility Guidelines publikowane przez organizację W3C a Utwory powinny być dostępne w tzw. otwartych formatach. Nabywca może zwolnić się z tego zobowiązania, jeżeli wykaże, że osoby trzecie udostępniają Utwory w sposób określony powyżej.

2.3. W celu poprawnego informowania osób, którym Utwory będą udostępniane o udzielonych im sublicencjach, Nabywca jest zobowiązany do umieszczania następującej informacji wraz z Utworami, w sposób umożliwiający odbiorcom zapoznanie się z nią: „Zezwala się na korzystanie z [wstawić tytuł Utworu] (dalej „Utwór”) na warunkach licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 3.0 (znanej również jako CC-BY-SA), dostępnej pod adresem <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/> lub innej wersji językowej tej licencji lub którejkolwiek późniejszej wersji tej licencji, opublikowanej przez organizację Creative Commons.”

2.4. Zobowiązania, o którym mowa w ust. 2.1, 2.2 i 2.3, zostały zastrzeżone na korzyść wszystkich osób, którym Utwory zostaną udostępnione. Osoba taka może wobec tego żądać bezpośrednio od Nabywcy udostępnienia Utworów, udzielenia jej sublicencji oraz poinformowania w sposób zgodny z ust. 2.1, 2.2 i 2.3.

§ 3. Wynagrodzenie.

3.1. Z uwagi na nieodpłatność świadczeń Twórcy określonych w niniejszej Umowie, Twórcy nie przysługuje od Nabywcy wynagrodzenie umowne.

3.2. Nabywca pozostaje zobowiązany do zapłacenia wynagrodzeń niezbywalnych, zastrzeżonych na rzecz Twórcy w obowiązujących przepisach prawa, w sytuacjach i w sposób określony w tych przepisach.

§ 4. Postanowienia różne.

4.1. Wszelkie zmiany i uzupełnienia Umowy wymagają dla swej ważności zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności.

4.2. Umowę sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze Stron.

[Na oryginalnym tekście dwa podpisy:

Marek Mariusz Tytko (Religious and Sacred Poetry),

Łukasz Mesek (Biblioteka Jagiellońska)]

Title in English:

Agreement (on granting a royalty-free licence on works which includes an obligation to grant the sub-licence CC-BY-SA) concluded in Cracow, on October 11, 2012, between Dr Marek Mariusz Tytko, editor of the journal "Religious and Sacred Poetry. Religion, Culture and Education: An International Scholarly Periodical", further called "the Author", and the Jagiellonian Digital Library further called "the Purchaser".

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Tekst jest umową dotyczącą licencji zawartą w Krakowie, dnia 11 X 2012 r., pomiędzy drem Markiem Mariuszem Tytko, redaktorem naczelnym czasopisma „Religious and Sacred Poetry” oraz Jagiellońską Biblioteką Cyfrową w sprawie warunków otwartego dostępu tego czasopisma przez internet w tej bibliotece cyfrowej.

Słowa-klucze:

organizacja pozarządowa, organizacja kościelna, fundacje w Polsce, 20. wiek, 21. wiek, Kraków, Kościół Rzymskokatolicki, prawo, kultura, nauka, Polska, czasopismo naukowe, Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education, Biblioteka Jagiellońska, Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, umowa, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

The text is the agreement that concerns license concluded in Cracow, in October 11, 2012, between Marek Mariusz Tytko PhD, editor-in-chief of periodical „Religious and Sacred Poetry” and the Jagiellonian Digital Library that concerns the conditions of open access of this journal in the Internet in this digital Library.

Key words:

non-governmental organization, Church organization, foundations in Poland, 20. century, 21. century, Cracow, Roman Catholic Church, law, culture, science, Poland, scholarly periodical, Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education, Jagiellonian Library, Jagiellonian Digital Library, agreement, Jagiellonian University in Cracow

Bibliografia / Bibliography:

Źródła archiwalne / Archival sources:

Statut Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” [Tekst jednolity z dnia 8 lutego 2013 roku], maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

Umowa (o udzielenie nieodpłatnej licencji do utworów z zobowiązaniem do udzielania sublicencji CC-BY-SA) zawarta w Krakowie, dnia 11 X 2012 r., pomiędzy: drem Markiem Mariuszem Tytko, redaktorem naczelnym czasopisma: „Religious and Sacred Poetry. Religion, Culture and Education. The International Scholarly Periodical” zwanym dalej „Twórcą” oraz Jagiellońską Biblioteką Cyfrową zwaną dalej „Nabywcą” maszynopis [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

MAREK MARIUSZ TYTKO (Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Sprawozdanie z działalności Podziemnego Salonu Artystyczno-Literacko-Muzycznego („PSALM”) w Krakowie-Piaskach Nowych przy Parafii pw. Matki Bożej Różańcowej za okres II 2012 – IX 2014, sporządzone na okoliczność wizytacji kanońskiej w Parafii (X 2014)

„PSALM” (akronim od „Podziemny Salon Artystyczno-Literacko-Muzyczny”) powstał na przełomie 2011/2012 r. z inicjatywy dra Marka Mariusza Tytko (UJ), dra pedagogiki, mgra historii sztuki, poety, członka duszpasterskiej Rady Parafialnej parafii p.w. M.B. Różańcowej, prezesa Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton”, której od 2013 r. jednym z dwóch asystentów kościelnych jest ks. Proboszcz Ireneusz Okarmus. M.M.Tytko, począwszy od 1 lutego 2012, jest społecznym kierownikiem artystyczno-literackim tegoż PSALM-u.

Celem PSALM-u od początku są spotkania z artystami, którzy przyznają się do wiary chrześcijańskiej (katolickiej), akceptując chrześcijański system wartości, chrześcijańską kulturę, jako podstawę naszego bytu narodowego. W ramach „PSALM-u” M.M. Tytko prowadzi głównie dwa cykle spotkań: „Poezja religijna” i „Historia Ojczysta”. W spotkaniach dot. poezji religijnej uczestniczą artyści, a w spotkaniach nt. historii ojczystej – naukowcy, historycy, dokumentaliści.

Każde spotkanie w zasadzie zbudowane jest z 2 części: część 1) prezentacja twórczości własnej (poeci, artyści) lub tematu (naukowcy) albo filmu dokumentalnego (filmowcy) oraz część 2) rozmowa z gościem wieczoru na tematy wiary (o powołanie człowieka, o to, czym jest wiara w Chrystusa w życiu danego twórcy?, jakie było wychowanie religijne w rodzinie danego twórcy?), o patriotyzmie (jak kochać Polskę?), sztuce, poezji (pytania o genezę twórczości, o mistrzów, o sposoby powstania dzieł itd.).

Artyści lub naukowcy dają świadectwo o Bogu i człowieku. Spotkania są nagrywane kamerą filmową gł. przez p. Andrzeja Szelegę z „Czystej Kultury” (od 11 III 2012 r.).

Odbývają się 1-2 razy w miesiącu, oprócz wakacji.

Dotychczas odbyły się spotkania z następującymi twórcami:

- 1) Józef Baran, poeta (5 II 2012),
- 2) Jerzy Piątkowski, poeta (12 II 2012),
- 3) prof. UKSW dr hab. Wojciech Kudyba, poeta, literaturoznawca (19 II 2012),
- 4) Leszek Elektorowicz, poeta, prozaik, tłumacz (11 III 2012 spotkanie z jego poezją),
- 5) o. dr Eligiusz Dymowski OFM, poeta (18 III 2012),
- 6) prof. Dr hab. Zofia Zarębianka, poetka, literaturoznawczyni (22 IV 2012),
- 7) o. dr Kazimierz Wójtowicz CR, poeta, teolog literatury (29 IV 2012),
- 8) Zofia Daszkiewicz, poetka (3 VI 2012),
- 9) prof. dr hab. Bogusław Żurkowski, literaturoznawca, krytyk, poeta, + Bożena Boba-Dyga, śpiewająca jego poezje, duet „Quasi Una Phantasia” (10 VI 2012),
- 10) prof. Wincenty Kućma, rzeźbiarz (24 VI 2012),
- 11) ks. Wacław Buryła, poeta z Diecezji Wrocławskiej (16 IX 2012),
- 12) Jerzy Struk, poeta i „Arete” – zespół poezji śpiewanej z Poznania (30 IX 2012),
- 13) Leszek Elektorowicz, jako prozaik (21 X 2012),
- 14) Dariusz Walusiak, historyk, filmowiec-dokumentalista (film o abp Tokarczuku, 11 XI 2012)
- 15) dr Teresa Kaczorowska z Ciechanowa, historyczka, poetka, (9 XII 2012),
- 16) Mira Kuś, poetka (16 XII 2012),
- 17) Krzysztof Kołtun z Chełma Lubelskiego, poeta, (3 II 2013)
- 18) Monika Makowska, skrzypaczka, polonistka, muzykolożka (pieśni patriotyczne XVIII-XIX w.) (17 II 2013)
- 19) Leszek Elektorowicz, jako tłumacz poezji metafizycznej (10 III 2013),
- 20) Bożena Pawłowska-Kilanowski z Kanady, poetka, z Fundacji JP II (28 IV 2013),
- 21) Oleksander Gordon ze Lwowa na Ukraonie, poeta, tłumacz (19 V 2013),
- 21A) Spotkanie ponadplanowe, ‘pozapsalmiczne’, dodatkowe – Zygmunt Romanowski z Łodzi, muzyk (koncert i świadectwo w kościele),
- 22) ks. prof. Janusz Artur Ihnatowicz, z Huston (Teksas, USA), poeta, tłumacz (23 VI 2013),
- 23) Jadwiga Broczkowska, poetka z Biezanowa (15 IX 2013)
- 24) ks. prof. Stanisław Kobiela z Warszawy, poeta, historyk sztuki (przygotowane spotkanie 22 IX 2013 zostało odwołane z powodu choroby poety),
- 25) Jerzy Struk, poeta i „Arete” – zespół poezji śpiewanej z Poznania, nowa płyta (29 IX 2013),
- 26) Jan Malik, poeta, pieśniarz, muzyk, rzeźbiarz, etnograf w programie maryjnym (27 X 2013)
- 27) Dariusz Walusiak, historyk, filmowiec, film nt. o Bernarda Łubieńskiego CSsR (17 XI 2013)

- 28) o. Bartłomiej Kucharski OFMCap, poeta (8 XII 2013),
- 29) Stanisław Markowski, poeta, muzyk, fotografik, filmowiec (9 II 2014),
- 30) Adam Macedoński, plastyk, poeta, muzyk, założyciel Instytutu Katyńskiego (16 II 2014)
- 31) dr Jan Bujak, ps. „Bukowińczyk”, historyk literatury (16 III 2014)
- 32) o. dr Kazimierz Wójtowicz, jako tłumacz wierszy ks. Dietricha Bonhoeffera i Rainera Marii Rilkego (6 IV 2014),
- 33) Krzysztof Kołtun, poeta z Chełma Lubelskiego, nowy tomik, pieśni kresowe (10 V 2014)
- 34) prof. dr hab. med. Jan Zdzisław Ryn, b. ambasador Polski w Argentynie, Boliwii i Chile, prelekcja i pokaz slajdów nt. Ignacego Domeyki, kandydata na ołtarze (VI 2014),
- 35) ks. Grzegorz Stachura, poeta i Schola koniecpolska „Baranki Boże” z Diec. Kieleckiej, religijna poezja śpiewana (21 IX 2014),
- 36) Edward Przebieracz, poeta, dyr. Wydawnictwa św. Macieja Apostoła z Lublińca (diec. Gliwicka), poezje (28 IX 2014)

Ponadto w „PSALMIE” na poszczególnych wieczorach zagrali, jako muzycy towarzyszący, wielokrotnie: mgr Dariusz Sadzikowski, organista M.B. Różańcowej, Maria Zborowska, skrzypaczka, Justyna Galica, flecistka, jednorazowo – Teresa Kaczmarczyk, flecistka. Zasadą jest to, że wszyscy występujący nie pobierają honorariów, występują ad maiorem Dei Gloriam et pro publico bono.

Zanim powstał PSALM, jako zwornik kultury (sztuki) chrześcijańskiej, w 2011 r. odbyły się koncerty Roberta Budzynia i Andrzeja Bobera – koncert „Totus Tuus” (3 V 2011), dwukrotnie Jana Oberbeka, wirtuoza gitary (6 XI 2011 – flamenco oraz 22 I 2012 – kołędy), Pawła Orkisz z zespołem (pastorałki, 25 XII 2011) i innych wykonawców np. podczas Mszy Św.

Oprac. Dr Marek Mariusz Tytko

Kraków, dnia 30 IX 2014 r.

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

Tekst jest sprawozdaniem z działalności Podziemnego Salonu Artystyczno-Literacko-Muzycznego („PSALM”) w Krakowie-Piaskach Nowych przy Parafii pw. Matki Bożej Różańcowej za okres II 2012 – IX 2014. Tekst został sporządzony na okoliczność biskupiej wizytacji kanonicznej w tej parafii (X 2014). Działność „PSALM-u” dotyczy spotkań autorskich z twórcami chrześcijańskimi w ramach dwóch cykli „Poezja religijna” i „Historia ojczysta”.

Słowa-klucze:

Organizacja kościelna, 20. wiek, 21. wiek, Kraków, Kościół Rzymskokatolicki, prawo, kultura, nauka, Polska,

Title in English:

Report on the Activities of the Underground Artistic, Literary and Musical Salon („PSALM”) in Cracow, the Piaski Nowe District, at the Parish of Our Lady of the Rosary, Covering the Period of February 2012 –September 2014, Prepared on the Occasion of the Bishop’s Canonical Visit at the Parish (October 2014)

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (Streszczenie) po angielsku:

The text is a report on the activities of the Underground Artistic, Literary and Musical Salon (“PSALM”) in Cracow, the Piaski Nowe District, at the Parish of Our Lady of the Rosary, covering the period of February 2012 – September 2014. The text was prepared on the occasion of the Bishop’s canonical visit in the parish (October 2014). The activities of the PSALM refer to the meetings with Christian authors within the thematic cycles of “Religious poetry” and “The history of the motherland”.

[English translation by Teresa Bela]

Key words:

Church organization, 20. century, 21. century, Cracow, Roman Catholic Church, law, culture, science, Poland,

Bibliografia / Bibliography:

Źródła archiwalne / Archival sources:

Sprawozdanie z działalności Podziemnego Salonu Artystyczno-Literacko-Muzycznego („PSALM”) w Krakowie-Piaskach Nowych przy Parafii pw. Matki Bożej Różańcowej za okres II 2012 – IX 2014, sporządzone na okoliczność wizytacji kanonicznej w Parafii (X 2014) [ze zbiorów własnych Fundacji Naukowej Katolików „Eschaton” w Krakowie (the type text from the collection of the Scholarly Foundation of Catholics “Eschaton” in Cracow)].

IV. A Sacred Picture
(IV. Obraz sakralny)

Ilustracja 1 / Illustration 1. Chrystus Pantokrator, ikona (2014), malowała Ewa Sączawa. Zbiory prywatne. Autor fotografii: Andrzej Szełęga („Czysta Kultura”). Zdjęcie ze zbiorów prywatnych Marka Mariusza Tytko (Kraków).

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Ikona Chrystusa Pantokratora

Jednym z najbardziej znanych typów wizerunków ikonograficznych w Kościele Wschodnim jest ikona z Chrystusa Pantokratora (Wszechwładcy)¹. Obraz ten w swoim typie ma wczesnochrześcijańską genezę. Należy wiązać to przedstawienie ikoniczne z tematyką Wniebowstąpienia oraz zagadnieniem zobrazowania w malarstwie sakralnym – kwestii czasów eschatycznych, Paruzji, tj. Powtórnego Przyjścia Jezusa Chrystusa na ziemię w Boskiej Chwale, aby sądzić żywych i umarłych, jako władca całego Stworzenia.

Wizerunek przedstawia doktrynę Kościoła ustaloną podczas Soboru Nicejskiego w 325 r. po Chr. oraz pogłębioną i doprecyzowaną podczas soboru w Chalcedonie w 451 r. Prawda wiary brzmi: Jezus jest unią hipostatyczną, czyli zjednoczeniem osobowym) dwóch natur – boskiej i ludzkiej. Oto (za *Breviarium Fidei*, VI, 8) twierdzenie pochodzące z uchwał starożytnych w Chalcedonie, obowiązujących do dziś dnia w Kościele Wschodnim (Prawosławnym, tj. z wyjątkiem nestorian) i Zachodnim (Katolickim i kościołach protestanckich), istotnego dla zrozumienia programu ikonograficznego tej ikony:

„Idąc za świętymi Ojcami wszyscy jednogłośnie uczymy wyznawać, że jest jeden i ten sam Syn, Pan nasz Jezus Chrystus, doskonały w Bóstwie i doskonały w człowieczeństwie, prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, złożony z rozumnej duszy i ciała, współistotny Ojcu, co do Bóstwa, współistotny nam, co do człowieczeństwa, «we wszystkim nam podobny oprócz grzechu» (*Hbr* 4, 15). Przed wiekami z Ojca zrodzony, jako Bóg, w ostatnich zaś czasach dla nas i dla naszego zbawienia narodził się, jako człowiek, z Maryi Dziewicy, Bożej Rodzicielki; jednego i tego samego Chrystusa Pana, Syna Jednorodzonego należy wyznawać w dwóch naturach, bez zmieszania, bez zmiany, bez rozdzielania i rozłączania. Nigdy nie zanikły różnice natur przez ich zjednoczenie, ale została zachowana właściwość obu, tworzących jedną osobę i jedną hipostazę. Nie można Go dzielić na dwie osoby ani ich w Nim rozróżniać, ponieważ jest jeden i ten sam Syn jednorodzony, Słowo Boże, Pan Jezus Chrystus, jak przedtem prorocy nauczali o Nim, jak sam Jezus Chrystus o tym nas pouczył i jak nam przekazał Symbol Ojców”².

---

¹ Na temat typów ikon – vide: Konrad Onasch, Annemarie Schnieper, *Ikony. Fakty i legendy*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2013.

² *Breviarium Fidei*, VI, 8, cyt. za: https://pl.wikipedia.org/wiki/Sob%C3%B3r_chalcedo%C5%84ski [dostęp: 6.07.2014]. W tekście zmodyfikowano interpunkcję (przyp. red.).

Elementarne informacje o Nowotestamentalnej genezie Pantokratora są powszechnie znane. Można o tym przeczytać następujące słowa:

„Pantokrator (Wszehwładca, Pan wszystkiego, gr. Παντοκράτωρ) – w ikonografii przedstawienie Jezusa Chrystusa, jako władcy i sędziego Wszehświata. (...) Słowo Pantokrator pojawia się w Nowym Testamencie dziesięć razy: raz w Drugim Liście do Koryntian św. Pawła, «będę wam Ojcem, a wy będziecie moimi synami i córkami – mówi Pan wszechmogący (Παντοκράτωρ)» [2 Kor 6, 18], dziewięć zaś razy w Apokalipsie św. Jana. (...)»³.

Wizerunek Pantokratora pojawia się w ikonografii od czasów starożytnych, a zwłaszcza w średniowiecznej sztuce bizantyńskiej w kopułach świątyń chrześcijańskich (symbolika opieki Syna Bożego na światem i zarazem wieczne trwanie Boga-Logosu-Słowa Wcielonego w ludzkie ciało, czyli jednej osoby dwojga natur jednocześnie i zawsze).

„Ikonograficzne przedstawienie Pantokratora rozprzestrzeniło się szeroko, poczynając od IV-VI wieku, w związku z przenikaniem do sztuki chrześcijańskiej elementów ikonografii późnoantycznej, zwłaszcza cesarskiej. Wówczas przedstawiano całą sylwetkę Chrystusa. W późniejszych czasach zaczęły pojawiać się przedstawienia do pasa, różniące się nieznacznymi szczegółami»⁴.

Opis ikony Pantokratora jest następujący. Ikona ukazuje Go, jako osobę, albo w przedstawianiu w półpostaci, albo też jako Władcę tronującego.

„(...) Twarz Chrystusa jest tak przedstawiana, by sprawiała wrażenie, iż Pan obejmuje wszystko, co wokół Niego. Prawa ręka uniesiona w geście błogosławieństwa, a w lewej trzyma księgę Pisma Świętego, czasem otwartą na słowach: «Ja jestem światłością świata», «Ja jestem drogą, prawdą i życiem» lub «Kto idzie za mną, nie chodzi w ciemności, lecz w światłości». Pantokrator jest ubrany w purpurową tunikę (*hition*) i niebieski, zielony lub czarny płaszcz (*hymation*), co przypomina o Jego dwóch naturach. [Boskiej i ludzkiej – dop. M.M.T.] (...) Głowę otacza nimb krzyżowy. Ten rodzaj nimbu jest zarezerwowany w ikonografii tylko dla Chrystusa. Litery wpisane w krzyż to skrót Imienia Bożego z Księgi Wyjścia «Jestem, Który Jestem». Dziewięć kresek wyznaczających krzyż ma znaczenie Dziewięciu Chórów Anielskich. Ikona opisana jest greckim monogramem opisującym Chrystusa IC XC»⁵.

Podstawowe, popularne informacje o ikonie Pantokratora są nieco inaczej ujęte w innym miejscu:

³ *Pantokrator* [hasło w:], strona internetowa: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Pantokrator> [dostęp: 04.07.2014].

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Pantokrator* [hasło], [w:] *Pracownia ikon św. Łazarza*, strona internetowa: <http://www.pracowniaikonlacaro.pl/ikona-pantokrator> [dostęp: 04.07.2014].

„Znaczenie ikony. Jako Pantokrator Chrystus przedstawiony jest w pozycji stojącej lub siedzącej na tronie, z otwartym Pismem Świętym w lewej dłoni i uniesioną prawą dłonią w geście błogosławieństwa. Ułożenie palców nawiązuje do greckiego monogramu Chrystusa: IC XC. Połączone są dwa palce: kciuk z serdecznym. Dzięki temu palce wskazujący i zgięty środkowy przypominają litery IC. Skrzyżowane ukośnie kciuk i serdeczny w zestawie z małym palcem tworzą XC. Nie jest to jedyna interpretacja gestu, według niektórych teologów połączony kciuk z palcem serdecznym są symbolem dwoistości natury Chrystusa: boskiej i ludzkiej. Natomiast złączenie trzech palców: małego, serdecznego i kciuka symbolizuje Tróję Świętą.

Księga, jaką Jezus trzyma w lewej dłoni, nawiązuje do jego misji nauczania. Zwykle zamieszczony jest na niej cytat z Ewangelii według św. Jana: «Nie sądzcie z zewnętrznych pozorów, lecz wydajcie wyrok sprawiedliwy» [J 7, 24].

Miejsce w cerkwi. W tradycji cerkiewnej przedstawienie Chrystusa, jako Pantokratora, jest najczęściej umieszczane na sklepieniu centralnej kopuły cerkwi. Tradycja ta, sięgająca Kościoła XI wieku, ma znaczenie symboliczne. W czasie panowania dynastii macedońskiej (867-1056), kiedy to zakończył się ikonoklazm, w Bizancjum odżyła sztuka Kościoła. Już w tamtych czasach świątynie chrześcijan zaczęto budować wedle zamysłu stworzenia «obrazu kosmosu». Umieszczenie ikony Pantokratora na centralnym sklepieniu miało ukazać Chrystusa, który z wysokości patrzy na swój świat⁶.

Na okładce obecnego numeru naszego czasopisma reprodukujemy ikonę Pantokratora we współczesnym wykonaniu. Autorką reprodukowanej ikony pt. *Jezus Pantokrator* jest Ewa Sączawa (2014), polska twórczyni z Podkarpacia.

Abstract (Summary) in Polish / Abstrakt (streszczenie) po polsku:

Jednym z najbardziej znanych typów wizerunków ikonograficznych w Kościele Wschodnim jest ikona Chrystusa Pantokratora (Wszechwładcy). Obraz ten w swoim typie ma genezę wczesnochrześcijańską. Należy wiązać to przedstawienie ikoniczne z tematyką Wniebowstąpienia oraz zagadnieniem zobrazowania w malarstwie sakralnym – kwestii czasów eschatycznych, tj. Powtórnego Przyjścia (Paruzji) Jezusa Chrystusa w Boskiej Chwale na ziemię, aby sądzić żywych i umarłych, (jako władca całego Stworzenia). Tekst jest komentarzem do kopii tego typu obrazu, zamieszczonego na okładce czasopisma.

Słowa-klucze:

ikona, malarstwo, Jezus Chrystus Pantokrator, Kościół, historia malarstwa, opis obrazu, kultura chrześcijańska, XXI wiek,

---

⁶ *Pantokrator* [hasło w:], strona internetowa: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Pantokrator> [dostęp: 04.07.2014].

Title in English:

The Icon of Christ Pantocrator

Abstract (Summary) in English / Abstrakt (streszczenie) po angielsku:

One of the best known types of iconic image in the Eastern Orthodox Church is the icon of Christ Pantocrator. The genesis of this type of icon goes back to the times of Early Christianity. This iconic presentation is to be connected with the theme of the Ascension and the problem of pictorial renderings in sacral painting – the question of the Second Coming (Parousia) of Jesus Christ in God's Glory on the earth, to judge the living and the dead (as the Lord of the whole Creation). The text is a commentary on the copy of this type of the picture reproduced on the cover of the journal.

[English translation by Teresa Bela]

Key words:

icon, painting, Jesus Christ Pantocrator, Church, history of painting, picture description, Christian culture, 21st century,

Wybrana bibliografia / Selected bibliography:

Onasch Konrad, Schnieper Annemarie, *Ikony. Fakty i legendy*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2013.

Pantokrator [hasło], [w:], strona internetowa: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Pantokrator> [dostęp: 7.07.2014].

Pantokrator [hasło], [w:] *Pracownia ikon św. Łazarza*, strona internetowa: <http://www.pracowniaikonlacaro.pl/ikona-pantokrator> [dostęp: 7.07.2014].

A picture on the cover of this volume:

The Author of the picture: Ewa Saczawa. The Title: *Jesus Pantocrator* (2014). [The icon is a private ownership].

Obraz na okładce tego tomu:

Autor obrazu: Ewa Sączawa. Tytuł: *Jezus Pantokrator* (2014). [Ikona jest własnością prywatną].

V. Information for Authors

(V. Informacje dla Autorów)

[In English]

Evaluation Form

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education

CODE of the reviewed article (identification details, including author's name, affiliation, title, and rank are encoded and known only to the editorial board up to the time of publication, because of the double-blind review process) .....

Title of the reviewed article (text) .....

Topic of the reviewed article (text) .....

The review of the article

Rank/title, first name and surname of the reviewer: .....

1. Table of evaluation according to the criteria

The criteria of evaluation for the text review and the assesment of coherence between the text and the criteria:	Very weak	Marginal	Acceptable	Good	Excellent
1. Coherence with the profile of the journal					
2. Originality (does the text contain new, important research statements or results, or new, significant information)					
3. Quality of scholarly methodology (research methodology, application of proper methods for research and the principles of publishing scholarly texts)					
4. Practical applicability					
5. Completeness (are all elements of the scholarly text present)					
6. Comprehension by the reader (is the text coherent and logical)					
7. Quality of references and documentation (footnotes)					
8. Structure and style of presentation [organization of material and style of presentation]					
9. Clarity/quality of tables, diagrams					
10. Relevance or topicality of the subject					

Implications: Does the text correctly identify its implications for further scholarly research, theoretical or practical solutions, or social development?	
Does the text reveal or illustrate a connection between theory and practice?	
Can this text be used in practical education, further research, utilizing the input of the article?	
Are the research results presented in the text coherent with the research issues?	

2. RECOMMENDATION

Recommendation/Quality of the article: (please mark only one answer)

ACCEPT WITHOUT REVISIONS (recommended unconditionally)

Accept **after minor** editorial revisions (recommended with some revisions – text fails several criteria)

Accept **after serious** revisions (another review required) (not recommended, text shows promise but does not fulfill the criteria in its current form)

REJECT WITH POSSIBILITY OF REVISION AND RESUBMISSION

REJECT (text does not fulfill the criteria)

signature of the reviewer (or a sign): .....

3. JUSTIFICATION

.....
 .....
 .....

[Scholarly value of the reviewed text (no more than 600 characters)]

4. Comments on particular points (1-10) of the criteria:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

[no more than 600 characters]

.....
 Legible signature of the Reviewer

Place....., date ..... (dd.mm.yyyy)

[In Russian]

Формуляр рецензии

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education

КОД рецензируемой статьи (идентифицирующие данные - фамилия и имя Автора, его место работы, научная степень и звание - закодированы и известны только Редакции до момента публикации, поскольку процесс рецензирования анонимный в обоих случаях) .....

Название рецензируемой статьи (текста) .....

Тематика рецензируемой статьи (текста) .....

Рецензия статьи

Степень/звание, имя и фамилия Рецензента: .....

1. Таблица оценки рецензента по критериям

Критерии рецензирования текста и оценка соответствия текста критериям:	Очень слабое	Слабое (граничное)	Приемлемое	Хорошее	Очень хорошее
1. Соответствие тематике журнала					
2. Оригинальность (есть ли в тексте новые, важные результаты исследований, новая научная информация, т. е. 'добавочная стоимость')					
3. Качество научного уровня (исследовательская методология, точное использование методов исследования и требований к публикациям научных текстов)					
4. Практическое значение					
5. Полнота (присутствие всех составляющих научного текста)					
6. Связь с читателем (последовательность и логичность содержания)					
7. Качество ссылок, качество цитирования (ссылок)					
8. Организация и способ подачи информации (содержания)					
9. Ясность / качество оформления таблиц, диаграмм					
10. Актуальность темы					

Итоги: Правильно ли определено в тексте влияние содержания на осуществление научных исследований, теоретических и практических исследований или на общественную жизнь?	
--	--

Наблюдается ли в тексте связь между теорией и практикой?	
Может ли текст использоваться в практике обучения, в дальнейших исследованиях?	
Совпадают ли результаты исследования, представленные в тексте, с научными выводами?	

2. РЕКОМЕНДАЦИЯ

Рекомендация / Качество статьи: (отметить только один ответ)

ПОДДЕРЖИВАЮ БЕЗ ИЗМЕНЕНИЙ (рекомендуется без условий)

Рекомендуется **после некоторых** правок редакции (рекомендуется с условием – текст не соответствует нескольким критериям)

Рекомендуется после **значительных** правок (требуется повторная рецензия) (не рекомендуется, текст не соответствует критериям)

НЕ РЕКОМЕНДУЕТСЯ, ВОЗВРАЩАЕТСЯ (в данном виде) (отклоняется, текст не отвечает требованиям)

Собственноручная подпись Рецензента .....

3. ОБОСНОВАНИЕ

.....

.....

.....

[ценность рецензируемого текста (максимум 600 знаков)]

4. Некоторые замечания по отдельным пунктам (1-10) критериев:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

[максимум 600 знаков]

.....
Собственноручная читаемая подпись Рецензента

Город..... дата ..... (день-месяц-год)

[In Polish]

Formularz recenzji

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education

KOD recenzowanego artykułu (dane identyfikacyjne nazwisko i imię Autora, jego afiliacja, stopień i tytuł, są zakodowane i znane tylko Redakcji aż do momentu publikacji, ponieważ proces recenzowania jest podwójnie anonimowy) .....

Tytuł recenzowanego artykułu (tekstu) .....

Tematyka recenzowanego artykułu (tekstu) .....

Recenzja artykułu

Stopień/tytuł, imię i nazwisko Recenzenta: .....

1. Tabela oceny recenzenckiej według kryteriów

Kryteria recenzji tekstu i ocena zgodności tekstu z kryteriami:	Bardzo słaba	Marginalna	Akceptowalna	Dobra	Bardzo dobra
1. Zgodność z tematyką czasopisma					
2. Oryginalność (czy tekst zawiera nowe, ważne ustalenia badawcze, nowe, znaczące informacje, tj. 'wartość dodana')					
3. Jakość warsztatu naukowego (metodologia badawcza, czy autor stosuje prawidłowe metody badań i czy stosuje zasady wymagane dla publikacji tekstów naukowych)					
4. Przydatność praktyczna					
5. Kompletność (czy są wszystkie elementy tekstu naukowego)					
6. Komunikacja z czytelnikiem (czy treść jest spójna, logiczna?)					
7. Jakość odniesień do literatury, jakość cytowań (przypisów)					
8. Organizacja i sposób prezentacji treści					
9. Przejrzystość / jakość sporządzenia tabel, wykresów					
10. Aktualność tematu					

Implikacje: Czy tekst prawidłowo identyfikuje wpływ jego treści na realizację badań naukowych, przedsięwzięć teoretycznych, praktycznych lub rozwój społeczności?	
Czy tekst stanowi pomost pomiędzy teorią i praktyką?	

Czy tekst może być wykorzystany w praktyce edukacji, w dalszych badaniach?	
Czy wyniki badawcze przedstawione w tekście są zbieżne z wnioskami badawczymi?	

2. REKOMENDACJA

Rekomendacja / Jakość artykułu: (proszę zaznaczyć tylko jedną odpowiedź)

DO ZAAKCEPTOWANIA BEZ ZMIAN (rekomenduję bezwarunkowo)

Do akceptacji **po drobnych** poprawkach redakcyjnych (rekomenduję warunkowo – tekst nie spełnia paru kryteriów)

Do akceptacji **po znaczących** poprawkach (wymagana ponowna recenzja) (nie rekomenduję, tekst nie spełnia kryteriów)

NIE ZAAKCEPTOWANY, ODRZUCONY (w obecnej postaci) (odrzucaam, tekst nie spełnia kryteriów)

własnoręczny podpis Recenzenta (lub parafka) .....

3. UZASADNIENIE

.....

.....

.....

[merytoryczne walory recenzowanego tekstu (maksymalnie 600 znaków)]

4. Ewentualne uwagi do poszczególnych punktów (1-10) kryteriów:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

[maksymalnie 600 znaków]

.....
własnoręczny, czytelny podpis Recenzenta

Miejscowość....., data ..... (dd.mm.rrrr)

[In Czech]

Formulář recenze

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education

KÓD recenzovaného článku (identifikační údaje jména a příjmení autora, jeho příslušnosti, hodnosti a titulu jsou zakódovány a známy pouze redakci až do zveřejnění, protože recenzní proces je dvakrát anonymní)

Titul recenzovaného článku (textu) .....

Tematika recenzovaného článku (textu) .....

Recenze článku

Hodnost / titul, jméno a příjmení recenzenta .....

1. Tabulka recenzního hodnocení podle kritérií

Kritéria recenze textu i hodnocení shody textu s kritérii:	Velmi slabá	Okraj o-vá	Přijatelná	Dobrá	Velmi dobrá
1. Shoda s tematikou časopisu					
2. Originálnost (zda text obsahuje nové důležité výzkumné poznatky, nové, významné informace, tj. „přidanou hodnotu“?)					
3. Kvalita odborné úrovně (metodologie výzkumu, zda autor použil správné výzkumné metody a uplatňuje zásady nezbytné ke zveřejnění odborných textů?)					
4. Praktické využití					
5. Úplnost (zda jsou obsaženy všechny prvky vědeckého textu?)					
6. Komunikace se čtenářem (zda je obsah konzistentní, logický?)					
7. Kvalita odkazů na literaturu , kvalita citací (poznámek pod čarou)					
8. Organizace a prezentace obsahu					
9. Přehlednost / kvalita přípravy tabulek, grafů					
10. Aktuálnost tématu					

Dopad: Zda text správně identifikuje dopad obsahu na realizaci výzkumu teoretických a praktických projektů a rozvoje společnosti?	
Zda text tvoří most mezi teorií a praxí?	
Zda text může být použit v praktické výuce, v dalších výzkumech (co nového přináší obsah článku?)	
Jsou výsledky výzkumu prezentované v textu v souladu s výzkumnými závěry?	

2. DOPORUČENÍ

Doporučení / Kvalita článku: (vyberte pouze jednu odpověď)

PŘIJATELNÉ BEZ ZMĚN (rozhodně doporučuji)

Přijatelné **po menších** redakčních změnách (doporučujeme podmíněně – text nesplňuje některá kritéria)

Přijatelné **po významných** změnách (požadována opětovná recenze), (nedoporučujeme, text nesplňuje kritéria)

NEPŘIJATO, ODMÍTNUTO (v současné podobě), (odmítnuto, text nesplňuje kritéria)

vlastnoruční podpis recenzenta (nebo parafa) .....

3. ODŮVODNĚNÍ

.....

.....

.....

(podstatné hodnoty recenzovaného textu (maximálně 600 znaků))

4. Eventuální připomínky k jednotlivým bodům (1–10) kritérií:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

(Maximálně 600 znaků)

.....

vlastnoruční, čitelný podpis recenzenta

Místo..... , datum ..... (dd.mm.rrrr)

[In Slovak]

Formulár recenzie

Religious and Sacred Poetry: An International Quarterly of Religion, Culture and Education

KÓD recenzovaného článku (identifikačné údaje mena a priezviska autora, jeho príslušnosti, hodnosti a titulu sú zakódované a známe iba redakcii až do zverejnenia, pretože recenzný proces je podvojne anonymný)

Titul recenzovaného článku (textu) .....

Tematika recenzovaného článku (textu) .....

Recenzia článku

Hodnosť/titul, meno a priezvisko recenzenta .....

Tabuľka recenzného hodnotenia podľa kritérií

Kritériá recenzie textu i hodnotenie zhody textu s kritériami:	Veľmi slabá	Okrajová	Prijateľná	Dobrá	Veľmi dobrá
1. Zhoda s tematikou časopisu					
2. Originálnosť (hodnotí sa, či text obsahuje nové dôležité výskumné poznatky, nové významné informácie, t. j. „pridanú hodnotu“)					
3. Kvalita odbornej úrovne (hodnotí sa metodológia výskumu, či autor použil správne výskumné metódy a uplatňuje zásady nevyhnutné na zverejnenie odborných textov)					
4. Praktické využitie					
5. Úplnosť (hodnotí sa, či sú obsiahnuté všetky prvky vedeckého textu)					
6. Komunikácia s čitateľom (hodnotí sa, či je obsah konzistentný, logický)					
7. Kvalita odkazov na literatúru, kvalita citácií (poznámok pod čiarou)					
8. Organizácia a prezentácia obsahu					
9. Prehľadnosť/kvalita prípravy tabuliek, grafov					
10. Aktuálnosť témy					

Dopad: Identifikuje text správne dopad obsahu na realizáciu výskumu teoretických a praktických projektov a rozvoja spoločnosti?	
Tvorí text most medzi teóriou a praxou?	
Môže byť text použitý v praktickej výučbe, v ďalších výskumoch (čo nového prináša obsah článku?)	

Sú výsledky výskumu prezentované v texte v súlade s výskumnými závermi?	
---	--

2. ODPORÚČANIE

Odporúčanie/Kvalita článku: (vyberte iba jednu odpoveď)

PRIJATEĽNÉ BEZ ZMIEN (rozhodne odporúčam)

Prijateľné **po menších** redakčných zmenách (odporúčam podmienené – text nespĺňa niektoré kritériá)

Prijateľné **po významných** zmenách (požadovaná opätovná recenzia), (nedoporučujeme, text nespĺňa kritériá)

NEPRIJATÉ, ODMIETNUTÉ (v súčasnej podobe), (odmietnuté, text nespĺňa kritériá)

vlastnoručný podpis recenzenta (alebo parafa) .....

3. ODÔVODNENIE

.....

.....

.....

(podstatné hodnoty recenzovaného textu (maximálne 600 znakov)

4. Eventuálne pripomienky k jednotlivým bodom (1–10) kritérií:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

(Maximálne 600 znakov)

.....

vlastnoručný čitateľný podpis recenzenta

Miesto....., dátum ..... (dd.mm.rrr)

[In Ukrainian]

Формуляр рецензії

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education

КОД рецензованої статті (ідентифікаційні дані: прізвище й ім'я Автора, його місце роботи, ступінь і звання, зашифровані і відомі тільки Редакції аж до моменту публікації, оскільки процес рецензування є подвійно анонімним) .....

Назва рецензованої статті (тексту) .....

Тематика рецензованої статті (тексту) .....

Рецензія статті

Ступінь / звання, ім'я і прізвище Рецензента: .....

1. Таблиця оцінки рецензента згідно критеріїв

Критерії рецензування тексту й оцінка відповідності тексту критеріям:	Дуже ни- зька	Мар- гіна- льна	Задо- вільна	Доб- ра	Дуже добра
1. Відповідність тематиці часопису					
2. Оригінальність (чи є в тексті нові важливі дослідницькі тези, нова, важлива інформація, тобто 'додана вартість')					
3. Якість наукового рівня (методологія дослідження, чи правильно автор використовує методи дослідження і чи застосовує вимоги до публікацій наукових текстів)					
4. Практична цінність					
5. Цілісність (чи наявні всі компоненти наукового тексту)					
6. Комунікація з читачем (чи зміст цілісний і логічний?)					
7. Якість посилань на літературу, якість цитат (приміток)					
8. Організація і спосіб подачі змісту					
9. Прозорість / якість оформлення таблиць, графіків і ін.					
10. Актуальність теми					

Імплікація: Чи текст чітко визначає вплив його змісту на проведення наукових досліджень, теоретичних і практичних висновків, на розвиток суспільства?	
Чи у тексті поєднана теорія і практика?	

Чи текст можна використати у практиці навчання, у подальших дослідженнях, що нового вносить зміст статті?	
Чи результати дослідження, представлені у тексті, збігаються з науковими висновками?	

2. РЕКОМЕНДАЦІЯ

Рекомендація / Якість статті: (прошу зазначити лише одну відповідь)

Підтримується без заперечень (рекомендую без застережень)	
Підтримується після незначних редакційних поправок (рекомендую з умовою — текст не відповідає кільком критеріям)	
Підтримується після значних поправок (вимагається повторна рецензія, не рекомендую, текст не відповідає критеріям)	
НЕ ПІДТРИМУЮ (в такому вигляді) (не підтримую, текст не відповідає критеріям)	

Особистий підпис Рецензента .....

3. ОБҐРУНТУВАННЯ

.....

.....

.....

[змістові характеристики рецензованого тексту (максимально 600 знаків)]

4. Можливі зауваження до окремих пунктів (1-10) критеріїв:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

[максимально 600 знаків]

.....
 особистий виразний підпис Рецензента

Місто..... , дата ..... (день.місяць.рік)

[In Belarusian]

Фармуляр рэцэнзій
Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education

Шыфр рэцэнзуюмага артыкула (ідэнтыфікацыйныя дадзеныя прозвішча і імя аўтара, месца яго працы , ступень і званне, зашыфроўваюцца і вядомы толькі рэдакцыі да часу апублікавання, паколькі працэс рэцэнзавання з’яўляецца двойчы ананімным)

.....
Назва рэцэнзуюмага артыкула (тэксту) .....

Тэматыка рэцэнзуюмага артыкула (тэксту) .....

Рэцэнзія артыкула

Навуковая ступень/званне, імя і прозвішча рэцэнзента .....

1. Табліца рэцэнзэнцкай ацэнкі паводле крытэрыяў

Крытэрыі рэцэнзій тэксту і ацэнка адпаведнасці тэксту крытэрыям:	Вель мі слаба	Сла ба	Здавальн яюча	Доб ра	Вельмі добра
1. Адпаведнасць тэматыцы часопіса					
2. Арыгінальнасць (ці змяшчаюцца ў тэксце новыя істотныя даследчыцкія азначэнні?)					
3. Якасць навуковага інструментарыя (метадалогія даследавання)					
4. Практычнае выкарыстанне					
5. Завершанасць (адзінства зместу, ці прысутнічаюць усе элементы навуковага тэксту?)					
6. Камунікацыйныя адносіны з чытачом (ці з’яўляецца змест звязным, лагічным?)					
7. Якасць спасылак на літаратуру, якасць цытат (спасылка)					
8. Кампазіцыя і спосаб прэзентацыі зместу					
9. Празрыстасць/ якасць складання табліц, схем					
10. Актуальнасць тэмы					

Вывады: Ці правільна тэкст ідэнтыфікуе уплыў яго зместу на рэалізацыю навуковых даследаванняў, тэарэтычных і	
---	--

практичных пачаткаў або развіццё грамадства?	
Ці захоўваецца ў тэксце сувязь паміж тэорыяй і практыкай?	
Ці можа быць тэкст выкарыстаны ў дыдактыцы, далейшых даследаваннях (у чым навізна зместу артыкула)	
Ці супадаюць вынікі і вывады даследавання?	

2. РЭКАМЕНДАЦЫІ

Рэкамендацыі/ Якасць артыкула: (выберыце, калі ласка, толькі адзін пункт адказу)

ПРЫНЯЦЬ БЕЗ ЗМЕНАЎ (рэкамендую без дадатковых умоў)

Прыняць пасля нязначных рэдакцыйных паправак (рэкамендую ўмоўна – тэкст не адпавядае некалькім крытэрыям)

Прыняць пасля значных паправак (неабходна паўторнае рэцэнзаванне), (не рэкамендую, тэкст не адпавядае крытэрыям)

НЕ ПРЫНЯТЫ, АДХІЛЕНЫ (у дадзеным выглядзе) (адхіляю, тэкст не адпавядае крытэрыям)

подпіс рэцэнзента (або факсімільна) .....

3. АБГРУНТАВАННЕ

.....
 .....
 .....

Істотныя рысы рэцэнзуемага тэксту (максімальна 600 знакаў)

4. Магчымыя заўвагі па асобных пунктах (1-10) крытэрыяў:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

[максімальна 600 знакаў]

разборлівы подпіс рэцэнзента

Горад....., дата.....(дд.мм.гггг/дзень-месяц-год)

The Authors of Texts in the Issue 4 (8) 2014

Autorzy tekstów w tomie 4 (8) 2014

Fr Roman Bogacz, ThD with habilitation, professor at the John Paul II Pontifical University (Cracow, Poland).

Ivo Harák, PaedR, PhD, associate professor at the University of J. E. Purkyně (Ústí nad Labem, Czech Republic).

Michał Jankowicz MA, student at the Lithuanian University of Educational Sciences (Vilnius, Lithuania).

Maria Katarzyna Ligas MA, former doctoral student at the John Paul II Pontifical University (Cracow, Poland).

Małgorzata Marcinkowska, MA, doctoral student at the University of Silesia (Katowice, Poland).

Libor Martinek, PhD. with habilitation, associate professor at the Silesian University (Opava, Czech Republic).

Fr Stefan Radziszewski, PhD, ThD, Doctor of Divinity, Doctor of Humanities – the Jadwiga of Poland's School of the Sisters of the Holy Family of Nazareth in Kielce and the Higher Theological Seminary in Kielce (Poland).

Marek Mariusz Tytko, PhD – Jagiellonian University, Cracow (Poland).

Tomasz Żurawlew, PhD, associate professor at Warmia and Mazury University in Olsztyn (Poland).

**The Authors of the Peer Reviewed Papers
in the Issue 4 (8) 2014:**

Autorzy artykułów recenzowanych w tomie nr 4 (8) 2014:

Fr Roman Bogacz, ThD with habilitation, professor at the John Paul II Pontifical University (Cracow, Poland).

Ivo Harák, PaedR, PhD, associate professor at the University of J. E. Purkyně (Ústí nad Labem, Czech Republic).

Michał Jankowicz MA, student at the Lithuanian University of Educational Sciences (Vilnius, Lithuania).

Maria Katarzyna Ligas MA, former doctoral student at the John Paul II Pontifical University (Cracow, Poland).

Małgorzata Marcinkowska, MA, doctoral student at the University of Silesia (Katowice, Poland).

Libor Martinek, PhD. with habilitation, associate professor at the Silesian University (Opava, Czech Republic).

Fr Stefan Radziszewski, PhD, ThD, Doctor of Divinity, Doctor of Humanities – the Jadwiga of Poland's School of the Sisters of the Holy Family of Nazareth in Kielce and the Higher Theological Seminary in Kielce (Poland).

Tomasz Żurawlew, PhD, associate professor at Warmia and Mazury University in Olsztyn (Poland).

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

VI. Information on the Editors
(VI. Informacje o Redaktorach)

Ilustracja 2 / Illustration 2. Bogusław Żurkowski w Krakowie 10 VI 2012 r. podczas swego wieczoru autorskiego, odbywającego się w ramach cyklu „Poezja religijna” w Podziemnym Salonie Artystyczno-Literacko-Muzycznym (PSALM-ie) przy Parafii p.w. Matki Bożej Różańcowej na Piaskach Nowych (Kraków-Piaski Nowe). W tle zasłonięty – Marek Mariusz Tytko (prowadzący spotkanie autorskie). Autor fotografii: Andrzej Szełęga („Czysta Kultura”). Zdjęcie ze zbiorów prywatnych Marka Mariusza Tytko (Kraków).

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about the Chief of the International
Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in English]:**

**Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej
„Religious and Sacred Poetry” [po angielsku]:**

Bogusław Żurkowski (Prof. Dr hab. Ph.D.) is a retired extraordinary professor of Jagiellonian University and a doctor habilitatus of the humanistic sciences in philology and pedagogy with specializations in didactic studies, cultural sciences, and literary studies. He was an academic teacher of the Jagiellonian University (1982-2010), the vice-president of the Pedagogical Institute (1996-2002), the founder of the Institution of Education through Art (1996-2000), the founder and the head of the Institution of the Pedagogy of Culture (2000-2009), a professor of the Higher Humanistic School in Gdańsk (2010-2013), a scholar and teacher of the Department of Artistic Education, a scholar and teacher at the Institution of Education through Art and Literature in the Higher School of Philosophy and Pedagogy „Ignatianum” (Jesuits) in Cracow (1994-2004), and a scholar and teacher in Institute of Polish Philology in the Higher School of Pedagogy in Opole (1968-1982). His dissertation for his habilitation was, „Literatura – Wartość - Dziecko” [“Literature – Value – Child”] (Kraków 1993). His doctoral dissertation was, „W świecie poezji dla dzieci” [“In the World of Poetry for Children”] (WSP Opole 1975). He has multidisciplinary fields of investigation: pedagogy of culture; literary studies; education through literature and art; communication of culture; axiological education; axiology of literature; literary education. He has diversified experiences of creativity in poetry, practical animation of literary culture („Poezja i Gwiazdy” – „Poetry and Stars”), and literary criticism. He is a member of PEN-Club. He has been elected by writers to be vice-president (1992-1996) and president (1996-2008) of the Cracow Department of the Polish Writers’ Society (when two Polish laureates of the Nobel prize belonged to the department: Czesław Miłosz and Wisława Szymborska). He is a laureate of the International PEN-Club Prize (London 1964) and the only Polish laureate of the International Foundation Carlo Collodi „Pinocchio” Prize (Rome 1983). As a poet, he represented Poland in the United Nations Organization in New York (May 2000) by reading poems. He is a Roman Catholic.

e-mail: boguslaw.zurkowski[at]gmail.com or through his secretary:
marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl or marek.mariusz.tytko[at]gmail.com [at] = @

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Translated by Sr Adelajda Sielepin CHR, Mark Simon Bonnet and Muir Alan Evenden)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Informacja o Przewodniczącym Międzynarodowej Rady Naukowej „Religious and Sacred Poetry” [po polsku]:

Information about the Chief of the International Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in Polish]:

Bogusław Żurkowski (Prof. UJ dr hab., Ph.D.), emerytowany profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie nauk filologicznych, pedagogiki, specjalności: dydaktyka, kulturoznawstwo, literaturoznawstwo. Nauczyciel akademicki Uniwersytetu Jagiellońskiego (1982-2010), wicedyrektor Instytutu Pedagogiki (1996-2002), założyciel Zakładu Wychowania przez Sztukę (1996-2000), założyciel i kierownik Zakładu Pedagogiki Kultury (2000-2009), profesor Gdańskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej (2010-2013), pracownik naukowo-dydaktyczny Katedry Edukacji Artystycznej, Zakładu Wychowania przez Sztukę i Literaturę w Wyższej Szkole Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” (Towarzystwa Jezusowego) w Krakowie (1994-2004), pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Filologii Polskiej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (1968-1982), rozprawa habilitacyjna: *Literatura – Wartość – Dziecko* (Kraków 1993), habilitacja (Wydział Filozoficzny UJ, Kraków 1994), dysertacja doktorska *W świecie poezji dla dzieci* (WSP Opole 1975). Zainteresowania badawcze multidyscyplinarne (pedagogika kultury, literaturoznawstwo, wychowanie przez literaturę i sztukę, komunikacja kulturowa, edukacja aksjologiczna, aksjologia literatury, wychowanie literackie, dziecko i sacrum). Różne doświadczenia pozaakademickie: twórczość poetycka, praktyczna animacja kultury literackiej („Poezja i Gwiazdy”), krytyka literacka. Członek PEN-Clubu, wielokrotnie demokratycznie wybierany głosem pisarzy – wiceprezes (1992-1996) i prezes (1996-2008) Krakowskiego Oddziału Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (w tym czasie członkami tego Oddziału m.in. było dwoje polskich noblistów: Czesław Miłosz i Wisława Szymborska). Laureat Nagrody Międzynarodowej PEN-Clubu (Londyn 1964), jedyny polski laureat Nagrody Międzynarodowej Fundacji Carlo Collodi „Pinocchio” (Rzym 1983).

Jako poeta reprezentował Polskę (czytał wiersze) w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku (V 2000). Rzymski katolik.

Kontakt e-mail: boguslaw.zurakowski[at]gmail.com lub przez sekretarza:
marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl lub marek.mariusz.tytko[at]gmail.com [at] = @

<http://www.religious-and-sacred-poetry.info>

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Information about the Chief of the International Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in Czech]:

Informace o předsedovi Mezinárodní vědecké rady *Religious and Sacred Poetry*:

Bogusław Żurkowski, Prof. GWSH, dr hab. Ph.D., profesor Vyšší odborné školy humanitních studií Gdaňsk, emeritní mimořádný profesor Jagellonské univerzity, docent (dr hab.) humanitních věd v oblasti filologie a pedagogiky; specializace: didaktika, kulturní studia, literární věda. Přednášející na Jagellonské univerzitě (1982–2010), zástupce vedoucího Ústavu pedagogiky (1996–2002), zakladatel Katedry výchovy prostřednictvím umění (1996–2000), zakladatel a vedoucí Oddělení pedagogiky kultury (2000–2009), vědecko-pedagogický pracovník Katedry umělecké výchovy – Oddělení výchovy prostřednictvím umění a literatury ve Vyšší odborné škole filozofie a vzdělávání „Ignatianum“ (Tovaryšstva Ježíšova) v Krakově (1994–2004), vědecko-pedagogický pracovník Ústavu polské filologie na Vyšší odborné pedagogické škole v Opoli (1968–1982); habilitační práce „Literatura – Wartość – Dziecko“ („Literatura – Hodnoty – Dítě“, Krakov, 1993), habilitace (Filozofická fakulta Jagellonské univerzity Krakov, 1994), disertační práce „W świecie poezji dla dzieci“ („Ve světě poezie pro děti“, WSP Opole, 1975). Multidisciplinární výzkumné zájmy: pedagogika kultury, literární věda, vzdělávání prostřednictvím literatury a umění, kulturní komunikace, axiologické vzdělávání, axiologie literatury, literární výchova, dítě a sacrum). Různé mimoakademické zkušenosti: básnická tvorba, praktická animace literární kultury („Poezja i Gwiazdy“, „Poezie a hvězdy“), literární kritika. Člen PEN-klubu, opakovaně demokraticky zvolen hlasy spisovatelů – místopředseda (1992–1996) a předseda (1996–2008) krakovské pobočky Asociace polských spisovatelů (v té době členy pobočky byli dva polští nositelé Nobelovy ceny: Czesław Miłosz a Wisława Szymborska). Laureát Mezinárodního PEN-klubu (London, 1964), jediný polský laureát Ceny Mezinárodní nadace Carlo Collodi „Pinnocchio“ (Roma, 1983). Jako básník reprezentoval Polsko (čtení poezie) v sídle Organizace spojených národů v New Yorku (2000). Římský katolík.

Kontakt e-mail: boguslaw.zurkowski[at]gmail.com
nebo přes tajemníka: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl nebo:
marek.mariusz.tytko[at]gmail.com
[at] = @
<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Přeložil Libor Martinek)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Information about the Chief of the International Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in Slovak]:

Informácie o predsedovi Medzinárodnej vedeckej rady *Religious and Sacred Poetry*:

Bogusław Żurkowski, Prof. GWSH, dr hab. Ph.D., profesor Vyššej odbornej školy humanitných štúdií Gdaňsk, emeritný mimoriadny profesor Jagellonskej univerzity, docent (dr hab.) humanitných vied v oblasti filológie a pedagogiky; špecializácia: didaktika, kulturológia, literárna veda. Prednášajúci na Jagellonskej univerzite (1982–2010), zástupca vedúceho Ústavu pedagogiky (1996–2002), zakladateľ Katedry výchovy prostredníctvom umenia (1996–2000), zakladateľ a vedúci Oddelenia pedagogiky kultúry (2000–2009), vedecko-pedagogický pracovník Katedry umeleckej výchovy – Oddelenia výchovy prostredníctvom umenia a literatúry na Vyššej odbornej škole filozofie a vzdelávania „Ignatianum“ (Tovaryšstva Ježišovho) v Krakove (1994–2004), vedecko-pedagogický pracovník Ústavu poľskej filológie na Vyššej odbornej pedagogickej škole v Opole (1968–1982); habilitačná práca „Literatura – Wartość – Dziecko“ („Literatúra – Hodnoty – Dieťa“, Krakov, 1993), habilitácia (Filozofická fakulta Jagellonskej univerzity Krakov, 1994), disertačná práca „W świecie poezji dla dzieci“ („Vo svete poézie pre deti“, WSP Opole, 1975). Multidisciplinárne výskumné záujmy: pedagogika kultúry, literárna veda, vzdelávanie prostredníctvom literatúry a umenia, kultúrna komunikácia, axiologické vzdelávanie, axiológia literatúry, literárna výchova, dieťa a sacrum). Rôzne mimoakademické skúsenosti: básnická tvorba, praktická animácia literárnej kultúry („Poezja i Gwiazdy“, „Poézia a hviezdy“), literárna kritika. Člen PEN-klubu, opakovane demokraticky zvolený hlasní spisovateľov – miestopredseda (1992–1996) a predseda (1996–2008) krakovskej pobočky Asociácie poľských spisovateľov (toho času členmi pobočky boli dvaja poľskí nositelia Nobelovej ceny: Czesław Miłosz a Wisława Szymborska). Laureát Medzinárodného PEN-klubu (London, 1964), jediný poľský laureát Ceny Medzinárodnej nadácie Carlo Collodi „Pinocchio“ (Roma, 1983). Ako básnik reprezentoval Poľsko (čítanie poézie) v sídle Organizácie spojených národov v New Yorku (2000). Rímsky katolík.

Kontakt e-mail: boguslaw.zurakowski[at]gmail.com
alebo cez tajomníka: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl alebo:
marek.mariusz.tytko[at]gmail.com
[at] = @
<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Preložila Ivica Hajdučeková)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Information about the Chief of the International Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in Russian]:

Информация о Председателе Международного Научного Совета *Religious and Sacred Poetry*:

Богуслав Жураковский, Проф. ГВШГ, доктор наук, профессор Гданьской Высшей Гуманитарной Школы, в прошлом до пенсии профессор Ягеллонского университета, доктор наук в сфере филологии и педагогики, специальность: дидактика, культурология, литературоведение. Академический преподаватель Ягеллонского университета (1982-2010), заместитель директора Института Педагогики (1996-2002), основатель кафедры воспитания искусством (1996-2000), основатель и руководитель кафедры педагогики культуры (2000-2009), научно-дидактический сотрудник кафедры художественного обучения, кафедры воспитания искусством и литературой в Высшей философско-педагогической школе „Ignatianum” (Общества иезуитов) в Кракове (1994-2004), научно-дидактический сотрудник Института польской филологии в Высшей педагогической школе в Ополе (1968-1982), докторская диссертация: „Литература – Ценности – Ребенок” (Краков 1993), защита (Филологический факультет ЯУ, Краков, 1994), кандидатская диссертация на тему „В мире поэзии для детей” (ВШП, Ополе, 1975). Широкие научные интересы (педагогика культуры, литературоведение, воспитание литературой и искусством, культурная коммуникация, аксиологическое обучение, аксиология литературы, литературное воспитание, ребенок и сакрум). Разнообразный вневузовский опыт: поэтическое творчество, практическая анимация литературной культуры („Поэзия и Звезды”), литературная критика. Член ПЕН-Клуба. Многократно демократически избирался писателями вице-председателем (1992-1996) и председателем (1996-2008) Краковского отделения Общества польских писателей (членами которого в это время были двое польских писателей – лауреаты Нобелевской премии: Чеслав Милош и Вислава Шимборская). Лауреат Международной награды ПЕН-Клуба (Лондон, 1964), единственный польский лауреат Международной награды Фонда Карло Коллоди „Пиноккио” (Рим, 1983). Как поэт представлял Польшу (читал стихи) в штаб-квартире Организации Объединенных Наций в Нью-Йорке (V 2000). Исповедует католицизм.

Контакт e-mail: boguslaw.zurkowski[at]gmail.com
или через секретаря: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl
или: marek.mariusz.tytko[at]gmail.com [at] = @
<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Перевод Светлана Ивановна Кравченко)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

Information about the Chief of the International Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in Ukrainian]:

Інформація про Голову Міжнародної Наукової Ради *Religious and Sacred Poetry*:

Богуслав Жураковський, проф. ГВШГ, доктор наук, професор Гданської вищої гуманістичної школи, професор Ягеллонського університету на пенсії (відставний), доктор гуманітарних наук у галузі філології, педагогіки; спеціалізація: дидактика, культурологія, літературознавство. Академічний викладач Ягеллонського університету (1982-2010), віце-директор Інституту педагогіки (1996-2002), засновник кафедри мистецького виховання (виховання засобами мистецтва) (1996-2000), засновник і керівник кафедри педагогіки культури (2000-2009), науково-педагогічний працівник кафедри художнього навчання, кафедри мистецького і літературного виховання у Вищій філософсько-педагогічній школі „Ignatianum” (Товариства Ісуса) у Кракові (1994-2004), науково-педагогічний працівник Інституту польської філології у Вищій педагогічній школі в Ополі (1968-1982); докторська дисертація: „Література – Вартості – Дитина” (Краків 1993), захист: Філологічний факультет ЯУ, Краків 1994; кандидатська дисертація „У світі поезії для дітей” (ВПШ, Ополі 1975). Інтердисциплінарні дослідницькі зацікавлення: педагогіка культури, літературознавство, виховання літературою і мистецтвом, культурна комунікація, аксіологічна освіта, аксіологія літератури, літературне виховання, дитина і сакрум. Різноманітна позаакадемічна діяльність: поетична творчість, практична анімація літературної культури („Поезія і Зірки”), літературна критика. Член ПЕН-клубу, багато разів обирався демократичною більшістю голосів письменників – віце-головою (1992-1996) і головою (1996-2008) Краківського відділу Спілки польських письменників (тоді членами того Відділу були двоє відомих польських нобелівських лауреатів – Чеслав Мілош і Віслава Шимборська). Лауреат Міжнародної нагороди ПЕН-клубу (Лондон 1964), єдиний польський лауреат Нагороди Міжнародного фонду Карло Коллоді „Піноккіо” (Рим 1983). Як поет представляв Польщу (читав поезії) у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку (V 2000). Римокатолик.

Контакт e-mail: boguslaw.zurkowski[at]gmail.com
Або через секретаря: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl
та: marek.mariusz.tytko[at]gmail.com
[at] = @
<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Переклад: Світлана Іванівна Кравченко)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about the Chief of the International
Scholarly Council of *Religious and Sacred Poetry* [in Belarusian]:**

**Звесткі пра Старшыні Міжнароднага навуковага савета
Religious and Sacred Poetry:**

Багуслаў Журакоўскі, праф. ГВШГ, др хаб. Ph.D., прафесар Гданьскай вышэйшай гуманітарнай школы, у мінулым прафесар Ягелонскага ўніверсітэта, доктар хабілітаваны гуманітарных навук у галіне філалагічных навук, педагогікі, спецыяльнасці: дыдактыка, культуралогія, літаратуразнаўства. Выкладчык Ягелонскага ўніверсітэта (1982-2010), віцэ-дырэктар Інстытута педагогікі (1996-2002), заснавальнік кафедры выхавання праз мастацтва (1996-2000), заснавальнік і кіраўнік кафедры мастацкай адукацыі (2000-2009), навукова-дыдактычны супрацоўнік кафедры мастацкай адукацыі, кафедры выхавання праз мастацтва Вышэйшай філасофска-педагагічнай школы «Ignatianum» (Езусавага Таварыства) у Кракаве (1994-2004), навукова-дыдактычны супрацоўнік Інстытута польскай філалогіі Вышэйшай педагагічнай школы ў Аполе (1968-1982), хабілітацыйная праца: «Літаратура – Каштоўнасць – Дзіця» (Кракаў 1993), хабілітацыя (філасофскі факультэт Ягелонскага ўніверсітэта, Кракаў 1994), кандыдацкая дысертацыя «У свеце паэзіі для дзяцей» (ВПШ Аполе 1975). Шматдысцыплінарная даследчыцкая зацікаўленасць (педагогіка культуры, літаратуразнаўства, выхаванне праз літаратуру і мастацтва, культуралагічная камунікацыя, аксіялагічнае выхаванне, аксіялогія літаратуры, літаратурнае выхаванне, дзіця і святасць). Разнастайная пазаакадэмічная дзейнасць: паэтычная творчасць, практычная анімацыя літаратурнай культуры («Poezja i Gwiazdy»), літаратурная крыпка. Член ПЭН-клубу, шматразова дэмакратычна абраны галасаваннем пісьменнікаў – віцэ-старшыня (1992-1996) і старшыня (1996-2008) Кракаўскага аддзялення Таварыства польскіх пісьменнікаў (у гэты час членамі гэтага аддзялення, між іншым, былі польскія лаўрэаты Нобелеўскай прэміі Чэслаў Мілаш і Віслава Шымборская). Лаўрэат міжнароднай узнагароды ПЭН-клуба (Лондан 1964), адзіны польскі лаўрэат узнагароды Міжнароднага фонду Carlo Collodi «Pinocchio» (Рым 1983). У якасці паэта ён прадстаўляў Польшчу ў штаб-кватэры ААН у Нью-Ёрку (V 2000). Вернік рымска-каталіцкай царквы.

Кантакт e-mail: boguslaw.zurkowski[at]gmail.com
або праз сапрапар: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl
або: marek.mariusz.tytko[at]gmail.com [at] = @
<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Translation into Belarusian: Eugeniusz Pańkow, Olga Pańkowa, пераклад на беларускую мову: Яўгеній Аркадзевіч Панькоў, Вольга Яўгеньеўна Панькова)

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in English]:**

**Informacja o Redaktorze Naczelnym
i Sekretarzu Międzynarodowej Rady Naukowej
„Religious and Sacred Poetry” [po angielsku]:**

Marek Mariusz Tytko (M.A., Ph.D.) is a doctor of humanistic sciences in pedagogy (2007). His doctoral dissertation was, “Stefana Szumana koncepcja wychowania przez sztukę” [“Stephan Szuman’s concept of educating through art”]. He is a graduate of Jagiellonian University in three faculties: 1) history, 2) philology, and 3) philosophy. He is a historian of art, a pedagogue and a scientific information specialist. Since 1991, he has been employed at Jagiellonian University. From 1997 to 1998, he was a scholar and teacher in the Institute of Polish Philology at the Higher School of Pedagogy in Cracow. He has multidisciplinary fields of research in pedagogy, philosophy, literary studies, the history of culture, the history of art, the history of literature, science information and library studies. He has rich private experience in writing poetry and the practical animation of literary, artistic, and religious culture. He is Roman Catholic and open for patriotic, Christian, familial, and national values of European cultures.

e-mail contact:

marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl or marek.mariusz.tytko[at]gmail.com [at] = @

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Translated by Sr Adelajda Sielepin CHR, Mark Simon Bonnet and Muir Alan Evenden)

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: [marek.mariusz.tytko\[at\]uj.edu.pl](mailto:marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl)

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in Polish]:**

**Informacja o Redaktorze Naczelnym
i Sekretarzu Międzynarodowej Rady Naukowej
„Religious and Sacred Poetry” [po polsku]:**

Marek Mariusz Tytko (M.A., Ph.D.), doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki (2007), dysertacja doktorska pt. *Stefana Szumana koncepcja wychowania przez sztukę*, dotycząca również wychowania przez literaturę piękną (Kraków 2006); absolwent trzech Wydziałów: 1) Filozoficzno-Historycznego, 2) Filologicznego i 3) Filozoficznego w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (Polska), historyk sztuki, pedagog, informacjolog, pracownik Uniwersytetu Jagiellońskiego (od 1991 r.), obecnie nauczyciel akademicki, wcześniej pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Filologii Polskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie (1997-1998), zainteresowania badawcze multidyscyplinarne (pedagogika, filozofia, literaturoznawstwo, historia kultury, historia sztuki i literatury, informacja naukowa i bibliotekoznawstwo), różnorodne doświadczenia pozaakademickie: twórczość poetycka, praktyczna animacja kultury literackiej, artystycznej i religijnej, rzymski katolik, otwarty na wartości patriotyczne, chrześcijańskie, rodzinne, narodowe kultur europejskich.

kontakt e-mail:

[marek.mariusz.tytko\[at\]uj.edu.pl](mailto:marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl)

[marek.mariusz.tytko\[at\]gmail.com](mailto:marek.mariusz.tytko[at]gmail.com)

[at] = @

<http://www.religious-and-sacred-poetry.info>

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in Czech]:**

**Informace o šéfredaktorovi a tajemníkovi Mezinárodní vědecké rady
Religious and Sacred Poetry:**

Marek Mariusz Tytko, M.A., Ph.D., doktor humanitních věd v oblasti pedagogiky (2007), disertační práce „Stefana Szumana koncepcja wychowania przez sztukę“ („Koncepce vzdělávání prostřednictvím umění Stefana Szumana“), která se týkala také výchovy prostřednictvím krásné literatury (Krakov 2006); absolvent tří fakult: 1) Filozoficko-historické, 2) Filologické a 3) Filozofické na Jagellonské univerzitě v Krakově (Polsko); historik umění, pedagog, informatik, zaměstnanec na Jagellonské univerzitě (od roku 1991), v současné době akademický učitel, předtím vědecko-pedagogický pracovník Ústavu polské filologie Vyšší odborné pedagogické školy Národní vzdělávací komise v Krakově (1997–1998). Multidisciplinární výzkumné zájmy: pedagogika, filozofie, vědecké informace a knihovnictví, literární věda, dějiny kultury, dějiny umění a literatury). Různé mimoakademické zkušenosti: pedagogika kultury, literární věda, vzdělávání prostřednictvím literatury, umění a náboženství. Římský katolík otevřený vlasteneckým, křesťanským, rodinným, národním a evropským kulturním hodnotám.

kontakt e-mail:

marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

marek.mariusz.tytko[at]gmail.com

[at] = @

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Přeložil Libor Martinek)

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in Slovak]:**

**Informácie o šéfredaktorovi a tajomníkovi Medzinárodnej vedeckej rady
Religious and Sacred Poetry:**

Marek Mariusz Tytko, M.A., Ph.D., doktor humanitných vied v oblasti pedagogiky (2007), disertačná práca „Stefana Szumana koncepcja wychowania przez sztukę“ („Koncepcia vzdelávania prostredníctvom umenia Stefana Szumana“), ktorá sa týkala aj výchovy prostredníctvom krásnej literatúry (Krakov 2006); absolvent troch fakúlt: 1) Filozoficko-historickej, 2) Filologickej a 3) Filozofickej na Jagellonskej univerzite v Krakove (Poľsko); historik umenia, pedagóg, informatik, zamestnanec Jagellonskej univerzity (od roku 1991), v súčasnej dobe akademický učiteľ, predtým vedecko-pedagogický pracovník Ústavu poľskej filológie Vyššej odbornej pedagogickej školy Národnej vzdelávacej komisie v Krakove (1997–1998). Multidisciplinárne výskumné záujmy: pedagogika, filozofia, vedecké informácie a knihovníctvo, literárna veda, dejiny kultúry, dejiny umenia a literatúry). Rôzne mimoakademické skúsenosti: pedagogika kultúry, literárna veda, vzdelávanie prostredníctvom literatúry, umenia a náboženstva. Rímsky katolík otvorený vlasteneckým, kresťanským, rodinným, národným a európskym kultúrnym hodnotám.

kontakt e-mail:

marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

marek.mariusz.tytko[at]gmail.com

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Preložila Ivica Hajdučeková)

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in Russian]:**

Информация о Главном редакторе и секретаре Международного Научного Совета *Religious and Sacred Poetry*:

Марек Мариуш Тытко, M.A., Ph.D., кандидат педагогических наук (2007), кандидатская диссертация „Концепция воспитания искусством Стефана Шумана”, касающаяся также воспитания художественной литературой (Краков 2006); выпускник трех факультетов: 1) философско-исторического, 2) филологического и 3) философского в Ягеллонском университете в Кракове (Польша), историк искусства, педагог, информатиолог, сотрудник Ягеллонского университета (с 1991 г.), В настоящее время академический преподаватель, раньше научно-дидактический сотрудник Института Польской филологии Высшей педагогической школы им. Комиссии Народного Образования в Кракове (1997-1998), широкие научные интересы (педагогика, философия, литературоведение, история культуры, история искусства и литературы, научная информация и библиотекосведение), разнообразный вневузовский опыт: поэтическое творчество, практическая анимация литературной, художественной и религиозной культуры, исповедует католицизм, открыт на патриотические, христианские, семейные, национальные ценности европейских культур.

контакт e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

marek.mariusz.tytko[at]gmail.com

[at] = @

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Перевод Светлана Ивановна Кравченко)

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in Ukrainian]:**

Інформація про Головного редактора і Секретаря Міжнародної Наукової Ради *Religious and Sacred Poetry*:

Маре́к Мари́уш Титко, кандидат гуманітарних наук у галузі педагогіки (2007), кандидатська дисертація „Концепція мистецького виховання (виховання мистецтвом) Стефана Шумана”, стосується також виховання художньою літературою (Краків 2006); випускник трьох факультетів: 1) філософсько-історичного, 2) філологічного і 3) філософського в Ягеллонському університеті у Кракові (Польща), історик мистецтва, педагог, інформаціолог, працівник Ягеллонського університету (від 1991 р.), на сьогоднішній день викладач, раніше науково-педагогічний працівник Інституту польської філології Вищої педагогічної школи ім. Комісії народної освіти Кракові (1997-1998); інтердисциплінарні наукові зацікавлення: педагогіка, філософія, літературознавство, історія культури, історія мистецтва і літератури, наукова інформація і бібліотекознавство; різноманітні непрофесійні зацікавлення: поетична творчість, практична анімація літературної культури, мистецької і релігійної; римокатолик, прихильник патрістичних, християнських і сімейних цінностей національних європейських культур.

Контакт e-mail:

marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

marek.mariusz.tytko[at]gmail.com

[at] = @

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Переклад: Світлана Іванівна Кравченко)

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**

MAREK MARIUSZ TYTKO (Cracow, Poland)

E-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

**Information about Editor-in-Chief
and the Secretary of the International Scholarly Board
of *Religious and Sacred Poetry* [in Belarusian]:**

**Звесткі пра галоўнага рэдактара і Сакратара Міжнароднага навуковага
савета *Religious and Sacred Poetry*:**

Марэк Марыюш Тытко, M.A., Ph.D., доктар гуманістычных навук у галіне педагогікі (2007 г.), кандыдацкая дысертацыя «Канцэпцыя выхавання праз мастацтва Стэфана Шумана» ўздымала пытанні выхавання праз мастацкую літаратуру (Кракаў 2006); выпускнік трох факультэтаў: 1) філасофска-гістарычнага 2) філалагічнага і 3) філасофскага ў Ягелонскім універсітэце ў Кракаве (Польшча), гісторык мастацтва, педагог, інфармацыёлаг, працаўнік Ягелонскага ўніверсітэта (з 1991 г.), у дадзены час выкладчык, раней навукова-дыдактычны працаўнік Інстытута польскай філалогіі Вышэйшай педагогічнай школы імя Камісіі Адукацыі Народнай ў Кракаве (1997-1998). Шматдысцыплінарныя даследаванні (педагогіка, філасофія, літаратуразнаўства, гісторыя культуры, гісторыя мастацтва і літаратуры, навуковая інфармацыя і бібліятэчная справа), разнастайныя пазаакадэмічныя інтарэсы: паэтычная творчасць, практычная анімацыя літаратурнай, мастацкай і рэлігійнай культуры. Вернік рымска-каталіцкай царквы, адкрыты да патрыятычных, хрысціянскіх, сямейных, нацыянальных каштоўнасцей еўрапейскіх культур.

Кантакт e-mail: marek.mariusz.tytko[at]uj.edu.pl

або: marek.mariusz.tytko[at]gmail.com [at] = @

<https://www.religious-and-sacred-poetry.info>

(Translation into Belarusian: Eugeniusz Pańkow, Olga Pańkowa, пераклад на беларускую мову: Яўгеній Аркадзьевіч Панькоў, Вольга Яўгеньеўна Панькова)

**Religious and Sacred Poetry:
An International Quarterly
of Religion, Culture and Education**